

БИЛТЕН

3
2002

Интернет адреса
на Министерството за финансии на Република Македонија
<http://www.finance.gov.mk/>

Интернет адреса
на Управата за јавни приходи
<http://www.ujp.gov.mk/>

Интернет адреса
на Агенцијата на Република Македонија за приватизација
<http://www.mpa.org.mk/>

Интернет адреса
на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност
<http://www.mse.org.mk/>

Интернет адреса
на Комисијата за хартии од вредност
<http://www.sec.gov.mk/>

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

Скопје, март 2002

СОДРЖИНА

ТАБЕЛИ И ГРАФИЧКИ ПРИКАЗИ

Табела 1: Република Македонија - Основни макроекономски индикатори	7
Табела 2: Одбрани макроекономски индикатори во земјите - кандидати за прием во Европската Унија	7
Табела 3: БДП според произведен метод	8
Табела 4: БДП според расходниот метод	8
Табела 5: Основни краткорочни економски трендови	9
Бруто домашен производ	10
Цени	10
Надворешно-трговска размена	11
Пазар на работна сила	12
Анализа на деловните тенденции во Република Македонија	14
Индустриско производство	16
Цени	17
Надворешно-трговска размена	19
Надворешен долг	21
Табела 6: Состојба на надворешниот долг	21
Буџетски приходи	22
Табела 7: Приходи на Централниот буџет на Република Македонија	23
Буџетски расходи	25
Табела 8: Расходи на Централниот буџет на Република Македонија	26
Табела 9: Буџет - Централна државна власт	27
Табела 10: Функционална класификација на расходите на Централниот буџет на Република Македонија	28
Табела 11: Фонд за пензиско и инвалидско осигурување	29
Табела 12: Фонд за здравствено осигурување	30
Табела 13: Републички завод за вработување	31
Табела 14: Фонд за магистрални и регионални патишта	32
Македонска берза на долгорочни хартии од вредност	33
Табела 15: Македонска берза - извештај за тргување од 01.02.2002 до 28.02.2002	39
Пазар на пари и краткорочни хартии од вредност	40
Депозити на физичките лица кај банките и штедилниците	41
Факти за приватизацијата - 31.12.2001	42
Краткорочни економски движења во Република Македонија - Јануари 2002 година	48

СТАТИИ

Кратки вести	58
Донаторската поддршка - инвестиција во мирот и стабилноста, говор на г-дин Никола Груевски	67
д-р Влатко Чинговски - Како до модерно и конкурентно електростопанство на Македонија	74
Стратегија за управување со јавниот долг, (одбрани делови)	80
Методија Тошевски - Државната ревизија во Република Македонија	92
Димитар Богов - Време е за нова парадигма	98
Билјана Митевска - Карактеристики на новиот платен промет	102
Маја Малахова - Предлог на закон за измени и дополнување на законот за стечај	105
Сашо Дуљанов - Приватните пензиски фондови како инвестиционен поттикнувач	108
Златко Ветеровски - 50 години јубилеј на Светската царинска организација	113
Подемот на странските инвестиции во транзиционите економии ќе го издржи глобалното забавување	117
Економија во услови на тероризам и војна	120
Отчет за извршувањето на Програмата на Министерството за финансии за 2001 година	125
Програма на Министерството за финансии за 2002 година	138

ПОЧИТУВАНИ,

Во последно време многу актуелно е прашањето за корупцијата и криминалот, појави присутни секаде во светот, повеќе или помалку.

Искрено, оваа тема во нашата јавност се отвора неколку години откако наголемо е отворена во западните држави. Всушност, таа на западот никогаш и не била табу, но во последните две-три години е високо експлоатирана.

Факт е дека корупција постои во секоја држава, но сепак очигледно е дека во посиромашните држави таа е далеку поизразена отколку во побогатите. И не само тоа. На западот таа е многу посоефицицирана отколку на истокот.

Вие не можете да добиете крупен проект во западна држава, а да не е проследен со придружна консултанска кука, на која отпаѓаат неколку проценти од проектот. Не дека во многу од случаите навистина не е потребна консултантска кука, но факт е дека се вклучува и кога не е толку нужно. Или, да кажеме невладини организации. Освен што си ја вршат својата работа за која се навистина потребни, многу често на западот се користат за други намени... Офшор зоните и фирмите, фирмите и банките со тајни сметки и фирмите чии сопственици се тајна не ги измисли истокот ниту пак тие доминираат во источниот дел на светот. И тие си имаат своја улога и позитивни страни, но, покрај тоа, служат и за нешто друго. Меѓутоа, и софистицираноста понекогаш не е доволна, па потсетете се на паѓањето на Владата на европската комисија пред две години, случајот со Кол во Германија или одберете, по Ваш избор, нешто од италијанските политички и корупциски скандали.

Кај нас, во југоисточна Европа, работите се по директни, посурови, помалку рафинирани и несофистицирани. Таков е најчесто и начинот на живот. Без многу заобикојувања - директно.

Она што е важно за една држава како Македонија е не само да се намали нивото на корупцијата (да се уништи целосно не може никогаш и никаде), туку, Владата да покаже вистинска волја и да преземе максимум мерки за спречување на оваа појава. Меѓу другото, по ова се ценат земјите од источна и централна Европа, не само која земја колку корупција има, туку и колку Владата се бори со кои мерки, инструменти и интензитет го прави тоа.

Сите влади во Македонија досега беа критикувани за начинот на вршење на јавните набавки (иако има релативно добар закон, во склад со европската регулатива, донесен на крајот на мандатот на претходната влада), на делењето на контингентите и приватизацијата. Дефинитивно, дел од тие критики имаа здрава

г-дин Никола
ГРУЕВСКИ

Министер за финансии

основа, а дел беа чист политички атак врз одредени личности.

Контингентите и квотите се, во суштина, добра работа за една национална економија, затоа што привремено штитат одредени многу важни производи на земјата, додека тие гранки да зајакнат и да станат конкурентни. Но, ова важи доколку нивните поделби се транспарентни и со цврсто и многу конкретно утврдени критериуми. Секоја држава ги има и се бори да ги има, вклучувајќи ја Европската унија, но процедурите се различни. Во некои од случаите тие процедури ги применивме во Македонија, на пример добивање квоти по принципот кој прв ќе дојде, прв ќе биде услужен (фирст цоме фирст серве). Така го направивме договорот за слободна трговија со Бугарија, а таква е и спогодбата со ЕУ. Се надевам дека надлежното министерство ќе го промени режимот одејќи кон споменатиот, иако и тој не е идеален. Сепак, првите чекори и искуства се направени по доаѓањето на оваа влада во 1999 година. Но, не се отиде до крај.

Она што е карактеристично за оваа влада е што минатата година за прв пат по осамостојувањето на Македонија го донесе Законот против перење пари, а неколку месеци подоцна основа и Дирекција против перење пари со персонал кој релативно добро се обучи (иако тоа ќе продолжи) и брзо воспостави соработка со други такви центри.

Владата, исто така, минатата година го прифати Законот за антикорупција, кој се надевам конечно деновиве Парламентот ќе го усвои.

Исто така, во Министерството веќе се работи на Закон за финансиска полиција и специјални истраги, користејќи ги искуствата од повеќе држави во оваа област, а неодамна се направени измени и дополнувања на Законот за јавни набавки во правец на затегнување на нештата, и Парламентот, речиси без расправа едногласно го усвои.

Владата ги одврати притисоците на одделни групации повторно да ги отворат фри-шоповите на граничните премини (еден од главните генератори на криминал и корупција на земјите во регионот и пошироко), објекти кои минатата влада после многу корупциски скандали ги затвори на крајот на својот мандат. Неодамна и српската влада ги затвори фри-шоповите. Иако во делот на царината има уште многу да се направи, и таа сè уште е една од најслабите точки од институциите на системот, што значи има простор за уште многу реформи, сепак Владата во 2000 година склучи аранжман со Светската банка за подобрување на транспортот и трговијата кој досега се имплементира согласно со планот. Поврзано со ова, „отворената“ граница со Косово ќе остане проблем на уште еден период за Македонија. Дефинитивно, главен генератор на криминал, корупција и сива економија во југоисточна Европа е Косово, и тоа не ја загрозува само Македонија, туку и Србија, Црна Гора, Албанија, а преку нив и сите земји во регионот и пошироко. Во овој случај, меѓународната заедница, кога веќе се инволвира во косовската криза, не треба да го префрла врелиот костен кон некој друг, и треба да вложи максимум напори за да побрзо да го реши или барем подобри/ублажи проблемот. Никој не треба да бега од одговорноста и од проблемите. Во овие десет години се виде дека ние не сме ангели, но не значи дека некој други се безгрешни. И како што неодамна специјалниот пратеник за Балканот на САД господинот Холмс на средбата со мене ми рече: „Ние не можеме да се поставиме супериорно над Вас во однос на корупцијата и криминалот затоа што нив ги има во Чикаго, Вашингтон и Сан Франциско не помалку отколку во Скопје или некој друг град во Вашата земја, но ние сме многу понапред во борбата против ова зло и можеме да Ви помогнеме околу тоа доколку Вие изразите јасна волја во тој правец“.

Она што се обидовме, но не успеавме да го направиме е ревизија на приватизацијата. Пред околу година и половина Министерството за финансии го отвори ова прашање и објави јавно дека ќе има ревизија на приватизацијата. При тоа, се формира и тело сос-

тавено од директорите на Управата за јавни приходи, Агенцијата за приватизација, Јавниот обвинител и други кои требаше да го координираат процесот кој веројатно ќе траеше околу една година. Но, што се случи? Најголемиот дел од медиумите ова го оквалификуваа како обид на владејачката партија да се пресмета со опозицијата преку контрола на приватизацијата која таа ја направила кога била на власт (над 90 проценти од севкупната приватизација беше завршена до 1998 година). Брзо успеа да се наметне јавно мислење кое беше жестоко против овој чекор, а за несреќа и лидерот на еден од коалиционите партнери во Владата кој подоцна ја напушти истата, застапа на истото гледиште и се спротистави на овој чекор. Притисокот беше жесток и очигледно Владата попушти. Вистинска ревизија на приватизацијата изостана.

Сепак, Владата неодамна го усвои Законот за преземање на акционерските друштва со кои се утврдува одредена процедура за преземањата во согласност со европските решенија. Владата, исто така, минатата година формираше Централен депозитар за хартии од вредност, со што не само што го осовремени начинот на трговија и чување на хартиите од вредност, туку им ги одзема акционерските книги на многуте менаџери - сопственици на приватизирани фирми, кои на многу брутален начин во минатите десет години ги уценуваа и притискаа акционерите-работници во фирмите да им ги продадат акциите речиси бесплатно. Ова, уште повеќе, е зацврстено со измените и дополнувањата на Законот за хартии од вредност каде засега се оневозможил тргувањето вон берза, така што секоја трансакција мора да биде јавна и транспарентна. Со измените и дополнувањата на Законот за банки кој неодамна е испратен од Владата во Парламентот на РМ, за секое купување на акции од банка, гувернерот на Централната банка може да побара од купувачот на акции да го докаже потеклото на парите со кои ги купува акциите.

Во правец на спречување на криминалот Владата во втората половина од минатата година преку Министерството за финансии направи нови чекори. Минатата година заради констатирано затајување данок се поднесени над 450 кривични пријави, и уште повеќе прекршочни, а со воведувањето на новата законска регулатива започна вистински да се имплементира присилната наплата преку одземање и брзо продавање на имотот на лицитација на затајувачите на данок. Овие факти се неоспорни. Во минатото кривични пријави за затајување данок скоро и да немало (по само неколку годишно). И не само тоа. Минатата година Министерството за финансии со Управата за јавни приходи поднесе над 75 проценти од вкупно си-

те кривични пријави поднесени од страна на државниот сектор во земјата. Сега, сите напори се концентрирани во правец овие пријави да добијат успешна судска завршница и конечно во оваа земја криминалците од овој тип да се најдат на вистинското место. Набрзо организираме советување помеѓу обвинителите, судиите и инспекторите, на кое треба да се разјаснат сите пречки за забрзување на постапката.

Во правец на помал криминал и корупција, меѓу другото се уште неколку проекти на Владата.

На почетокот на 2001 година Владата ги намали царините на околу 4000 царински тарифи, а дополнително на крајот на 2001 година на уште еден помал број. Исто така, го намали и персоналниот данок на доход и други даноци. Што помали даноци и царини помала е мотивацијата за криминал, за одбегнување плаќање царина и данок, а тоа, од друга страна, не само што има позитивен ефект за Буџетот, туку овозможува и поголема еднаквост и правичност. Во услови кога едни плаќаат, а други неплаќаат, не само што и тие што плаќаат се во подредена позиција и се обидуваат да ѝ се приклучат на другата група, туку тие се и директно оштетени затоа што нивниот производ за кој плаќаат данок е поскап во однос на оној кој е прокриумчарен.

Воведувањето на ДДВ и скорешното воведување на фискални машини имаат исто таков ефект. Буџетската каса се полни повеќе, затоа што плаќаат и тие што не плаќале, а од друга страна се помалку има привилегирани и непривилегирани, оштетени и „итри“. Таквите проекти обично наидуваат на силен отпор во јавноста додека се воведат, но потоа следуваат добрите ефекти од кои сè е очигледно. Мојам само да замислам колкав отпор и напади допрва ми претстојат за воведувањето фискална апаратура, не заради набавката на машините, тоа во најголем број случаи е најмал проблем, туку заради фактот што тие машини ќе им оневозможат на илјадници лица да го прикриваат прометот и да плаќаат помалку данок, и на сметка на тоа да имаат поконкурентни цени на своите производи споредено со оние кои плаќаат. Колку ќе биде поголем отпорот за време на имплементацијата толку повеќе ќе се затајува данокот и се прикрива прометот.

По повеќе години сите позначајни економски теоретичари после низа различни видувања дојдоа до заеднички став дека приватизацијата треба да заврши брзо, по секоја цена најбрзо, и да се заборави. Овој процес и кај нас внесе многу дискусии поврзани со криминал и корупција. Што побрзо ја завршиме и заборавиме приватизацијата - подобро. Уште повеќе, таа треба да се прошири на државните несуштински

дејности. Што повеќе од нив се приватизираат, тоа е подобро. Ако економската ситуација не ни дозволува драстично да ги зголемиме ниските плати, кои патем речено, се многу важен момент за корупцијата, барем побрзо да ги приватизираме несуштинските државни активности, и ако се монопол да ги демонополизираме. Ова, не само што ќе го растовари Буџетот, туку ќе доведе до помала корупција (во приватниот сектор корупцијата ретко функционира), а патем ќе ја подобри услугата и брзината на работа.

Последни примери се предлозите на Владата за здравствената дејност. Според предлогот што Владата го испрати во Парламентот, примарната здравствена заштита (државните амбуланти) ќе се даде под концесија на вработените во истите. Колку ќе заработат - толку. Колку пациенти привлечат - толку пари. Крај. Тука веќе нема простор за корупција, а услугите сигурно ќе бидат подобри. Здравственото осигурување останува. Специјалистите на клиниките со над десет годишен стаж кои имаат плати понекогаш помали од автомеханичари или семкари, ќе добијат можност попладне приватно да ординираат на истите клиники, а профитот да го делат со болниците. Колку и да има слаби страни оваа мерка (а има), подобро така, отколку нископлатените специјалисти, а почесто пациентите, да се „потат“ кога ќе побараат или ќе понудат мито. Ова звучи сурово, а можеби и саркастично, но сите оние што имале мака во државна болница во која било држава на истокот, знаат што значи ова. Се разбира, ова може да биде преодно - транзициско решение додека не проработи вистински приватен сектор во здравството, за што се потребни повеќе предуслови, што не е тема на овој текст.

Министерството за финансии започна со објава за отворена телефонска линија во случај некој да се чувствува жртва на корупцијата од некој вработен во самото министерство. Веќе е сигурно дека оваа идеја следната недела ќе биде на ниво на Владата, и ќе важи за целиот владин сектор, односно Владата објавува отворена телефонска линија за борба против корупцијата. Ова е конкретна работа. Секој што ќе се јави треба да го опише случајот и да се претстави, а тајноста и дискрецијата се загарантирани. Пожелно е пријавувачот да прифати да соработува со надлежниот орган доколку сакаме брзи и ефектни резултати. Патем, многу е веројатно дека оваа мерка ќе има силен психолошки ефект и дека ќе одврати од намерата многумина кои имале вакви идеи, односно ќе има превентивна улога.

Покрај ова Владата има намера да склучи еден помал, но значаен проект со Светската банка за намалување на бариерите за бизнис, каде што во голем дел е

застапена и корупцијата. Имено, секои шест месеци ќе се врши анкетирање на одреден број приватни компании за одреден проблем (на пример, долготрајност и проблеми при регистрација на фирма и сл.) при што ќе се преземаат мерки, па ќе се остави некое време за нивно имплементирање, за потоа, по шест месеци повторно да се спроведе истата анкета и да се направи споредба, па дополнителни мерки, и така повеќе пати на секои шест месеци додека не се постигнат максимум позитивни ефекти.

Веројатно има уште многу примери и мерки што Владата ги направила или не ги направила. Најважно е дека оваа Влада е свесна за проблемот кој постои и е подготвена да се бори со него, што всушност од го-

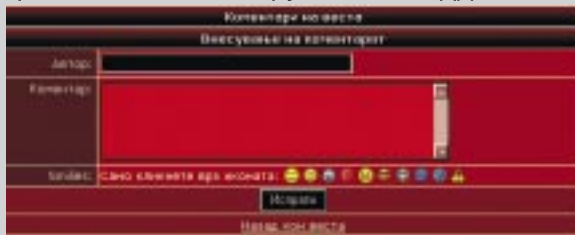
рespoменатото се гледа дека тоа и го прави. Колку успешно колку неуспешно, побрзо или пополека, зависно кој како ги гледа работите. Ако се види колку законски проекти се донесени во последните две - три години, заклучок е дека Владата направи многу за заокружување на правниот систем во земјата и за спроведување на крупни економски реформи и очигледно дека не е заинтересирана само за својот мандат туку работите ги гледа долгорочно и за следните генерации. Имплементацијата на споменатите закони понекогаш беше брза а некогаш послаба, но никој од нас не е совршен, и верувам дека работите ќе се подобруваат.

Никола Груевски

ИЗВЕСТУВАЊЕ

Министерството за финансии Ве известува дека **секоја недела во 10:00 часот** на интернет страницата на министерството <http://www.finance.gov.mk>, министерот за финансии Никола Груевски во одделот **вести/став на министерот** го објавува својот

став за актуелни теми, прашања и настани поврзани со работата на министерството за финансии.

За секоја објавена информација/став на министерот можете да дадете и Ваш коментар:

Доколку се зачлените на листата за автоматска дистрибуција на информации добивате одредени привелегии, како на пример автоматска дистрибуција на сите известувања за ставот на министерот директно на Вашата e-mail адреса во моментот на нивното објавување.

Тоа најлесно ќе го направите на следниов начин:

Листа за пријавување

E-mail адреса

☒ Пријавување ☐ Одјавување

Powered by [EternalMart](#)

МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
<http://www.finance.gov.mk>

ОСНОВНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ
годишни податоци за Република Македонија

		1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Реален БДП	%	-9.1	-1.8	-1.2	0.8	1.5	3.4	4.3	4.6 *	-4.6 *
Инфлација (просек)	%	349.8	121.8	15.9	3.0	4.4	0.8	-1.1	5.8 **	5.5
Инфлација (крај на период)	%	229.6	55.4	9.2	0.2	4.5	-1.0	2.3	6.1 **	3.7
Имплицитен дефлатор	%	442.1	151.9	17.1	2.9	3.4	1.4	2.7	7.5 *	3.8 *
Буџетско салдо (централен буџет и фондови)	% БДП	-13.4	-2.9	-1.2	-0.5	-0.4	-1.7	0.0	2.5 *	-5.7 *
Девизен курс, просек	ДЕН/1USD	23.6	43.2	38.0	40.0	49.8	54.5	56.9	65.9	68.1
Девизен курс, крај на период	ДЕН/1USD	44.6	40.6	38.0	41.4	55.4	51.8	60.3	65.3	69.2
Извоз (C.I.F.)	USD млд.	1.06	1.08	1.20	1.15	1.20	1.31	1.19	1.32 *	0.87 *
Увоз (F.O.B.)	USD млд.	1.01	1.27	1.42	1.46	1.59	1.91	1.78	2.08 *	1.13 *
Трговски биланс	USD млд.	0.05	-0.19	-0.22	-0.31	-0.39	-0.60	-0.59	-0.76 *	-0.26 *
Биланс на тековна сметка (со грантови)	USD млд.	0.02	-0.16	-0.22	-0.28	-0.27	-0.31	-0.11	-0.11 *	-0.23 *
како % од БДП	%	0.8	-4.7	-4.9	-6.3	-7.2	-8.7	-3.0	-3.1 *	-11.0 *
Девизни резерви	USD млд.	0.12	0.16	0.27	0.27	0.28	0.33	0.48	0.71	0.78
Покривање на увозот (резерви/увоз)	месеци	1.4	1.6	2.3	2.2	1.9	2.1	3.2	4.1	6.1 ²⁾
Надворешен долг ¹⁾	USD млд.	1.14	1.26	1.44	1.17	1.13	1.44	1.49	1.49 *	1.44 *
како % од БДП	%	45.5	37.2	32.3	26.5	30.3	40.1	40.6	41.7 *	41.6 *

1) Почнувајќи од 1998 година, согласно новата методологија препорачана од Светската Банка, вкупниот надворешен долг ги опфаќа краткорочните, среднорочните и долгорочните кредити.

2) Заклучно со ноември 2001 година.

* Проценка или прелиминарни податоци.

** Во 2000 и 2001 година, инфлацијата е прикажана преку трошоците на живот.

Извор: Државен завод за статистика, Министерство за финансии на Република Македонија и Народна банка на Република Македонија.

ОДБРАНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ ВО ЗЕМЈИТЕ-КАНДИДАТИ ЗА ПРИЕМ ВО ЕВРОПСКАТА УНИЈА

	Реален БДП				Потрошувачки цени ¹⁾				Тековна сметка (салдо) ²⁾			
	1999	2000	2001	2002	1999	2000	2001	2002	1999	2000	2001	2002
Кандидати за прием во Европската унија	-	4.8	0.2	3.4	25.3	24.4	21.5	18.1	-4.1	-5.2	-3.0	-3.9
Бугарија	2.4	5.8	4.5	3.8	2.6	10.4	7.2	4.2	-5.3	-5.8	-7.1	-5.7
Чешка Република	-0.4	2.9	3.3	3.1	2.1	4.0	3.9	3.8	-2.9	-4.8	-5.5	-5.2
Естонија	-0.7	6.9	4.5	4.1	3.3	4.0	5.7	3.0	-4.7	-6.4	-6.8	-6.8
Унгарија	4.5	5.2	3.7	3.5	10.0	9.8	9.2	5.5	-4.3	-3.3	-2.2	-2.6
Латвија	1.1	6.6	7.0	4.5	2.4	2.6	2.5	3.0	-9.8	-6.9	-7.1	-7.0
Литванија	-3.9	3.9	3.9	4.3	0.8	1.0	1.4	2.2	-11.2	-6.0	-6.0	-5.8
Полска	4.1	4.1	1.5	2.2	7.3	10.1	5.7	5.1	-7.5	-6.3	-4.0	-4.3
Романија	-2.3	1.6	4.8	4.6	45.8	45.7	34.1	25.9	-4.1	-3.7	-6.0	-5.6
Словачка	1.9	2.2	2.7	3.1	10.7	12.0	7.5	4.1	-5.7	-3.7	-8.6	-7.7
Словенија	5.2	4.6	3.0	3.0	6.2	8.5	6.5	6.0	-3.9	-3.2	-0.1	-2.5
Турција	-4.7	7.2	-6.1	4.1	64.9	54.9	53.9	46.4	-0.7	-4.9	1.6	-1.4

¹⁾ Годишен просек.

²⁾ Процент од БДП.

Извор: World Economic Outlook, International Monetary Fund, Washington D.C., December 2001, стр. 46.

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД СПОРЕД ПРОИЗВОДНИОТ МЕТОД

Во милиони денари

По тековни цени

НКД сектор	Назив	1999	2000 ¹⁾	2001 ¹⁾	Индекси 2001/2000
A	Земјоделство, лов и шумарство	23.094	23.339	21.617	92.6
B	Рибарство	29	29	29	100.0
B	Вадење на руди и камен	1.620	2.071	1.932	93.3
Г	Преработувачка индустрија	36.764	41.589	38.788	93.3
Д	Снабдување со електрична енергија, гас и вода	9.203	10.085	9.682	96.0
Ѓ	Градежништво	10.880	11.675	11.497	98.5
Е	Трговија на големо и мало, поправка на моторни возила, мотоцикли и предмети за лична употреба и за домаќинствата	22.383	28.596	27.928	97.7
Ж	Хотели и ресторани	3.984	4.176	3.630	86.9
З	Сообраќај, складирање и врски	17.233	19.569	21.330	109.0
S	Финансиско посредување	6.977	7.697	8.744	113.6
И	Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности	5.890	6.498	7.096	109.2
J	Јавна управа и одбрана, задолжителна социјална заштита	14.351	14.779	17.748	120.1
K	Образование	8.769	8.883	8.883	100.0
Л	Здравство и социјална работа	8.592	8.644	8.815	102.0
Љ	Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	4.967	5.116	5.584	109.1
	Импутирани станарини	9.597	10.537	11.713	111.2
	Минус: импутирани банкарски услуги	5.017	5.535	6.288	113.6
A.	Додадена вредност по основни цени	179.316	197.749	198.726	100.5
Б.	Нето даноци на производство	29.694	37.732	34.364	91.1
A + Б	БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД	209.010	235.481	233.090	99.0

1) Проценети податоци.

Извор: Државен завод за статистика

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД СПОРЕД РАСХОДНИОТ МЕТОД

	Во милиони денари			Во %		
	1997	1998	1999	1997	1998	1999
БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД	186.019	194.979	209.010	100,0	100,0	100,0
(по тековни цени)						
Финална потрошувачка	172.187	180.582	188.702	92,6	92,6	90,3
Финална потрошувачка на домаќинствата	135.487	141.078	145.693	72,8	72,4	69,7
Финална јавна потрошувачка	36.700	39.504	43.009	19,7	20,3	20,6
Бруто-инвестиции	39.014	43.408	41.171	21,0	22,3	19,7
Инвестиции во основни средства	32.236	33.982	34.710	17,3	17,4	16,6
Пораст на залихи	6.778	9.426	6.461	3,6	4,8	3,1
Извоз на стоки и услуги	69.408	80.343	88.143	37,3	41,2	42,2
Извоз на стоки	61.630	70.618	67.988	33,1	36,2	32,5
Извоз на услуги	6.393	7.147	14.367	3,4	3,7	6,9
Набавки на нерезидентите во земјата	1.385	2.579	5.788	0,7	1,3	2,8
Увоз на стоки и услуги	94.590	109.355	109.007	50,8	56,1	52,2
Увоз на стоки	80.872	92.845	90.554	43,5	47,6	43,3
Увоз на услуги	13.718	16.510	18.543	7,4	8,5	8,8

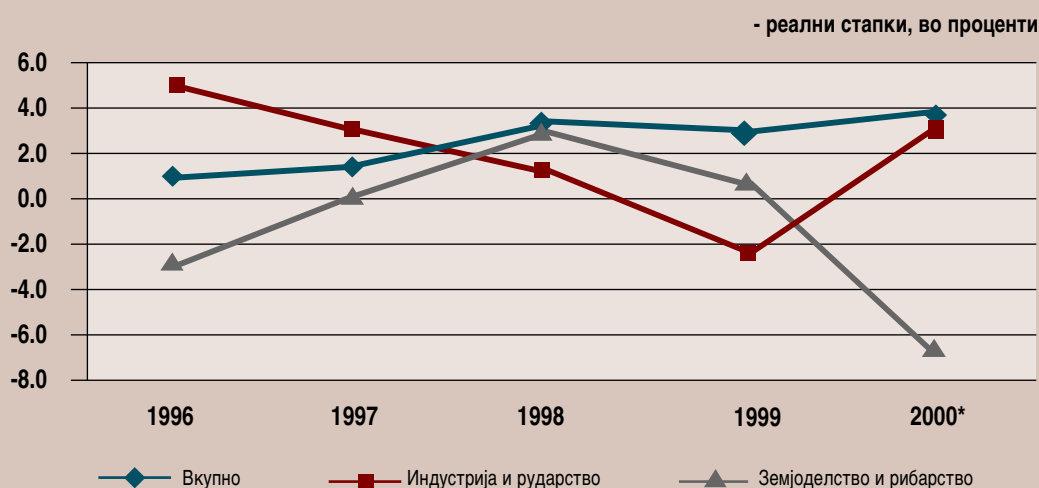
Извор: Државен завод за статистика.

ОСНОВНИ КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ТРЕНДОВИ

Процентуална промена во однос на истиот период од претходната година, освен ако не е поинаку назначено

	2000	2001	2001				2001		2002
			Q1	Q2	Q3	Q4	Ное.	Дек.	
РЕАЛЕН СЕКТОР									
Производство									
<i>реални промени</i>									
Индустриско производство	3.5	-3.1	-1.3	-3.2	-9.4	1.3	-0.4	-23.3	-21.6
<i>номинални промени</i>									
Инвестиции во машини и опрема	20.8	-	-57.3	1.0	15.6	-			
Цени									
Трошоци на живот	5.8	5.5	5.0	4.4	6.0	4.1	3.9	3.7	4.2
Цени на производители на индустриски производи	8.9	2.0	4.6	3.8	1.6	-1.8	-2.1	-2.4	-1.2
Берзански цени на најважните извозни и увозни производи									
<i>номинални промени</i>									
Сурова нафта-брент	58.5	-13.6	-3.8	64.0	-16.3	-34.5			
Јагнешко месо	0.3	11.2	5.5	65.9	11.5	16.5			
Никел	43.7	-31.2	-30.4	0.9	-33.6	-32.1			
Бакар	15.3	-12.9	-1.7	43.0	-21.4	-22.8			
Олово	-9.7	4.9	8.4	66.7	-0.2	1.5			
Цинк	4.8	-21.5	-9.7	22.6	-29.8	-28.8			
Ладно валани челични лимови	13.3	-22.5	-17.3	13.3	-25.6	-22.2			
Топло валани челични лимови	21.6	-26.8	-20.2	6.7	-32.7	-24.0			
НАДВОРЕШЕН СЕКТОР									
<i>номинални промени на доларски вредности</i>									
Извоз на стоки(ФОВ)	10.7	-12.5	-11.8	-10.0	-14.2	-13.7	-6.9	-29.0	-17.1
Увоз на стоки (ЦИФ)	17.4	-19.6	-34.6	-14.7	-19.8	-6.9	-11.8	-8.7	78.8
Трговски биланс (милиони САД \$)	-766	-521	-105	-125	-81	-209	-60	-90	-142
Тековна сметка на Платниот биланс (милиони САД \$)	-108	-	-55	-127	-74	-	-20	-	-
Промена во девизните резерви (милиони САД \$)									
„-“ значи намалување	236	-	203	-126	-53	-	12	-	-
Надворешен долг среднорочен долгорочен (крај на период во милиони САД \$)	1436	1377	1417	1382	1413	1377	1397	1377	1357
Курсеви									
денар/ЕУРО	0.2	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3
денар/САД \$	15.8	3.3	7.2	7.0	2.2	-2.6	-3.4	1.1	6.6
ВЛАДИНИ ФИНАНСИИ									
<i>номинални промени</i>									
Приходи	22.5	-10.3	8.5	-29.4	-15.1	-0.7	-0.3	-6.1	
Даночни приходи	22.1	-6.9	6.4	-26.7	-14.4	8.7	0.0	21.6	
ДДВ	75.2	-1.8	63.9	-34.7	-19.3	5.4	-6.9	46.8	
Расходи	12.7	27.0	13.4	40.7	41.0	15.4	9.6	8.5	
Тековни расходи	1.8	31.9	17.5	35.2	49.0	25.9	6.9	27.2	
Капитални расходи	94.5	28.3	-20.9	108.2	24.7	22.4	99.7	10.3	
МОНЕТАРЕН СЕКТОР									
<i>номинални промени (крај на период)</i>									
Нето девизни средства	65.8	56.7	-	-	-	-	-	56.7	3.8
Кредити на приватен сектор	17.2	7.3	-	-	-	-	-	7.3	5.4
Готови пари во оптек	16.6	48.5	-	-	-	-	-	48.5	35.7
M1	-	5.6	-	-	-	-	-	5.6	8.7
M2	-	61.9	-	-	-	-	-	61.9	47.4
M4	25.6	56.7	-	-	-	-	-	56.7	43.0
Однос на девизните резерви спрема M1	-	188.2	263.9	256.5	230.9	188.2	-	188.2	202.9
СОЦИЈАЛЕН СЕКТОР									
Пазар на работна сила									
Стапка на невработеност (АРС)	32.2	30.5							
Број на нововработени	101,996	90,308	28,226	21,103	19,520	21,459	8,015	5,850	7,113
Број на нововработени на неопределено време	63,987	63,346	18,960	14,927	13,646	15,813	6,106	4,225	4,714
Отпуштени поради стечај и технолошки вишок	-	10,125	1,797	1,949	1,892	4,487	2,698	734	3,196
Плати									
Номинални нето плати	5.5	3.5	-	-	-	-	7.8	0.6	5.2
Реални нето плати	-0.3	-1.9	-	-	-	-	3.8	-3.0	1.0
Потрошувачка кошница	2.4	4.9	-	-	-	-	6.4	7.2	9.7
Социјална заштита									
Број на пензионери	238,162	244,035	241,795	243,287	244,773	246,286	246,499	247,200	247,094
Број на домаќинства кои примаат социјална заштита	75,277	77,309	77,989	76,492	76,062	78,692	78,747	80,167	79,790
Број на лица кои примаат надомест за невработени	34,618	36,975	36,685	36,606	36,230	38,381	37,129	41,375	41,618

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД

- во мил. САД долари

	1995	1996	1997	1998	1999	2000 ²⁾	2001 ²⁾
Бруто домашен производ ¹⁾	3,351	3,390	3,458	3,575	3,730	3,901	3,692

Извор: Државен завод за статистика

- во САД долари

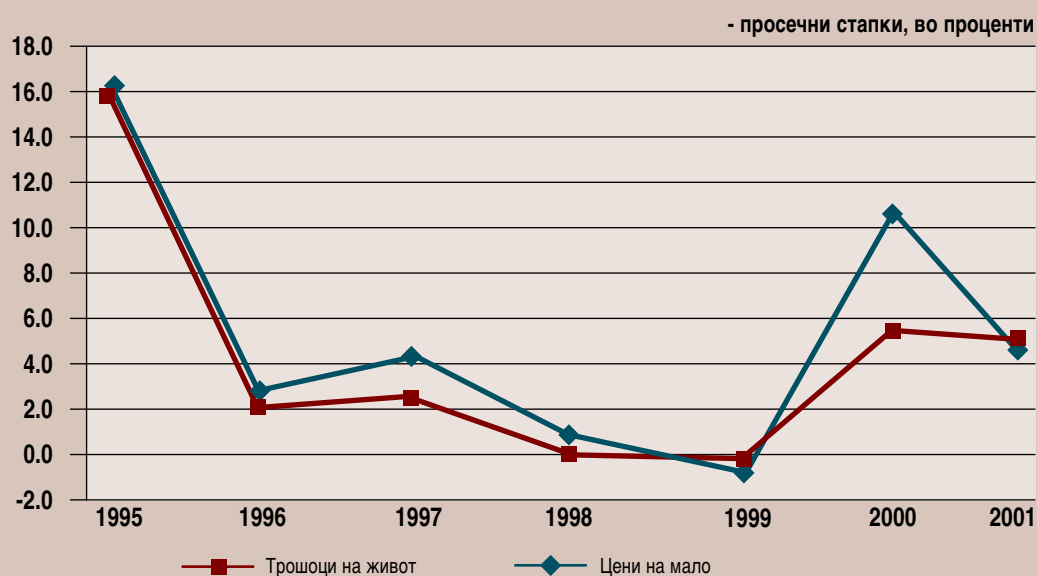
	1995	1996	1997	1998	1999	2000 ²⁾	2001 ²⁾
Бруто домашен производ по жител ¹⁾	1,705	1,709	1,732	1,781	1,848	1,925	1,813

Извор: Државен завод за статистика

1) Пресметани по ПАРЕ методологија на ООН со која се врши конверзија со курс приспособен кон движењата на цените во националната економија. При тоа, како базен е земен курсот на САД\$ во однос на денарот во 1994 година и е извршена индексација со дефлаторот за секоја наредна година.

2) Проценка.

ЦЕНИ

- просечни стапки, во проценти

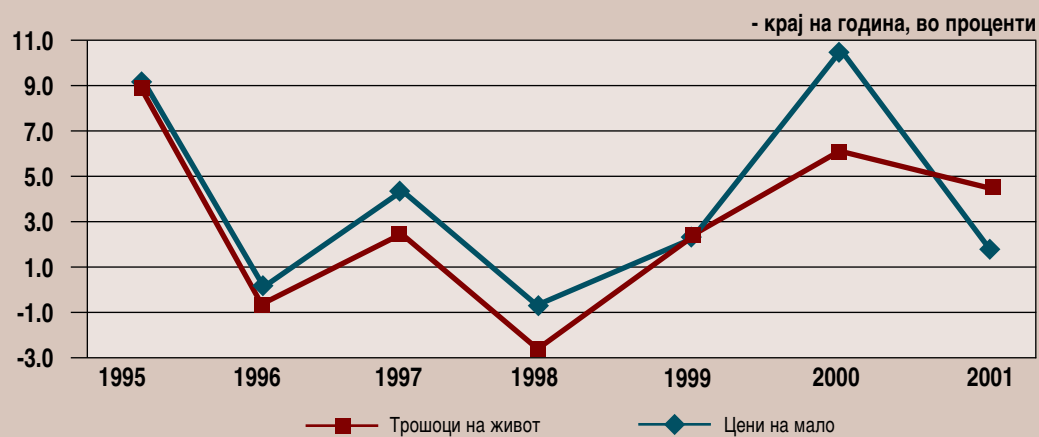
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Трошоци на живот	15.7	2.3	2.6	-0.1	-0.7	5.8	5.5
Цени на мало	15.9	3.0	4.4	0.8	-1.1	10.6	5.2

Извор: Државен завод за статистика

- крај на година, во проценти

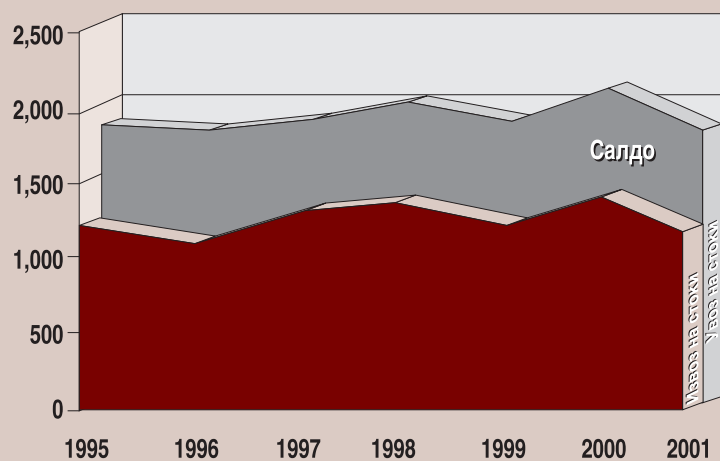
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Трошоци на живот	8.8	-0.7	2.7	-2.4	2.4	6.1	3.7
Цени на мало	9.2	0.2	4.5	-1.0	2.3	10.8	1.2

ЦЕНИ

Извор: Државен завод за статистика

НАДВОРЕШНО - ТРГОВСКА РАЗМЕНА

Извор: Државен завод за статистика

	- во мил. САД долари						
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001*
Извоз на стоки	1,204	1,148	1,237	1,311	1,192	1,319	1,155
Увоз на стоки	1,719	1,627	1,779	1,915	1,796	2,085	1,688
Салдо	-715	-634	-686	-777	-671	-766	-533

* Прелиминарни податоци

ПАЗАР НА РАБОТНА СИЛА

Според претходните податоци добиени од Анкетата за работната сила, спроведена од Државниот завод за статистика во октомври 2001 година, вкупната работна сила изнесува 863 илјади лица, од кои 599 илјади се вработени и 263 илјади се невработени лица.

Од вкупното население на возраст над 15 години, според претходните податоци, 44,5% се неактивни.

Стапката на активност изнесува 55,5%, стапката на вработеност 38,6%, а стапката на невработеност 30,5%.

РАБОТНА СИЛА (според Анкетата на работната сила)

	- во илјади лица					
	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Активно население	789.1	800.5	823.8	806.7	811.6	862.5
Вработени	537.6	512.3	539.8	545.2	549.8	599.3
Невработени	251.5	288.2	284.1	261.4	261.7	263.2

Население на возраст над 15 години според економската активност, по возраст и пол, октомври 2001 година

Возраст	Вкупно Население	Работна сила			Неактивно население
		вкупно	вработени	невработени	
Вкупно	1554420	862504	599308	263196	691916
15-24	330237	131804	57808	73996	198434
25-49	739141	579253	411092	168161	159889
50-64	299949	134831	114305	20526	165118
65 и повеќе	185093	16619	16104	515	168474

Стапки на активност на населението на возраст над 15 години, според возраста и полот, октомври 2001 година

Возраст	Стапка на активност	Стапка на вработеност	Стапка на невработеност
Вкупно	55.5	38.6	30.5
15-24	39.9	17.5	56.1
25-49	78.4	55.6	29.0
50-64	45.0	38.1	15.2
65 и повеќе	9.0	8.7	3.1

МЕТОДОЛОШКИ ОБЈАСНУВАЊА И ДЕФИНИЦИИ

Анкетата за работната сила е едно од најсеопфатните истражувања на пазарот на трудот. Целта на оваа Анкета е да се соберат податоци за големина, структурата и карактеристиките на работната сила во Република Македонија според меѓународните стандарди. Анкетата се спроведува во согласност со методолошките препораки на Меѓународна-

та организација на трудот (ИЛО) и препораките на Европското статистичко биро (ЕУРОСТАТ) и претставува најважен извор на меѓународно споредливи податоци во областа на статистиката на трудот. Анкетата е спроведена во периодот од 01 до 07 октомври, 2001 година. Извештаен период на кој се однесуваат прашањата за економската активност е 24-30 септември 2001 година. Анкетата е спроведена на примерок од 7200 домаќинства на територијата на целата земја, со исклучок на Дебар.

Економски активното население ги вклучува вработените и невработените на возраст од 15 до 80 години.

Вработени се оние кои:

- за време на извештајната недела работеле за пари (во готов или во натура) или профит, најмалку 1 час;
- за време на извештајната недела не работеле (според горенаведените критериуми);
- активно барале работа, т.е. преземале конкретни активности за наоѓање работа;

- биле подготвени да прифатат работа во извештајната недела или во наредната недела.

Стапката на активност се пресметува како учество на работната сила во вкупното население над 15 години.

Стапката на вработеност се пресметува како учество на бројот на вработените во вкупното население на возраст над 15 години.

Стапката на невработеност се пресметува како учество на бројот на невработените во вкупната работна сила.

Извор: Државен завод за статистика (Одделение за пазар на труд), декември 2001 година

Анализа на деловните тенденции во Македонија

Февруари 2002 година

Вовед

Неодамна Државниот завод за статистика започна да го спроведува истражувањето за деловните тенденции во македонската индустрија. Тоа е месечна анкета со која од менаџерите на индустриските компании се добиваат субјективни оценки за нивната тековна активност и очекувањата за наредниот период. Овој вид на анкети (business confidence survey кога се анкетираат менаџерите и consumer confidence survey кога се анкетираат домаќинствата) во развиените пазарни економии го најавуваат економскиот циклус. И покрај тоа што оваа анкета во Македонија е нова и

резултатите треба да се земат со извесна резерва, сметаме дека анализата на резултатите може да понуди интересни информации за трендот во македонската економија.

Толкување на резултатите

Резултатите од анкетата на деловните тенденции се презентираат како пондерирани биланси од одговорите на менаџерите на секое поединечно прашање. Негативниот резултат значи дека доминираат негативните одговори на тоа прашање. Во извлекувањето на заклучоците најбитен е трендот на појавата.

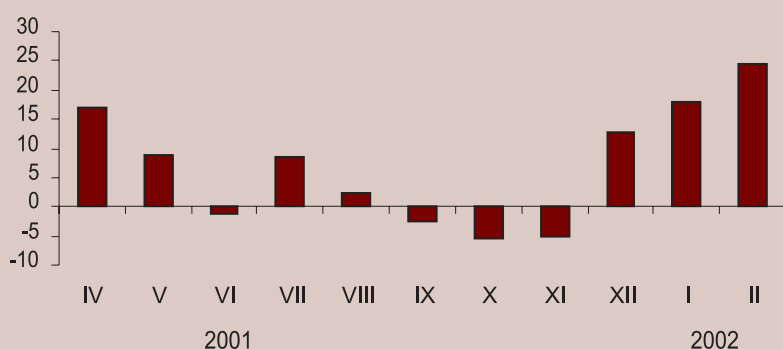
Анализа

Довербата на менаџерите во краткорочните перспективи на македонската економија продолжува да расте веќе трет месец по ред (графикон 1). Оптимизмот на првите луѓе на македонските индустриски компании е поткрепен со поволните оценки за тековната економска состојба во нивните компании. Според овие оценки, после подолго време во февруари дошло до значително подобрување на општата економска состојба во индустријата (графикон 2).

Особено охрабрувачки делува значителниот пораст на порачките од странство кои во февруари достигнаа највисока вредност од април 2001 година (периодот кога започна спроведувањето на анкетата). Сепак, сè уште преовладуваат негативните оценки од што може да се заклучи дека тие не се на задоволително ниво. Спротивно на позитивниот тренд на странските порачки, се чувствува слабеење на домашната побарувачка која закрепнуваше во изминатите неколку месеци. По смирувањето на безбедносната криза заврши периодот на воздржување на домаќинствата од потрошувачка по што дојде до брз пораст на домашната побарувачка. Но, за кратко време од неколку месеци беа исцрпени ефектите од промената на сентиментот на потрошувачите по што повторно дојде до израз ниската куповна моќ на домаќинствата.

Графикон 1

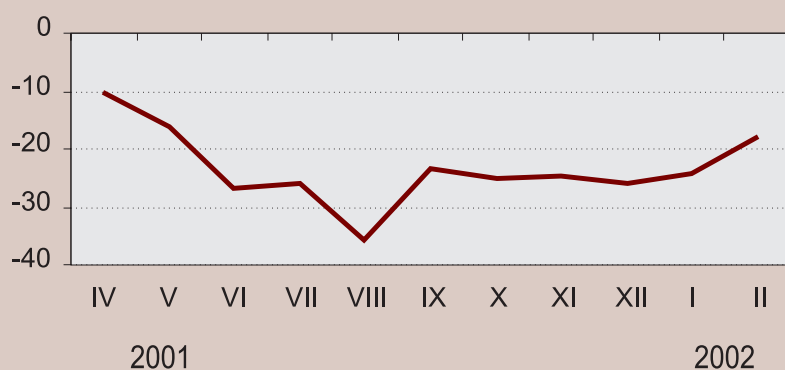
Очекување за обемот на производство на претпријатијата во наредните 3-4 месеци

Извор: Државен завод за статистика

Графикон 2

Оцена на тековната економска состојба на претпријатијата

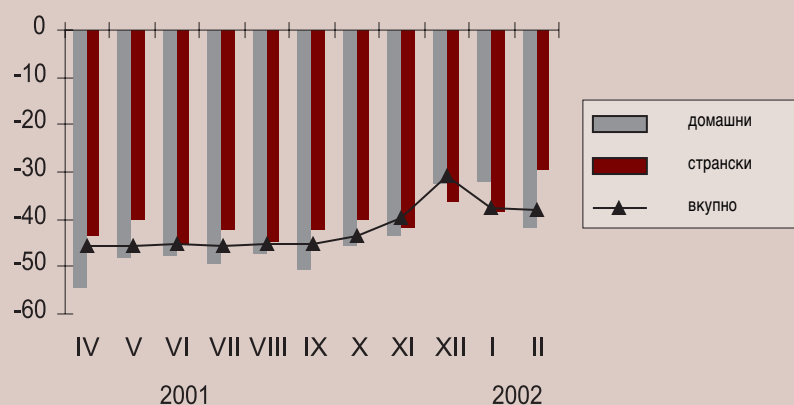
Извор: Државен завод за статистика

Очекуваниот пораст на производството во наредните 3-4 месеци е следен и со очекувања на менаџерите за поголема потреба од работници. Со тоа, за првпат после подолго време се даваат сигнали за позитивни движења на пазарот на работна сила.

Резултатите од февруарската анкета на деловните тенденции во индустријата навестуваат дека после тримесечни слаби резултати на индустриското производство и извозот¹, во март можеби ќе започне долгоочекуваниот пресврт во деловниот циклус. Но, како што кажавме и на почетокот, поради тоа што се работи за нова анкета чии предвидувања не се доволно потврдени во праксата, ваквата прогноза треба да се земе со претпазливост.

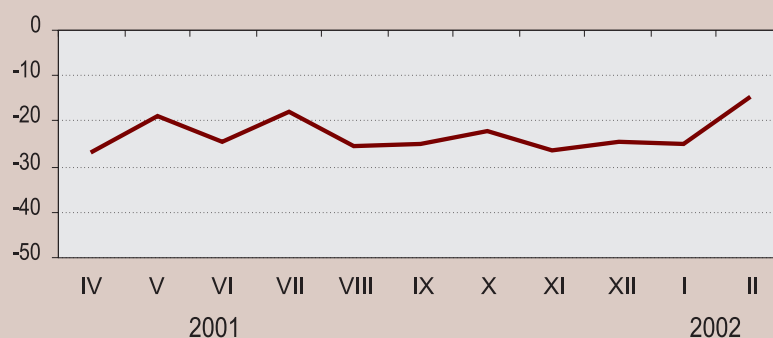
Графикон 3

Обезбеденост на индустријата со нови порачки

Графикон 4

Оцена за бројот на работници во наредните 3-4 месеци

¹ Голем дел од тоа се должи на структурните реформи во неколку големи загубари, Југохром, Саса, Злетово.

ИНДУСТРИСКО ПРОИЗВОДСТВО

Јануари

Започнувајќи од јануари 2002 година Државниот Завод за статистика ги објавува индексите според Националната класификација на дејностите (НКД), како и со примена на Националната номенклатура на индустриските производи (ННИП), врз основа на препораките на ЕУРОСТАТ и значи целосна хармонизација со Регулацијата на ЕУ бр. 1165/98.

Индустриското производство во јануари 2002 година, во споредба со претходниот месец, е намалено за 25,5%. Од аспект на главните групи, тоа се должи на опаѓањето на индустриската активност кај трајните производи за широка потрошувачка (за 62,%%), кај интермедијарните производи, освен енергијата (за 39,4%), кај нетрајните производи за широка потрошувачка (за 28,7%) и кај капиталните производи (за 4,1%). Истовремено, енергијата бележи зголемување за 25,5%.

Анализирано по сектори, негативен индекс на индустриско производство има само кај преработувачката индустрија за 29,1%, пред сè, како резултат на намаленото производство во одделите: производство на прехранбени производи; производство на текстилни ткаенини; производство на предмети за облека, доработка и боене на крзно и производство на хемикалии и хемиски производи.

Од друга страна, пак, кај Секторот вадење на руди и камен производството во однос на претходниот месец е поголемо за 0,5%, додека кај Секторот снабдување со електрична енергија, гас и вода, зголемувањето е 3,2%.

Индустриското производство во јануари 2002 година во споредба со просечното производство во 2001

година е пониско за 30,1%, а во однос на јануари 2001 година за 21,6%.

Февруари

Во февруари 2002 година индустриското производство во споредба со претходниот месец е поголемо за 25,5% и тоа поради зголемената активност кај сите главни групи: кај капиталните производи за 104,5%, кај трајните производи за широка потрошувачка за 66%, кај интермедијарните производи, освен енергијата, за 38,1%, кај нетрајните производи за широка потрошувачка за 17,2% и кај енергијата за 5,4%.

Гледано од аспект на секторите, движењето на производството е во идентична насока, со исклучок на Секторот снабдување со електрична енергија, гас и вода, каде производството е намалено за 31,4%. Така, производството во Секторот вадење руди и камен бележи зголемување за 26,5% како резултат на поголемото производство во два оддели. Секторот преработувачка индустрија, во однос на јануари 2002 година, има зголемено производство за 34,5%, пред сè, поради поинтензивната активност во следните оддели: производство на моторни возила, приколки и полуприколки за 616,8%, производство на производи од други неметални минерали за 228% и производство на производи од гума и производи од пластични маси за 100%.

Анализирајќи го периодот февруари 2002 година, во споредба со февруари 2001 година, индустриското производство е намалено за 15,4%, а во однос на просечното производство во 2001 година за 12,3%.

ИНДУСТРИСКО ПРОИЗВОДСТВО

2001 и 2002 година (по месеци)													
- индекси													
Индустриско производство	I-2001	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I-2002
Тековен месец / претходен месец	75.5	104.7	106.2	101.0	94.4	98.2	96.1	99.4	103.0	126.5	91.7	85.6	74.5
Кумулативен период на изминатите месеци / ист период од претходната година	100.4	96.6	91.3	92.5	92.8	91.2	90.7	90.4	89.4	90.4	91.2	89.9	78.4
Тековен месец / ист месец претходна година	100.4	93.2	83.1	96.0	93.8	84.2	87.6	87.7	82.6	98.0	99.6	76.7	78.4

ЦЕНИ

Трошоците на живот во февруари оваа година остварија умерен месечен пораст од 0,1%. Притоа, најголемо зголемување на трошоците се забележува во групите: тутун и пијалоци (0,7%), облека и обувки, огрев и осветление и сообраќајни средства и услуги (0,3%). Во однос на минатогодишниот февруари, индексот на трошоците на живот во февруари оваа година е повисок за 3,2%, најмногу заради остварено зголемување на трошоците во групите: облека и обувки (6,2%), стан (5,8%), исхрана (5,6%) и услуги (4,7%). Според тоа, се забележува умерено намалување на инфлацијата мерена според индексот на трошоците на живот, која од декемвриско ниво од 3,7%, во февруари се намали за 0,5 процентни поени.

Во просек, во првите два месеци од годината остварен е пораст на трошоците на живот од 3,7%, што претставува намалување од 0,7 процентни поени во однос на истовестната релација во 2001 година, кога зголемувањето изнесуваше 4,4%.

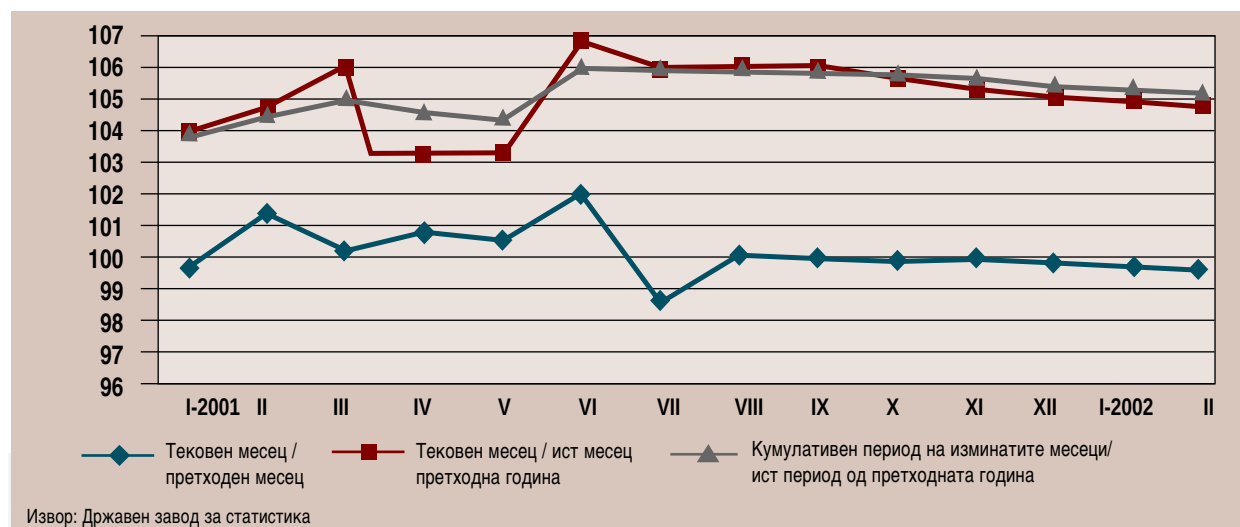
Цените на мало во текот на февруари пораснаа за 0,3% во однос на претходниот месец. Порастот, главно се должи на зголемувањето на малопродажните цени на индустриско-прехранбените производи (0,8%), пијалоците (0,6%) и индустриските производи (0,5%). Минимално намалување во однос на јануари е забележано единствено кај цените на земјоделските производи од 0,1% (поради пониските цени на зеленчукот и овошјето).

Вкупниот индекс на цените на мало во февруари 2002 година, во однос на истиот месец од претходната година е повисок за 1,6% (пред сè заради зголемувањето на цените на земјоделските производи за дури 20,9%), што е за 0,1 процентен поен повисоко во однос на јануари оваа година, а 0,4 процентни поени повисоко споредено со минатогодишниот декември.

Просечно, во периодот јануари-февруари 2002 година остварен е пораст на малопродажните цени од 1,6%.

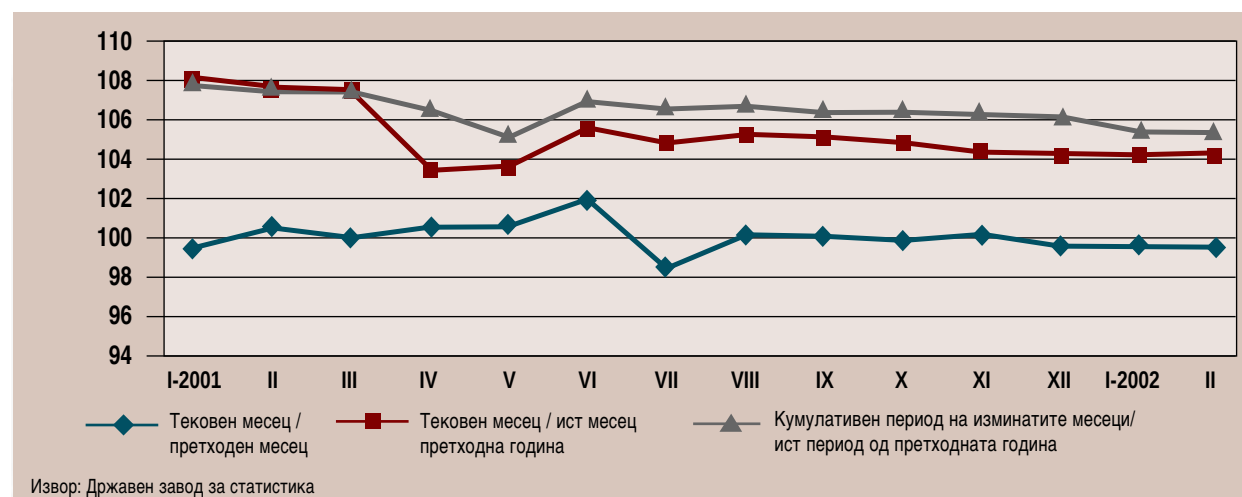
ТРОШОЦИ НА ЖИВОТ

2001 и 2002 година (по месеци)													
- индекси													
Трошоци на живот	I-2001	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I-2002
Тековен месец / претходен месец	99.7	101.3	100.1	100.9	100.5	102.0	98.3	100.2	99.9	99.8	100.7	100.2	101.1
Тековен месец / ист месец претходна година	104.1	104.7	106.0	103.2	103.2	106.9	106.0	106.6	105.5	104.7	103.9	103.7	104.2
Кумулативен период на изминатите месеци/ист период од претходната година	104.1	104.4	105.0	104.7	104.6	106.0	106.0	106.0	105.9	105.8	105.7	105.5	104.2

ЦЕНИ НА МАЛО

Цени на мало	2001 и 2002 година (по месеци)													
	- индекси													
	I-2001	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I-2002	II
Тековен месец / претходен месец	99.5	100.4	100.0	100.3	100.5	101.9	98.6	100.4	99.9	99.5	100.4	99.8	100.7	100.3
Тековен месец / ист месец претходна година	108.0	107.4	107.5	103.5	103.2	105.8	104.7	105.4	104.7	103.9	101.7	101.2	101.5	101.6
Кумулативен период на изминатите месеци / ист период од претходната година	108.0	107.7	107.6	106.7	104.6	106.9	106.5	106.3	106.2	105.9	105.5	105.2	101.5	101.6

НАДВОРЕШНО-ТРГОВСКА РАЗМЕНА

Обемот на стоковната размена на Република Македонија со странство во јануари 2002 година изнесува 223,4 милиони долари и е за 12,1% помал во однос на претходниот месец, односно за 11,1% повеќе во споредба со јануари минатата година. Во текот на јануари извозот на македонски стоки изнесуваше 68,3 милиони долари, што е 16,7% помалку во однос на претходниот месец. Тоа е вообичаено со оглед дека се работи за почеток на годината и дека една третина од јануари се неработни денови заради новогодишните и божиќните празници. Истовремено, во јануари реализиран е увоз на стоки во вредност од 155,2 милиони долари, односно 9,8% помалку споредено со декември претходната година. Стапката на покриеност на увозот со извоз е 44,0%, а салдото на размената е негативно и изнесува 86,9 милиони долари, што е за 3,2 милиони долари помалку во однос на претходниот месец од 2001 година.

Во периодот јануари-февруари 2002 година, беа разменети стоки во вредност од 447,1 милиони долари, при што извозот учествува со 33,6%, а увозот со 66,4%. Покриеноста на увозот со извоз е 50,6%, а салдото на рзмната е негативно и изнесува 146,7 милиони долари. Извозот на стоки во февруари оваа година достигна 81,9 милиони долари, зголемувајќи се за 13,6 милиони долари, односно 20,1% на месечна основа. Вредноста на увезените стоки во февруари изнесуваше 141,7 милиони долари, односно на месечна основа се намали за 13,5 милиони долари, или за 8,7%. Ваквото движење на извозот и увозот на стоки во февруари 2002 година резултираше со дефицит во стоковната размена со странство во износ од 59,8 милиони долари. Притоа, во однос на претходниот месец дефицитот се намали за 27,1 милиони долари, а во однос на јануари 2001 година е зголемен за 24,4 милиони долари.

Во поглед на економската намена на стоките, во првиот месец од годината, најголемо учество во структурата на извозот имаа стоките за широка потрошувачка (35,8 милиони долари, односно 52,6% од вкупниот извоз) и производите за репродукција (30,5 милиони долари т.е. 44,9%). Во првите два месеци од

годината учеството на стоките за широка потрошувачка изнесува 51,5%, а на производите за репродукција 69,7% од вкупниот извоз. Состојбите на страната на увозот се поповолни, бидејќи во јануари поголемо е учеството на производите со понизок степен на обработка, односно производите за репродукција (50,1%), по што следат средствата за работа (36,6%) и стоките за широка потрошувачка (13,2%). Меѓутоа, во периодот јануари-февруари 2002 година, производите за репродукција учествуваат со 65,5% во вкупниот извоз, стоките за широка потрошувачка со 20,5%, а на средствата за работа отпаѓаат 13,9%.

Набљудувано според поодделни производи, во првите два месеци од годината најголеми девизни приливи се остварени од извоз на женски блузи и кошули (10,9 милиони долари), машки кошули од памук (9,3 милиони долари), неизжилен тутун (9,0 милиони долари) и топовалани производи од железо (8,3 милиони долари). На страната на увозот, во разгледуваниот период најмногу девизни средства се потрошени за нафта и нафтени деривати (37,6 милиони долари), моторни возила (14,5 милиони долари) и електрична енергија (5,8 милиони долари).

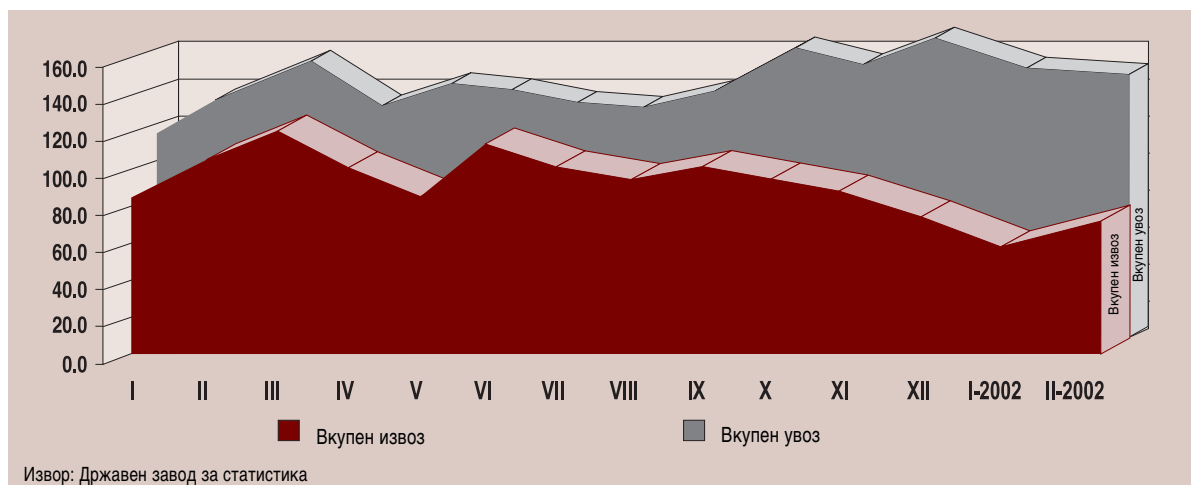
Прегледот на стоковната размена со странство по сектори во периодот јануари-февруари 2002 година покажува дека најголемо учество во извозот имаат разните готови производи (36,8%), производите класирани според материјалот (26,9%) и пијалочите и тутунот (13,8%). Истовремено, најзначајно влијание врз увозот има секторот машини и транспортни уреди (21,5%), како и секторот минерални горива и мазира (20,6%).

Од аспект на географската насоченост на надворешно-трговската размена на Република Македонија, во првите два месеци од оваа година продолжи доминацијата на групацијата развиени земји и тоа со учество од 64,9% кај извозот и 50,1% кај увозот. Притоа, најголем дел од извозот на македонски стоки се остварува во земјите членки на ЕУ (53,0%), а на републиките од поранешна СФРЈ отпаѓаат 27,5%. Што се однесува до увозот, тој главно е насочен во три правци, и тоа: земјите на ЕУ со учество од 38,9% во вкуп-

2001 и 2002 година (по месеци)

- во милиони САД долари

Надворешно - трговска размена	I - XII 2000	I - XII 2001	I-2001	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I-2002	II
Вкупен извоз	1319	1155.0	82.0	98.8	110.8	95.6	88.9	100.6	96.7	92.3	106.3	102.6	97.9	82.0	68.3	82.0
Вкупен увоз	2085	1687.6	117.6	129.5	150.0	130.5	141.5	137.9	130.6	115.5	126.3	160.8	158.4	172.1	155.2	141.7
Салдо	-766	-532.6	-35.6	-30.7	-39.2	-34.9	-52.6	-37.3	-33.9	-23.2	-20.0	-57.1	-60.5	-90.1	-86.9	-59.7

ниот македонски увоз, земјите на Централна и Источна Европа и поранешниот СССР со 28,6% и републиките од поранешна СФРЈ со 14,6%.

Набљудувано по поодделни земји, интересно е што најзначаен трговски партнер на Република Македонија во јануари оваа година е Јапонија, со учество од 22,7% во вкупната размена (со 0,0% во извозот и 30,0% во увозот). Германија, која традиционално е најзначаен партнер на македонската економија во ја-

нуари го зазема второто место со учество од 11,9% (25,9% кај извозот и 7,4% кај увозот). Меѓутоа, анализирајќи го периодот јануари-февруари кумулативно, Германија е повторно најважниот трговски партнер, со учество од 16,9% (25,5% во извозот и 12,6% во увозот). Потоа следат Србија и Црна Гора (со 11,6%), Грција (9,5%), Русија (9,3%).

НАДВОРЕШЕН ДОЛГ

Надворешниот долг на Република Македонија врз основа на користени среднорочни и долгорочни кредити, на крајот на февруари 2002 година изнесува 1377,9 милиони долари и бележи намалување од 0,5% или 5,8 милиони денари во споредба со јануари 2002 година.

Во структурата на долгот по кредитори, најголем дел отпаѓа на официјалните кредитори - мултилатерални и билатерални кредитори и тоа 69,5%, додека останатиот дел од 30,5% отпаѓа на приватните кредитори. Најголем поединичен доверител на Република Македонија и понатаму е Лондонскиот клуб со 258 милиони долари и IDA (International Development Association) со 254 милиони долари.

Во февруари 2002 година, отплатени се 7,5 милиони долари обврски спрема странство, при што 5,1 милион долари претставуваат главнина, а останатите 2,4 милиони долари претставуваат камата по земени кредити и заеми. Споредено со јануари 2002 година кога се исплатени 33,1 милиони долари, отплатата на обврските во

февруари бележи значително намалување. Најголем дел од платените обврски се спрема мултилатералните кредитори (73%), додека 24% се платени обврски спрема приватните кредитори. Гледано по должници, речиси 55% од исплатените обврски се од приватниот сектор.

Врз основа на повлечените средства и сервисирањето на обврските, нето трансакциите или нето задолжувањето (кое претставува користење на странски кредити и заеми), намалено со отплатите на главницата на долгот во февруари 2002 година, изнесува -4,3 милиони долари.

Во текот на февруари 2002 година, склучени се среднорочни и долгорочни заеми и кредити во износ од 7,5 милиони долари со Меѓународната агенција за развој (IDA), при што 5 милиони долари се наменети за проектот за развој на општините и културата, а 2,5 милиони долари за проектот за развој на деца и младинци.

Надворешен долг на Република Македонија по кредитори

(во милиони САД, \$ на крај на периодот)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	31.03.2001	30.06.2001	30.09.2001	31.12.2001 ³⁾	28.02.2002 ³⁾
ВКУПНО: Среднорочен и долгорочен долг¹	1,062	1,123	1,141	1,380	1,438	1,436	1,417	1,382	1,413	1,377	1,377
Мултилатерални кредитори	399	468	490	687	714	715	703	670	704	686	687
ИМФ	69	80	103	114	113	82	75	73	74	71	69
ИБРД / ИДА	178	206	237	296	339	373	360	362	380	378	377
ИФЦ	5	2	0	56	57	57	56	37	39	33	33
ЕИБ	82	76	37	54	68	67	70	67	78	75	73
ЕБРД	15	69	83	90	72	72	74	65	65	61	58
ЕУРОФИМА	40	29	25	23	17	17	14	14	14	14	14
Совет на Европска развојна банка	10	6	5	5	5	7	6	6	6	6	5
ЕУ				48	41	37	44	42	46	44	54
ИФАД				1	2	3	3	4	4	4	4
Билатерални кредитори²	412	402	377	289	317	316	308	305	292	281	270
Комерцијални банки (Лон. кл.)	251	253	274	404	407	405	406	406	416	410	421
Комерцијални банки	229	229	241	243	250	253	258	258	262	262	258
Други	22	24	33	161	157	152	148	148	155	148	163
Вкупно, без ММФ	993	1,043	1,038	1,266	1,325	1,355	1,341	1,309	1,339	1,306	1,309
Краткорочен долг	60	55	52	33	47	50	58				
Среднорочен и долгорочен долг (како % од вкупно)											
Мултилатерални кредитори	37.6	41.7	42.9	49.8	49.7	49.8	49.6	48.5	49.9	49.8	49.9
Билатерални кредитори	38.8	35.8	33.0	20.9	22.0	22.0	21.8	22.1	20.7	20.4	19.6
Приватни кредитори	23.6	22.5	24.0	29.3	28.3	28.2	28.6	29.4	29.5	29.8	30.5

¹ Само среднорочен и долгорочен долг.

² Вклучувајќи го и долгот гарантиран или осигурен само од Владата или државните агенции.

³ Прелиминарни податоци.

БУЏЕТСКИ ПРИХОДИ

Вкупните приходи на Централниот буџет на Република Македонија во првите два месеца од 2002 година достигнаа ниво од 10.650 милиони денари, или 16.1% од вкупно планираните приходи согласно Буџетот за 2002 година. Споредено со истиот период минатата година, остварено е зголемување од 22.9% или 1.986 милиони денари. Ваквата наплата на буџетските приходи претставува само уште една потврда за закрепнувањето на македонската економија и секако, реална основа за натамошно подобрување на буџетските приходи.

Во структурата на приходите, вообичаено, најголемо е учеството на даночните приходи, од кои во разгледуваниот период се наплатени 7.718 милиони денари, или 72.5% од вкупно остварените приходи. Структурата на приходите во Буџетот на РМ по основ на даноците го покажува следното:

- персонален данок на доход - во првите два месеца од 2002 година, наплатени се 1.081 милион денари, што претставува отстапување од 5.6% од планираните. Ваквото намалување во добар дел е резултат на намалената индустриска активност во последниот месец од минатата година која продолжи и во јануари 2002. Во структурата на приходите од персоналниот данок на доход, преовладуваат приходите остварени од данокот од плати и други лични примања од работен однос (79.2%) како и од данокот на примања остварени по основ на договор за дело (12.4%). Учеството на приходите по другите основи (пр. данок на доход на приходи од самостојна дејност, данок на доход на приходи од авторски права и права од индустриска сопственост, камата за ненавремени плаќања на персонален данок на доход) во структурата е релативно помало.

- данок од добивка - остварените приходи од данокот на добивка достигнаа ниво од 648 милиони денари и се за 22.9% повисоки во однос на планираните. Зголемувањето на приходите се должи пред сè на новите законски решенија, со кои даночните обврзници не прават пресметки за пократки периоди, со што месечните аконтации би биле пореално искажани. Така, износот на месечната аконтација во јануари 2002 година е утврден врз основа на данокот од претходната година. Со предавањето на завршните сметки во февруари, дел од обврзниците ја уплатуваат разликата меѓу уплатените аконтации и вистинската обврска на пресметаниот данок на доход. Во структурата на приходите по основ на данокот на добивка, со 98.3% учество доминираат приходите од данокот на добивка од трговските друштва, јавни претпријатија и од други правни лица.

- данок на додадена вредност - по овој основ, во првите два месеца од 2002 година, наплатени се 2.676 милиони денари, или 1.3% повеќе во однос на планираните. Притоа, големата дискрепанца помеѓу приходите остварени во јануари и оние во февруари, се должи главно на две причини: а/ голем број од даночните обврзници во првиот месец на воведувањето на трезорскиот систем, уплатата на ДДВ неправилно ја извршиле т.е. ја изврши-

ле на погрешна сметка; и б/ во јануари 2002 година воопшто не е извршен распоред од преодната царинска сметка на трезорската сметка, на средствата уплатени по основ на наплатен ДДВ при увоз во земјата. Првиот распоред е направен во првите денови од февруари, поради што податокот за наплатениот ДДВ во јануари всушност претставува наплатен ДДВ само во внатрешниот промет. Во исто време, во првите два месеца од 2002 година извршен е поврат на ДДВ во износ од 1.072 милиони денари, што претставува зголемување од 23.1% во однос на извршениот поврат во истиот период од минатата година.

- акцизи - пораст на приходите во однос на планираните е забележано и кај акцизите, при што во разгледуваниот период од 2002 година, реализирани се 1.508 милиони денари, што претставува зголемување од 5.9%. Имајќи го во предвид фактот дека приходите од акцизи од нафтени деривати и од алкохолни пијалаци се на ниво на планираните, зголемувањето на вкупните акцизни приходи е резултат на зголемените приходи од акцизи од тутунски преработки. По овој основ, во првите два месеца од 2002 година се реализирани 349 милиони денари, што е за 91 милион денари или 38.5% повеќе во однос на планираните. Намалување во однос на планот е забележано единствено кај акцизните приходи од патнички автомобили, како резултат на неостварување на планираната продажба на нови автомобили поради измените во Законот за надворешно-трговско работење со кои се дозволи увоз на стари автомобили до 10 години. Во структурата на акцизните приходи, по традиција, доминантно е учеството на приходите од нафтените деривати (65.8%) и тутунските преработки (23.2%), додека сосема мал дел отпаѓа на алкохолните пијалаци и патничките автомобили.

- данок од меѓународна трговија и трансакции - од царините и другите увозни давачки, во разгледуваниот период се остварени 766 милиони денари. Меѓутоа, како и кај данокот на додадена вредност, и тука е евидентна дискрепанцата помеѓу остварените приходи во јануари и февруари, која е резултат на задоцнетото распоредувањето на средствата од царинската сметка на трезорската сметка. Поради тоа, приходите од царини и други увозни давачки во јануари, фактички се евидентирани во наредниот месец, односно февруари 2002 година.

- данок на финансиски трансакции - примената на данокот на финансиски трансакции продолжува и оваа година, со оглед на позитивната улога која овој данок ја имаше во подршката на монетарната политика и креирањето дополнителен простор за финансирање на нараснатите трошоци поврзани со безбедносната криза. Од данокот на финансиски трансакции, во првите два месеци од оваа година се реализирани 981 милион денари, или 16.8% повеќе од планираните. Просечното месечно остварување на приходите од овој данок во 2002 година е на идентично ниво со месечниот просек на наплатени приходи во минатата година.

Што се однесува до неданочните приходи, продолжува континуираната наплата на приходите евидентна во последните неколку месеци. Притоа, во разледуваниот период, неданочните приходи забележаа реализација од 335 милиони денари, или 11.9% од планираните. Најголем дел од приходите по овој основ, односно повеќе од

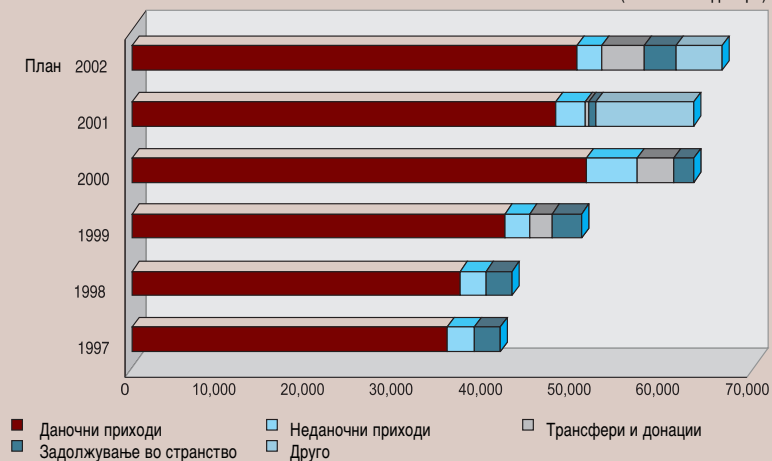
половина се резултат на наплатените средства од такси и надоместоци (парични казни, судски и административни такси), додека во другата половина подеднакво е учеството на претприемничкиот приход и приход од имот, како и приходи од други владини услуги.

Значителен износ на средства во првите два месеца бележи ставката трансфери и донации. По овој основ, во Буџетот на Република Македонија се евидентирани 1.075 милиони денари, од кои 465.4 милиони денари претставуваат холандски грант како поддршка на Кредитот за итна економска помош (EERC), додека останатите 609.6 милиони денари претставуваат грант компонента од кредитот добиен од Европската унија.

За крај, во јануари и февруари 2002 година евидентирано е задолжување кај меѓународните финансиски институции (развојни агенции) во износ од 774 милиони денари, од кои 44.9 милиони денари претставуваат средства по основ на Кредитот за итна економска обнова од Светската банка (Emergency Economy Recovery Credit - EERC) како поддршка на буџетот, додека останатите 729.6 милиони денари повлечени во февруари, претставуваат втора транша од кредитот на Европската унија наменет за макрофинансиска поддршка.

Вкупни приходи на централниот буџет

(во милиони денари)

БУЏЕТСКИ РАСХОДИ

Вкупните расходи на централниот буџет во првите два месеца од 2002 година изнесуваа 10.995 милиони денари, што во споредба со истиот период претходната година претставува зголемување од 27,4%. Тоа најмногу се должи на порастот на тековните трошоци на централниот буџет (16,4%), кои имаат доминантно учество во структурата на вкупните трошоци (77,8%).

И покрај префрлањето на дел од вработените од поранешниот Завод за платен промет во органите на државната управа и новите вработувања во составот на безбедносните сили на Република Македонија, трошоците за плати и надоместоци во периодот јануари-февруари 2002 година се речиси идентични во споредба со истиот период минатата година (пораст од 1,5%), што е резултат на реформските активности поврзани со стратегијата за намалување на бројот на вработени во јавната администрација и подобрување на квалитетот на јавниот сервис. Набљудувано по месеци, може да се забележи дека масата на исплатени плати во февруари е повисока во однос на првиот месец од 2002 година, што исклучиво се должи на несоодветната споредбена основа, т.е. на прелевањето на дел од јануарската исплата во февруари.

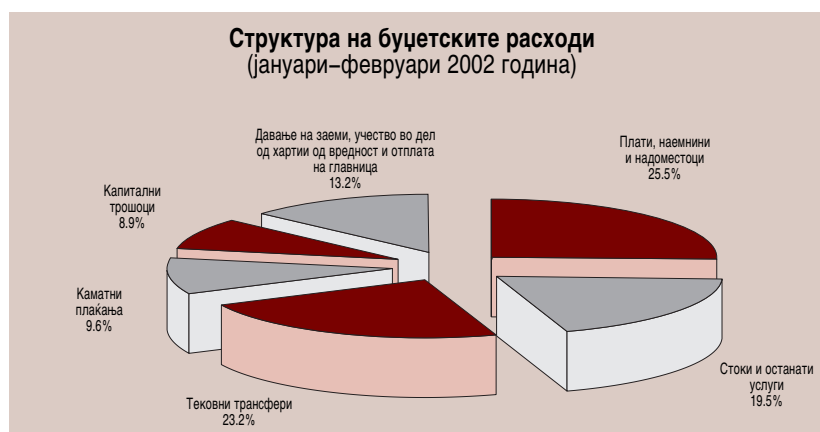
Исплатените средства за стоки и услуги во првите два месеца од оваа година се повисоки за речиси 3 пати во однос на истиот период минатата година, што во најголема мера се должи на порастот кај трошоците за материјали (4,8 пати повеќе), кои во структурата на овие трошоци учествуваат со 65,9%. И покрај стабилниот политичко-безбедносен амбиент во земјата, сè уште е присутна потребата од ангажман на резервниот состав на полицијата, чија демобилизација се очекува да се заврши до средината на 2002 година.

Тековните трансфери од централниот буџет во периодот јануари-февруари 2002 година се на нивото од минатата година (незначителен пораст од 1,4%). Структурно набљудувано, во рамките на реализираниот износ на тековни трансфери од централниот буџет, најголеми износи, односно 947 милиони денари или 36,7% беа наменети за Фондот за пензиско и инвалидско осигурување, 773 милиони денари или 30,0% за Заводот за вработување на Република Македонија итн. Од другите тековни трансфери во анализираниот период, како позначајни можат да се издвојат трошоците за социјални програми во висина од 282 милиони денари и трошоците за административните реформи - 98 милиони денари. Преку исплатата на овие средства се овозможува ублажување на негативните социјални импликации, кои се составен дел на болниот процес на спроведување реформи во стопанството и во јавната администрација.

Во согласност со планот за сервисирање на обврските по домашниот и надворешниот долг, во првите

два месеца од 2002 година за каматни плаќања беа исплатени 1.055 милиони денари, или 21,4% помалку во однос на истиот период од минатата година, при што најголемиот дел се однесуваа на каматите по странски кредити (95,2%).

Капиталните трошоци во првите два месеца од 2002 година изнесуваа 982 милиони денари, односно 2,5 пати повеќе во споредба со истиот период минатата година. Порастот се должи на зголемената инвестициона активност на државата, главно, преку приоритетните проекти финансирани со приходите од приватизацијата на „Македонски телекомуникации“. Зголе-

мувањето на капиталните трошоци е значајно за долгорочниот економски раст, имајќи предвид дека средствата, главно, се вложуваат за нови јавни инвестиции, реконструкција на постојните објекти и модернизација на опремата. Од тие причини, а и заради компаративно ниското учество на овие расходи во структурата на буџетот во изминатите години, Владата на Република Македонија последните неколку години значително го зголемува учеството на инвестициите во вкупните буџетски расходи. Капиталните

Учество на инвестициите во вкупните буџетски расходи (1995-2001)

трансфери во разгледуваниот период изнесуваа 262 милиони денари, односно 2,3 пати повеќе во однос на периодот јануари-февруари 2002 година.

Во првите два месеца од годината, отплатена е главница по надворешен долг во висина од 1.283 милиони денари. При тоа, Министерството за финансии продолжи со практиката на редовно сервисирање на обврските во земјата и кон странство.

(во милиони денари)

Вид на расходи	Остварено во		Остварени расходи по месеци															
	Октомври	Новември	Децември	Јануари	Февруари	Март	Април	Мај	Јуни	Јули	Август	Септември	Октомври					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
ВКУПНИ РАСХОДИ ТЕКОВНИ ТРОШОЦИ Плати, наемнини и надоместоци Нето основни плати и наемнини Придоноси од плати и персонален данок Стоки и услуги	57,689	75,942	68,885	5,185	3,444	5,058	5,267	5,353	6,527	7,294	5,933	6,185	5,321	5,259	8,360	5,726	5,269	
	46,895	64,484	57,955	4,197	3,153	4,395	4,687	4,658	5,938	5,916	5,165	4,486	4,896	4,304	6,160	4,116	4,442	
	16,285	16,528	16,407	1,424	1,342	1,346	1,330	1,346	1,368	1,368	1,173	1,346	1,436	1,432	1,434	1,282	1,526	
	14,383	14,519	14,437	1,240	1,150	1,231	1,153	1,174	1,171	1,199	1,170	1,186	1,259	1,257	1,247	834	979	
	1,902	2,015	1,970	183	193	195	176	172	179	169	3	160	177	176	187	448	547	
	6,294	20,294	19,990	380	347	1,313	1,641	1,921	2,674	1,926	2,563	1,537	1,746	1,282	2,660	804	1,341	
	300	3,235	3,192	25	25	181	217	205	270	367	443	360	438	326	335	31	31	
	375	878	753	25	26	75	49	65	70	59	72	47	76	66	123	24	35	
	486	788	742	46	87	136	43	71	44	23	11	20	78	74	109	84	147	
	3,076	12,623	12,632	196	99	750	1,094	1,582	2,047	1,235	1,617	847	946	583	1,636	55	73	
Трошоци за транспорт Тековно (рутинско) одржување Договорни услуги Други оперативни трошоци Резерви ТЕКОВНИ ТРАНСФЕРИ	199	721	700	15	22	54	49	59	61	80	53	90	71	54	92	504	910	
	126	141	128	8	3	10	13	19	8	10	11	9	7	15	15	16	12	
	819	893	855	54	59	64	69	101	81	82	59	81	64	76	65	65	90	
	913	1,016	991	11	26	43	109	59	93	70	59	82	65	88	286	19	35	
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	8	
	22,790	24,062	17,345	1,197	1,317	1,544	1,404	1,363	1,735	1,441	1,348	1,366	1,396	1,486	1,748	1,077	1,474	
	2,386	2,088	2,063	95	52	157	162	206	229	171	124	107	139	180	441	869	902	
	13,328	13,745	13,616	1,077	1,094	1,077	1,060	1,047	1,323	1,171	1,052	1,207	1,156	1,165	1,187	204	562	
	7,076	8,229	1,667	25	172	309	181	111	184	98	173	52	101	142	119	-	-	
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Каматни плаќања Камати по домашен долг Камати по надворешен долг КАПИТАЛНИ ТРОШОЦИ Купување на капитални средства Купување на земјишта и нематеријални средства Купување на градежни објекти Мебел и канцелариска опрема Купување на моторни возила Физибилити студии, подготовка на проекти и дизајн Машинска опрема Изградба, реновирање и унапредување Основно и специјално одржување Купување на стоковни резерви	1,616	3,600	4,211	1,196	146	112	313	28	179	1,171	81	237	318	113	317	954	101	
	0	1,066	1,069	1	40	0	284	18	111	18	0	27	280	28	262	25	25	25
	1,616	2,533	3,146	1,195	106	112	29	9	69	1,153	91	211	38	78	55	928	75	
	5,186	7,473	7,134	179	208	383	549	668	517	510	326	588	425	725	2,056	331	651	
	3,231	5,449	5,111	64	208	254	248	441	265	391	233	416	282	616	1,693	232	488	
	0	20	20	0	0	0	0	0	20	0	0	0	0	0	0	0	0	
	590	573	574	0	4	77	30	178	5	6	16	25	48	43	142	0	93	
	225	818	518	9	7	10	27	39	32	12	23	15	31	33	280	12	70	
	185	161	157	0	4	11	10	4	1	29	4	6	4	29	55	0	0	
	4	38	19	0	0	0	0	6	0	0	0	0	1	1	11	4	0	
Капитални трансфери Капитални трансфери до Владини институции Капитални трансфери до други нивоа на власт Капитални трансфери на поединци и непрофитни организации ДАВАЊЕ НА ЗАЕМИ, УЧЕСТВО ВО ДЕЛ ОД ХАРТИИТЕ ОД ВРЕДНОСТ И ОТПЛАТА НА ГЛАВНИЦА ДАВАЊЕ НА ЗАЕМИ И УЧЕСТВО ВО ДЕЛ ОД ХАРТИИТЕ ОД ВРЕДНОСТ Домашни заеми и учество во капитал Странски заеми и учество во капитал Амортизација (отплата на главница) Отплата на главница по домашен долг Отплата на главница по надворешен долг	177	1,149	1,150	0	130	39	75	67	59	210	33	205	25	114	193	0	0	
	951	1,640	1,638	51	46	66	51	59	87	75	108	117	123	209	646	162	285	
	1,099	1,050	1,037	4	18	52	56	88	60	59	48	48	50	188	366	26	39	
																28	0	
	1,956	2,023	2,023	115	0	129	301	227	252	119	93	172	143	109	363	99	162	
	1,771	1,822	1,822	115	0	129	301	227	240	110	78	116	123	76	307	11	143	
	185	201	201	0	0	0	0	0	12	9	15	56	20	33	56	89	19	
																0	0	
				0	120	280	30	27	73	878	142	1,111	0	230	144	1,279	176	
	5,517	3,885	3,844	809	120	33	30	27	22	15	20	53	0	63	21	136	36	
3,956	335	295	11	0	33	30	27	22	15	20	53	0	63	20	136	36		
3,956	335	294	11	0	33	30	27	22	15	20	53	0	63	20	136	36		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	
1,561	3,550	3,550	798	120	247	0	0	0	51	863	122	1,058	0	167	124	1,143	140	
8	8	7	3	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	
1,553	3,543	3,542	794	120	247	0	0	0	51	863	122	1,054	0	167	124	1,143	140	

БУЏЕТ - ЦЕНТРАЛНА ДРЖАВНА ВЛАСТ

(во денари)

	1999	2000	2001	2002
	Завршна сметка	Завршна сметка	Ребаланс	Буџет
ВКУПНИ ПРИХОДИ	50,478,031,862	63,096,945,248	75,842,074,000	66,310,000,000
ИЗВОРНИ ПРИХОДИ	44,728,175,441	56,760,081,178	64,334,443,000	52,836,000,000
ДАНОЧНИ ПРИХОДИ	41,858,828,319	51,120,246,281	50,484,000,000	50,009,000,000
Данок од доход, од добивка и од капитални добивки	12,793,078,777	13,585,772,246	10,166,000,000	10,415,000,000
Персонален данок од доход	10,233,016,110	10,792,594,721	7,191,000,000	7,384,000,000
Данок од добивка	2,559,325,945	2,793,156,390	2,975,000,000	3,031,000,000
Други даноци од доход, од добивка и од капитални добивки	736,722	21,135	0	/
Домашни даноци на стоки и услуги	20,631,883,947	29,733,381,929	30,251,000,000	28,840,000,000
Данок на промет	9,958,866,206	7,055,788,708	0	/
Данок на додадена вредност (од 1.04.2000)	0	10,396,551,663	18,251,000,000	17,898,000,000
Акцизи	10,673,017,741	12,281,041,470	12,000,000,000	10,942,000,000
Данок од меѓународна трговија и трансакции (царини и давачки)	8,302,773,971	7,733,381,467	7,500,000,000	5,321,000,000
Увозни давачки	6,802,005,702	6,040,495,875	5,900,000,000	4,330,024,000
Други увозни давачки и такси	1,500,768,269	1,692,885,592	1,600,000,000	990,976,000
Други даноци	123,627,594	62,644,972	0	0
Даноци од специфични услуги	7,464,030	5,065,667	10,000,000	10,000,000
Такси за користење или дозволи за вршење на дејност	-	-	260,000,000	199,000,000
Данок на финансиски трансакции	-	-	2,297,000,000	5,224,000,000
НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ	2,869,347,122	5,639,834,897	13,850,443,000	2,827,000,000
Претприемачки приход и приход од имот	798,125,658	1,133,367,383	2,063,000,000	1,087,000,000
Такси и надоместоци	1,156,606,788	1,215,770,217	1,200,000,000	1,200,000,000
Други Владини услуги	127,316,281	324,812,933	500,000,000	500,000,000
Други неданочни приходи	632,921,803	349,306,600	45,000,000	40,000,000
Продажба на капитални средства	154,376,592	2,616,577,764	10,027,443,000	5,123,000,000
Продажба на земјиште и нематеријални вложувања	-	-	15,000,000	15,000,000
ТРАНСФЕРИ И ДОНАЦИИ	2,419,089,626	4,155,269,452	6,896,631,000	4,736,000,000
Трансфери од други нивоа на власт	32,283,095	716,822,828	5,871,631,000	0
Донации од странство	2,386,806,531	3,438,446,624	1,025,000,000	4,736,000,000
ЗАДОЛЖУВАЊЕ ВО СТРАНСТВО	3,330,766,795	2,181,594,618	4,611,000,000	3,600,000,000
Меѓународни развојни агенции	3,330,766,795	2,181,594,618	4,611,000,000	3,080,000,000
ВКУПНИ РАСХОДИ	49,761,209,034	57,689,326,703	75,842,074,000	66,310,000,000
ТЕКОВНИ ТРОШОЦИ	42,088,365,187	46,985,485,342	60,981,237,000	51,096,213,000
Плати, наемнини и надоместоци	15,996,631,927	16,285,267,541	16,491,970,000	17,709,161,000
Стоки и останати услуги	5,646,765,633	6,293,788,729	20,769,555,000	12,145,890,000
Тековни трансфери	18,227,967,627	22,790,409,470	19,405,712,000	17,612,162,000
Каматни плаќања	2,217,000,000	1,616,019,602	4,314,000,000	3,629,000,000
КАПИТАЛНИ ТРОШОЦИ	2,407,296,601	5,186,477,309	11,210,837,000	8,499,787,000
Купување на капитални средства	1,312,799,356	3,230,738,464	8,894,794,000	5,877,702,000
Капитални трансфери	1,094,497,245	1,955,738,845	2,316,043,000	2,622,085,000
ДАВАЊЕ НА ЗАЕМИ, УЧЕСТВО ВО ДЕЛ ОД ХАРТИИТЕ ОД ВРЕДНОСТ И ОТПЛАТА НА ГЛАВНИНА	5,265,547,247	5,517,364,053	3,650,000,000	6,714,000,000
Давање на заеми и учество во дел од хартиите од вредност	2,942,547,247	3,956,462,261	579,500,000	382,000,000
Амортизација (отплата на главнина)	2,323,000,000	1,560,901,792	3,070,500,000	6,332,000,000

Забелешка:

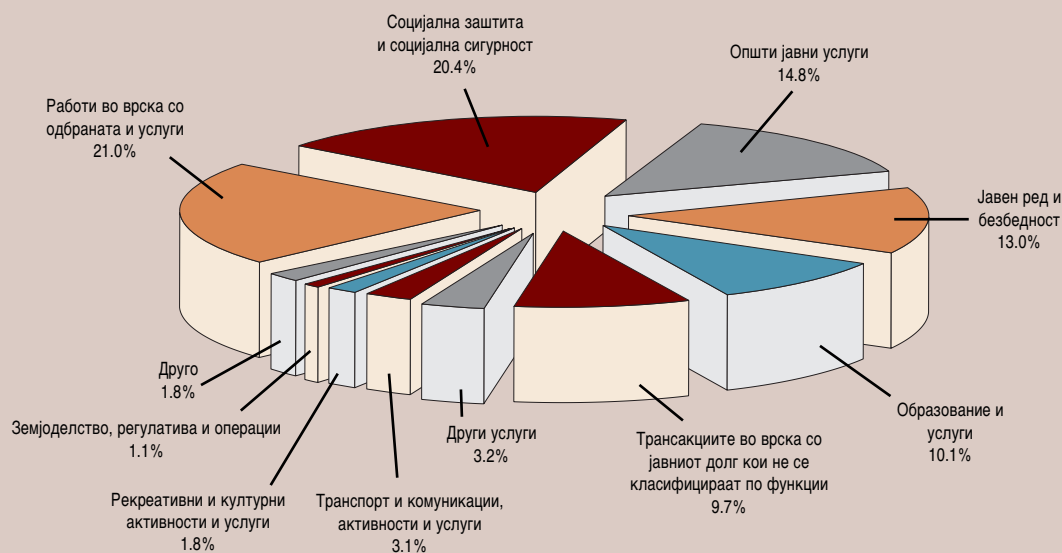
Приходите во 1999 и 2000 година, се рекласифицирани според новиот Правилник за класификација на приходите.

ФУНКЦИОНАЛНА КЛАСИФИКАЦИЈА НА РАСХОДИТЕ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ

	Завршна сметка 1999	Завршна сметка 2000	Буџет за 2001	Буџет за 2002	1999	2000	2001	2002
	Структура							
ВКУПНО	49,761	57,689	75,842	66,310	100.0	100.0	100.0	100.0
1 Општи јавни услуги	8,707	12,985	11,214	13,365	17.5	22.5	14.8	20.2
2 Работи во врска со одбраната и услуги	3,804	4,613	15,909	6,049	7.6	8.0	21.0	9.1
3 Јавен ред и безбедност	4,634	5,741	9,855	6,807	9.3	10.0	13.0	10.3
4 Образование и услуги	7,905	8,055	7,672	7,591	15.9	14.0	10.1	11.4
5 Здравствени услуги	291	314	333	332	0.6	0.5	0.4	0.5
6 Социјална заштита и социјална сигурност	14,671	14,410	15,458	14,951	29.5	25.0	20.4	22.5
7 Домување и одржување на урбаната средина	157	303	337	266	0.3	0.5	0.4	0.4
8 Рекреативни и културни активности и услуги	1,206	1,346	1,348	1,280	2.4	2.3	1.8	1.9
9 Активности со гориво и енергија	15	5	5	5	0.0	0.0	0.0	0.0
10 Земјоделство, регулатива и операции	527	743	853	859	1.1	1.3	1.1	1.3
11 Рударство, индустрија и градежништво	250	264	88	151	0.5	0.5	0.1	0.2
12 Транспорт и комуникации, активности и услуги	1,545	2,297	2,324	1,720	3.1	4.0	3.1	2.6
13 Други различни услуги	2,241	2,843	2,461	2,086	4.5	4.9	3.2	3.1
14 Мулти функционални трошоци	478	593	600	888	1.0	1.0	0.8	1.3
15 Трансакциите во врска со јавниот долг кои не се класифицираат по функции	3,331	3,177	7,385	9,961	6.7	5.5	9.7	15.0

Забелешка: Функционалната класификација на расходите на централниот буџет е подготвена според меѓународните стандарди.

Функционалната класификација на расходите на централниот буџет (Ребаланс на Буџетот за 2001 година)

ФОНД ЗА ПЕНЗИСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРУВАЊЕ

Вкупните приходи на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување на Република Македонија, во првите два месеца од 2002 година достигнаа ниво од 3.782 милиони денари, или 14.5% од вкупно планираните приходи по овој основ. Споредено со истиот период од минатата година, приходите на Фондот бележат зголемување од 3.2%, пред сè како резултат на зголемени приходи од буџетот на Републиката за сметка на превземените обврски на државата за спроведување на структурните реформи. Најголемиот дел од приходите на Фондот се алиментирани од придонесите од плати (60.7%), додека од останатите приходи, покрај приходите од буџетот (27.4%), позначајно учество имаат придонесите од заводот за вработување за невработени лица (5.4%) и приходите од акцизи (2.7%).

Од друга страна, во првите два месеца од оваа година, вкупните расходи на Фондот изнесуваат 4.119 милиони денари, што претставува зголемување од само 1.4% во споредба со минатогодишните расходи во разгледуваниот период. Во структурата на расходите, доминантно учество имаат расходите за исплата на пензиите, дури 86.6%, додека останатите расходи главно отпаѓаат на придонесите за здравствено осигурување (11%).

Во периодот јануари-февруари 2002 година, Фондот за пензиско и инвалидско осигурување на Република Македонија забележа дефицит од 337 милиони денари. Споредено со истиот период минатата година, реализирано е намалување на дефицитот во износ од 63 милиони денари или 15.7%.

ФОНД ЗА ПЕНЗИСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРУВАЊЕ

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1998 Извршено	1999 Извршено	2000 Извршено	2001 Извршено	2002 Јануари-Фев. Извршено
ПРИХОДИ	20,717	21,229	22,883	24,289	3,782
Придонес од плати	13,373	14,316	15,722	15,671	2,294
Придонес од доходот	239	311	311	331	43
Приходи од Буџетот на Републиката	3,618	3,266	4,174	5,744	1,037
Приходи од приватен сектор	400	439	404	377	64
Приходи од индивидуални земјоделци	74	65	58	41	14
Приходи од акцизи	691	632	804	716	101
Придонес од Заводот за вработување за невработени лица	961	868	1,101	1,126	204
Други приходи	122	45	74	73	7
Приходи од дивиденди и од продажба на хартии од вредност	50	67	53	209	17
Приходи по основ на нови вработувања	419	841	167	0	0
Пренесени приходи од претходна година	201	201	0	0	0
РАСХОДИ	20,521	20,669	22,940	24,697	4,119
Пензии	17,730	17,756	19,774	21,278	3,565
Редовни пензии	16,912	16,977	18,948	19,041	3,183
Воени пензии	464	458	505	514	86
Земјоделски пензии	354	321	321	297	47
Ретроактивна исплата на 8%	0	0	0	1,167	190
Предвремено пензионирање според Законот од 2000 година	0	0	0	112	19
Предвремено пензионирање според Законот од 2001 година	0	0	0	148	41
Надоместок за телесно оштетување	63	69	72	72	12
Надоместоци од инвалидско осигурување	98	95	94	91	16
Вработување и интернатско сместување на деца инвалиди	15	13	12	7	1
Придонес за здравствена заштита	2,321	2,450	2,672	2,805	473
Надоместок на стручната служба	133	132	141	153	26
Други расходи	161	154	175	254	26
Капитални средства	-	-	-	37	0
РАЗЛИКА					
Дефицит / Суфицит	196	560	-57	-408	-337

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

ФОНД ЗА ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ

Во првите два месеца од 2002 година, вкупните приходи на Фондот за здравствено осигурување изнесуваат 1.838 милиони денари, што претставува намалување од 3.3% во однос на остварените приходи во истиот период од минатата година. Ваквото намалување на приходите е резултат на пониската реализација кај сите основни видови на приходи. Притоа, најголемиот дел од приходите е резултат на придонесите од плати (60.7%), потоа придонесите од Фондот за пензиско и инвалидско осигурување (20.8%) и придонесите од Заводот за вработување (18.5%). Структурата на остварените приходи во овој период е речиси идентична со структурата на приходите на Фондот во изминатите неколку години.

Вкупните расходи на Фондот за здравствено осигурување во периодот јануари-февруари 2002 година покажуваат зголемување од 4.9% во однос на истиот

период од 2001 година, достигнувајќи износ од 1.856 милиони денари. Зголемувањето на вкупните расходи главно е резултат на порастот на расходите кај двете главни категории: амбулантни трошоци и трошоци за болничко лекување, чие заедничко учество во вкупните расходи во разгледуваниот период изнесува 68.4%. Споредено со минатата година, амбулантните трошоци бележат зголемување од 9.8%, додека трошоците за болничко лекување се зголемени за 5.6%. Најголемиот дел од останатите трошоци е редистрибуиран за лекови, забна заштита и надоместоци за осигурени лица, при што, последните две категории на расходи се на речиси идентично ниво со минатогодишните.

Во разгледуваниот период од 2002 година, Фондот за здравствено осигурување забележа дефицит од 19 милиони денари.

ФОНД ЗА ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1998 Извршено	1999 Извршено	2000 Извршено	2001 Извршено	2002 Јануари-Февру. Извршено
ПРИХОДИ	11,087	12,068	12,790	12,295	1,838
Придонеси	6,7736	7,363	7,745	7,528	1,116
Придонеси од Пензискиот Фонд	2,309	2,417	2,649	2,616	383
Придонеси од Заводот за вработување	1,037	1,350	1,941	1,554	339
Придонеси од Министерството за труд и социјална политика	45	0	0	48	0
Други приходи	851	938	455	70	0
Приходи по договори за сини картони	109	0	0	0	0
Средства од Буџетот на РМ за задолжително здравствено осигурување	-	-	-	166	0
Пренесен вишок од претходната година	-	-	-	313	0
РАСХОДИ	13,689	11,692	12,463	12,205	1,856
Амбулантни трошоци	5,303	2,491	2,486	2,505	420
Болничко лекување	4,702	5,482	5,737	5,919	850
Трошоци по програми	214	125	105	306	6
Лекови	1,214	1,249	1,681	1,555	261
Забна заштита	638	667	687	522	103
Ортопедски трошоци	208	154	143	111	25
Лекување во странство	290	161	70	90	12
Друг вид лекување (надоместоци)	719	801	694	769	132
Администрација	326	288	250	268	39
Опрема и одржување	36	39	90	44	0
Други трошоци	41	234	200	48	6
Кредити и камати	0	0	321	71	4
РАЗЛИКА					
Дефицит / суфицит	-2,602	376	326	90	-19

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД ЗА ВРАБОТУВАЊЕ

Вкупните приходи на Заводот за вработување во првите два месеци од годината изнесуваа 960,2 милиони денари, што во однос на истиот период минатата година претставува пораст од 5,4%. Повисокиот прилив на средства се должи на зголемените дотации од Буџетот на Републиката (за 6,0%), кои во структурата на вкупните приходи на Фондот во разгледуваниот период учествуваат со дури 81,9%. Најголемиот дел од дотациите (90,2%) се наменети за покривање на дефицитот во тековното работење на Заводот. Приходите од придонесите од плати исто така претставуваат значаен извор на средства. Имено, во периодот јануари-февруари 2002 година по овој основ беа алиментирани 171,1 милиони денари, или 17,7% од вкупните приходи на Заводот за вработување.

Во разгледуваниот период беа остварени расходи во висина од 970,7 милиони денари, забележувајќи на тој начин приближно еднаков пораст (7,5%), како и приходите. Најголемиот дел од расходите на Фондот отпаѓаат на уплатените придонеси за здравствено осигурување (35,8%), кај кои во споредба со првите два месеца од 2001 година е регистриран пад од 4,7%. Оттаму, порастот во анализираниот период во најголема мера се должи на повисокиот прилив на средства по основ на придонеси за пензиско и инвалидско осигурување (12,8%), кои во структурата на расходите на Фондот учествуваат со 22,4%.

Заводот за вработување ги заврши првите два месеца од годината со позитивен финансиски резултат од 7,9 милиони денари.

РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД ЗА ВРАБОТУВАЊЕ

(во илјади денари)

Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Јануари-Февру. Извршено
ПРИХОДИ	4,260	4,129	5,119	4,827	960
Приходи од придонеси	990	1,058	1,121	1,136	171
Придонес од плати	969	1,037	1,098	1,113	170
Придонес од работни луѓе кои самостојно вршат дејност	22	21	22	23	1
Придонес што го уплатуваат работниците на привремена работа во странство	0	0	0	0	0
Дотации од Буџетот на Републиката	3,261	3,066	3,990	3,677	786
За покривање на дефицитот на Републичкиот завод за вработување	2,737	2,575	3,470	3,170	709
За исплата на паричен надомест на вработените од претпријатијата кои во своето работење искажуваат загуба (загубари)	524	490	516	481	77
По други основи	0	0	3	26	0
Други приходи	9	6	8	13	3
РАСХОДИ	4,264	4,135	5,110	4,749	971
Расходи за функцијата	4,084	3,970	4,913	4,571	940
Средства за обезбедување паричен надоместок на невработени лица	2,073	1,755	1,875	1,879	363
Придонеси за здравствено осигурување	1,039	1,347	1,936	1,555	348
Придонеси за пензиско и инвалидско осигурување	972	868	1,102	1,138	217
Расходи за стручната служба	180	165	198	178	31
Основни плати и наемнини	99	105	118	116	20
Надоместоци	14	17	19	18	3
Стоки и останати услуги	43	34	54	43	8
Тековни трансфери	0	0	0	0	0
Каматни плаќања	0	0	1	0	0
Капитални трошоци	24	8	6	2	0
Дел од хартии од вредност и отплата на главницата	0	0	0	0	0
РАЗЛИКА					
Дефицит / Суфицит	-4	-6	9	78	-10

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

ФОНД ЗА МАГИСТРАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ПАТИШТА

Во првите два месеци од 2002 година вкупните приходи на Фондот за магистрални и регионални патишта изнесуваа 299 милиони денари, што е за 10,4% помалку во споредба со истиот период минатата година. Истовремено, и расходите на Фондот забележаа речиси идентичен пад, така што на крајот на февруари 2002 година изнесуваа 395 милиони денари, односно 10,1% помалку во споредба со првите два месеци од 2001 година. Како резултат на тоа, остварениот дефицит во периодот јануари-февруари 2002 година изнесуваше 95 милиони денари.

Намалениот прилив во Фондот е главно поради пониската наплата на годишниот надоместок за патните моторни возила кои подлежат на регистрација (28,7 помалку) и намалувањето кај надоместоците за употреба на автопатот (28,9% помалку). Нивното учество

во структурата на приходите на Фондот во првите два месеци од 2002 година изнесуваше 29,1% и 13,7%, респективно. Истовремено, трансферот од централниот буџет наменет за програмата за патишта забележа пораст од 13,0%, при што поради доминантното учество во структурата на приходите на Фондот (43,5%), неутрализира добар дел од остварениот пад кај другите категории на расходи.

Во разгледуваниот период, инвестиционата активност на Фондот која е финансирана од странските заеми беше значително намалена во однос на јануари-февруари 2001 година. Падот е во најголема мера ублажен преку повисоките трошоци за одржување на патиштата (36,8% повеќе во однос на референтниот период), кои учествуваат со 63,1% во вкупните расходи на Фондот.

ФОНД ЗА МАГИСТРАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ПАТИШТА

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1998 Извршено	1999 Извршено	2000 Извршено	2001 Извршено	2002 Јануари-Фев. Извршено
ПРИХОДИ	2,660	3,793	3,506	4,012	299
Приходи од Буџет	668	924	1,590	1,655	130
Надоместок за употреба на патишта што ги користат странските моторни возила	49	54	82	73	9
Годишен надоместок за патни моторни возила што подлежат на регистрација	524	518	746	704	97
Надоместок за употреба на автопат	468	492	537	375	41
Странски кредит	939	1,793	538	1,098	32
Други приходи	12	13	14	21	0
Грантови	-	-	-	87	0
РАСХОДИ	2,660	3,793	3,506	4,013	395
Инвестиции	1,203	1,985	1,662	1,756	56
Расходи за студии, проектирање, надзор, провизии и материјални трошоци	0	0	179	286	58
Одржување на патиштата	784	790	952	926	249
Зимско одржување	101	220	261	259	
Редовно одржување	153	148	196	156	
Инвестиционо одржување	291	194	261	204	
Одржување на мостови	65	39	43	109	
Други работи сврзани со одржувањето	173	189	192	199	
Отплата на кредити	264	148	212	299	0
Средства за локални патишта	321	386	502	596	32
Останати трошоци	89	142	0	0	0
Обврски од претходната година	0	342	0	0	0
Обврски спрема Агенцијата за санација на банки	0	0	0	150	0
РАЗЛИКА					
Дефицит / суфицит	0	0	0	-1	-96

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

МАКЕДОНСКА БЕРЗА ЗА ДОЛГОРОЧНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

- ▶ Вкупниот промет намален за 21%;
- ▶ Просечниот дневен промет намален за 28%;
- ▶ Државата продаде 6 пакети на резидуални акции во вредност од 6,5 милиони денари;
- ▶ Реализирани 10 блок трансакции во вредност од 86,8 милиони денари;
- ▶ Берзанскиот индекс МБИ порасна за 3%.

Повод - Шест годишнината од постоењето на Македонската Берза АД Скопје

Пазарот на капитал е барометар на секоја економија, можност да се штеди, можност да се инвестира, можност да се заработи, и можност да се позајмат средства. Неговата маргинализираност е сопирачка за развојот на секоја економија. Слаба и неликвидна берза не може да биде сериозен конкурент на банките, ниту атрактивна за странските инвеститори.

Република Македонија постепено, но сигурно, го развива својот пазар на капитал, градејќи современа регулатива и основајќи финансиски институции директно инволвирани во спроведувањето на оваа цел. Така, со донесувањето на Законот за хартии од вредност (2000-та година), Законот за инвестициони фондови (2000-та година) и Законот за преземање на Акционерски друштва (2002-та година), ја започнавме надградбата на регулативата во областа на пазарот на капитал и нејзино хармонизирање со современите западни трендови во операциите со хартии од вредност.

Од почетокот на оваа година, како членки на берзата покрај брокерските куќи се вклучија и банките. Сепак, периодот во кој со оваа дејност можеа да се занимаваат само брокерски куќи даде позитивен ефект, при што оваа професија се издиференцира и доби сопствена позиција која засекогаш ќе остане. Новата промена само ќе ја зголеми конкуренцијата која, како и да е, носи квалитет. Дополнителен аргумент за вклучување на банките како членки на Берзата претставува капиталната сила и кадровската екипираност на банките за поквалитетна понуда на одреден вид услуги во работењето со хартии од вредност.

Со измените на Законот за хартии од вредност во 2001 година, Берзата од непрофитно премина во профитно акционерско друштво. Тоа значи дека секој може да купува акции од акционерското друштво

„Македонска берза за долгорочни хартии од вредност“, со тоа што мора да ги прифати правилата и условите за работа на ова друштво. Преоѓањето на Берзата во профитна институција, ќе даде нов импулс на креативност, нови и подобри услуги и поголема динамика на самата берза, која ќе доживее трансформација на нејзиното работење.

Во услови на сè поголема глобализација малите берзи немаат голема иднина. Соработката меѓу берзите, по примерот на светските трендови подразбира широк спектар на интеграциони активности почнувајќи од дуална котација на хартиите од вредност, вкрстено тргување и вкрстено членство на повеќе берзи истовремено, па сè до еднострано или меѓусебно учество во сопственичката структура на берзите.

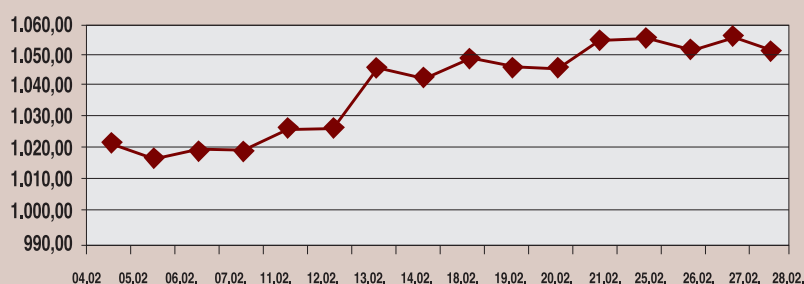
Во таа насока е и интензивната соработка со Љубљанската берза. Контактите се воспоставени и волјата на двете страни постои. Овој проект се очекува да биде заокружен до средината на оваа година, со надеж набрзо да се надоврзат и други берзи и целиот проект да добие мултилатерална регионална димензија.

Берзански показатели - февруари 2002

	Јануари 2002	Февруари 2002
□ Вкупен промет во денари:	168.622.951	130.906.330
□ Вкупен промет во акции:	2.976.806	1.135.660
□ Вкупен промет во обврзници во ЕВРА:	2.906.982	1.068.481
□ Вкупен број на трансакции:	1.142	1.179
□ Вкупен број на денови на тргување:	14	16
□ Блок трансакции (во денари):	242.263.419	86.861.560
➤ Просечен дневен промет (во денари):	12.044.497	8.181.646
➤ Просечен број на трансакции дневно:	82	73
➤ Просечна вредност на една трансакција (во денари):	147.656	111.032
МБИ	966,22 (08.01.2002)	1.020,74 (04.02.2002)
МБИ	1.013,29 (31.01.2002)	1.051,55 (28.02.2002)

Од почетокот на оваа година започнати се активности за соработка со Атинската берза/Берзанскиот Центар-Солун. Основа на овој предлог е воведување на двојна котација на наши и грчки фирми истовремено на двете берзи, сопственички удел на Холдингот на Грчките берзи во Македонската берза-АД-Скопје и обратно и воведување на вкрстено тргување на двете берзи. Со реализација на овој проект ќе се овозможи воспоставување на контакти меѓу берзите, брокерските куќи и банките од двете земји. Тоа ќе значи взаемно запознавање со националните пазари, најдобрите хартии од вредност, регулативните режими, а сето тоа е предуслов за крајната цел на секоја соработка меѓу берзите, не само котацијата, туку и инвеститорите, односно тргувањето да одат во два правци и да се зголеми пазарниот потенцијал на двата пазари.

Движење на Македонскиот берзански индекс - МБИ

Промет по денови на тргување Февруари 2002

Голем придонес во развојот на пазарот на капитал имаше издавањето на обврзниците за исплатување на депонираните девизни влогови на граѓаните. Обврзниците дадоа голема раздвиженост и нови моменти и можности на пазарот на капитал. Тие значително го зголемија прометот на берзата и ќе бидат предмет на постојани трансакции во оваа и идните години.

Со измените на даночните закони, се овозможи извонреден дополнителен стимул за котирање на берза. Сега, ако некоја компанија се котира на официјалниот пазар на берзата, во првите три години е ослободена

на од данокот на добивка за цели 50 проценти. Истовремено, со овие измени сите трансакции со акции и обврзници се ослободени од било каков данок, па така ако некој заработи тргувајќи на берза, за неговиот профит не плаќа данок на државата.

Во 2000 година Македонската берза оствари пет пати поголем обрт од претходната година, и кумулативно поголем обрт од сите претходни 4 години на нејзино постоење. Заради неповолната безбедносна состојба во земјата во 2001 година, отсутствуваа во поголем број инвеститорите во земјата, а особено оние од странство што влијаеше на опаѓање на побарувачката на хартии од вредност на македонскиот пазар на капитал. Како резултат на ваквата состојба во земјата во 2001 година вкупниот промет на Македонската берза беше за околу 40% помал во споредба со 2000 година.

Ова е период кога веќе неколку значајни македонски компании се подготвуваат за котација на официјалниот пазар на берзата. Прв е македонскиот Телеком кој не само што набрзо ќе оди на котација, туку Владата одлучи преку берзата да продаде 10 проценти од своите акции во оваа компанија. Покрај ова, Владата одлучи овие акции да може да се купат и со горе споменатите обврзници кои пак на пазарот се продаваат со дисконт помеѓу 25 и 30 проценти, во овој период.

Најважниот момент во подобрувањето на амбиентот на македонскиот пазар на капитал е основањето и започнување со работа на Централниот депозитар за хартии од вредност. Централниот депозитар не само што ќе спречи понатамошни грешки, пропусти, неправилности, неефикасности, бавност и слично, туку ќе преставува вистинска револуција во правата на малцинските акционери на компаниите. Сите акционерски друштва своите акционерски книги ги пренесоа на управување во централниот депозитар за хартии од вредност. Со ова се анулира еден од главните мотиви за избегнување на котација на берза на македонските компании.

Во насока на понатамошен развој на пазарот на капитал е и претстојната измена на Законот со хартии од вредност. Поради инертниот однос на акционерските друштва кон нивно вклучување на пазарот на капитал, се предлагаат измени на Законот за хартии од вредност, со цел во рок од 6 месеци, оние фирми кои ги исполнуваат условите за котација да започнат со котирање на своите хартии од вредност. Оваа обврска е привремена, односно до 31.12.2003 година, но со единствена намера акционерските друштва да ги почувствуваат доблестите од активното учество на пазарот на капитал, а со тоа и зголемување на можноста за добивање дополнителни финансиски средств-

ва надвор од банкарскиот систем и зголемување на репутацијата на самото друштво. Со предложеното решение се очекува да се зголеми бројот на компаниите кои ќе учествуваат на пазарот на капитал и кои кога ќе ги осетат позитивните страни од учество на пазарот на капитал ќе настојуваат и понатаму да учествуваат во тргувањето со хартиите од вредност.

На понатамошниот развој на пазарот на капитал во Република Македонија, се смета дека значајно влијание ќе има и издавањето на обврзниците за денационализацијата. Согласно Предлог законот, Република Македонија ќе издаде обврзници за намиравање на обврските по основ на надоместот кој во постапката за денационализација се дава во вид на обврзници. Република Македонија во наредните шест години се предвидува да врши еднаш годишно по една емисија на обврзници за денационализација.

При определувањето на условите под кои ќе се издаваат обврзниците за денационализација се тргна од тоа оваа обврзница да биде издадена според истите услови под кои се издадоа обврзниците за старото девизно штедење, за да не се предизвика конкуренција меѓу двете обврзници, така што едната да биде повеќе барана од другата а тоа да доведе до нивна различна цена на берзата. Тоа значи обврзницата за денационализација да се отплатува во 10 годишни рати со камата од 2% годишно. Исплатата на номиналната вредност и каматата на обврзниците ќе се врши на 1 јуни секоја година, започнувајќи од 1 јуни 2003 година.

На крај, Министерството за финансии ја честита шест годишната од успешното работење на Македонската Берза АД Скопје со надеж во 2002 година прометот да се зголеми повеќекратно.

Прометот на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност во февруари 2002 година е намален за 21% во споредба со јануари оваа година, односно за 37 милиони денари, при тоа достигнувајќи вред-

ност од 130.906.330,00 денари. Во прилог на ова движење претставува и просечниот дневен промет кој е помал за 28%, при тоа изнесувајќи 8 милиони денари. Исто така, и прометот со обврзниците по кои гарант е Република Македонија во овој месец бележи пад за 63% во однос на претходниот месец.

Во месец февруари, за разлика од претходниот месец, најголем промет е остварен на неофицијалниот пазар кој изнесува 80 милиони денари, односно 69% од вкупниот промет. На официјалниот пазар на Берзата, од друга страна, е остварен промет во вкупна вредност од 50 милиони денари, што е 38% од вкупниот промет на Берзата.

На државниот пазар, односно државниот сегмент на Берзата, Агенцијата на Република Македонија за приватизација продаде 6 пакета на акции во вкупна вредност од 6,5 милиони денари и тоа на следниве претпријатија: Еренику Комерц Скопје, Макохемија Скопје, МЗТ Опрема за возила, Димче Бањарот Прилеп, Фриго-Мак Неготино и Полог Проект Гостивар.

Во анализираниот период реализирани се 10 блок трансакции во вредност од 86,8 милиони денари, при тоа, најзабележителни се тргувањата со акциите на Комерцијална банка Скопје, Македонска банка Скопје и Тетекс Тетово.

Најликвидни хартии од вредност на Берзата и натаму продолжуваат да бидат обврзниците издадени од Република Македонија по основ на „старото“ штедење (чија што цена во февруари изнесува 68%), како и обичните акции на Топлификација АД Скопје и Макпетрол АД Скопје.

Официјалниот берзански индекс (МБИ), како индикатор на движењето на цените на акциите, чија што вредност на последниот ден на тргување во јануари (28 февруари) достигна износ од 1.051,55, односно пораст за 3% во споредба со почетокот на месецот, кога изнесуваше 1.020,74.

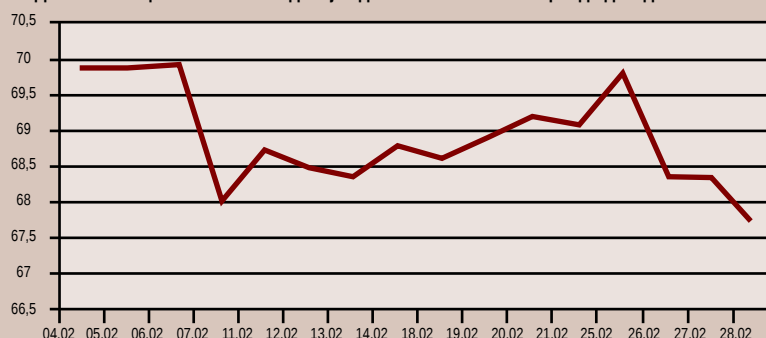
ПРЕГЛЕД НА РЕАЛИЗИРАНИ БЛОК ТРАНСАКЦИИ

Назив на издавачот	Датум на трансакцијата	Номинална вредност	Цена по акција (во денари)	% од основната главнина	Промет (акции)	Промет (денари)
Тетекс Тетово	04.02.2002	100 ДЕМ	310	5,88	26.887	8.334.970
Слога 2000 с. Кривогаштани	06.02.2002	100 ДЕМ	1.558	82,95	3.925	6.115.150
Македонска Банка Скопје	07.02.2002	4.000 ДЕН	2.350	18,66	10.589	24.884.150
ИГМ Вратница с. Вратница	12.02.2002	60 ДЕМ	935	15,00	6.425	6.007.375
Комерцијална Банка Скопје	14.02.2002	5.000 ДЕН	2.500	1,55	6.275	15.687.500
Комерцијална Банка Скопје	14.02.2002	5.000 ДЕН	5.305	0,41	1.650	8.753.250
КИБ Куманово	14.02.2002	100 ДЕМ	658	6,68	7.602	5.002.116
Прилепска млекара Прилеп	22.02.2002	100 ДЕМ	304,75	57,09	5.681	1.731.284
Гевгелија турист Гевгелија	26.02.2002	10 ДЕМ	156	12,13	18.194	2.838.264
Комерцијална Банка Скопје	27.02.2002	5.000 ДЕН	2.500	0,74	3.003	7.507.500
Вкупно:					90.231	86.861.560

Република Македонија - девизни влогови

Број на денови на тргување	16
Највисока цена	70%
Најниска цена	67,1%
Почетна цена	70%
Последна цена	68%
Број на трансакции	837
Промет /ден/	45.153.164
Промет /ЕМУ/	1.068.481

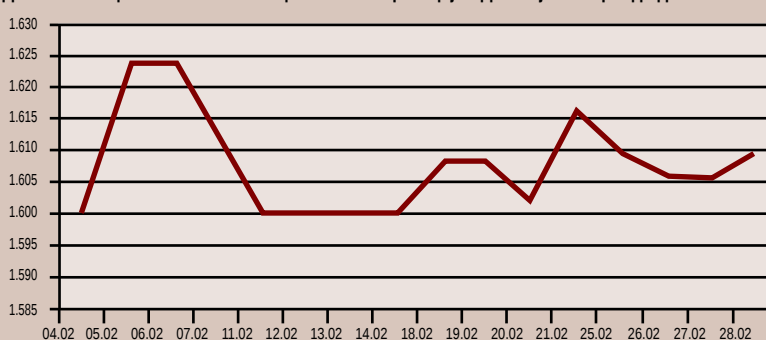
Движење на цените на Р. Македонија - девизни влогови во период од 01 до 28.02.2002

Топлификација АД Скопје

Број на денови на тргување	12
Највисока цена	1.630
Најниска цена	1.600
Почетна цена	1.600
Последна цена	1.610
Број на трансакции	34
Промет /ден/	4.905.231
Промет /хв/	3.050

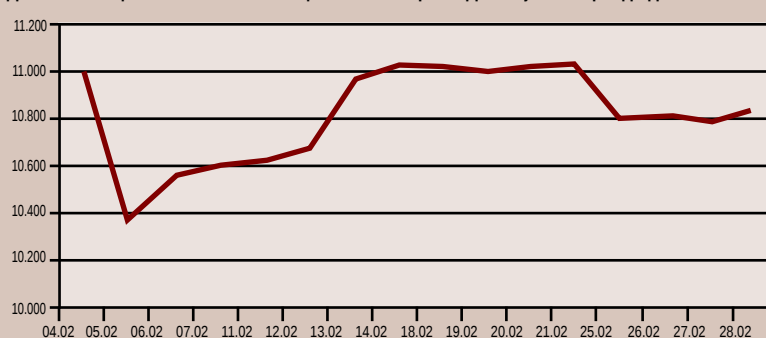
Движење на цените на обични акции на Топлификација АД Скопје во период од 01- 28.02.2002

Макпетрол АД Скопје

Број на денови на тргување	15
Највисока цена	11.150
Најниска цена	10.370
Почетна цена	11.001
Последна цена	10.880
Број на трансакции	114
Промет /ден/	14.350.953
Промет /хв/	1.322

Движење на цените на обичните акции на Макпетрол АД Скопје -во период од 01 - 28.02.2002

ПРОМЕТ НА ЧЛЕНКИТЕ НА МАКЕДОНСКАТА БЕРЗА АД СКОПЈЕ

Февруари 2002 година

Промет во денари

Членка	Класично тргување	% од класично тргување	Државна сопственост	% од државна сопственост	Блок	% од блокови	Вкупно
КБ	30.732.701	11,74	4.972.820	38,10	98.696.340	56,81	134.401.861
МИ	109.138.856	41,69	5.374.968	41,18	0	0,00	114.513.824
МК	11.423.023	4,36	0	0,00	49.768.300	28,65	61.191.323
ТН	52.276.161	19,97	0	0,00	6.115.150	3,52	58.391.311
БД	26.572.061	10,15	2.574.000	19,72	13.466.802	7,75	42.612.863
СБ	11.803.806	4,51	0	0,00	5.676.528	3,27	17.480.334
ФР	16.405.825	6,27	129.960	1,00	0	0,00	16.535.785
СК	2.257.800	0,86	0	0,00	0	0,00	2.257.800
ББ	1.069.518	0,41	0	0,00	0	0,00	1.069.518
ПТ	132.910	0,05	0	0,00	0	0,00	132.910

Број на трансакции

Членка	Класично тргување	% од класично тргување	Државна сопственост	% од државна сопственост	Блок	% од блокови	Вкупно
ТН	516	21,88	0	0,00	1	5,00	517
КБ	475	20,14	5	41,67	11	55,00	491
БД	321	13,61	1	8,33	4	20,00	326
МИ	317	13,44	3	25,00	0	0,00	320
СБ	245	10,39	0	0,00	2	10,00	247
ФР	204	8,65	3	25,00	0	0,00	207
МК	192	8,14	0	0,00	2	10,00	194
СК	59	2,50	0	0,00	0	0,00	59
ББ	26	1,10	0	0,00	0	0,00	26
ПТ	3	0,13	0	0,00	0	0,00	3

Промет по пазари во Февруари 2002 година

Пазарен сегмент	Промет во денари	%	Промет во хартии од вредност	%
Прв пазар	50.058.395	38,24	1.071.531	94,35
Трет пазар	80.847.935	61,76	64.129	5,65
Вкупно сите пазари	130.906.330	100,00	1.135.660	100,00

Државен сегмент

Назив на издавачот	Датум на трансакција	Номинална вредност	Цена по акција	Промет (акции)	Промет (денари)
Еренику Комерц Скопје	04.02.2002	100 ДЕМ	3.116	783	2.439.828
Макохемија Скопје	11.02.2002	10 ДЕМ	156	2.315	361.140
МЗТ Опрема за возила	12.02.2002	100 ДЕМ	1.558	661	1.029.838
Димче Бањарот Прилеп	14.02.2002	100 ДЕМ	156	57	8.892
Фриго – Мак Неготино	14.02.2002	10 ДЕМ	312	8.250	2.574.000
Полог Проект Гостивар	18.02.2002	100 ДЕМ	3.116	36	112.176
Вкупно:				12.102	6.525.874

ЛЕГЕНДА

БД - БРО - ДИЛ АД Скопје

СБ - Брокер - СБ АД Скопје

МИ - Макос - Инвест Брокер АД Скопје

ТН - Тутунскаброкер АД Скопје

КБ - КБ - Брокер АД Скопје

ФР - ФЕРШПЕД - БРОКЕР АД Скопје

МК - МАК Брокер АД Скопје

ББ - Битола Брокер АД Битола

Саксес Брокерс АД Скопје

МАКЕДОНСКА БЕРЗА НА ДОЛГОРОЧНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ А.Д. СКОПЈЕ

Извештај за тргување од 01.02.2002 до 28.02.2002

Опис на хартијата од вредност	Номинална вредност	Највисока цена	Најниска цена	Почетна цена	Последна цена	Бр. на транзакции	Вредност	Количина	Бр. ден. на тргув.
Официјален пазар									
Прв пазар - Обични акции									
Топлификација Скопје	100 ДЕМ	1.630	1.600	1.600	1.610	34	4.905.231	3.050	12
Прв пазар - Обврзници									
Р. Македонија - девизни влогови		70	67,1	70	68	837	45.153.164	1.068.481	16
Вкупно Официјален пазар						871	50.058.395	1.071.531	
Неофицијален пазар									
Трет пазар - Обични акции									
Агромеханика Скопје	100 ДЕМ	930	930	930	930	3	260.400	280	2
Агроплод Ресен	1004 ДЕМ	11.632	8.107	11.632	8.107	7	42.187.463	4.409	1
Алкалоид Скопје	50 ДЕМ	1.402	1.300	1.303	1.360	69	6.387.151	4.724	15
Благој Ѓорев Велес	50 ДЕМ	300	160	160	160	18	2.018.615	11.345	10
Билјана Конфекција Прилеп	100 ДЕМ	343	343	343	343	5	188.307	549	2
Вегетабил Скопје	200 ДЕМ	310	310	310	310	1	193.750	625	1
Велес табак Велес	20 ДЕМ	244	244	244	244	6	6.100.000	25.000	1
Витаминка Прилеп	29 ДЕМ	1.800	1.800	1.800	1.800	5	586.800	326	1
Европа Скопје	100 ДЕМ	1.400	1.311	1.311	1.400	4	358.960	259	3
Жито Лукс Скопје	100 ДЕМ	800	600	600	751	6	620.100	850	5
Земјод. комб. Пелагонија Битола	100 ДЕМ	600	600	600	600	2	738.600	1.231	2
Југотутун Скопје	153 ДЕМ	2.000	2.000	2.000	2.000	1	18.000	9	1
Комерцијална банка Скопје	5000 ДЕН	2.170	2.050	2.105	2.100	19	1.183.323	563	10
Комунапроект Тетово	10 ДЕМ	315	315	315	315	2	282.240	896	1
Лотарија на Македонија Скопје	100 ДЕМ	1.280	1.280	1.280	1.280	1	61.440	48	1
Макпетрол Скопје	1000 ДЕМ	11.150	10.370	11.001	10.880	114	14.350.953	1.322	15
Македонија Турист Скопје	50 ДЕМ	700	640	640	700	8	497.219	775	6
Пелагонија комерц Битола	100 ДЕМ	600	600	600	600	3	22.200	37	2
Радобанк Скопје	10000 ДЕН	10.000	10.000	10.000	10.000	2	680.000	68	1
Силекс Кратово	85 ДЕМ	62	62	62	62	3	56.668	914	2
Славеј Скопје	100 ДЕМ	2.170	2.170	2.170	2.170	1	108.500	50	1
Скопски Пазар Скопје	100 ДЕМ	2.100	2.100	2.100	2.100	2	520.800	248	2
Др.за дел.и мен.и др.конс.усл.Теле.Ск	10 ДЕМ	311	311	311	311	1	74.640	240	1
Текстил Скопје	190 ДЕМ	1.600	1.600	1.600	1.600	3	112.000	70	2
Трготекстил Ангро 6 Скопје	50 ДЕМ	235	160	235	160	5	69.575	395	4
Транс Велес Велес	10 ДЕМ	300	300	300	300	1	2.423.400	8.078	1
Фершпед Скопје	1199 ДЕМ	19.050	19.050	19.050	19.050	1	57.150	3	1
Трет пазар - Приоритетни акции									
Комерцијална банка Скопје	1000 ДЕН	900	820	840	900	14	681.281	808	8
Тутунска банка Скопје	1000 ДЕН	1.200	1.200	1.200	1.200	1	8.400	7	1
Вкупно Неофицијален пазар						308	80.847.935	64.129	
Вкупно:						1.179	130.906.330		

ПАЗАР НА ПАРИ И КРАТКОРОЧНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

Пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност во јануари 2002 година бележи зголемена активност во однос на претходниот месец, што се манифестира преку поголемиот вкупен и просечен дневен промет реализиран на овој пазар. Имено, вкупниот промет остварен на пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност во јануари, во споредба со декември 2001 година, се зголеми за 168 милиони денари, односно за 7% и достигна износ од 2.491,6 милиони денари.

Истовремено, просечниот дневен промет во однос на претходниот месец исто така, регистрира пораст од 27 милиони денари, односно за 22,6%, достигнувајќи вредност од 146 милиони денари.

Зголемениот промет на пазарот на пари во јануари 2002 година се должи на поголемиот износ на месечно

ниво на понудата и на побарувачката на ликвидни средства. Така, вкупната понуда за ликвидни средства на пазарот на пари во анализираниот период изнесува 2.620 милиони денари, што е за 143 милиони денари, односно за 5%, поголема во однос на претходниот месец. Вкупната побарувачка на ликвидни средства, пак, бележи пораст од 197 милиони денари, или за 7%, при што таа во јануари изнесува 2.841,7 милиони денари.

Повисоката побарувачка од понуда на ликвидни средства во јануари 2002 година резултираше со месечен пораст од 0,11 процентни поени на просечната пондерирана годишна каматна стапка на пазарот на пари, достигнувајќи износ од 12,03%.

Пазар на пари - 2001 и 2002 година (по месеци)

	I-2001	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I-2002	II
Вкупен промет (во милиони денари)	1011.8	1942.8	2072.7	1596.8	1788.9	1033.4	580.9	746.8	654.2	1067.4	1542.9	2323.4	2491.6	3390.2
Каматна стапка (% , на годишно ниво)	721	739	808	929	1087	1375	1715	1844	1934	1855	1258	1192	1203	1162

ДЕПОЗИТИ НА ФИЗИЧКИТЕ ЛИЦА КАЈ БАНКИТЕ И ШТЕДИЛНИЦИТЕ

Депозитите на физичките лица кај банките и штедилниците на крајот на февруари 2002 година достигнаа ниво од 33.949 милијарди денари, или 557 милиони ЕВРА. Споредено со претходниот месец, депозитите на физичките лица бележат мало намалување од 5%.

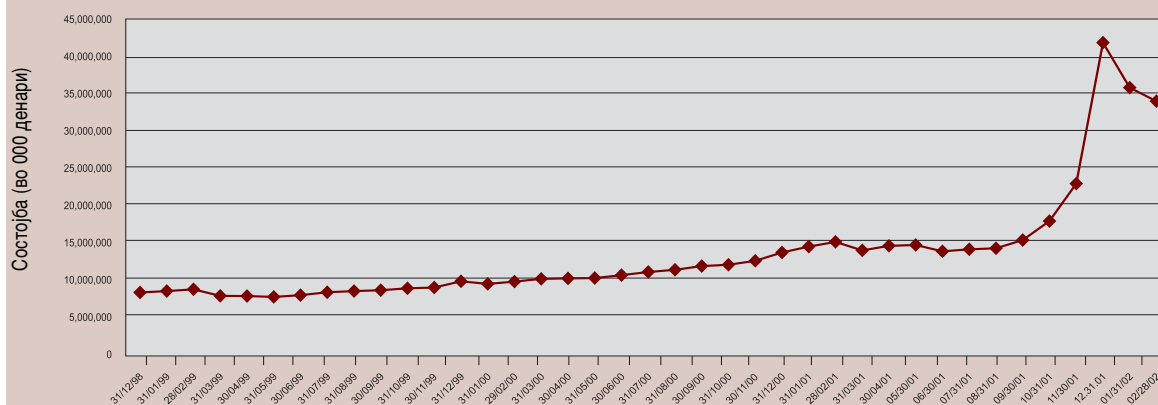
Иако временскиот период од два месеца е релативно краток за посериозна анализа, сепак, податоците за јануари и февруари 2002 година покажуваат дека проценките за повлекување на минимум 60% од депонираните девизни средства на крајот од 2001 година, во првите неколку месеци од 2002 година, се нереални и премногу песимистички. Така, доколку се изврши споредба со декември 2001 година, кога депозитите во банките и штедилниците го достигнаа највисокото ниво досега, депозитите на крајот на февруари оваа година се намалени за само 18%, што е доказ за стабилноста и сигурноста на банкарскиот сектор и за враќање на довербата во него од страна на граѓаните.

Во однос на истиот месец од претходната година, во февруари 2002 година депозитите на граѓаните се поголеми за дури 18,9 милијарди денари, односно за 126%.

Од аспект на валутната структура на депозитите, 24% од вкупните депозити се денарски, додека 76% се девизни депозити. Во споредба со претходниот месец, денарските депозити се поголеми за 400 милиони денари, додека девизните депозити бележат намалување од 2 милијарди денари.

Што се однесува до рочноста на депозитите во февруари 2002 година, 19 милијарди денари, или 58% претставуваат депозити по видување, со што овие депозити белеат пад од 1,9 милијарди денари. Од друга страна пак, орочените депозити, изнесуваат 14 милијарди денари, или 42%, што претставува намалување од 500 милиони денари во однос на претходниот месец.

Динамика на состојбата на депозитите на физичките лица кај банките и штедилниците

ФАКТИ ЗА ПРИВАТИЗАЦИЈАТА

(СОСТОЈБА 31.12.2001)

Состојба на почеток на приватизацијата

Сектор	Бр. на претпр.	Бр. на вработ.	Вредност (ДЕМ)
Индустрија	403	149,174	2,153,582,302
Градежништво	117	33,499	231,190,832
Трговија	385	20,773	494,080,941
Транспорт и сообраќај	63	12,080	132,028,952
Финансии и услуги	120	4,417	51,334,955
Занаетчиство	58	3,017	18,339,333
Угостителство и туризам	70	5,890	218,710,606
ВКУПНО	1,216	228,850	3,299,267,922

Извор: Изработено врз основа на завршни сметки од претпријатијата (според ЗПП) со состојба 31/12/1994

Завршена приватизација до 31/12/2001

Сектор	Бр. на претпр.	Бр. на вработ.	Вредност (ДЕМ)
Индустрија	496	137,511	2,861,544,561
Земјоделе	425	20,307	392,859,097
Градежништво	123	31,877	238,736,646
Трговија	350	17,670	503,659,203
Транспорт и сообраќај	53	7,322	79,187,358
Финансии и услуги	114	7,338	239,641,583
Занаетчиство	55	2,914	48,853,134
Угостителство и туризам	62	4,212	181,241,362
ВКУПНО	1,678	229,151	4,545,722,943

Приватизација во тек - број на претпријатија по сектори

Сектор	Приватизирани	Во процес
Индустрија	496	26
Земјоделе	425	20
Градежништво	123	6
Трговија	350	20
Транспорт и сообраќај	53	1
Финансии и услуги	114	11
Занаетчиство	55	1
Туризам	62	4
ВКУПНО	1,678	89

Приватизација во тек - број на претпријатија по сектори

Приватизација во тек- број на вработени по сектори

Сектор	Приватизирани	Во процес
Индустрија	137,511	4,874
Земјоделеие	20,307	1,307
Градежништво	31,877	146
Трговија	17,670	2,774
Транспорт и сообраќај	7,322	43
Финансии и услуги	7,338	155
Занаетчиство	2,914	75
Туризам	4,212	271
ВКУПНО	229,151	9,645

Приватизација во тек- број на вработени по сектори

Приватизација - тековна состојба

(ДЕМ)

Сектор	Приватизирани	Во процес
Индустрија	2,861,544,561	39,973,132
Земјоделеие	392,859,097	23,097,478
Градежништво	238,736,646	9,336,251
Трговија	503,659,203	13,709,785
Транспорт и сообраќај	79,187,358	947,386
Финансии и услуги	239,641,583	1,026,139
Занаетчиство	48,853,134	360,000
Туризам	181,241,362	3,945,877
ВКУПНО	4,545,722,943	92,396,048

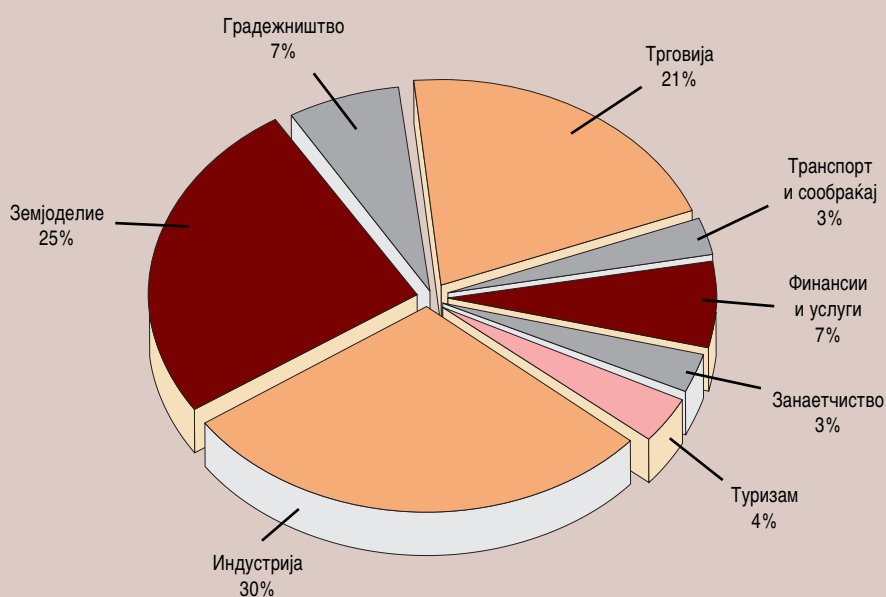
Приватизација - тековна состојба

Број на приватизирани претпријатија по сектори

Сектор	Приватизирани
Индустија	496
Земјоделе	425
Градежништво	123
Трговија	350
Транспорт и сообраќај	53
Финансии и услуги	114
Занаетчиство	55
Туризам	62
ВКУПНО	1,678

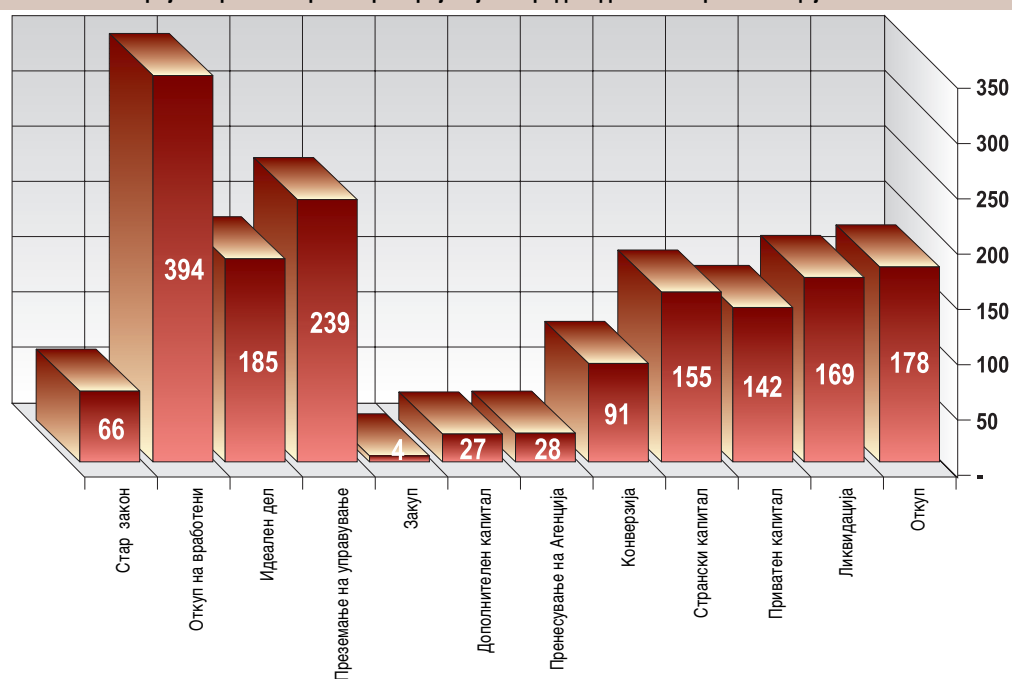
Број на приватизирани претпријатија по сектори

Број на приватизирани претпријатија според моделот на приватизација

Сектор	Бр. на претпр.	Бр. на вработ.	Вредност (ДЕМ)
Стар закон	66	11,522	114,471,007
Откуп од вработени	394	17,155	155,418,858
Идеален дел	185	25,019	619,052,248
Преземање на управување	239	71,728	1,385,088,206
Закуп	4	217	1,872,951
Дополнителен капитал	27	7,620	171,472,828
Пренесување на Агенција	28	14,717	300,184,240
Конверзија	91	23,060	633,464,854
Странски капитал	155	1,843	49,400,052
Приватен капитал	142	4,842	67,335,662
Ликвидација	169	1,089	113,709
Откуп	178	50,339	1,047,848,329
ВКУПНО	1,678	229,151	4,545,722,943

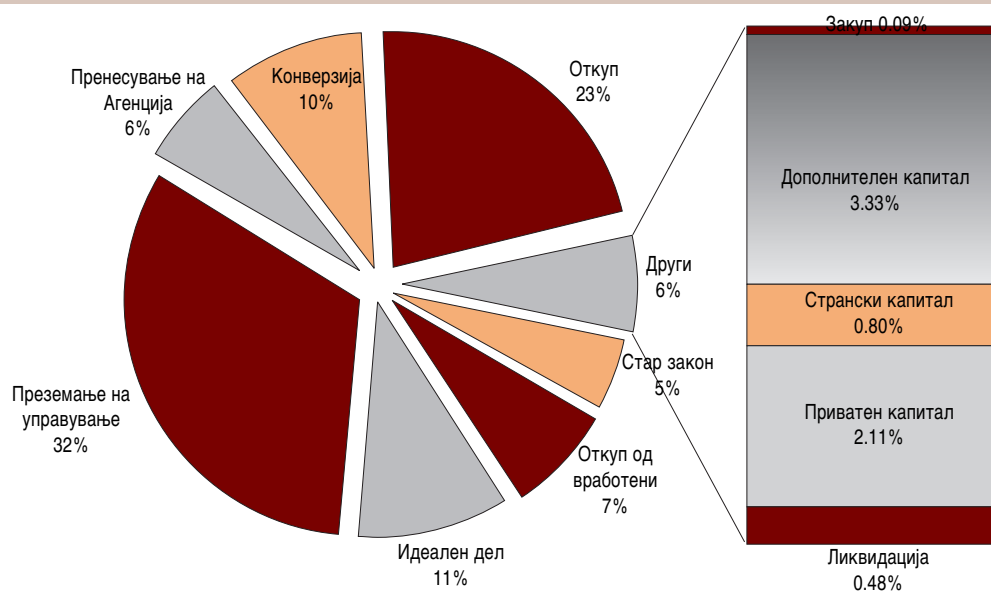
Број на приватизирани претпријатија според моделот на приватизација

Вработени во приватизирани претпријатија според моделот

Модел	Вработени
Стар закон	11,522
Откуп од вработени	17,155
Идеален дел	25,019
Преземање на управување	71,728
Закуп	217
Дополнителен капитал	7,620
Пренесување на Агенција	14,717
Конверзија	23,060
Странски капитал	1,843
Приватен капитал	4,842
Ликвидација	1,089
Откуп	50,339
ВКУПНО	229,151

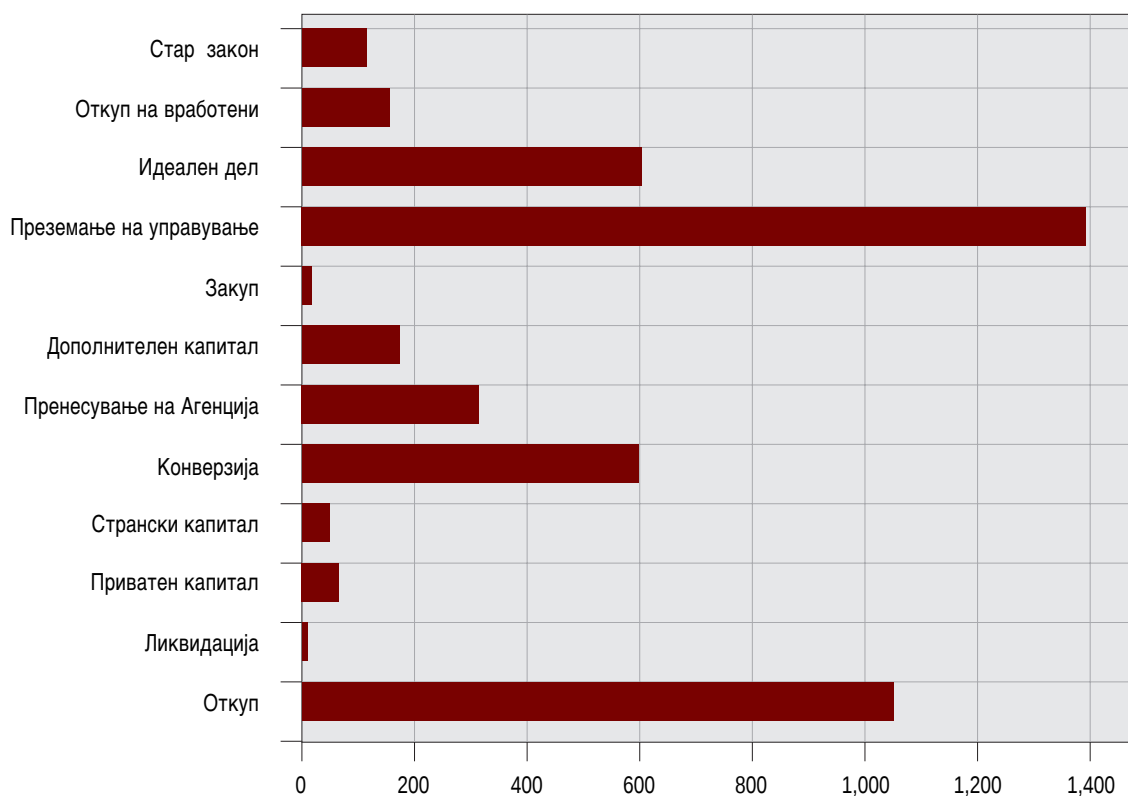
Вработени во приватизираните претпријатија според моделот

Вредност на приватизираните претпријатија според моделот

Модел	Вредност (ДЕМ)
Стар закон	114,471,007
Откуп од вработени	155,418,858
Идеален дел	619,052,248
Преземање на управување	1,385,088,206
Закуп	1,872,951
Дополнителен капитал	171,472,828
Пренесување на Агенција	300,184,240
Конверзија	633,464,854
Странски капитал	49,400,052
Приватен капитал	67,335,662
Ликвидација	113,709
Откуп	1,047,848,329
ВКУПНО	4,545,722,943

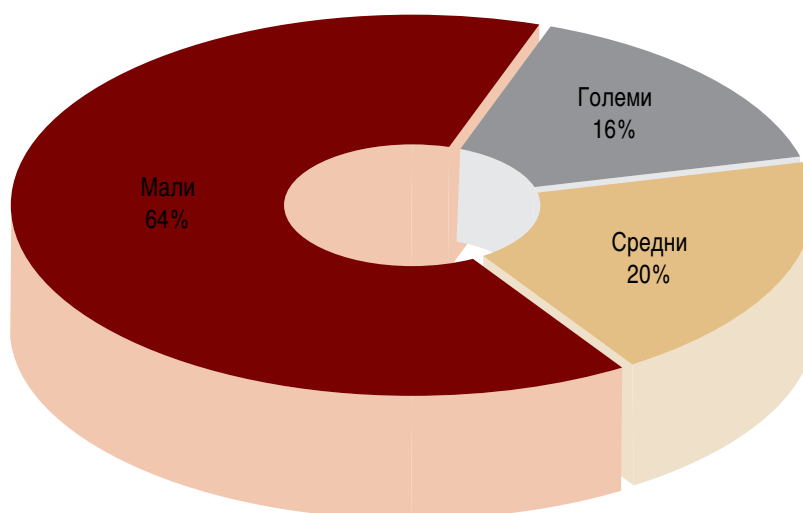
Број на приватизирани претпријатија по големина

Број на приватизирани претпријатија по големина

Големина	Бр. на претпр.	Вредност (ДЕМ)
Големи	264	3,192,250,076
Средни	330	912,626,803
Мали	1,084	440,846,065
ВКУПНО	1,678	4,545,722,943

Број на приватизирани претпријатија по големина

КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА

Јануари 2001 година

РЕЗИМЕ НА НАЈВАЖНИТЕ КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА ВО ЈАНУАРИ 2002 ГОДИНА

- Балансирани приходи и расходи на буџетот
- Врамнотежена понуда и побарувачка на пазарот на пари
- Стабилен курс на денарот
- Каматните стапки сè уште високи
- Успешен пренос на платниот промет во комерцијалните банки
- Негативни ефекти од глобалната рецесија врз македонскиот текстил и челик
- Затварањето на загубарите ја продолжува рецесијата во индустријата
- Бавно враќање на извозните пазари загубени за време на војната
- Инфлацијата во јануари 4,2%
- Остварени 7100 вработувања
- 3200 лица ја загубиле работата поради стечај и технолошки вишок

1. Општи економски движења

Исто како и во декември 2001 година, во првиот месец од новата 2002 година економските движења потсетуваат дека македонската економија излегува од една од најтешките години, но и го најавуваат влезот во годината кога треба да се завршат започнатите ре-

форми и да се создадат услови за долгорочен одржлив раст. Во јануари 2002 година, продолжува контракцијата на фискалната политика започната во последниот квартал од претходната година со што конечно е постигната рамнотежа на пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност. И покрај тоа, монетарната политика е премногу претпазлива задржувајќи ги високите каматните стапки¹ на благајничките записи на ниво од 15% и 11%, зависно од рочноста. Поради тоа, активните каматни стапки на комерцијалните банки сеуште се премногу високи за да се очекува поинтензивна инвестициона активност.

Наспроти сите очекувања дека во јануари ќе дојде до штедачко стампедо на банкарските шалтери со цел граѓаните да ги подигнат девизните заштеди вложени на крајот на претходната година заради промената во евра, тоа не се случи. Во јануари беа повлечени само 20% од вкупните девизни заштеди на населението, а во февруари дополнителни 6%. Се чини дека најмалку 60% од девизните заштеди кои се наоѓаа во македонските банки на 31 декември 2001 година, ќе останат во нив на трајна основа значително зголемувајќи го кредитниот потенцијал на банкарскиот систем.

Во индустријата веќе се чувствуваат првите негативни ефекти врз производството од реформите во претпријатијата загубари. Со оглед дека се работи за големи производители со значително учество во индустриското производство, затворањето на некои од нив, надополнето со негативните ефекти од глобалната светска рецесија врз македонската текстилна и челична индустрија ќе ја продолжи рецесијата во индустријата уште извесен период. Сепак, негативните ефекти врз БДП нема да бидат многу големи, бидејќи загубарите најчесто имаат многу помало учество во новосоздадената вредност отколку во производството. Реформите во претпријатијата загубари предизвикаа губење на работните места на 2,700 лица во ноември и 3,200 во јануари кои го зголемуваат социјалниот

¹ Дури на крајот на февруари, Централната банка изврши намалување на каматните стапки на благајничките записи со достасување од 28 дена од 15% на 13% на годишно ниво, а на оние со рок на достасување од седум дена од 11% на 8% на годишно ниво

притисок врз буџетот. Најголем дел од тие лица се премлади за пензија, а престари за ново вработување поради што реално е да се очекува тие да претставуваат долгорочен социјален проблем.

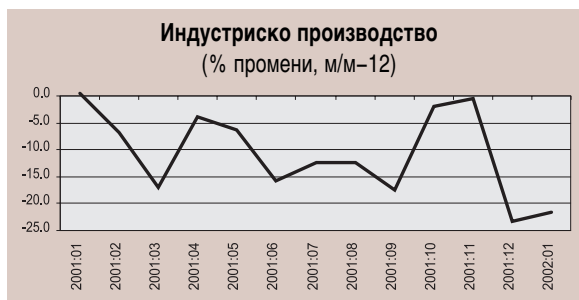
Во јануари, со целосното преземање на платниот промет од страна на комерцијалните банки, успешно заврши една од двете² најголеми реформи во македонската економија во последните десет години. Заедно со новиот систем на платен промет се родија неколку институции³ кои ќе претставуваат инфраструктура на новиот модерен финансиски систем на Република Македонија. Префрлувањето на платниот промет од поранешниот ЗПП во банкарскиот систем ќе го минимизира бројот на фирми создадени за шпекулативни цели, ќе ја зголеми финансиската дисциплина во македонската економија, ќе го оневозможи издавањето на инструменти за плаќање без покрите, ќе ја подобри ликвидноста на банките, а акумулирањето на неплатените обврски помеѓу фирмите ќе стане тажно минато.

2. Индустриско производство

После релативно добрите резултати на индустриското производство во октомври и ноември, следеше запирањето на производството и отворањето на стечајни постапки во неколку големи загубари⁴ што доведе до повторен пад на производството во декември и јануари. Десезонираното индустриско производство во јануари оствари месечно намалување од 4% во однос на претходниот месец. На годишно ниво, споредено со јануари 2001 година, падот е поголем и изнесува 21,6%.

Извор: Министерство за финансии

Извор: Државен завод за статистика

Половина од падот е резултат на пониското производство на основни метали поради прекинатото производство во најголемиот македонски загубар Југохром⁵ и проблемите во челичната индустрија. Иако, неработењето на Југохром има значителен негативен ефект врз производството, извозот, и социјалните трошоци, поради нерентабилното работење неговото директно влијание врз БДП е занемарливо⁶. Напротив тоа, проблемите кои постојат во реструктурирањето на челичната индустрија имаат сериозно негативно влијание врз економскиот раст (рамка 1).

Значителен пад на производството во јануари е забележан и во производството на градежни материјали како последица на намалената екстерна побарувачка од Косово, СРЈ, и текстилната индустрија која ги чувствува последиците од минатогодишната безбедносна криза и тековната светска рецесија;

Цврстата решеност на владата да продолжи со реформите во секторот на претпријатијата преку продажба на големите загубари на стратешки инвеститори или нивна ликвидација во согласност со ФЕСАЛ 2 аранжманот склучен со Светската банка, ќе има негативно влијание врз индустриското производство во текот целата 2002 година. Но сепак, нема причина за колебљивост во извршувањето на оваа тешка задача. Влијанието на загубарите врз БДП е многу помало отколку врз производството, а социјалните трошоци од нивното затворање се помали отколку долгорочните загуби од нивното работење.

3. ЦЕНИ

3.1. Трошоци на живот (инфлација)

После шестмесечно мирување во јануари е остварен месечен пораст од 1,1% на трошоците на живот, како резултат на високиот пораст на цените на земјоделските производи, облеката и обувките. Јануарската годишна инфлација (јануари 2002 / јануари 2001) изнесуваше 4,2%, со што привремено е прекинат трендот на намалување на годишната стапка на инфлација присутен од септември 2001 година.

² Втората е воведувањето на ДДВ во април 2000 година.

³ Тоа се: Централниот регистар, Централниот депозитар на хартии од вредност, Агенцијата за Национална платежна картичка. Покрај нив, формирана е и Агенција за блокирани сметки која е од времен карактер, а нејзина цел е да расчисти преку 20000 илјади фирми со блокирани жиро сметки кои беа акумулирани во претходните 10 години.

⁴ Рудниците Тораница, Злетово и Саса, Топилищата Југохром.

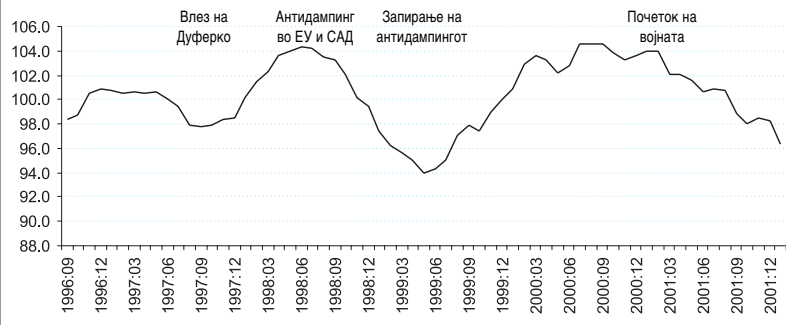
⁵ Владата како најголем доверител на Југохром на почетокот на декември донесе одлука компанијата да оди во стечај. Веднаш потоа, јавното претпријатие Електростопанство на Македонија ја прекина испораката на електрична енергија за компанијата која е нејзин најголем должник. На почетокот на февруари судот ја отвори стечајната постапка по што неговите работници го зголемија бројот на работници регистрирани во Заводот за вработување.

⁶ Сличен беше случајот со вториот голем загубар во македонската економија ФЕНИ од Кавадарци во 1999 година. Имено, поради високите трошоци на производство и ниската цена на никелот на светските берзи Фени остваруваше негативна додadena вредност. Затворањето на Фени во јануари 1999 година имаше позитивно директно влијание врз БДП.

Индустријата за челични лимови и циклусите на индустриско производство

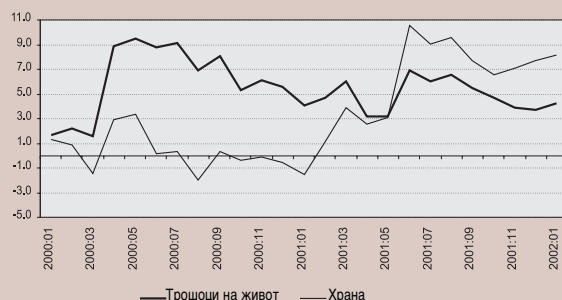
Интересно е да се забележи, дека последните три деловни циклуси во индустријата, почнувајќи од втората половина на 1997 година се директно поврзани со растот и опаѓањето на производството на македонската челична индустрија. Првиот циклус на експанзија започна во септември 1997 година, отприлика во исто време кога Дуферко ја презема Топлата валалница и траеше сè до најавите за започнување на анти дампинг постапки за македонскиот челик од ЕУ и САД кон крајот на 1998 година. Новиот циклус на експанзија започна некаде во втората половина на 1999 година, односно со симнувањето на анти дампинг процедурите во ЕУ и САД и поволната конјunktura на светскиот пазар на челични лимови. Овој циклус на раст беше дополнително засилен со зголемената извозна побарувачка од Косовскиот пазар по завршувањето на НАТО интервенцијата во СРЈ. Намалувањето на

Циклуси на индустриското производство

екстерната побарувачка за македонските челични лимови и исцрпувањето на ефектите од Косовскиот пазар го запреа растот на индустријата во втората половина на 2000 година, а прелевањето на тероризмот од Косово во Македонија ја повлече индустријата во длабока рецесија.

Годишна стапка на инфлација (трошоци на живот)

Извор: Државен завод за статистика

⁷ „Сог“ инфлацијата ги исклучува од пресметката прехранбените производи, тутунот, пијалоците и енергијата.

⁸ Во јануари беше намалена должината на времетраењето на еврото на корист на скапата тарифа на цената на електричната енергија за домаќинствата. Меѓутоа, таа промена не беше регистрирана во статистичкото следење на трошоците на живот.

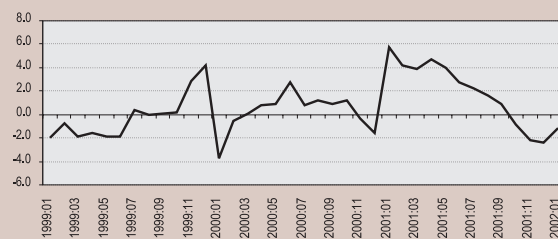
Исто како и во минатата година, порастот на цените во јануари продолжува да биде под најголемо влијание на земјоделските производи. Во таа насока, интересно е да се забележи дека таканаречената „сог“ инфлација во јануари изнесуваше околу 2,9%.

Во наредниот период, се очекува растечките цени на нафтата на светските берзи да вршат нагорен притисок врз домашните цени. Тоа ќе се рефлектира единствено врз месечните пораста на трошоците на живот, но не и на годишните стапки на инфлација. Причината за ова е што цените на нафтата најниско ниво го достигнаа во декември 2001 година, но во поголемиот дел од минатата година тие беа повисоки од просечната цена која се очекува во 2002 година. Најавеното зголемување на цената на електричната енергија⁸ пред приватизацијата на Електростопанство на Македонија е втор фактор кој ќе изврши негативно влијание врз инфлацијата. Сепак, доколку ваквата корекција се изврши во втората половина на годината, нејзиното влијание врз годишната инфлација ќе биде незначително.

3.2. Цени на производители на индустриски производи

Во јануари продолжија дефлационите тенденции на производните цени на индустриските производи. Намалувањето на цените на нафтените деривати кон крајот на декември беше основната причина за месечниот пад од -0,1%. На годишно ниво, падот на цените е намален од -2,4% во декември на -1,2% во јануари. Депресијацијата на цените на суровата нафта на светските берзи до која дојде по заострувањето на светската економска рецесија во втората половина на 2001 година е основниот фактор за продолжената дефлација на цените на производителите на индустриски производи. Веќе од февруари се очекува обратен процес, односно цените на нафтата да вршат нагорен притисок врз цените на производители. Сепак, слично како и кај трошоците на живот, тоа нема многу да се одрази на годишните стапки кои ќе останат негативни уште извесно време.

Цени на производители на индустриски производи (м/м-12)

Извор: Државен завод за статистика

3.3. Берзански цени на главните македонски извозни производи

Во јануари се забележува благ пораст на берзанските цени на основните метали кои се едни од главните извозни производи на македонската индустрија. Цената на бакарот, цинкот и оловото пораснаа за 2,2%, 6,2% и 5% соодветно. Најголем пораст е остварен кај никелот чија цена во јануари скокна за цели 14,8%, односно од 5264 САД \$ во декември на 6043 САД \$ во јануари. Иако, цените сèуште се пониски од јануари 2001 година, порастот навестува можен раст на побарувачката за овие метали. Во секој случај, повисоката цена позитивно ќе се одрази врз профитабилноста на македонските производители на основни метали.

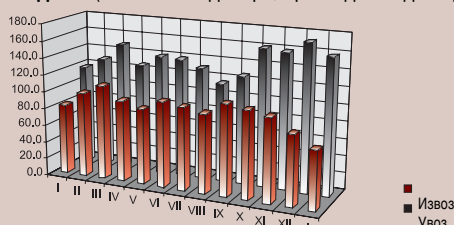
Единствено, нема промена во берзанските цени на топоваланите и ладноваланите челични лимови кои веќе неколку месеци стојат на нивото од 200 и 280 САД \$ за метрички тон. Во последните 12 месеци, берзанската цена на овие два производи се намали за околу 15% како резултат на прекумерните капацитети на челичната индустрија во светски рамки. Имајќи ги предвид и најновите протекционистички мерки на САД, се очекуваат натамошни надолни притисоци врз цените на челичните лимови што ќе има негативни ефекти врз македонската индустрија.

4. НАДВОРЕШЕН СЕКТОР

4.1. Надворешно трговска размена

Надворешно-трговската размена на Република Македонија, во јануари 2002 година се намали за 11% во однос на декември 2001 година, достигнувајќи обем од 226 милиони САД \$. Во јануари, продолжи негативната тенденција на извозот од претходниот месец, при што беше остварена најниската вредност во последните неколку години (68 милиони САД \$). Во истиот месец, увозот достигна обем од 158 милиони САД \$ вклучувајќи ја и јапонската донација⁹ од 8 милиони САД \$ во медицинска опрема.

Остварени движења на извозот и увозот на стоки во 2001 и 2002 година (во милиони долари, претходни податоци)

Извор: Државен завод за статистика

Салдото на размената во јануари изнесуваше 90 милиони САД \$ што е исто како и во претходниот месец. Доколку се иземе увозот по основ на јапонската

помош, дефицитот во размената изнесува околу 82 милиони САД \$.

Причините за намалениот извоз во најголем дел произлегуваат од наследените проблеми од минатата година, како: прекинатите деловни врски заради неработењето на голем број индустриски капацитети, бавното враќање на македонските производители на пазарот на Косово, СР Југославија, сèуште релативно високата ризичност и намалениот извоз на производите од железо и челик и текстилните производи на пазарите на САД и Европската унија. Најголем придонес во намалувањето на извозот има извозот во СР Југославија кој во јануари се намали за 6,7 милиони долари, или за околу 34%.¹⁰

Увозот на стоки, без инцидентниот увоз како хуманитарна помош од Јапонија, забележа намалување од околу 12,5% во однос на декември 2001, додека во однос на јануари 2001 е зголемен за околу 28%.¹¹

Увозот од СР Југославија во јануари бележи опаѓање за повеќе од 40%, додека од поранешниот СССР бележи зголемување од скоро три пати во однос на декември. Ова се должи пред сè на увозот на нафта од Русија во износ од околу 27 милиони долари.

Зголемувањето на трговската размена со Грција го потврдува и зголемениот увоз од оваа земја, кој во јануари 2002 е дуплиран во однос на истиот месец минатата година. Во истиот период, увозот од Бугарија е зголемен за 2,5 пати со што дефицитот во трговската размена со оваа земја во јануари изнесуваше близу 10 милиони САД \$. Сличен е случајот и во размената со Словенија и Турција, што укажува на неискористување на предностите што ги нудат договорите за слободна трговија што Македонија ги има склучено со овие трговски партнери.

Остварен извоз и увоз со земји со кои имаме склучено спогодби за слободна трговија (јануари 2002, во милиони долари)

Извор: Државен завод за статистика

⁹ Стоковните донации се регистрираат како увоз во надворешно трговската статистика. Сепак, при анализата на податоците треба да се има предвид дека тие стоки се бесплатно добиени што значи дека нивното финансирање технички се покрива со ставката официјални трансфери во платниот биланс.

¹⁰ Намалениот извоз во СР Југославија се однесува пред сè на помалиот извоз на нафта и производи од нафта, изработки од неметални минерали, пластични материи и вештачка смола, железо и челик, обоени метали и изработки од метали, санитарни уреди и монтажни згради, како и на живи животни, месо и преработки, жита и преработки, шеќер и преработки, маслодајно семе и плодови.

¹¹ Зголемениот увоз се должи пред сè на поголемиот увоз на нафта во јануари оваа година во однос на јануари 2001 (за околу 11 милиони САД \$), моторни возила за превоз на лица (4), суров шеќер (3), плинско масло (2), пченица (1,8), телефони, канцелариски мабел, природен гас, моторен бензин и др.

4.2. Надворешен долг

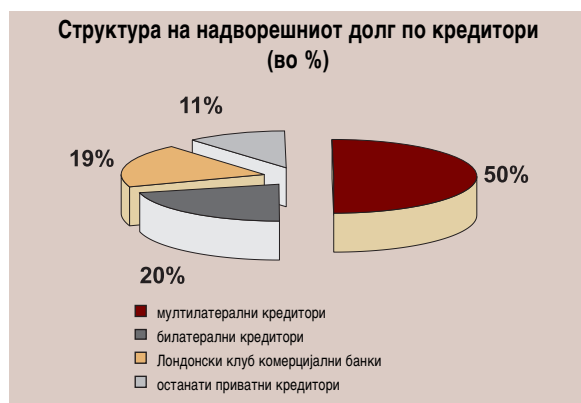
Во јануари 2002 година продолжи тенденцијата на намалување на надворешниот долг на Република Македонија врз основа на користени среднорочни и долгорочни кредити и заеми и тој изнесува 1357 милиони долари, што во споредба со декември 2001 година претставува намалување за 1,5%. И понатаму најголем поединичен доверител на Република Македонија е Лондонскиот клуб со 268 милиони долари и ИДА (Меѓународната агенција за развој) со 253 милиони долари.

Извор: Народна банка на Македонија

Намалувањето на надворешната задолженост на Република Македонија во јануари 2002 година е поради намаленото користење на кредити и заеми, при зголемена отплата на обврски спрема странските кредитори. Исто така намалувањето на долгот произлегува и од негативните курсни разлики кои во јануари 2002 година изнесуваат 11,4 милиони долари.

Во структурата на долгот по кредитори најголем дел отпаѓа на официјалните кредитори од околу 70%, а останатиот дел на приватните кредитори.

Извор: Народна банка на Македонија

Во јануари 2002 година, од странските кредитори беа повлечени само 4,2 милиони долари врз основа на

веќе добрени кредити и заеми, што претставува 1,3 милиони долари помалку повлечени средства во споредба со декември 2001 година. Најголем дел од средствата (77%) се повлечени од мултилатералните кредитори, и тоа од ИБРД (Меѓународната банка за обнова и развој) од ИДА (Меѓународната агенција за развој) и од ЕБРД (Европската банка за развој).

Истовремено, во јануари 2002 година отплатени се 33 милиони долари обврски спрема странство врз основа на главнина и камата, што претставува значително поголем износ во споредба со декември 2001 година, односно повеќе за 9 милиони долари. Најголем дел од платените обврски 50,3% се спрема билатералните кредитори, 33% се спрема приватните кредитори и 16,7% спрема мултилатералните кредитори.

Извор: Народна банка на Македонија

Врз основа на повлечените средства и сервисирање на обврските, нето трансакциите или нето задолжувањето кое претставува користење на странски кредити и заеми намалено со отплатите на главницата на долгот во јануари 2002 година изнесува -14,3 милиони долари, што е речиси исто како и во декември 2001 година кога изнесуваше -14,0 милиони долари.

Според планот на отплата на Народна банка на Република Македонија во периодот февруари-декември 2002 година треба да се сервисираат обврски спрема странство во износ од 139,8 милиони долари од кои 100,0 милиони долари главнина и 39,7 милиони долари камати. Најголем дел од сервисирањето на обврските околу 36% треба да се изврши во третиот квартал од годината.

5. ФИСКАЛЕН СЕКТОР

Во текот на јануари 2002 година, вкупно наплатени приходи на општата државна власт (буџет и фондови) изнесуваа 5.479 милиони денари, од кои 3.715 милиони денари (или 67,8%) беа приходи на централниот буџет. Пониската наплата на приходите во споредба со првиот и последниот месец од 2001 година се должи на сèуште нераскнижениот износ¹² од околу 800 милиони денари, кој треба да биде уплатен од страна на Царинската управа во централниот буџет,

¹² Наведениот износ треба да се разграничи на приходи од ДДВ, од акцизи и од царини. Доколку се вклучи и тој износ, јануарските приходи се на приближно еднакво ниво како и истиот месец од 2001 година.

како и на големиот број неработни денови на почетокот од месецот. Најголемиот прилив во јануари е регистриран по основ на грантови во износ од 945 милиони денари, како дел од ветената поддршка од страна на меѓународната донаторска заедница.

Истовремено, расходите на генералниот буџет беа остварени во износ од 6.673 милиони денари, во чии рамки трошоците на централниот буџет изнесуваа 4.482 милиони денари, или 67,1%. И покрај трошоците поврзани со националната безбедност, буџетските расходи забележаа скроман пораст од 2,5% во споредба со јануари 2001 година, кој единствено се должи на двојно поголемиот износ на исплатените средства за стоки и услуги. Вредно е да се наведе дека во првиот месец од годината не е евидентирана исплата на некои редовни тековни трансфери (социјални програми, детски додаток, бегалци), ниту пак, на трошоците за учество во изградбата на железницата и капиталните трансфери до Фондот за магистрални и регионални патишта. Така, јануарската исплата на тековните трансфери од централниот буџет беше за 8,4% пониска во однос на соодветниот месец во 2001 година. Во согласност со планот за сервисирање на обврските по домашен и надворешен долг, во јануари за каматни плаќања беа исплатени 953 милиони денари, или 19,1% помалку во однос на првиот месец од 2001 година, при што најголемиот дел се однесуваше на каматите по странски кредити (97,4%).

Висок пораст е забележан единствено кај капиталните трошоци, кои и покрај отсуството на трошоците за имплементација на Телеком проектите, беа повисоки за 74,2% во однос на првиот месец од минатата година.

Доколку на страната на приходите се вклучи и нераскнижениот износ, тогаш приходите и расходите на централната државна власт во јануари 2002 година се во рамнотежа. Истовремено, остварен е незначителен дефицит на генералниот буџет кој се должи на искажаниот дефицит кај Фондот за пензиско и инвалидско осигурување во износ од 375 милиони денари (поради порастот на вкупните трошоци на Фондот за 12,6%) и кај Фондот за магистрални и регионални патишта (дефицит од 52 милиони денари).

6. МОНЕТАРНИ ДВИЖЕЊА

6.1. Девизни депозити

Очекувано, во јануари 2002 година, беше прекината повеќемесечната тенденција на зголемување на девизното штедење на физичките лица во банките и штедилниците предизвикано од воведувањето на еврото. Наспроти сите прогнози, девизните депозити на населението беа намалени за само 20%, што е исклучително охрабрувачки. Повлекувањето на девизните

депозити во февруари е уште послабо, така што доколку не настанат некои нови безбедносни проблеми, реално е да се очекува околу 60% од девизните средства на граѓаните депонирани во банките заради конверзијата во еврото да останат таму на трајна основа. Тоа охрабрува, дека интензивните реформи преземени во финансиската сфера во последните две години, полека, но сигурно ја враќаат довербата во банкарскиот систем на земјата. Сега, само од умешноста на монетарните власти и комерцијалните банки зависи дали овој голем потенцијал ќе биде ставен во функција на економскиот развој.

Анализирано според валутната структура на депозитите, 22% од вкупните депозити беа денарски (за разлика од декември 2001 кога беа 17%), додека девизните депозити беа 78% (во декември 2001, 83%).

Според рочноста на депозитите, во јануари оваа година 21 милијарда денари односно 58%, беа депозити по видување (што значи пад за 16% во однос на претходниот месец), додека 14 милијарди денари односно 42%, претставуваа орочени депозити (пад за 6.6%).

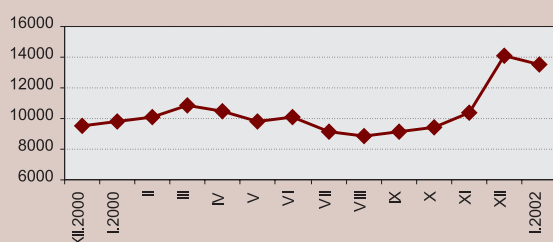

Извор: Народна банка на Македонија

6.2. Готови пари во оптек

После исклучително високиот пораст на готовите пари во оптек од скоро 40% во декември, кога тие достигнаа историски највисока вредност, во јануари дојде до мало месечно намалување од 6,3% во однос на претходниот месец. Сепак, на годишно ниво (јануари 2002/јануари 2001) готовите пари во оптек остварија раст од 38% како резултат на зголемената преференција на економските субјекти и граѓаните за располагање со денарска готовина. Очигледно, по повлекувањето на многу популарната и многу користена германска марка од оптек и воведувањето на сèуште непознатото евро се создаде вакум кој го искористи денарот. Иако е можно во наредниот период да дојде до постепено потиснување на денарите во оптек од еврото, сепак тие ќе се задржат на значително повисоко ниво од минатогодишниот просек сè до воведувањето на националната платежна картичка.

Готови пари во оптек (во 000 000 денари)

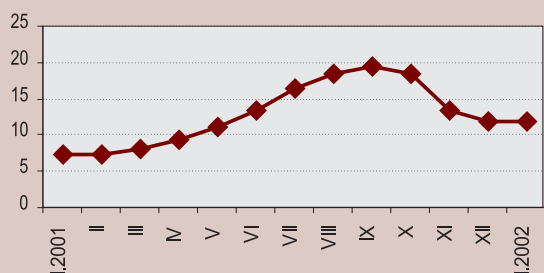

Извор: Народна банка на Македонија

6.3. Пазар на пари

По достигнувањето на максималната вредност во септември 2001 година, просечната каматна стапка на пазарот на пари започна нагло да се намалува како резултат на контракцијата на фискалните издатоци. Во јануари 2001 година, просечната каматна стапка изнесуваше 11,9% што претставува исто ниво од претходниот месец. Со тоа, таа сèуште е повисока за 4,7 процентни поени споредено со јануари претходна-

Просечна каматна стапка на пазарот на пари

та година. Фискалната политика од своја страна, со врамнотежените приходи и расходи на почетокот на годината создаде порелаксирана состојба за делување на монетарната политика. Доколку Централната банка не го забрза релаксирањето на монетарната политика, постои опасност каматната стапка на пазарот на пари, а со тоа и активните каматни стапки на банките да се задржат подолго време на сегашното високо ниво, со исклучително негативни ефекти врз живувањето на економскиот раст.

6.4. Македонска берза за долгорочни хартии од вредност

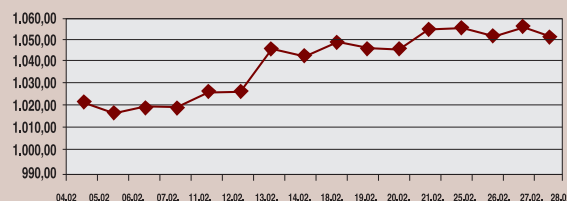
Во јануари 2002 година, беше остварен пораст на вкупниот промет за 230% во однос на декември 2001 година, при што прометот со обврзници се зголеми за над 200%, а беа реализирани и 50% поголем број на трансакции. Истовремено, берзанскиот индекс МБИ

се зголеми за 4,8% во однос на претходниот месец. При анализата на тргувањето со хартии од вредност на Берзата во јануари 2002 година, треба да се има предвид ниската споредбена основа во декември поради пренесување на акционерските книги на трговските друштва во Централниот депозитар за хартии од вредност, при што Берзата во периодот од 22 ноември до 10 декември не тргуваше со акции.

Берзански показатели - јануари 2002

	Јануари 2002	Февруари 2002
□ Вкупен промет во денари:	168.622.951	130.906.330
□ Вкупен промет во акции:	2.976.806	1.135.660
□ Вкупен промет во обврзници во ЕВРА:	2.906.982	1.068.481
□ Вкупен број на трансакции:	1.142	1.179
□ Вкупен број на денови на тргување:	14	16
□ Блок трансакции (во денари):	242.263.419	86.861.560
> Просечен дневен промет (во денари):	12.044.497	8.181.646
> Просечен број на трансакции дневно:	82	73
> Просечна вредност на една трансакција (во денари):	147.656	111.032
МБИ	966,22 (08.01.2002)	1.020,74 (04.02.2002)
МБИ	1.013,29 (31.01.2002)	1.051,55 (28.02.2002)

Движење на Македонскиот берзански индекс - МБИ

На 1 јануари 2001 година започна да се применува Законот за преземање на акционерските друштва. Главната цел на донесувањето на овој закон е да им се даде подеднакви можности на сите акционери во една компанија да ги согледаат и проценат состојбите на пазарот на хартии од вредност, во услови кога постои понудувач за преземање на компанијата. Овој закон, обезбедува многу поголема транспарентност во преземањето.

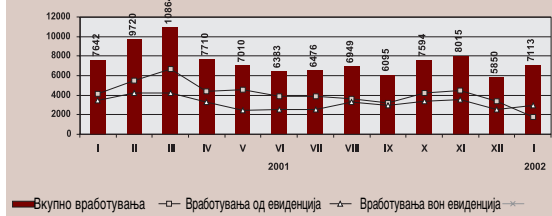
7. Пазар на работна сила

Во месец јануари 2002 година во Заводот за вработување вкупно се регистрирани 7,1 илјади нови вработувања, што е помалку за 6,9% во однос на истиот месец од минатата година, а повеќе за 21,6% во однос на декември 2001 година. За разлика од целата изминатата година, кога поголем дел од вработувањата беа од евиденцијата¹³ на Заводот за вработување, во јануари 2002 година, за првпат после подолго време доминираат нововработените вон евиденцијата. Тоа значи

¹³ Тоа се лица кои пред да засноваат работен однос биле регистрирани во Заводот за вработување како невработени. Останатите вработувања се на лица кои претходно не биле регистрирани како невработени во Заводот за вработување

дека поголем дел од нововработените во јануари се резултат на флукутацијата на вработениот дел од работната сила.

Вкупно остварени вработувања од евиденцијата и вон евиденцијата 2001

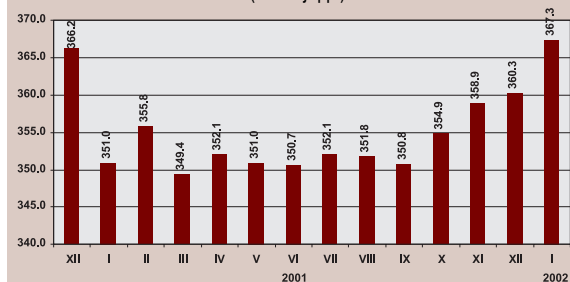

Извор: Завод за вработување на Република Македонија

Според информациите од некои локални бироа за вработување во текот на јануари, во Крива Паланка договори за работа склучиле 129 лица (112 на неопрделено и 17 на определено време), од кои најмногу се вработиле во текстилната индустрија и трговијата. Истовремено во гевгелискиот регион со производство стартуваа три погони во кои се вработија 130 лица („Едисис“ 70 работнички, со најава за уште толку вработувања, „Мелитијадис“ 20, „П и Д“ 30, со скорешно заокружување на сто вработни). Во последните неколку години четириесетина фирми, од кои повеќе од половина грчки, отвориле свои погони, претставништва или фирми во гевгелискиот регион. Грчките инвеститори се најзаинтересирани за отварање конфекциски погони, но и за производство на храна, електро и козметички производи. Во Штип, каде што со ликвидацијата на ТК „Македонка“ бројот на невработените надмина 10 илјади, во последната година се вработени околу 2500 лица, од кои поголем дел на неопрделено време.

Бројот на регистрирани лица кои бараат работа според Заводот за вработување, по минатогодишното намалување, во јануари 2002 година бележи највисоко регистрирано ниво досега од 367,4 илјади лица. Тоа е пораст од 1,9% во однос на претходниот месец, односно за 0,3% повисоко во однос на претходно највисокото ниво од декември 2000 година.

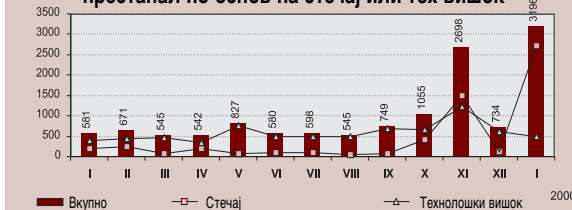
Лица кои бараат вработување (во илјади)

Извор: Завод за вработување на Република Македонија

Прирастот на регистрираните невработени лица во јануари 2002 година, бележи висок пораст (како и во ноември лани)¹⁴, заради изгубените работни места во неколку претпријатија загубари¹⁵, во кои беше отворена стечајна постапка.

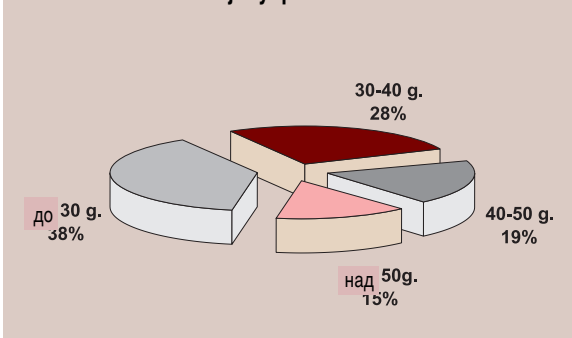
Лица кои бараат работа а на кои работниот однос им престанал по основ на стечај или тех вишок

Извор: Завод за вработување на Република Македонија

Како последица на интензивните реформи во претпријатијата загубари и губењето на работните места поради стечај и технолошки вишок на лица со подолг работен стаж, во последно време се забележува тенденција на пораст на учеството на постарите возрастни групи (19% од 40-50 години и 15% над 50 години) во регистрираната невработеност.

Лица кои бараат работа според возраст јануари 2002

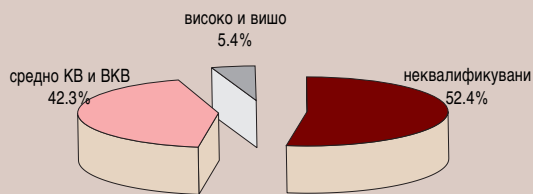
Извор: Завод за вработување на Република Македонија

Повеќе од половина од невработените се лица без стручни квалификации, при што голем дел од нив се без или со недооформено основно образование (11,5% од вкупната невработеност). Лицата со средно образование, квалификуваните и неквалификуваните учествуваат со 42,3% во вкупниот број на регистрирани невработени лица.

¹⁴ Во месец ноември 2001 година високиот пораст на лица кои останале без работа се должи пред сè на стечајот и технолошкиот вишок од следните фирми: „Злетово“ од Пробиштип, „Стружанка“ Струга, „Тетекс“ од Тетово, „Југопромет“ Струмица, задруга „Моша Пијаде“ Кочани и „Доне Попов“ единица од „Тиквеш“ од Кавадарци.

¹⁵ „Македонка“ Штип (2008 лица) и „Еуроинвест“ од Прилеп (175 лица).

Лица кои бараат работа според образование јануари 2002

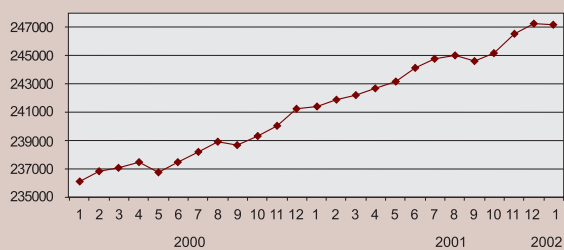
Извор: Завод за вработување на Република Македонија

8. СОЦИЈАЛНИ ДВИЖЕЊА

8.1. Корисници на пензии

Вкупниот бројот на корисници на пензии во јануари 2002 година, изнесуваше 247,1 илјади, што претставува минимално намалување од 100 корисници¹⁶ во однос на претходниот месец, а пораст од 2,4% во однос на јануари 2001 година.

Пораст на вкупниот број на корисници на пензии

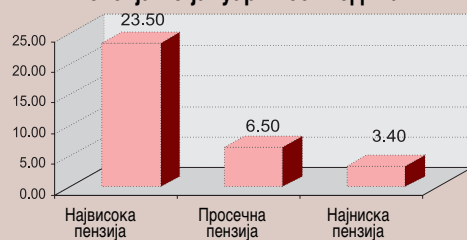

Извор: Фонд за пензиско и инвалидско осигурување

Просечната пензија во јануари 2002 година изнесуваше 6,534 денари и таа реално беше намалена за 1% во однос на истиот месец од претходната година.

Соодносот на просечната пензија и просечната плата е на минатогодишното ниво и изнесува 61,1%. Поради истото ниво на пензиите со тие од декември 2001 година, нивниот сооднос не е изменет, така што највисоката пензија во јануари 2002 година изнесуваше 23,5 илјади денари и беше еднаква на: 6,9 минимални пензии, 2,1 просечни плати и 3,3 просечни пензии.

Остварена просечна минимална и максимална пензија во јануари 2002 година

Извор: Фонд за пензиско и инвалидско осигурување

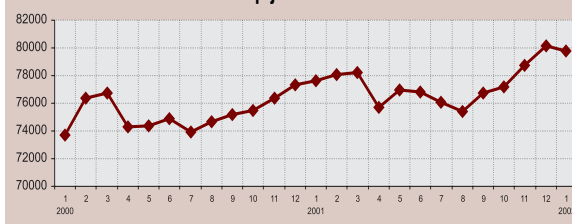
¹⁶ Според податоците од Фондот за пензиско и инвалидското осигурување на Македонија пораст се остварува кај корисниците на семејните пензии (100 корисници), а се намалува кај корисниците на старосни и инвалидски пензии (200 корисници). Гледано по групи, нивниот број се намалува само кај пензионерите од I група.

Во јануари 2001 година, за пензии се исплатени 1632,8 милиони денари на 247,1 илјади корисници на пензии, од кои: 51,9% старосни, 21,3 % инвалидски и 26,9% семејни пензии.

8.2. Корисници на социјална помош

За социјална помош, во јануари 2002 година се исплатени 194,5 милиони денари на 79790 загрозеи домаќинства. Споредено со декември 2001 година, при помал број на домаќинства корисници на социјална помош (околу 400), вкупниот износ на исплатени средства за оваа намена е повисок за 0,5%. Тоа не е поради измени во висината на примањата, туку е резултат на повеќе уважени жалби поднесени од страна на корисниците, кои во овој период се реализирани и имаат ретроактивен карактер. Правото од постојана парична помош го оствариле околу 5000 корисници, а по основ на туѓа нега и помош ова право го оствариле околу 18600 корисници.

Движење на бројот на домаќинствата корисници на социјална помош

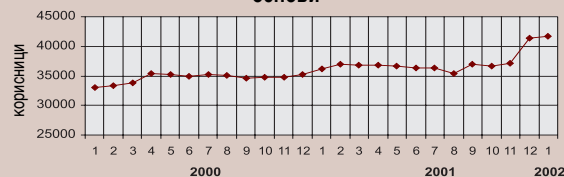

Извор: Министерство за труд и социјална политика

8.3. Корисници на надомест за невработени

Како последица на зголемувањето на бројот на невработените по основ на технолошки вишок и стечај на некои од загубарите во последните месеци од 2001 година, вкупниот број на лица кои се корисници на паричен надоместок за невработени по сите основи забележа висок пораст од 15% во јануари 2002 година споредено со истиот месец од претходната година. Со овој пораст, вкупниот број на невработени лица кои добиваат надомест од Заводот за вработување достигна 41,6 илјади. Со оглед на продолжувањето на високиот прилив на лица кои ја изгубиле работата по основ на стечај и технолошки вишок и во јануари 2002 година, се очекува натамошен пораст на лицата корисници на надомест за невработени во наредните неколку месеци.

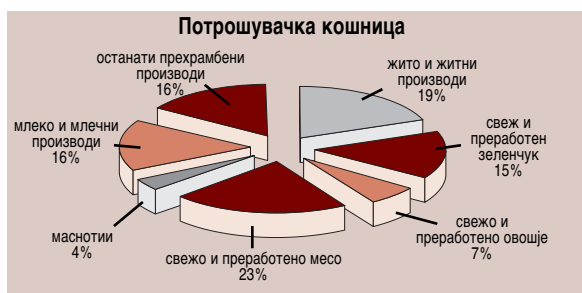
Број на корисници на надомест за невработени по сите основи

Извор: Завод за вработување

8.4. Потрошувачка кошница

Вредноста на потрошувачката кошница за исхрана и пијалоци¹⁷ во месец јануари 2002 година изнесува 10460 денари, и во однос на претходниот месец е пови-сока за 2,0%, додека во однос на јануари 2001 година е пови-сока за 9,7%. Овој пораст се должи на високо-то зголемување на цените на прехранбените произво-ди остварен во истиот период. Споредбата помеѓу висината на просечната нето-плата по работник и потрошувачката кошница, покажува дека само 3,2% од платата останува за други потреби.

Извор: Државен завод за статистика

9. Заклучоци и препораки

Се чини дека во првата половина од годината македонската економија ќе биде во знакот на негативните екстерналии од реформите на загубарите и светската рецесија. Силните социјални притисоци и негативните резултати во индустриското производство и извозот може да предизвикаат колебање кај носителите на економската политика за забавување на реформите. Тоа во секој случај би била погрешна одлука. Социјалните трошоци од реформите се големи, но нивното одложување би чинело уште поскапо. Впрочем,

десетгодишното одбегнување на реформите веќе ни нанесе премногу штети. Она што во последните две години се случува во македонската економија, се случуваше на почетокот на деведесетите во најнапредните земји во транзиција, Полска и Унгарија, а подоцна во средината на деведесетите и во останатите транзициони економии. За жал, Македонија веќе изгуби десет години и простор за одложување веќе нема.

Во вториот квартал на годината треба да се очекува извесно попуштање на притисокот кое ќе се случи како резултат на интензивната обнова на земјата и имплементацијата на бројните програми за помош од меѓународната заедница. Почнувајќи од третиот квартал, ќе почнат да се чувствуваат и првите позитивни ефекти од реформите во загубарите.

Сепак, клучниот фактор за остварување на подолгорочен развој се инвестициите. Во Македонија, инвестициите со години наназад не ја надминале границата од 17% учество во БДП. И тоа воопшто не изнедадува во услови кога реалните каматни стапки со години не се спуштиле под 15% годишно. Потребна е многу подобра координација помеѓу монетарната и фискалната политика и многу пофлексибилна монетарна политика за да се успее во спуштањето на каматните стапки. Сегашните случувања покажуваат дека монетарната политика реагира со задоцнување од еден до два месеци на промените во фискалната политика. Односно, монетарната политика се релаксира откако фискалната политика ќе контрахира. Со подобра координација, тој процес може да се изведе-ва истовремено, со што би се добило на време. Загубеното време, чини загубен БДП.

¹⁷ Сите производи од категоријата „исхрана и пијалоци“, кои ја сочинуваат кошницата, се одредени како просечни месечни потреби на едно четиричлено несејоделско домаќинство и тој список на производи е константен (исти производи-исти количества), во текот на една година.

КРАТКИ ВЕСТИ

МАКЕДОНИЈА ОД ДОНАТОРИТЕ ДОБИ 307 МИЛИОНИ ЕВРА

Македонија на донаторската конференција што се одржа на 12 март во Брисел доби 307 милиони евра, поголемиот дел во вид на грантови и меки кредити. Освен ова Македонија ќе добие дополнителни 271 милион евра за билатерални проекти кои ќе се реализи-

раат со одделни земји. Како најголеми поединечни донатори се јавија Европската унија, САД, Холандија, потоа Грција која донирала 14 милиони евра, а изненади Јапонија со 10 милиони евра. Донаторскиот состанок го отвори Рајнхард Прибе, директор во Генералната дирекција за надворешни односи на Европската комисија кој пред донаторите истакна: „Денес премиерот и Вашата земја гледаат со повеќе оптимизам и доверба, а сигурноста се враќа со секој нов ден. Меѓународната заедница беше решителна, но и фер во инсистирањето да се исполнат условите што и беа поставени на Македонија. Сега со задоволство преминуваме на следната фаза, имплементација на Рамковниот договор. Овој состанок е за иднината, за доброто на Европа, а не за минатото“.

Обраќајќи се на присутните претставници на земјите донатори, претседателот на Владата на РМ, Љубчо Георгиевски рече: „Потпишувањето на Договорот за границата со СРЈ беше директна причина за терористички напади врз Македонија. Барањето на Македонија од донаторите е да се поддржат проектите со што се прави двојна услуга за нашава земја - таа се враќа во нормални економски текови и се придонесува за стабилизирањето на мултиетничкиот соживот на граѓаните во Македонија“. Кристијан Портман, координатор за југоисточна Европа и централна Азија во Светската банка изјави дека парите од донаторите ќе бидат за вработување, за унапредување на ефикасноста на државата и за намалување на сиромаштијата.

Министерот за финансии Никола Груевски, изрази убедување дека со помош од меѓународните институции и од донаторите Македонија ќе успее на среден рок да го реализира водењето на здрава фискална и монетарна политика конзистентна со целта за постигнување на одржлива екстерна позиција и довршување на отпочнатите реформи во сите области, со цел да се зајакне економскиот раст и да се намали сиромаштијата.

СРЕДБА ГРУЕВСКИ-СТЕК ВО ЗАГРЕБ

Македонија во мај ќе ги добие 20-те милиони долари односно втората рата од кредитот ФЕСАЛ 2 наменети за покривање на трошоците што ќе бидат направени за ликвидација и за продажба на компаниите-загубари, најави извршниот директор во Светската банка, Питер Стек кој се сретна со министерот за финансии Никола Груевски во Загреб на 23 март за време на средбата на земјите кои во Светската банка и во ММФ ги застапува Холандија. Стек појасни дека во почетокот на април Бордот на директори на Светската банка треба да го одобри кредитот за реформа на јавната администрација вреден 15 милиони долари. На средбата Груевски - Стек било договорено во двегодишната програма на Светската банка да влезе проектот за реформа на судството. За таа цел Светската банка треба во јули да испрати експерти што ќе ја скенираат состојбата во судството и потоа ќе подготват заедничка програма со која ќе се овозможи поефикасна работа на судовите. Во програмата за кредитирање на Светската банка ќе влезе и кредитот за обука на менаџери од македонските мали и средни фирми. Министерот за финансии по разговорот со Стек, предупреди дека кредитот вреден 29 милиони долари, наменет за обнова на скопскиот водовод, ќе пропадне ако членовите на Управниот одбор на јавното претпријатие „Водовод и канализација“, најдоцна до мај не се согласат за неговата реализација.

ПРИВРШУВА ИЗГРАДБАТА НА НАФТОВОДОТ ОД ГРЦИЈА КОН СКОПЈЕ

Првите количества нафта низ нафтоводот Скопје-Солун треба да потечат во јуни, од кога се очекува тој да биде во употреба. Сите градежни зафати треба да бидат завршени во април, а потоа за технички подготовки ќе биде потребен еден и пол месец, по што ќе стартува испорака на нафтата до Окта преку нафтоводот долг 210 километри.

Нафтоводот е проектиран со капацитет од 2,5 милиони тони сурова нафта годишно, но моментално на Македонија и се потребни околу еден милион тони нафта. Според Петрос Каралис, директор на Окта, се очекува дека до 2006 година потребите на земјата ќе се зголемат на 1,5 милиони тони нафта годишно, додека остатокот од еден милион тони од капацитетот се очекува дека ќе се реализира со пласман во Косово, а и во Србија и Црна Гора, каде што пазарот е моментално затворен, но се очекува во догледно време да се отвори. Со профункционирање на нафтоводот транспортните трошоци, кои сега во рафинериската цена се пресметуваат по 25 долари за тон, ќе се намалат на 21 долар и така ќе останат во наредните пет години, но намалувањето на овие цени е можно и порано доколку дојде до зголемување на потрошувачката на гориво во земјата. Нафтоводот чини 110 милиони долари, од кои 60 милиони вложи ЕППЕТ „Балканика“ а 50 милиони долари се обезбедени со кредит од ЕБРД кој го зеде „Хеленик петролеум“ и таа ги обезбеди и потребните гаранции за него.

ЗНАЧИТЕЛЕН НАПРЕДОК ВО ПРЕГОВОРТЕ ЗА ВЛЕЗ ВО СТО

До средината на септември се очекува да се парафира договорот со Светската трговската организација, доколку завршат билатералните средби во јуни. Останува уште техничко усогласување и процедура поврзана со временскиот рок за донесувањето на законската регулатива во пакет. Ова го констатираа министрите за економија и за земјоделство, Бесник Фетаи и Марјан Ѓорчев во Женева, по завршувањето на рундата преговори со земјите - членки на СТО кои имаат интерес да преговараат со Македонија. Инаку, преговорите се однесуваат на три пункта: висината на царинската заштита на земјоделските и индустриските производи, потоа либерализација на секторот на услугите, како и разговори за извештајот на Работна-

та група за зачленување на Република Македонија во СТО. Извештајот се очекува да биде на дневен ред во мај, на четвртата средба на Работната група, рече главниот советник на националниот преговарач за влез во СТО, Зоран Јолевски.

„Поради енергичниот пристап на македонскиот тим и американската поддршка како земја промотор на глобализацијата вратите во големото економско семејство се отворени“ вели министерот за економија. Се отвора и можноста за враќање на буџетската поддршка во земјоделството како пред укинувањето на регресите и премиите, не сметајќи ја зелената група на мерки. Со ова би се исклучиле ограничувањата и на Светската банка и на ММФ кои ги почитуваат договорите на земјите членки на СТО. На овој начин оцени министерот за земјоделство Марјан Ѓорчев ќе се зголеми и конкуренцијата на домашните земјоделски производи на странските пазари, преку поефтино и поквалитетно производство.

МАКЕДОНИЈА ЗЕМА УЧЕСТВО НА КОНФЕРЕНЦИЈАТА ЗА ФИНАНСИРАЊЕ НА РАЗВОЈОТ ВО МОНТЕРЕЈ, МЕКСИКО

Богатите земји се обврзуваат да го помагаат развојот на сиромашните и на државите во транзиција, со што ќе се намали јазот меѓу северот и југот. Од друга страна, овие земји, меѓу кои е и Република Македонија, ќе треба да превземат решителна борба против корупцијата и да ги унапредуваат принципите на правно владеење, ова меѓудругото е содржано во т.н. Монтерејски консензус, усвоен на Конференцијата за финансирање на развојот што од 18 до 22 март се одржа во Монтереј, организирана од ООН. На лидерскиот самит учествуваше претседателот на Републиката Борис Трајковски, а на министерскиот сегмент и тоа на тема „Кохерентност на развојот“ говореше министерот за финансии Никола Груевски.

На маргините на конференцијата нашите претставници остварија бројни билатерални средби. Шефот на државата се сретна со американскиот претседател Џорџ Буш, со премиерот на Шпанија Хозе Марија Азнар, со претседателот на Франција Жак Ширак и со петнаесеттина лидери на земји со кои Македонија нема воспоставени дипломатски односи.

Министерот за финансии Никола Груевски, се сретна со извршниот директор во ММФ, Ј. Де Беауфорт Вијнхолдс, и со министерката за развој на Холандија, Евелин Херфкенс. „Македонија во јуни, најверојатно ќе склучи едногодишен стенд-бај аранжман со ММФ откако за реализирањето на преодната стаф-мониторинг програма ќе стане збор на преговорите во мај“ изјави извршниот директор во ММФ,

Вијнхолдс. Не сум сосема сигурен како ќе се одобруваат средствата добиени на Донаторската конференција, но сепак станува збор за голема сума пари и не мора да ја добиете наеднаш. Верувам дека ќе го склучиме и стенд-бај аранжманот, кој ќе почне да се применува од јули, рече високиот претставник на ММФ.

Холандската министерка за развој, Евелин Херфкенс му вети на Груевски дека Холандија ќе лобира за побрзо ослободување на втората транша од Фесал 2 кредитот.

СЛОБОДНАТА ТРГОВИЈА СО ЕФТА СТАРТУВА ОД МАЈ

Спогодбата за слободна трговија меѓу Република Македонија и ЕФТА, како поттикнувачки фактор за унапредување на стопанските односи со нејзините членки (Швајцарија, Норвешка, Лихтенштајн и Исланд), ќе почне да се применува од мај годинава. За таа цел, амбасадорот на Швајцарија во земјава, Стефан Нелен, при неговата посета на Стопанската комора на Македонија побарал и добил согласност Комората да биде партнер во реализацијата на овој проект. Во таа насока, швајцарската Влада во соработка со Секретаријатот на ЕФТА со седиште во Женева и нашата стопанска асоцијација кон средината на мај ќе одржи инструктивен семинар за фирмите, членки на Комората, на кој тие ќе се информираат како практично да ги искористат предностите што ги нуди Спогодбата за слободна трговија со ЕФТА и да го зголемят извозот во четирите земји членки.

Покрај ова, швајцарскиот амбасадор Нелен, на средбата потенцирал дека швајцарските извозници имаат можности да бидат инвеститори во македонските претпријатија, а притоа го нагласил интересот на Швајцарија да придонесе за зајакнување на приватниот сектор во земјава, најавувајќи дека целата швајцарска поддршка на Македонија годинава ќе биде насочена кон економијата.

Практичната реализација на Спогодбата, која е асиметрична во полза на Македонија, предвидува низа бенефиции за нашите индустриски производи кои по нејзината имплементација во овие земји ќе може да се извезуваат без царина. Наспроти ова, индустриските производи од членките на ЕФТА во земјава во наредните 10 години ќе влегуваат со царина што постепено ќе се намалува.

ВО ЗАГРЕБ ОДРЖАН СОСТАНОК НА ХОЛАНДСКАТА КОНСТИТУЕНЦА НА СВЕТСКАТА БАНКА И ММФ

Во Загреб се одржа редовен состанок на Холандската конституенца на Светската банка и ММФ, на која и припаѓа и Република Македонија. На состанокот на конституенцата учествуваа министерот за финансии Никола Груевски и гувернерот на НБРМ Љубе Трпески, највисоки претставници на централните банки и министерствата за финансии на останатите единаесет земји членки на конституенцата, како и извршните директори на ММФ и Светската банка за оваа конституенца, Ј. Де Беауфорт Вијнхолдс и Питер Стек. Ко-претседавачи на состанокот беа министерот за финансии на Кралството Холандија Герит Залм и генералниот директор на Трезорот на Министерството за финансии на Кралството Холандија, Ван Дијкхујзен.

Дискусиите и констатациите на состанокот претставуваа дел од прашањата што ќе бидат отворени на пролетните средби на Светската банка и ММФ, а коишто ќе се одржат на крајот на април во Вашингтон.

Министерот Груевски оствари кратки средби со министрите за финансии на Холандија и Бугарија, Герит Залм и Милан Вевчев, како и со извршниот директор за Република Македонија во Светската банка, Питер Стек.

ПОТПИШАН МЕМОРАНДУМ ЗА СОРАБОТКА МЕЃУ МАКЕДОНСКАТА И АТИНСКАТА БЕРЗА

Македонската берза за долгорочни хартии од вредност и Берзата од Атина на 28 март во Скопје потпишаа Меморандум за соработка. „Ова претставува нова фаза во соработката меѓу двете берзи што во иднина ќе даде позитивни резултати не само во нивното работење, туку и за националните економии, а ќе придонесе и за долгорочно привлекување на повеќе компании, вкрстено тргување и котирање на акциите кои се продаваат на двете берзи“, рече директорот на Македонската берза Евгениј Зографски.

Панајотис Алексис, директор на Атинската берза, изјави дека двете институции имаат различни правци на развој, но она што треба да биде заедничко е широк пазар и законска регулатива која ќе обезбеди транспарентност и безбедност на секоја трансакција и клиринг. Доколку ги исполниме овие цели, како што рече тој, може да ја постигнеме вкупната цел, односно поврзување на берзите и привлекување на што повеќе странски капитал.

Двете земји ќе формираат групи кои од наредниот месец ќе разговараат за имплементација на Меморандумот, при што ќе бидат утврдени роковите за вкргено тргување, влегување на странски капитал и вкргената котација. На 14 април треба да се одржи првата средба на овие две групи.

ОДЛУКАТА НА ЕУ ЗА ЦАРИНИТЕ ЗА УВОЗ НА ЧЕЛИК НЕ ЈА ПОГОДУВА МАКЕДОНИЈА

Најголемиот македонски производител на челик „Макстил“ очекува од властите да ја убедат Европската комисија, за Република Македонија да не важат воведените царини за увоз на челик и да се бара изземање на нашата држава од листата земји каде тие ќе се применуваат. Директно, македонската челична индустрија нема да биде погодена од таквата мерка, бидејќи производителите сметаат дека нема да го пробијат лимитот на дадениот контингент за бесцарински увоз. Инаку, челикот е најизвезуваниот македонски производ. Годишно, се извезуваат челични производи во вредност од 120 милиони долари, главно во Европа.

ТРЕТА КОНФЕРЕНЦИЈА НА ТЕМА "ПАЗАРОТ НА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ ВО МАКЕДОНИЈА"

По повод шест годишното работење на Македонската берза АД Скопје, на 28 март се одржа третата конференција на тема „Пазарот на хартии од вредност во Република Македонија - состојби, проблеми и перспективи“. Министерот за финансии Никола Груевски, во воведното излагање рече дека „посебен предизвик претставува пазарот на капитал, кој е можност за зголемен развој, напредок и заработувачка, бидејќи слаба и неликвидна берза не може да биде интерес на странски капитал“. Сега е потребно да ги прифатиме сите успешни модели на пазарот на капитал и да ги имплементираме во нашата земја. Со новите измени на Законот за хартии од вредност, во кој покрај брокерските куќи се вклучени и банките, се зголемува конкуренцијата и силата за поквалитетно работење со хартиите од вредност, изјави Груевски и додаде дека во 2001 година трговијата со хартии од вредност од непрофитабилна стана профитабилна. Според него, во насока на развојот на пазарот на капитал е и промената на Законот за хартии од вредност, со кој се предвидува на Берзата да котираат сите компании кои ги исполнуваат условите за котација. Директорот на Македонската берза Евгениј Зографски, укажа дека примарниот пазар кај нас е неразвиен, така што сите 190 емисии во последните години се вршени за познати купувачи. „Примарниот пазар не може да се креира без потесна соработка со берзите во регионот. Секундарниот пазар кај нас е во втора фаза, кога се врши секундарна приватизација и округнување на капиталот. Досега државата емитуваше 190 пакети на резидуални акции, а во иднина треба да емитова уште 40 пакети такви акции“ појасни Зографски.

ЗГОЛЕМЕНИ ЦЕНИТЕ НА НАФТЕНИТЕ ДЕРИВАТИ

На седницата одржана на 19 март, Владата донесе одлука за зголемување на цените на нафтените деривати во просек за 6,57%.

Најновата корекција е резултат на порастот на цената на нафтата на светските берзи и само во првите две недели од март цената на „црното злато„ е зголемена за околу 13 насто. Кај сите видови моторни бензини зголемувањето е за по 3,5 денари за литар, додека еден литар дизел е поскап за два денари.

ФИНАНСИСКИОТ КРИМИНАЛ ЈА РАЗОРУВА НАЦИОНАЛНАТА ЕКОНОМИЈА

Во организација на Регионалниот центар за сузбивање на преку граничниот криминал во земјите на Југоисточна Европа, Тајната служба на САД и министерствата за внатрешни работи и за финансии на Република Македонија, на почетокот на март во Скопје се одржа тридневна обука за сузбивање на финансискиот и компјутерскиот криминал. Обуката беше спроведена од инструктори од американската Тајна служба, Канцеларијата на јавниот обвинител на САД, американската Агенција за јавни приходи и Дирекцијата на „Еурокард-Мастеркард“ од Лондон.

Министерот за финансии, Никола Груевски во обраќањето истакна дека финансискиот и компјутерскиот криминал претставуваат најсовремена форма на криминал во светот, со кој се влошува репутацијата на државата и се намалува влезот на капиталот, што пак предизвикува намалени инвестиции, производство, вработеност, крах на економијата и ерупција на социјалните проблеми. Министерот за внатрешни работи, Љубе Бошковиќ истакна дека за да се бориме против современиот криминал потребни ни се посовистицирани методи од традиционалните. „Ние кои што се бориме против организираниот криминал знаеме дека секогаш криминалците се чекор напред“ истакна Бошковиќ. Причини поради кои Република Македонија беше избрана за координатор на оваа обука, според директорот на Регионалниот Центар за сузбивање на прекуграничниот криминал во Југоисточна Европа Габриела Коневска Трајковска, се постигнатите резултати во реформата на платниот систем, како и успехите на стручните служби во Министерството за внатрешни работи, кои работат на сузбивање на финансискиот и економски криминал.

Нико Вокер, специјален агент на американската Тајна служба и претставник на Владата на САД, рече дека обуката треба да претставува сигурен чекор во насока на сузбивање на криминалот

ГРАНТ ОД ОКОЛУ 7,5 МИЛИОНИ ДОЛАРИ ВО ПРОИЗВОДИ

Кинеската Влада на Македонија ќе и додели грант од околу седум и пол милиони долари во производи

кои сами ќе ги избереме. Ова го соопшти кинеската делегација предводена од помошник министерот за надворешни работи и економска соработка, Хе Ксао-веј која беше примена од претседателот на македонската Влада, Љубчо Георгиевски.

Како што истакна Кабинетот на македонскиот премиер, на средбата беше изразено взаемно задоволство од интензитетот и динамиката на развојот на политичките односи меѓу двете земји.

Премиерот Георгиевски ја запозна кинеската делегација со актуелната состојба и со тешкиот период низ кој минува Македонија, се заблагодари за политичката и безбедносната поддршка што Кина и ја дава на Македонија и изрази надеж дека таа ќе продолжи и во иднина.

Премиерот Георгиевски и помошник министерот Ксао-веј ја потенцираа можноста за економска соработка меѓу двете земји. Македонскиот премиер ја истакна подготвеноста на Владата на Република Македонија за влегување на странските инвестиции во земјата, потенцирајќи ги законските можности кои нудат поволни услови за пласирање на производството на пазарите во Европа.

На средбата се разговараше и за проектот Козјак за кој се очекува наскоро да се изнајде соодветно решение за неговата реализација. Во таа насока на кинеските инвеститори им е понудена можност за изградба и давање под концесија на повеќе брани, како и други инфраструктурни објекти.

ТЕТЕКС ДОБИ КРЕДИТ ОД 5,3 МИЛИОНИ ДОЛАРИ

Меѓународната финансиска корупција ИФЦ, афилиција на Светската банка на ТЕТЕКС АД- Тетово му одобри кредит од 5.3 милиони американски долари за зголемување на извозот и за подобрување на ефи-

касноста на работењето на компанијата. Инвестицијата се состои од поддршка на програмата за модернизација на текстилните операции, која што вклучува компонента за зголемување на ефикасноста на користење на енергијата и компонента за заштита на околината.

Дел од кредитот за ИФЦ во износ од 300.000 долари, ќе биде употребен за Корпоративна граѓанска иницијатива (КГИ), програма дизајнирана за да и помогне на компанијата во процесот на реструктурирање. КГИ ќе обезбеди финансирање со цел некои од вработените во оваа текстилна фабрика да започнат со сопствени бизниси. ТЕТЕКС исто така, ќе вложи 300 илјади долари со што вкупниот износ на средствата наменети за финансирање на малите бизниси ќе достигне 600.000 долари.

„На Македонија и е потребно главните работодавци во приватниот сектор, како што е Тетекс, да останат силни сега кога земјата се опоравува од неодамнешниот внатрешен конфликт“ вели Косроу Замани, директор на ИФЦ на Одделот за Јужна Европа и Централна Азија, и додава дека оваа инвестиција ќе одигра клучна улога во зачувувањето на вработеноста на стотици работници и ќе даде силен позитивен сигнал на странските инвеститори за подобрување на климата во Македонија.

МАКЕДОНИЈА АКТИВНО ЌЕ СЕ ВКЛУЧИ ВО БОРБАТА ПРОТИВ ПЕРЕЊЕТО ПАРИ

„Сите институции во државата безрезервно треба активно да соработуваат за доследна примена на Законот против перење пари, со што ќе се создадат ус-

лови за поквалитетен економски просперитет. Македонија ја почна битката против овој вид организиран криминал и со неа ќе продолжи и понатаму. Овој криминал можеме да го откриеме само со синхронизирани и координирани дејствувања и активности на меѓународен план“ изјави министерот за финансии, Никола Груевски на завршната церемонија по едно неделниот семинар за спречување на перењето пари што се одржа во организација на американското Министерство за финансии.

Со спречувањето на појавата на перењето пари, како што беше речено, всушност се спречуваат и низа други криминални активности, а определбата на Македонија да се вклучи активно во борбата против организираниот финансиски криминал, како сериозна закана за светскиот мир, резултираше со градење сопствена законска регулатива, во согласност со меѓународните стандарди. Ова беше добра можност за македонските стручњаци, првичните сознанија и размислувања од оваа сфера да ги поделат со истакнати светски експерти од таа област.

ИЗБРАН НОВИОТ СИНДИКАЛЕН ЛИДЕР

Утврдувањето на најниската цена на трудот е првата битка за Ванчо Муратовски, кој во наредните четири години ќе биде лидер на Сојузот на синдикати на Македонија. Тој досега беше претседател на Синдикатот на вработените во органите на управата, правосудството, организациите и здруженијата на граѓани (УПОЗ).

Од 123 делегати, претставници на гранковите синдикати на 16-тиот конгрес на синдикатот, кој се одр-

жа на 22 март во Охрид, во вториот избран круг за Ванчо Муратовски гласаа 62, додека за досегашниот прв синдикалец Живко Толевски 59.

Минималната разлика од само три гласа меѓу Муратовски и Толевски покажа дека во текот на синдикалните избори се водеше тесна битка. Победа во

вториот круг на Муратовски му обезбедија гласовите на делегатите од синдикатот на металците, енергетичарите и на рударите. Муратовски по изборот посочи дека веднаш ќе почне да работи на остварување на правата на работниците.

ПОДГОТОВКИТЕ ЗА ПРИМЕНА НА ПРОЕКТОТ ЗА РЕГИСТРИРАЊЕ НА ГОТОВИНСКИТЕ ПЛАЌАЊА СЕ ВО ТЕК

По барање на стопанствениците, Министерството за финансии го помести рокот за набавка на фискална апаратура од 25 март на 25 април. Моожност за ново пролонгирање, како што појаснуваат во ресорното министерство, нема да има, а поместувањето на рокот

е во функција на создавање на порелаксирана атмосфера за обезбедување на потребната апаратура. Со цел да се зголеми конкуренцијата и да овозможи вклучување на повеќе производители во овој проект, на 22 март е објавен нов јавен повик за производство на фискална апаратура. Во насока на спречување на сивата економија и на даночната евазија, сите даночни обврзници до средината на оваа година ќе мора да обезбедат фискални каси со читач на платежна национална картичка, со што ќе се обезбеди целосна контрола на прометот во земјава што е зацртано со Проектот за регистрирање на готовинските плаќања.

ДОДЕЛЕНИ НАГРАДИТЕ НА 28-ОТ МЕЃУНАРОДЕН САЕМ - МЕБЕЛ 2002

На Мебел 2002 со свои експонати се претставија повеќе од 300 учесници од Македонија, Хрватска, Словенија, Србија, Италија, Австрија, Грција, Турција, Шпанија, Германија, Бугарија, Романија и Швајцарија, на изложбена површина од 16.000 метри квадратни внатрешен простор, во пет саемски хали. Покрај мебелот за домаќинство, за деловен простор и јавни објекти беа изложени и елементи и додатоци за внатрешно уредување и ентериер, како и декоративни ткаенини, разни видови расветни тела и друга додатна опрема и алати. Во текот на шест дневниот саем, посетителите имаа можност да присуствуваат на голем број индивидуални презентации и демонстрации на изложените експонати на 130-те штанда.

Во рамките на 28-от Меѓународен саем за мебел, опрема за домаќинства и јавни објекти, репроматеријали и машини за индустријата за мебел - Мебел 2002 на 28 март беа доделени традиционалните награди „Мост“, а за првпат и „Плакетата Мост“.

"ЈУГОХРОМ" ЛИКВИДИРАН

Доверителите на металуршкиот комбинат од Јегуновце, на судското рочиште на 15 март решија „Југохром“ како најголем македонски загубар, да биде ликвидиран. Со оваа одлука сите 1900 вработени во Комбинатот се префрлени во Бирото за вработување, додека во најкус можен рок се предвидува да биде распишан тендер за продажба на имотот на фабриката. Истовремено, почна исплатата на првата од 12 исплатнини во износ од 8.300 денари за вработените преку „Тетовска банка“. Ваквата мерка претставува

чекор кон забрзана продажба на „Југохром“. Се водат разговори со потенцијалниот купувач, француската компанија СЦММ, чии претставници повеќепати претстојуваа во комбинатот. Сепак, кој ќе биде новиот газда на „Југохром“ се уште не се знае. Исто така, првата рата од опремината во износ од 9.000 денари пред крајот на март ја добија и работниците на фабриката за автобуси „ФАС 11 Октомври“ која беше ликвидирана во јануари годинава.

ИСПЛАТА НА ПРВА ДИРЕКТНА НЕПОВРАТНА ПОМОШ ОД 5 МИЛИОНИ ЕВРА

Во јуни и јули, преку Фондот за земјоделство, на тутунопроизводителите од земјава, ќе им бидат исплатени 5 милиони евра. Ова ќе биде прва директна неповратна финансиска помош од Фондот за земјоделство, кој профункционира во средината на март. Преку него, тутунарите се очекува да добијат по 15 денари за секој килограм откупен тутун од минатогодишната реколта. Ова беше истакнато на средба на министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство, Марјан Ѓорчев со земјоделците, во организација на Самостојниот синдикат на индивидуалните земјоделци на Република Македонија. Ваквиот потег дојде по направените калкулации за трошоците и приходите по единица површина од оваа култура, како и за вложениот труд врз основа на кој тутунопроизводителите се рангираат меѓу најсиромашните земјоделски производители.

Преку Фондот за земјоделство, во рамките на директната помош, индивидуалните земјоделски производители ќе можат да добијат интервенции за ублажување на последиците од сушата и другите елементарни непогоди, како и за надоместување на загубите од нив. Фондот ќе биде основа за обезбедување на меки кредитни линии, неповратни финансиски интервенции и други поволности наменети за земјоделците.

ОДГОВОРОТ НА СИНДИКАТИТЕ НА ПАЗАРОТ НА ТРУДОТ

Во организација на Сојузот на синдикатите на Македонија и на Американскиот центар за меѓународна солидарност, во Скопје се одржа тркалезна маса на тема „Одговорот на синдикатите на пазарот на трудот кој се менува поради програмите за економско реструктурирање“. Учествуваа претставници од синдикатите на Македонија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Црна Гора, Србија, Албанија и Романија, како и претставници на регионалните канцеларии на Американскиот центар за меѓународна работничка солидарност во Скопје и Софија. Тркалезната маса се одржа со цел да се изврши оценка на моменталната состојба на пазарите на трудот во регионот и на релевантните синдикални искуства и нивното досегашно учество во економските реформи, за испитување на различните одговори на синдикатите на пазарот на трудот, како и за развивање на регионална стратегија на образование на работниците, согласно потребите што се наметнуваат.

ДОНАТОРСКАТА ПОДДРШКА - ИНВЕСТИЦИЈА ВО МИРОТ И СТАБИЛНОСТА

Водењето на здрава фискална и монетарна политика конзистентни со целта за постигнување одржлива екстерна позиција и довршување на отпочнатите реформите во сите области, со цел да се зајакне економскиот раст и да се намали сиромаштијата, се цели што Владата на Република Македонија во соработка со меѓународните финансиски институции и донаторите, ќе се обиде, а јас цврсто верувам и ќе успее, да ги реализира на среден рок

Никола
ГРУЕВСКИ

Дозволете ми најнапред да Ве поздравам и да ја изразам својата почит и благодарност на организаторите на денешнава средба, на Светската банка и Европската унија, и на сите Вас што се одвајте на барањето на Владата на Република Македонија за организирање на оваа донаторска конференција. Ви благодарам за укажаната можност да го продолжиме нашиот досега многу успешен дијалог, да Ви ги презентираме досегашните економски резултати на Република Македонија, тековните проблеми со кои се соочува нашата Влада и причините и потребите за дополнителна финансиска помош. Исто така, би сакал да ја искористам оваа можност уште еднаш да ја потврдам цврстата решеност на нашата Влада да продолжи со спроведувањето на реформите, со цел забрзување на економскиот развој.

Досегашниот економски развој на Република Македонија како самостојна држава беше проследен со многу предизвици и искушенија. Во периодот по осамостојувањето, Република Македонија беше изложена на силни екстерни шокови, кои заедно со наследените проблеми значително го отежнуваа и забавуваа процесот на транзиција кон модерна, пазарна економија. Тука пред сè, станува збор за негативното влијание од рас-

паѓањето и војните на територијата на поранешна Југославија и губењето на традиционалните пазари на овие и на просторите на дотогашниот источно-европски свет, Заливската војна, унилатералната блокада од страна на Грција, спроведувањето на блокадата врз Југославија и Косовската криза.

Но, и покрај сите овие тешкотии, во соработка и со асистенција на ММФ, Светската банка, Европската унија, другите меѓународни институции и асоцијации и билатерални донатори, Република Македонија успеа да ја одржи макроекономската стабилност и да остварува низок, но континуиран раст на економската активност.

Дозволете ми тука да направам кратка ретроспектива на последиците предизвикани од Косовската криза. Директни и индиректни штети врз економијата на Република Македонија имаше скоро во сите сегменти, а особено во производството, економските односи со странство, инвестициите, вработеноста и социјалната сигурност на населението и друго. Висината на економските штети, глобално беше оцената на околу 650 милиони долари или околу 18% од БДП. Покрај ова, Република Македонија се соочи со огромен прилив на бегалци - повеќе од 360.000, што е сразмерно на 18% од нејзиното вкупно население. Република Македонија и денес е домаќин на дел од бегалците од времето на оваа криза. Со цел покривање на дел од трошоците и санирање на дел од последиците од косовската криза, Република Македонија од меѓународната заедница доби значителна стоковна и финансиска помош и дополнителни кредити под поволни услови. На донаторската конференција одржана во Париз во мај 1999 година, беше ветена меѓународна финансиска поддршка во износ од 255 милиони долари, од кои 149 милиони долари во форма на кредити, 81 милиони долари во форма на неповратна фи-

нансиска помош и 25 милиони долари одлагање на отплатата на обврските спрема Парискиот клуб на доверители. Најголем дел од одобрените кредити се однесуваа на заеми од Светска Банка (95 милиони долари), од ММФ (30 милиони долари) и од билатерални кредитори (24 милиони долари). Неповратна финансиска помош беше ветена од страна на САД, Франција, Јапонија, Холандија, Италија, Белгија, Финска и Норвешка. Покрај реализираните 69 милиони долари од ветените 81 милиони долари на донаторската конференција во Париз, дополнително се добиени и неповратни средства од УНХЦР, Тајван, Швајцарија, САД, Луксембург, Франција и други донатори. Покрај финансиската, за време на косовската криза, повеќе земји (Турција, Јордан, Русија, Украина, Италија, Полска, Тајван, Романија, Грција, Иран, Израел, Германија, Велика Британија, и други) испратија и помош во прехранбени продукти, облека, медицинска и друга опрема, директно наменети за бегалците. За

И покрај сите тешкотии, во соработка и со асистенција на ММФ, Светската банка, Европската унија, другите меѓународни институции и асоцијации и билатерални донатори, Република Македонија успеа да ја одржи макроекономската стабилност и да остварува низок, но континуиран раст на економската активност

детални информации сврзани со вкупната помош стоиме на располагање. Правилно насочените странски помошти од секаков вид и сопствени ресурси, заедно со координираната фискална и монетарна политика и релативната краткотрајност на косовската криза, придонесоа да не дојде до нарушување на макроекономската стабилност во 1999 година, но економските штети не беше можно да бидат надоместени.

Почитувани Дами и Господа,

После пет години непрекинат позитивен економски раст и интензивни реформи во Република Македонија, а посебно после исклучително успешните резултати постигнати во 1999 и 2000 година, кога порастот на БДП изнесуваше 4,3%, односно 4,6%, во 2001 година очекувавме уште подобри резултати. Нашиот оптимизам не беше без основа. Би сакал да набројам дел од нашите остварувања во тој период: остваривме висок суфицит во буџетот за 2000 година, го воведовме данокот на додадена вредност, ги подобривме условите за развој на приватниот сектор преку намалување на царинските стапки и даноците и преку создавање услови за пазарно намалување на каматните

стапки, редовно го сервисираме надворешниот и внатрешниот долг на земјата, успешно го започнавме и го реализираме процесот на денационализација, ги зголемивме девизните резерви, го зајакнавме пазарот на капитал, склучивме многу договори за слободна трговија отворајќи им притоа широки врати на нашите извозници, го унапредивме системот на управување со јавните финансии, ја забрзавме приватизацијата и решивме добар дел од најголемите загубари во земјата, привлечовме најмногу странски капитал споредено со кога и да е, ја стабилизиравме и консолидиралме најголемата банка, а и неколку други банки, преку продажба на моќни странски стратешки инвеститори, обезбедивме средства за уште побрз развој со приватизацијата на Телекомот, ја намаливме државната администрација за околу 6,5% како дел од започнатите реформи за создавање мала, но поефикасна администрација, склучивме реформски аранжмани со меѓународните финансиски институции итн. Очекувавме поволниот економски амбиент да резултира со стимулирање на домашната понуда, инвестициите и извозот, како и со креирање на нови работни места и намалување на сиромаштијата.

Паралелно со економските реформи, македонската влада продолжи да работи на подобрување на меѓуетничките односи. Така на пример, Владата го забрза процесот на вработување Албанци, што резултираше со зголемување на нивниот број во јавната администрација во последните две години. Во соработка со ОБСЕ, основан е приватен Универзитет со што се обезбеди високообразовна институција за Албанците.

Како резултат на задоволителните достигнувања во изградбата на пазарна економија и успешната демократизација на земјата, во април 2001 година беше потпишана Спогодба за стабилизација и асоцијација на Република Македонија со Европската Унија. Од јуни истата година стапи во сила и Времената Спогодба, која на економски план отвора извонредни можности за настап на Единствениот европски пазар.

Меѓутоа, периодот на раст и развој беше брутално прекинат со започнувањето на политичко безбедносната криза во февруари минатата година. Вонредните услови предизвикаа остра контракција на домашната и екстерната побарувачка и драстичен пад на економската активност, намалени буџетски приходи, неплатени буџетски трошоци за згрижување на раселените лица и одбрана на земјата, раст на дефицитот во тековната сметка на платниот биланс и неизбежно забавување на реформите во секторот на претпријатијата. Наспроти проектираниот раст од 6%, БДП во 2001 година реално се намали за 4,6%. Падот на еко-

номската активност предизвика загуба на буџетски приходи од околу 2,3% од БДП, а како последица на безбедносната криза се создадоа непланирани расходи еднакви на скоро 6% од БДП. Поради тоа, после пет години на исклучително ниски буџетски дефицити и суфицитот од 2,5% од БДП реализиран во 2000 година, во 2001 година беше остварен дефицит од околу 6% од БДП. Дефицитот скоро целосно беше финансиран со домашни ресурси: приходи од приватизација, депозити на државата кај Централната банка и приливот од сукцесијата на поранешна Југославија.

Покрај директните штети од конфликтот, македонската економија претрпе големи краткорочни и долгорочни индиректни штети. Терористичките напади и нарушената безбедносна состојба предизвикаа не сигурност кај домаќинствата, економските субјекти и странските партнери, поради што дојде до значаен пад на инвестициите, откажување на извозните договори, контракција на надворешно-трговската размена, намалување на конкурентноста и профитабилноста на претпријатијата и прекин на приливот на странски кредити и директни инвестиции. Последиците ќе се чувствуваат и во наредните години преку загубата во потенцијалниот раст на БДП и перцепцијата за зголемен ризик на земјата во очите на странските инвеститори. Политичко безбедносната криза се одрази и врз темпото на спроведување на реформите во секторот претпријатија и во јавната администрација. Но, тука би сакал да истакнам дека реформите во ниеден момент не беа запрени. Напротив, посебно по смирувањето на состојбата во последниот квартал од годината, постигнавме значителен прогрес во реализацијата на реформите, со кој се компензираше изгубеното време од периодот на воената криза. Истовремено, продолжија реформите во финансиската сфера, при што би сакал да истакнам четири најзначајни достигнувања: 1/ и покрај сите објективни тешкотии, во 2001 година беше комплетирана реформата на платниот систем, како една од најзначајните реформски активности во Република Македонија; 2/ значајно е подобрена супервизијата на банкарскиот систем, со посебен надзор над банките со лошо портфолио; 3/ во насока на подобрување на финансиската дисциплина и борба против криминалот и корупцијата, донесен е нов Закон против перење на пари и формирана е посебна Дирекција за таа намена во рамките на Министерството за финансии; и 4/ донесен е нов Закон за девизно работење со кој значително се либерализира овој сегмент од економската активност и се подобрува инвестиционата клима во Република Македонија.

Покрај ова, ние успеавме да ја одржиме макроеко-

Евелин Херфкенс, Министер за развој на Кралството Холандија

Мислам дека е добра и дека донаторската конференција беше корисна. Министерот за финансии ја заврши својата работа совршено и заслужено ја доби поддршката што ѝ е потребна на земјата.

номската стабилност и да ги компензираме непланираните фискални расходи предизвикани од кризата со воведување ригорозни мерки на штедење и намалување на планираната буџетска потрошувачка за повеќе од 3% од БДП. Зајакнувањето на приходната страна беше извршено со воведување нов данок на финансиски трансакции кој дополнително ги оптовари економските субјекти. Централната банка ги употреби сите пазарни инструменти што ѝ стојат на располагање во одбрана на курсот на денарот, кој е главно сидро во нашата макроекономска програма. Координи-

Би сакал да ги истакнам почитта и благодарноста на мојата земја за несебичните напори и значителната финансиска помош добиена од страна на големиот пријател на Република Македонија, Кралството Холандија, чија Влада во сиот транзиционен период константно ја поддржува стабилноста и развојот на Република Македонија, а тоа уште еднаш го докажа преку кофинансирањето на Кредитот за итна економска обнова од Светската банка

раните мерки во фискалната и монетарната сфера дадоа позитивен резултат. Курсот на денарот остана стабилен, а инфлацијата и во услови на повеќемесечна војна, се задржа на релативно ниско ниво од 5,5%, со тенденција да се стабилизира на ниво од околу 3% на среден рок.

Одржувањето на макроекономската стабилност во вакви услови имаше своја цена. Активните каматни стапки се зголемија, се влоши ликвидноста на корпоративниот сектор, а девизните резерви се намалија. Наместо очекуваниот пораст на вработеноста и намалување на сиромаштијата, дојде до нови отпуштања од работа кои го зголемија веќе големиот бројот на невработени и сиромашни. Невработеноста секако претставува најголемиот економски проблем на мојата земја и нејзиното намалување е најголемиот предизвик за оваа и за секоја следна влада. Со стапка на невработеност од над 30% пред војната, и дополнителен број на невработени како директна последица на конфликтот, Владата на Република Македонија се соочува со огромен предизвик: на краток рок, да обез-

беди адекватна мрежа за социјална заштита на невработените, чиј број се зголемува со забрзувањето на структурните реформи; на среден рок, да создаде услови за отворање на нови претпријатија и креирање на нови работни места. Би сакал да Ви обрнам внимание дека ова прашање во Република Македонија има не само економска, туку и социо-политичка димензија, бидејќи фрустрацијата предизвикана од зголемувањето на невработеноста претставува буре барут за зголемување на социјалните тензии и понатамошна дестабилизација на политичката и безбедносната состојба во земјата.

Ние веруваме дека семето на политичкиот мир беше посеано на 13 август 2001 година со потпишување на Рамковната Спогодба, со меѓународно посредништво. Во тек се мерки за изградба на довербата кои го

После пет години непрекинат позитивен економски раст и интензивни реформи во Република Македонија, а посебно после исклучително успешните резултати постигнати во 1999 и 2000 година, кога порастот на БДП изнесуваше 4,3%, односно 4,6%, во 2001 година очекувавме уште подобри резултати

вклучуваат и донесувањето на Законот за амнестија, Законот за локална самоуправа и уставните амандмани. Формирано е посебно координативно тело кое во соработка со ОБСЕ, НАТО и локалните заедници секојдневно работи на враќање на довербата во кризните региони. Со тоа се создаваат неопходните услови за воспоставување на стабилност и безбедност на територијата на целата земја и подобар амбиент за економски раст.

Почитувани Дами и Господа,

Паралелно со смирувањето на безбедносната состојба, во последните месеци од 2001 година веќе се забележуваа првите знаци дека македонската економија полека се нормализира. Во таков амбиент, на почетокот на декември, Владата на Република постигна договор со ММФ за Програма за набљудување во периодот од јануари до јуни 2002 година. Воедно, излезот на Република Македонија од големата финансиска криза беше поддржан од Светската банка преку одобрувањето на Кредитот за итна економска обнова, како и од Европската унија преку одобрувањето на втората транша од макроекономската помош. Би сакал да ги истакнам почитта и благодарноста на мојата земја за несебичните напори и значителната финансиска помош добиена од страна на големиот пријател на Република Македонија, Кралството Холандија, чија Влада во сиот транзиционен период константно ја поддржува стабилноста и развојот на Република Македонија, а тоа уште еднаш го докажа преку кофинансирањето на Кредитот за итна економска обнова од Светската банка. Би сакал да ја изразам и својата благодарност кон ММФ, Светската банка, Холандија и кон Владите на сите земји членки на Европската Унија за навремената поддршка, која е од големо значење за мирот и стабилноста на Република Македонија.

Ние веруваме дека Програмата со ММФ ни беше од голема помош за успешно дизајнирање и имплементирање на соодветни економски политики во мошне чувствителниот пост-конфликтен период. Според нашите оценки, имплементацијата на Програмата во првите два месеци е успешна, односно и приходите и расходите се во рамките на планираното, а Владата е решена успешно да ја исполни и целата Програма. Уште поважно, Владата на Република Македонија цврсто верува дека успешното исполнување на Програмата ќе го отвори патот кон повисока форма на аранжман со ММФ - Stand-by. Одржувањето на здраво макроекономско опкружување и забрзувањето на структурните реформи претставуваат два најзначајни столба за унапредување на климата за стопанисување, за враќање на економскиот раст и за создавање нови работни места. Ова се основни предуслови за подобрување на стандардот на живеење во земјата и намалување на сиромаштијата, што ќе ја зацврсти социјалната и етничката кохезија. Од овие причини, Владата на Република Македонија нестрпливо ги очекува претстојните преговори за нов, Стенд бај аранжман, кој ќе овозможи да се продолжи со водењето на здрава економска политика и цврсти структурни реформи што ќе ги спроведува оваа Влада. Во фискалната сфера, Владата на Република Македонија ќе го одржи фискалниот дефицит за 2002 година на нивото проектирано со Програмата со ММФ. Во врска со ова, Владата ќе продолжи внимателно да ја надгледува и анализира наплатата на приходите и ќе продолжи со целосна контрола на буџетските расходи. Доколку на преговорите за склучување Стенд бај аранжман во мај оваа година двете страни, ММФ и Владата на Република Македонија, постигнат договор, Владата е подготвена да се обврзе следната година да воведат перманентни фискални мерки на приходната и на расходната страна.

Дами и Господа,

Во оваа година се очекува враќање на довербата на потрошувачите и претприемачите, што треба да до-

веде до раст на инвестиционата и личната потрошувачка, кои ќе бидат основни генератори на проектираниот економски раст од 4%. Очекуваме активност во индустријата во најголем дел да се врати на предвоеното ниво, освен текстилната индустрија кај која не се очекува брзо опоравување. Во земјоделството е можно надоместување на дел од загубите во 2001 година, проценети на триесеттина милиони долари, посебно ако биде обезбедено екстерно финансирање, а програмата за обнова на разурнатите објекти, интензивирањето на инвестициите финансирани од приватизацијата на државниот капитал, станбената изградба и неколку нови инвестиции во патната мрежа ќе имаат позитивно влијание врз растот на градежништвото. Присуството на нерезидентите и порастот на потрошувачката ќе иницираат раст во секторот на услугите, иако не треба да се очекува враќање на ниво то од 2000 година.

Владата на Република Македонија ќе стори сè за во 2002 година да ја врати репутацијата на земја со најниска стапка на инфлација меѓу земјите во транзиција, која љубоморно ја чуваме во последните 5-6 години. Стабилизирањето на цените во втората половина на 2001 година се очекува да продолжи и во оваа година, а остварувањата во првите месеци веќе ја потврдуваат оваа констатација. Просечната годишна инфлација мерена преку трошоците на живот ќе изнесува околу 2,5% што е на нивото на земјите членки на Европската монетарна унија. Консолидираниот буџетски дефицит ќе биде преполовен, а курсот на денарот ќе продолжи да биде стабилен и да претставува главно сидро на макроекономската политика.

На полето на реформите, Владата на Република Македонија ќе ги засили своите активности заради надоместување на задоцнувањето од минатата година и конечно елиминирање на структурните слабости кои го кочат развојот на брзорастечкиот приватен сектор. Во врска со ова, во моментот во Република Македонија престојува тим на Светската банка кој треба да го оцени прогресот во реформите во секторот претпријатија и банкарскиот систем, согласно ФЕСАЛ 2 аранжманот. Во изминативе неколку месеци успеавме да ги реализираме реформските активности во јавната администрација кои беа предуслови за преговарање со Светската банка за склучување ПСМАЦ аранжман за поддршка на реформите во јавната администрација. Преговорите беа неодамна успешно завршени и се очекува овој исклучително важен кредит да биде доставен за одобрување на Бордот на Директори на Светската банка во почетокот на април оваа година.

Да сумирам, водењето на здрава фискална и моне-

Ј. де Беауфорт Вијнхолдс, Извршен директор во ММФ

Задоволство ми е да слушнам дека донаторската конференција беше многу успешна. Добиената сума е поголема од очекувањата. Тоа се многу добри вести. Само што зборував со министерот и разбрав дека перспективите за економијата се подобруваат и донаторската поддршка ќе биде корисна. Знаете дека ММФ продолжува да ја поддржува Македонија и се надеваме дека за неколку месеци ќе можете да го започнете повторно процесот за склучување на стенд-бај аранжманот. За тоа сум оптимист.

По смирувањето на состојбата во последниот квартал од годината, постигнавме значителен прогрес во реализацијата на реформите, со кој се компензираше изгубеното време од периодот на воената криза. Истовремено, продолжија реформите во финансиската сфера, при што би сакал да истакнам четири најзначајни достигнувања: беше комплетирана реформата на платниот систем, значајно е подобрена супервизијата на банкарскиот систем, донесен е нов Закон против перење на пари и донесен е нов Закон за девизно работење

тарна политика конзистентни со целта за постигнување одржлива екстерна позиција и довршување на отпочнатите реформите во сите области, со цел да се зајакне економскиот раст и да се намали сиромаштијата, се цели што Владата на Република Македонија во соработка со меѓународните финансиски институции и донаторите, ќе се обиде, а јас цврсто верувам и ќе успее, да ги реализира на среден рок.

Дами и Господа,

Сепак треба да бидеме реални и да истакнеме дека пред македонската Влада во оваа и во следните години стојат три големи предизвици: 1) стабилизирање на економијата и враќање на патеката на растот; 2) враќање на раселените лица во своите обновени домови; и 3) имплементација на Рамковната Спогодба. Само со целосна реализација на трите задачи кризата може да биде надмината, а Република Македонија да се врати на патот на просперитетот и кон побрзото исполнување на критериумите за полноправно членство во ЕУ. Владата е цврсто одлучна во нивната реализација и покрај тоа што се соочува со сериозни финансиски ограничувања.

Имено, девизните резерви го понесоа товарот на високата екстерна нерамнотежа во 2001 година и беа

клучниот фактор во одржувањето на внатрешната рамнотежа. По исклучително ниските дефицити на тековната сметка на платниот биланс од 3% од БДП во 1999 и 2000 година, тој скокна на дури 11% од БДП во 2001 година. Но, веднаш да кажам дека дефицитот во тековната сметка не беше резултат на зголемениот увоз бидејќи трговскиот дефицит беше намален за една третина, туку на драстичниот пад на приливот на тековни приватни трансфери и отсуство на официјални трансфери. Морам да нагласам и дека во најтешката година од своето постоење Република Македонија во ниту еден момент не прекина со редовното сервисирање на својот надворешен долг. Проектиите на платниот биланс, изготвени во соработка со ММФ, покажуваат дека очекуваниот финансиски јаз за 2002 година ќе изнесува околу 165 милиони долари. Со обезбедувањето на донаторски средства за покри-

Ние веруваме дека семето на политичкиот мир беше посеано на 13 август 2001 година со потпишување на Рамковната Спогодба, со меѓународно посредништво. Во тек се мерки за изградба на довербата кои го вклучуваат и донесувањето на Законот за амнестија, Законот за локална самоуправа и уставните амандмани

На полето на реформите, Владата на Република Македонија ќе ги засили своите активности заради надоместување на задоцнувањето од минатата година и конечно елиминирање на структурните слабости кои го кочат развојот на брзорастечкиот приватен сектор

вање на проектираниот финансиски јаз ќе биде спречена натамошната ерозија на девизните резерви, која би имала дестабилизирачки ефекти врз вредноста на домашната валута и би ја загрозило економската стабилност на земјата во целина. Министерството за финансии на Република Македонија ги координира и известува за активностите околу реализацијата на макрофинансиската помош од овој вид.

Не помалку значајно е и враќањето на раселените лица во своите домови. Само со целосно враќање на сите раселени лица од кризните региони е можно враќање на мултиетничноста, мирот и стабилноста. Но, тоа не е можно без да се изврши реконструкција на разрушените и запалени домови и поправка на основната инфраструктура, струја, вода и патишта. Само во областата на здравствената заштита, загубите изнесуваа околу 15 милиони долари. Имајќи ги предвид ограничените финансиски ресурси, се очекува дека Владата нема да не биде во можност да ги финансира трошоците за реконструкција, проценети на околу 40 милиони долари во поскромната варијанта. Би сакал

да истакнам дека помошта во финансирањето на реконструкцијата ќе претставува Ваша инвестиција во мирот и мултиетничкиот карактер на нашата држава. Министерството за транспорт, како имплементатор на политиката на Владино Координативно тело за справување со кризи за реконструкција на штетите, ги координира активностите, ги анализира и известува за постигнатите резултати. Министерството за транспорт е подготвено во секој момент да информира и да одговори на било какви барања, предлози и сугестии околу ова прашање.

Рамковната Спогодба е можеби клучниот фактор за долгорочен одржлив мир и стабилност на земјата. Тука е важно да се каже дека во насока на имплементација на обврските од рамковната спогодба, од страна на Владата на Република Македонија веќе се реализирани повеќе иницијативи, а голем дел се во тек. Најзначајно е тоа што се усвоени уставните амандмани и е донесен Законот за локална самоуправа. Истовремено, Владата усвои и План на активности за имплементација на реформата на локалната самоуправа, како еден од најзначајните сегменти на Рамковната Спогодба. Формирано е Координативно тело за планирање и следење на реформата на системот на локалната самоуправа и утврден е план за институционално зајакнување на Министерството за локална самоуправа и на локалните власти како едни од најзначајните носители на реформите во оваа област. Утврдена е потребата од донесување, изменување или дополнување на околу 70 закони, со цел заокружување на реформата на локалната самоуправа и децентрализација на власта. Еден од најважните закони во оваа област, Законот за финансирање на локалната самоуправа, е во фаза на подготовка во соработка со домашни и странски експерти. Меѓутоа, треба да се има предвид дека покрај ова, целосната имплементација на обврските од Рамковната Спогодба е поврзана и со директни трошоци, подетално опишани во Извештајот на Европската Комисија, во вкупен износ од околу 70 милиони долари до 2004 година, од кои околу 23 милиони долари се неопходно потребни во текот на оваа година. Ова е само прелиминарна оценка на трошоците, а дефинитивните износи ќе може да се добијат по започнувањето со имплементацијата. Учеството на меѓународната заедница во финансирањето на дел од овие трошоци значително ќе придонесе во надминувањето на економските и финансиските потешкотии на Република Македонија во пост-кризниот период и ќе ги потврди нејзините заложби за поддршка на мирот и стабилноста во земјата. Министерството за локална самоуправа, како имплементатор на Владино Координативно тело за децентрализација на

власта, е спремно да одговори на сите прашања сврзани со имплементација на Рамковната Спогодба.

Заради значењето, интензитетот и обемот на активностите при реализацијата на Рамковната Спогодба, капацитетот на Одделението за координација на странските помошти, како оперативен сервис на Националниот координатор за странска помош при Владата на Република Македонија, ќе се зајакне со формирање нова Единица за координација на помоштите за имплементацијата на Рамковната Спогодба.

Почитувани Дами и Господа,

Би сакал на крајот од моето излагање да ве уверам во една работа - Република Македонија не сака да стане земја која ќе биде зависна од странска помош. Сакаме да докажеме дека сме земја која има сопствен капацитет за економски развој, кој ќе се темели врз отвореноста и изградбата на здрава, конкурентна економија. Но, за моја жал и за жал на сите нас кои овде ја претставуваме нашата земја, денес суште не сме таму каде јас и сите граѓани на Република Македонија би сакале да ја видиме сопствената земја. И покрај тоа што ги мобилизиравме сите внатрешни ресурси, тие не се ни приближно доволни за да ги надминеме последиците од кризата. Заради тоа, сметаме дека меѓународната заедница ќе покаже разбирање за оваа ситуација и ќе ги поддржи нашите напори да создадеме услови неопходни за економски просперитет, мир и стабилност на Република Македонија.

Пред да завршам, дозволете ми уште еднаш да ја искажам благодарноста и почитта на нашата Влада

кон организаторите на овој Состанок, Светската Банка и Европската Комисија, како и кон копретседачите, г-динот Портман и г-динот Прибе, за нивните несебични напори за одржување на денешниот Состанок. Исто така, сакам да им се заблагодарам на британската и холандската влада и нивните агенции, кои завршија одлична работа помагајќи им на властите на Република Македонија да се подготват за овој Состанок.

Свесни сме дека донаторските средства се собираат од даноци и затоа нашата благодарност овде се грани-

Ние веруваме дека Програмата со ММФ ни беше од голема помош за успешно дизајнирање и имплементирање на соодветни економски политики во мошне чувствителниот пост-конфликтен период. Уште поважно, Владата на Република Македонија цврсто верува дека успешното исполнување на Програмата ќе го отвори патот кон повисока форма на тенд бај аранжман со ММФ

чи со чувство на голема блискост со народите од земјите на сите овде присутните донатори. Ве уверуваме дека секој влог е залог за иднината што ќе значи мир и стабилност за Република Македонија и за регионот на кој припаѓа. А инвестирањето во таква иднина е дефинитивно најдобрата инвестиција.

БЛАГОДАРАМ.

ГОВОР на г-дин Никола Груевски, министер за финансии на Република Македонија на Донаторската конференција одржана на 13 март 2002 година во Брисел, Белгија

КАКО ДО МОДЕРНО И КОНКУРЕНТНО ЕЛЕКТРОСТОПАНСТВО НА МАКЕДОНИЈА

д-р Влатко
ЧИНГОВСКИ

Д-р Влатко Чинговски, е роден во 1962 година во Охрид. Дипломирал и магистрирал на Електротехничкиот Факултет, при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, во Скопје во 1986 и 1990 година, соодветно. Во 1991 година заминува на докторски студии во Хиросима, Јапонија, како стипендист на Јапонската Влада каде и докторирал во 1996 на Државниот Универзитет во Хиросима. Од 1986 па се до своето заминување за Јапонија во март 1991 година, Д-р Чинговски работел на Електротехничкиот факултет во Скопје како асистент при Заводот за електрични машини, трансформатори и апарати. Во Јапонија, паралелно со своите докторски студии работи на повеќе државни и меѓудржавни проекти, а од 1996 до 1999 година е запослен и како вонреден професор на Државниот Универзитет во Хиросима, Јапонија, на одделот за Системско инженерство и компјутерска техника. Од април 1999 година кога се враќа во Македонија, Д-р Чинговски работи како Помошник на Генералниот Директор за развој и инвестиции во А.Д. Електростопанство на Македонија. Автор и ко-автор е на преку 60 меѓународни стручни и научни трудови во областа на електроенергетиката и електромагнетиката. Активен член е на повеќе стручни и научни здруженија во земјата и во странство. Д-р Чинговски одлично зборува англиски и јапонски јазик, а се служи и со рускиот.

Потребата за реорганизација и реструктурирање во Електростопанство на Македонија е видлива од поодамна, за што веќе се изготвени неколку студии кои дефинираат можни правци и методи за што поуспешно освртување на овие процеси. Во овој труд, дадена е глобална слика за сегашната состојба во која се наоѓа самото Електростопанство на Македонија со осврт кон одредните размислување во правец на што поуспешно реструктурирање на Електростопанството на Македонија со цел подобрување на неговата ефикасност, зголемување на конкурентноста и припремање на што подобар теренот за неговото успешно приватизирање

1. Вовед

Една од најчесто споменуваните теми во современите економски дискусии во Република Македонија е секако ре-структурирањето, либерализацијата и приватизацијата на јавните сектори во државата. Имајќи го предвид значењето кое овие претпријатија од областа на јавниот сектор (телекомуникациите, електро-стопанството, водостопанството, итн.) го имаат во секојдневниот живот на граѓаните, не е воопшто зачудувачки, ниту пак занемарливо, да постои голем интерес и кај најобичниот граѓанин за овие кај нас нови економски процеси во државата. При тоа, најразличните и за жал најчесто паушални информации за целите на овие процеси, како и за резултатите и предностите што тие ги носат во областите на давање на услуги од јавен интерес на граѓаните, ги доведуваат обичните читатели до заблуди.

Во овој текст, ќе се обидам накратко да дадам некои размислувања за можните патиишта и методи за ре-структурирање на еден од овие јавни сектори, електроенергетскиот сектор и на неговиот носител А.Д. Електростопанство на Македо-

нија (ЕСМ), а се со цел да покажам дека стравот од овие нови процеси е природен и очекуван, но во исто време и нерационален и непотребен. Ќе се обидам да направам една мисловна шпекулација околу начините и процесите кои би можеле да бидат дел од некое замислено сценарио за ре-структурирање и приватизација на А.Д. ЕСМ. Истовремено, ќе се обидам да ги предвидам проблемите на тој пат и да дефинирам барем дел од предностите што еден ваков сложен и крајно чувствителен процес може да му донесе, пред се на електроенергетскиот сектор, на А.Д. ЕСМ и на крај индиректно и на целокупното стопанство во државата.

2. Стоковен карактер на електричната струја

Со пронаоѓањето на електричната енергија (ЕЕ) и уште повеќе со нејзиното масовно користење на почетокот на овој век, набрзо стана еден од најатрактивните енергетски извори на светот. Заради својата едноставност во користењето, можноста за пренесување на големи далечини, чисто-

*Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

та при употребата и секако можностите за широка распространетост, електричната енергија многу брзо станува незаменлив дел во светската индустријација. Изградба на се поголем број на електрични центри и усовршувањето на електричните уреди станува императив во многу земји, и претставува процес кој и денес е многу активен. Заради тоа не е ни чудо, што и денес како еден од основните параметри за анализа на економската моќ на земјите е количеството на потрошена електрична енергија по глава на жител, но и количеството на потрошена електричната енергија по единица остварен долар од националниот бруто производ.

Овие и ваквите процеси се неминовно поврзани и со развојот на нашата држава, а особено со силниот економски развој по Втората светска војна. Потребата за електрификација на сите населени места во државата како и постојаните напори за обезбедување и снабдување на целокупното население со доволни количини на електрична енергија со висок квалитет, беше и се уште е еден од приоритетите во развојот на нашата земја. Но, од друга страна, можеби најзначајно е да се истакне фактот што при сите овие процеси, ЕЕ беше третирана како *добро од јавен интерес*, или уште поедноставно кажано, како *социјална категорија*. Развиените земји, уште многу одамна увиделе дека ЕЕ, како и сите други стоки, има своја вредност на пазарот, како резултат на производниот процес и потребните ангажирани средства за нејзино производство, пренос, ангажираност на моќност, дистрибуција, развој и инвестиции, покривање на загубите во преносот и дистрибуцијата, и сл. Со вакво редефинирање на основниот карактер на ЕЕ од социјална категорија во стока, се прави квалитативен и соодветно на тоа и квантитативен скок во економските параметри на вреднувањето на ЕЕ како моментално најсофистициран енергетски извор. Тука мора да истакнеме дека, во нашата држава, овие процеси на трансформација на третманот на електричната енергија од социјална категорија кон категорија стока со дефинирана пазарна вредност која се определува со помош на т.н. методологија за утврдување на цените, на некој начин веќе се отпочнати со нивно вклучување во нашиот Закон за Енергетика. Со ваков закон не можат да се пофалат многу земји од т.н. група на земји во транзиција (транзиција од плански систем на стопанисување во пазарен систем на стопанисување). Но, се разбира, тоа е само еден почеток кон она што навистина треба да биде цел на една целосна трансформација и ре-структурирање на електроенергетскиот систем во Република Македонија.

3. Постојна состојба и проблеми со кои ЕСМ секојдневно се судира

За да може да ги дефинираме правците на развој и ре-структурирање на електроенергетскиот сектор во Република Македонија, најпрво треба да се осврнеме на неговата сегашната состојба. А.Д. Електростопанство на Македонија со целосно државен капитал е единствено претпријатие во рамките на државава формирано од страната на Владата на Република Македонија со една цел, а тоа е производство, пренос и дистрибуција на електричната енергија на целокупната територија на државата. Вкупните производни капацитети на ЕСМ се состојат од околу 1500 MW од кои околу 1/3 се лоцирани во хидроцентралите, било да се тоа големи или мали центри, додека останатите 2/3 од капацитетите се во термоцентралите, од кои РЕК Битола со своите 3 x 225 MW претставува најголем и високо концентриран извор на ЕЕ во државата. Главната преносна мрежа се состои од 400 kV, 220 kV и 110 kV водови низ целата земја, додека дистрибуцијата на енергијата се остварува преку 28

Во Република Македонија, овие процеси на трансформација на третманот на електричната енергија од социјална категорија кон категорија стока со дефинирана пазарна вредност (која се определува со помош на т.н. методологија за утврдување на цените), на некој начин веќе се отпочнати со нивно вклучување во нашиот Закон за Енергетика. Со ваков закон не можат да се пофалат многу земји од т.н. група на земји во транзиција

засебни целини (подружници), од кои Електродистрибуција Скопје има доминантно место со речиси 33% од целокупната потрошувачка на ЕЕ во Македонија. Покрај домаќинствата кои заземаат главно место, речиси 50% од целокупната енергетска потрошувачка во дистрибуциите или заедно со малата индустрија и занаетчиството, потрошувачите на 10 и 35 kV ниво и уличното осветление заземаат скоро 80% од дистрибутивната потрошувачката, останатите 20% отпаѓаат на т.н. директни потрошувачи кои најчесто се приклучени на 110 kV водови. Годишното производство изнесува околу 6700 GWh, што прикажано како годишен финансиски промет изнесува околу 250 милиони евра. Исто така, важно е да се напомене дека ЕСМ има околу 650.000 корисници и нешто помалку од 9.000 вработени.

Како што може да се види, ЕСМ претставува еден индустриски гигант во Македонија. Имајќи ги предвид современите трендови во електроенергетските системи на останатите земји во транзиција, како и западноевропските земји, може веднаш да се забележи дека електроенергетиката има значаен подем и дека

промените во овој сектор се секојдневни и значајни. Нормално е да се заклучи дека ваквите промени не можат да поминат незабележително покрај нас, особено заради фактот што сите електроенергетски системи се меѓусебно поврзани и секојдневно работат како еден заеднички паралелен систем. Заради тоа, потребно е квалитетно и навремено реструктурирање и прилагодување на нашиот електроенергетски систем кон современите светски начини на работа, во услови на пазарно стопанство и економските зависности како што се понудата, побарувачката, реални цени на ЕЕ, квалитет, директни преговори со големи потрошувачи, редовно снабдување и наплата на ЕЕ, отворање на простор за приватна иницијатива и странски вложувања, конкурентност и сл. Овие процеси мора да земат замав и длабоко да навлезат во сите пори на работењето на ЕСМ, доколку навистина сакаме стабилно и долгорочно електростопанство ка-

Не случајно, максимизацијата на профитот од приватизацијата е ставена на трето место, бидејќи при процесот на приватизација не смее по секоја цена да се инсистира и да се зазема најчесто погрешната теза, дека успешна приватизација е секогаш онаа приватизација која ќе донесе што повеќе пари. Многу поважно е самиот процес на приватизација да донесе нов квалитет во целиот електроенергетски систем и неговиот развој, или како што тоа често се нарекува, со каков бизнис план идниот стратешки партнер влегува во самата приватизација

ко сигурен предуслов за развој на целокупното стопанството. На крај да додадеме дека, со процесите на либерализација на пазарот на електрична струја на целиот Балкански регион, формирањето на т.н. Регионален пазар на електрична енергија според Договорот од септември 1999 година потпишан во Солун, како и Регулацијата на Европската Унија 96/92 која Македонија треба да ја задоволи ако сака да го заземе своето место во Европа кое природно и припаѓа, горенаведените промени се неминовни. Во спротивно, може да се случи електроенергетскиот сектор во Македонија да остане затечен со сите овие процеси и да не може да го даде својот реален потенцијал во едни нови конкурентни услови на работење.

4. Зошто и какво реструктурирање му е потребно на ЕСМ

За да се премине кон реструктурирање и реорганизација на ЕСМ, потребно е најпрво да се дефинираат целите кои сакаат да се постигнат. Во спротивно, самата реорганизација и реструктурирањето ја губат основната намена и смисол. Како основни цели на ед-

на длабока и сеопфатна реорганизација на ЕСМ, овде ќе ги споменам следните цели:

- Обезбедување на доверливо и сигурно напојување со ЕЕ на сите потрошувачи со минимални трошоци на работењето;
- Зголемување на ефикасноста во снабдувањето со ЕЕ и заштита на интересите на сите корисници на ЕЕ;
- Подобрување на менаџментот / управувањето во целокупниот електроенергетски сектор;
- Градење на преуслови за воведување на Отворен Пазар на ЕЕ и охрабрување на конкуренцијата за зголемување на приватното инвестирање во електроенергетскиот сектор;
- Приближување на домашната законска регулатива до онаа од Европската Унија во електроенергетскиот сектор целосно имплементирајќи ја Европската Директивата за пазар со електрична енергија 96/92;
- Подготвување на терен за успешно завршување на процесот на приватизација на ЕСМ.

Од сето горенаведено се гледа дека, за да се задоволат овие барања, потребно е најпрво да се остварат следните две активности:

1. Демонополизација на пазарот со ЕЕ во државата, и
2. Создавање на услови за непречена конкуренција на сите учесници на пазарот на ЕЕ, и тоа производителите, дистрибутерите и потрошувачите.

Сите останати цели би се остварувале по задоволување на двете горенаведени и тоа постепено со заживувањето на пазарот на ЕЕ и започнување на функционирање на неговите економски законитости.

Сега, кога до некаде ја дефиниравме потребата и целите за една целосна реорганизација на ЕСМ, се поставува логичното прашање каков модел на реорганизација да се примени, или уште поточно, кој од повеќето светски познати модели би бил најприфатлив за електроенергетскиот систем на Македонија како од техничко-технолошки, така и од економски аспект?

Со оглед на расположивите енергетски капацитети на нашиот електроенергетскиот систем, неговата географска распределеност, како и распределноста на расположивата моќност по поедини енергетски извори, се чини најприфатлив за ЕСМ е моделот на т.н. Вертикално интегрирано претпријатие (ВИП). ВИП не претставува ништо друго туку претпријатие кои едновременно врши неколку основни производни деј-

ности - во нашиот случај производство, пренос и дистрибуција. Тука некој ведаш ќе забележи дека онака како што е сега организирано, А.Д. ЕСМ е всушност веќе ВИП. Тоа е потполно точно, но суштината не е во формата туку во неговата структура. Имено, новоформираното ВИП не смее да има т.н. *ипрекложување на сметките*, односно, секој сегмент во идното ВИП мора да има сопствено финасиско работење кое исклучува покривање на загубите на една дејност преку профитот од друга дејност. Друго, што е многу важно, сега мора да постојат т.н. *регулатори* кои ги дефинираат *правилата на игра* на сите играчи во играта наречена електроенергетски систем! Значи, ако некој сака да се појави како активен член во било кој домен на пазарот, тој мора да ги знае и да ги користи правилата на играта, а тие мора да се точно и еднозначно утврдени со воведување на соодветна регулатива. Оваа регулатива бара и точно дефинирање на цените за секој сегмент од синџирот што се вика производство, пренос и дистрибуција на ЕЕ. Значи, произведувачите треба да имаат дефинирана цена на произведената ЕЕ, за која цена ја продаваат на купувачот (*овој купувач најчесто е преносната мрежа*), која пак додавајќи ја својата цена за пренос на ЕЕ ја дефинира цената на ЕЕ на праг на дистрибутерот (т.н. цена на големо). На крај, самата дистрибутивна компанија ја дефинира цена на ЕЕ по еден kWh за крајните потрошувачи, врз основа на сопствените трошоци за дистрибуција на веќе купената ЕЕ на големо, до секој еден корисник. На овој начин, секој учесник во синџирот наречен снабдување со ЕЕ ги вградува вистинските трошоци на своето работење, зголемени се разбара за соодветен профит од работењето.

Зошто е важно ЕСМ да остане ВИП? Пред се, поради следниве основни причини:

1. ЕСМ е премногу мал стопански субјект за да може да се дели на посебни производни единици или претпријатија. Цепкањето може негативно да влијае како врз квалитетот и сигурноста на снабдувањето на корисниците со ЕЕ, така и врз намалување на вредноста на претпријатието при неговата евентуална приватизација, и

2. Постојењето на доминантни производители на ЕЕ како во нашиот случај, би не довело до ситуација на монополистичко делување на еден голем извор над другите мали извори на ЕЕ. Тоа доведува и до диктирање на нереално високи цени, монополистичко однесување, и што е најлошо, при евентуална негова приватизација доведува до создавање - замена на еден државен монопол со нов приватен монопол, без постоење на механизми за негова соодветна регулација.

Заради сето ова, многу е важно да се донесе соодветна регулатива, пред да се премине кон самиот процес на реорганизација и приватизација на ЕСМ.

Друг модел, кој е многу близок до веќе наведениот и кој исто така е можен и интересен за анализа, е реорганизирањето на ЕСМ во т.н. *Холдинг компанија* со неколку одвоени претпријатија со посебни задачи во рамките на холдингот. Така на пример, за А.Д. ЕСМ можеби најприкладана е реорганизацијата со формирање на Холдинг Компанија-ЕСМ која би ги имала следните претпријатија:

1. ЕСМ - Хидро:

Претпријатие за производство на хидро-енергија;

2. ЕСМ - Термо:

Претпријатие за производство на термо-енергија;

3. ЕСМ - Транс:

Претпријатие за пренос на ЕЕ;

4. ЕСМ - Дистрибуција:

Претпријатие за дистрибуција на ЕЕ;

5. ЕСМ - Останато:

Претпријатие кои би ги превземало останатите услуги кои ги моментално ги дава ЕСМ (пр: хотели, одморалишта и сл.)

Со оглед на расположивите енергетски капацитети на нашиот електроенергетскиот систем, неговата географска распределеност, како и распределноста на расположивата моќност по поедини енергетски извори, се чини најприфатлив за ЕСМ е моделот на т.н. Вертикално интегрирано претпријатие (ВИП)

Овој начин на реорганизација е интересен затоа што овозможува различен пристап на капитал при процесот на приватизација. На пример, делот за пренос и за хидро енергија како елементи од витално национално и стратешко значење за државата, можат да се приватизираат со минорен дел на акции - значи Владата, т.е. државата би го задржала мнозинскиот пакет на акции кај овие претпријатија. Исто така заради, технолошкиот процес на работењето, осигурување на т.н. вртлива резерва, фреквентна регулација, генерирање на реактивна моќност, работење во вршен режим и сл., можно е такво решение во кое хидро-енергијата и преносната мрежа би се соединиле формирајќи едно заедничко претпријатие со мнозински пакет на акции во рацете на државата. Термо-енергијата и дистрибуцијата би можеле да се продаваат посебно, но сепак водејќи сметка за понапред кажаното¹. Во однос на дистрибуцијата, мора да

¹ Ова може да се регулира слично како во Полска и Унгарија, каде не дозволувајќи еден ист купувач да има мнозински капитал на поголеми инсталирани капацитети, на пример, еден ист купувач на сите три блока во РЕК Битола

кажеме дека онаква како што е моментно расцепка-на, шансите за нејзино профитабилно работење се минимални и нејзино групирање по региони е повеќе од потребно и корисно. Сметам дека три, максимално четири дистрибутивни центри се сосема доволни за Македонија, на пример, *Дистрибуција - Исток, Дистрибуција - Запад и Дистрибуција* - Скопје како посебна. На овој начин не само што ќе се подобри ефикасноста на работењето, туку ќе се зголеми и вредноста на дистрибуциите, ќе се намалат трошоците за одржување и снабдување, загубите во мрежата, а евентуалниот купувач би бил повеќе заинтересиран за вакви дистрибуции него на онакви какви што имаме сега. На крај, останатите активности кои постојат или евентуално ќе се формираат во иднина, групирани во едно посебно претпријатие со стручен кадар кој може до максимум да ја извлече користа од дополнителните услуги кои ги нуди А.Д. ЕСМ, може да биде навистина голем допринос кон финансиската состојба на холдингот или пак на самото претпријатие како единка.

Зачувување на сегашното ниво на цени на електричната енергија поткрепено со соодветна финансиска инекција во инвестициониот циклус, подобрување на управувањето и менаџментот на компанијата, зголемување на заштедите и ефикасноста на работењето, се точно оние активности кон кои тежнее А.Д. ЕСМ кога станува збор за успешна приватизација

Еден ваков успешен холдинг може понатаму, во зависност од своите аспирации и потребите на државата, да се проширува и да зафаќа и други дејности кои се директно или индиректно поврзани со енергетиката. Така на пример, следејќи ги современите трендови во енергетиката во светот, овој холдинг може да формира посебно претпријатие за продавање, дистрибуција и користење на гасот, претпријатие во доменот на телекомуникациите - посебно мобилната телефонија, Интернет провајдерство и/или изнајмување на фибер оптички линии на други корисници, формирање на сопствено осигурително друштво, формирање на соодветни научно-технички институции или институти од доменот на проектирање и инженеринг, кои самостојно би се финансирале од давање услуги како кон холдингот така и кон трети лица. Очигледно е дека еден ваков комплексен, но во исто време и компактен систем, може да претставува важен субјект како во стопанскиот систем на земјата, така и пошироко на Балканот, па и во Европа. Формирање на ваков модерен и пред сè конкурентен систем во електроенергетскиот сектор осигурува долгорочно стабилно и квалитетно снабдување не само со ЕЕ туку и со други потребни енергенси и услуги во целата земја. Од

друга страна, вакво ЕСМ би имало и зголемена вредност на пазарот на капитал со што неговата приватизација би била профитабилна како за самата компанија, вработените во неа и за државата во целина. На тој начин, најдиректно би се задоволиле трите основни цели на приватизацијата:

1. Обезбедување на развој и конкурентност на електроенергетскиот систем во државата на подолг временски период;
2. Привлекување на странски инвестиции и модерно менаџерско искуство; и
3. Максимизација на профитот од приватизацијата на А.Д. ЕСМ.

Не случајно, максимизацијата на профитот од приватизацијата е ставена на трето место, бидејќи при процесот на приватизација не смее по секоја цена да се инсистира и да се зазема најчесто погрешната теза, дека успешна приватизација е секогаш онаа приватизација која ќе донесе што повеќе пари. Искуствата низ светот покажуваат дека не смееме да се ограничимо само на максимизирање на финансиските приходи од приватизацијата. Напротив, многу поважно е самиот процес на приватизација да донесе нов квалитет во целиот електроенергетски систем и неговиот развој, или како што тоа често се нарекува, со каков бизнис план идниот стратешки партнер влегува во самата приватизација. Накратко да го елаборираме понапред кажаното: Јасно е дека секој стратешки партнер влегува во процес на приватизација за да може да ги поврати или оплоди своите инвестиции. Во тој случај, ако максимизација на приходот од продавањето на акциите е единствена цел на приватизацијата, стратешкиот партнер мора да изнајде начини вака високите финансиски средства вложени за купување на акциите да ги поврати во што пократок можен рок, а тоа може да го оствари само преку засилено стопанисувањето со новото претпријатие. Тоа во пракса најчесто се остварува на три можни начини:

- Преку енормно покачување на цените на ЕЕ;
- Преку делење на компанијата и продавање на помалку профитабилните делови и со максимална експлоатација на профитабилните; и/или
- Преку запирање на сите инвестиции во новото претпријатие се додека не се покријат *трошоците* инвестирани во купување на претпријатието.

Очигледно е дека не е пожелен, а уште помалку користен било кој од овие три начини на стопанисување со нашиот електроенергетски систем. Напротив, зачувување на сегашното ниво на цени на ЕЕ

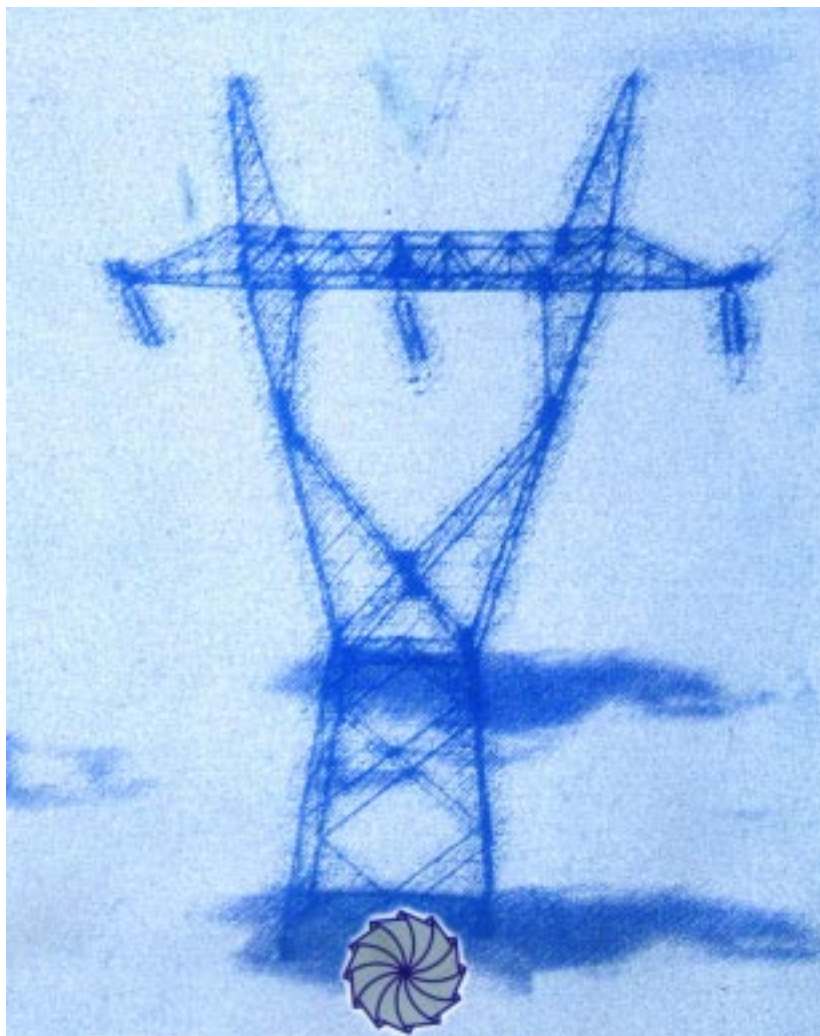
поткрепено со соодветна финансиска инекција во инвестициониот циклус, подобрување на управувањето и менаџментот на компанијата, зголемување на заштедите и ефикасноста на работењето, се точно оние активности кон кои тежнее А.Д. ЕСМ кога зборува за успешна приватизација.

Реорганизацијата на А.Д. ЕСМ во форма на ВИП или Холдинг, исто така овозможува приватизација по пат на т.н. *докапитализација на претпријатието*. Ваков начин на приватизација се покажал особено успешен во Полска. Неговата суштина се состои во фактот што при ваков начин на приватизација најпрво се продава минорен пакет на акции од соодветното претпријатие, на пример 25 - 30%, но со посебно дефинирани правила, меѓу кои најважно од сè е дека, на купувачот му се дава приоритетно право и можност преку соодветни дополнителни инвестирања во самото претпријатието да успее во релативно краток временски рок (најчесто до 5 години) овие инвестиции ги претвори во дополнителен влог во претпријатието и со тоа да оствари мнозински пакет од акциите. На овој начин се постигнуваат два особено позитивни ефекти:

1. Претпријатието во првата фаза на приватизација сеуште е во доминантна сопственост на државата, со што се остваруваат услови да се провери квалитетот и намерите на стратешкиот партнер после купувањето на дел од акциите, односно после приватизацијата, и

2. Се гарантираат соодветни инвестициони вложувања во самото претпријатие што во некои случаи, како во нашиот, се од извонредна важност и поважни се и од самиот финансиски ефект од приватизацијата.

Очигледно е дека постојат уште многу други варијанти или можности за анализа, како на начините на приватизација така и на позитивните и негативните ефекти кои тие ги носат со себе. Според тоа, еден широк фронт на идеи и размислувања во оваа насока се корисни и мора да претходат пред конечно да се земе став за овој или оној начин на реструктурирање и приватизација на А.Д. ЕСМ. Колку и да изгледаат

споеени, сепак, реструктурирањето и приватизацијата се два посебни и засебни процеси кои носат голем број на непознати. Овие два процеси се длабоко меѓусебно поврзани и можат да се одвиваат потполно паралелно, водејќи притоа сметка дека, успешноста на едниот процес (реструктурирањето), води кон успех на другиот (приватизацијата), но и обратно, бидејќи успешната приватизација е само еден начин на верификација на правилниот пристап кон реструктурирањето.

СТРАТЕГИЈА ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ЈАВНИОТ ДОЛГ

- ОДБРАНИ ДЕЛОВИ -

Според сценариото на брзи реформи и висок економски раст, должничката позиција на Република Македонија во периодот 2001-2005 година ќе биде одржлива. Во првите години од анализираниот период, јавниот долг ќе стагнира на постојното ниво од околу 59% од БДП. Во 2004 и 2005 година ќе дојде до негово позначајно намалување (за околу 4% од БДП годишно), што ќе резултира со степен на задолженост од околу 50% на крајот од анализираниот период

I. ВОВЕД

Стратегијата за управување со јавниот долг (Стратегија) е акционен план за реализација на политиката и целите на управувањето со јавниот долг.

Основните цели на управувањето со јавниот долг се:

а/ да се обезбедат потребните финансиски средства за развој на земјата;

б/ да се редуцираат трошоците за отплата на обврските на државата на долг рок, имајќи го предвид степенот на ризик; и

в/ да се реализираат други развојни цели, како на пример воспоставување и развој на ефикасен пазар на државни хартии од вредност и финансиски пазар воопшто.

Преку управувањето со долгот, Владите настојуваат да обезбедат долгорочна одржливост на нивото и стапките на зголемување на јавниот долг. Притоа, јавниот долг ги опфаќа сите финансиски обврски на државата во земјата и кон странство, односно ги вклучува внатрешниот и надворешниот долг.

Управувањето со јавниот долг има четири основни компоненти:

- политика и анализа;
- сервисирање на долгот;
- преговарање за кредити, и
- следење на проектите.

Портфолиото на државниот долг вообичаено е најголемо финансиско портфолио во секоја земја, кое содржи комплексна и ризична финансиска структура која потенцијално може да генерира финансиска нестабилност и криза. Од друга страна, здравата струк-

тура на долгот им овозможува на владите да ја редуцираат нивната експонираност кон ризик, воспоставувајќи квалитативни и квантитативни критериуми за оптималност на валутната композиција на долгот, рочната структура, и сл.

Јавниот долг има суштинско влијание врз состојбата на буџетот на државата, како и директно и индиректно влијание врз неколку други макроекономски категории, како на пример инфлацијата, каматните стапки, кредитната активност, платниот биланс, итн. Заради тоа, ефикасното управување со јавниот долг е од суштинско значење за управувањето со ризикот и во сите други сектори од економијата. Тоа подразбира намалување на ризикот при конципирање на структурата и стратегијата на задолжување, што е посебно значајно заради макроекономските последици од евентуална неможност на плаќање на долгот.

Ова е посебно значајно за малите земји, како што е Република Македонија, чии недоволно развиени економски структури, мали бази за домашно штедење и недоволно развиени финансиски системи, создаваат предуслови за поголема сензитивност на економиите при евентуални финансиски шокови.

Капацитетот на секоја земја за градење на квалитетна стратегија за управување со јавниот долг е детерминиран од квалитетот на макроекономската политика, регулативната рамка, институционалниот капацитет за дизајнирање и имплементирање на структурни реформи, политиката на девизниот курс, развиеноста на пазарот на капитал итн.

II. СТРАТЕГИЈА ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ЈАВНИОТ ДОЛГ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

2.1. Цели на Стратегијата за управување со јавниот долг

Клучна цел на Стратегијата за управување со јавниот долг во Република Македонија е да се обезбедат неопходните финансиски ресурси за развој на земјата, без притоа да се предизвика зголемување на долгот до ниво кое може да ја загрози макроекономската стабилност на економијата и динамиката на економски раст.

Покрај оваа основна цел, значајни долгорочни примарни и секундарни цели на Стратегијата се:

1/ да се намали нивото на јавниот долг и неговото учество во БДП;

2/ да се намали учеството на надворешниот долг во вкупниот долг преку предвремена отплата на дел од обврските и рефинансирање на дел од доспеаниот надворешен долг со внатрешен долг;

3/ да се постигне соодветно ниво на индикаторите за рочната структура на долгот: просечен период на достасаност; однос на достасан долг во тековната година спрема БДП и спрема вкупниот долг итн.;

4/ да се искористи портфолиото на државниот долг за развој на финансиските пазари, промоција на домашното штедење, и сл.

5/ да се намалат трошоците за сервисирање на долгот, имајќи ги предвид лимитите за преземање на ризик при управувањето со јавниот долг;

6/ да се обезбеди порамномерна годишна дисперзија на достасаните рати за отплати на долгот и да се избегне негова концентрација во одделни години. Притоа, треба да се имаат предвид ограничувањата кои произлегуваат од потребите на буџетот за позајмување, ризикот, способноста на домашниот пазар за апсорпција на должничките инструменти, состојбите кои преовладуваат на меѓународниот пазар на капитал; конзистентноста со монетарната и фискалната политика итн;

7/ да се редуцира ризикот од варијабилност на трошоците за сервисирање на долгот преку зголемување на учеството на инструментите со фиксна цена (камата);

8/ да се постигне пофлексибилна структура на надворешниот долг, посебно во периодот на високи отплати кон Лондонскиот и Парискиот клуб на кредитори; и

9/ да се контролира степенот на монетизација на долгот преку прилагодување на учеството на долгот кон небанкарскиот сектор во вкупниот јавен долг.

2.2. Инструменти за спроведување на Стратегијата

Имплементацијата на Стратегијата подразбира постоење на соодветни инструменти, вклучувајќи: законска рамка, процедури за донесување на одлуки, долговни инструменти, операции со одделни компоненти од долгот и правни/организациони инструменти.

Правна и институционална рамка

Законската основа за задолжување на Република Македонија е утврдена во Законот за Буџет, во кој се утврдени рамката и принципите за земање кредити и издавање на гаранции од страна на јавниот сектор.

Постојната правна рамка за задолжување во Република Македонија има сериозни нормативни и оперативни слабости кои оневозможуваат да се конципира и реализира конзистентна политика на управување со јавниот долг. Тоа е и основната причина за проблемите во досегашната политика на задолжување на Република Македонија, меѓу кои најзначајни се:

а/ задолжувањето на државата во основа беше детерминирано од тековните фискални потреби, со фокус кон затворање на фискалниот дефицит, а не кон потребата од намалување на долгорочните економски трошоци и ризици од задолженоста;

б/ не постои централизиран информациоен систем за консолидирана евиденција на состојбата на долгот на државата (кредити, гаранции, потенцијални обврски) и на профилот на негова амортизација;

в/ недоволната координираност меѓу институциите во преговарањето и преземањето на обврски резултираше во одредени случаи во непотребно зголемување на долгот на државата; и

г/ постои сиромашна структура на домашни долговни инструменти и рудиментиран секундарен пазар на вредносни хартии.

Непрецизната регулативна рамка резултираше во непостоење на координација при управувањето со јавниот долг во Република Македонија, која беше потенцирана заради отсуство на кохерентна стратегија за управување со долгот. Крајните последици од тоа се: неинтегрираност на политиката на задолжување со вкупната макроекономска политика и стратегија, непостоење на квалитетни статистички податоци за нивото и динамиката на консолидираниот јавен долг, несоодветност на одредени компоненти на јавниот долг (ниво, валутна структура, инструменти, концентрација на обврски кои доспеваат во поделни години) и неразвиен пазар на должнички инструменти.

Од тие причини, првиот и основен чекор во изградбата на ефикасна стратегија на управување со јавниот долг во Република Македонија е реформа на инс-

титucionalната рамка. Тоа ги подразбира следните основни активности:

1. *Дооформување на законската регулатива* која се однесува на земањето на кредити од странство и издавањето на гаранции од страна на централната државна власт, фондовите, јавните претпријатија и претпријатијата во кои државата има значително учество. Тоа може да биде во форма на посебен закон, или преку сериозно дополнување на постоечкиот закон кој ја регулира оваа материја.

Номиналниот износ на задолжувањето од страна на државата е содржан во годишните закони за реализација на буџетот. Клучен елемент во утврдувањето на лимитот за ново задолжување, кое во основа е макроекономска категорија, претставува учеството на долгот во БДП. Овој индикатор би требало да стои во закон и да претставува репер за квалитетот на политичките платформи на Владите во доменот на задолжувањето на државата.

2. *Концентрација на надлежностите околу управувањето со јавниот долг кај една институција*. Институционалните аранжмани за лоцирање на надлежностите за управување со јавниот долг варираат меѓу следниве алтернативи: министерство за финансии, централна банка, една или повеќе независни агенции и централен депозитар. Но, независно од изборот на институционалниот аранжман, клучен услов за ефикасно управување со јавниот долг е јасно и прецизно специфицирање на надлежностите и целосна координација меѓу институциите кои се инволвирани во оваа материја.

Во современата практика на развиените земји, генерално правило за квалитетно управување со јавниот долг е да се формира единствена, централизирана единица (Агенција или друга институционална форма) надлежна за управување со јавниот долг. Во услови кога најголем дел од долгот отпаѓа на државниот сектор, таа најчесто е во рамките на институцијата која ја носи фискалната обврска за сервисирање на државниот долг, а тоа е Министерството за Финансии.¹

За земјите со недоволно развиени пазари на пари и вредносни хартии, како што е случај во Република Македонија, се смета дека формирањето на посебна Единица која во првите години ќе функционира во рамките на Министерството за Финансии, е најсоодветен институционален аранжман. Во Република Ма-

кедонија во текот на 2001 година е формирана и започна со работа Единицата за управување со јавниот долг во рамките на Министерството за Финансии, што е најсоодветно решение за постојните услови и законски ингеренции.

Организацијата на оваа единица ќе еволуира со текот на времето. Откако Република Македонија ќе излезе на меѓународниот пазар на капитал, ќе биде потребна нејзина реорганизација бидејќи комерцијалното позајмување подразбира целосно нова лепеза на проблеми и ризици. Во таа фаза, врз база на стекнатото искуство и стручност, Единицата би можела да се издвои од Министерството за Финансии како независна агенција, како што е случај во најголем број од развиените земји.²

Неопходно е законската регулатива за јавниот долг прецизно да ги специфицира овластувањата, одговорностите и начинот на остварување на координацијата меѓу Министерството за Финансии, Единицата за управување со јавниот долг, останатите државни институции и НБРМ. Регулативата исто така треба да ги прецизира системот на трансфер на средства за сервисирање на долгот, критериумите за одредување на одржливо ниво на задолженост, итн.

3. Координацијата меѓу политиката на управување со јавниот долг и фискалната и монетарната политика, мора да биде поддржана преку адекватни институционални и оперативни аранжмани.

На институционално ниво, клучен елемент за постигнување на координација во политиката на земјата за управување со јавниот долг ќе биде *формирањето на Координативен Комитет за Управување со Долгот (Комитет)* кој би требало да го раководи Министерот за Финансии, а во чиј состав би биле економските министри при Владата на Република Македонија, Гувернерот на централната банка, Раководителот на Единицата за управување со јавниот долг и лица на високи функции во Министерството за Финансии и Централната банка.

Комитетот ќе има задача да ја креира политиката за реализација на целите утврдени во рамките на Стратегија за управување со јавниот долг. Главните области на работење на овој Комитет би се однесувале на донесување на стратешки одлуки за следниве аспекти: изворите на финансирање на дефицитите (домашен пазар, меѓународен пазар на капитал, меѓународни финансиски институции); утврдување на обемот и динамиката на задолжување; утврдување на структурата на инструментите за задолжување (со фиксна или варијабилна камата и сл.); следење и анализа на рочниот профил на компонентите на долгот и тн.

Единицата за управување со јавниот долг треба да изработува Годишен Извештај кој ќе ги опфати ак-

¹ Во спротивно, кога долгот на приватниот сектор е позначен, ингеренциите за негово следење и управување вообичаено се во надлежност на централната банка. Приоритетната цел на политиката на управување со јавниот долг е исто така значаен за изборот на институционален аранжман.

² Таков е случајот во Ирска, Шведска, Австрија, Португалија, Финска, Австралија, Канада и Нов Зеланд. Независна единица за управување на јавниот долг како институционално решение постои и во некои земји во развој како што се Полска, Словачка, Чешка итн.

тивностите во управувањето со јавниот долг во претходната година и политиката на позајмување во следната година. Овој извештај ќе ја зголеми транспарентноста и одговорноста на Владата при конципирањето и спроведувањето на политиката на задолжување на земјата. Транспарентноста и одговорноста во управувањето со јавниот долг ќе бидат дополнително зајакнати преку редовна годишна ревизија на работењето на Единицата и јавно публикување на извештаите на ревизорските куќи.

Покрај ова, Владата треба во редовни временски интервали да публикува информации за нивото на јавниот долг, неговата валутна, рочна и институционална структура, регулативата и процедурите за примарна дистрибуција на државните хартии од вредност, регулативата, условите и процедурите кои се однесуваат на секундарното тргување со овие вредносни хартии, и сл.

Должнички инструменти и пазар

Стратегијата на управување со јавниот долг вклучува не само утврдување на целите, туку и дизајнирање на инструменти за реализација на тие цели. Политиките кои се користат за дизајнирање на тие инструменти ги опфаќаат следните елементи: а/ развој на домашниот пазар на должнички инструменти; б/ прилагодување на должничките инструменти на потребите на инвеститорите со цел да се зајакне побарувачката за државниот долг; и в/ дизајнирање на инструменти кои ги намалуваат премиите за ризик.

Главни компоненти на долгот во развиените земји се државните хартии од вредност кои се издаваат и тргуваат на домашниот и меѓународниот пазар. Република Македонија, освен државните обврзници издадени за регулирање на дел од внатрешниот долг наследен од СФРЈ врз основа на старо девизно штедење и обврзниците издадени во процесот на санација на банките, нема издадено други државни хартии од вредност на домашниот пазар. Воедно, таа е една од ретките европски земји кои немаат излезено на меѓународниот пазар на капитал со емисија на сопствени вредносни хартии.

Ефективното управување со јавниот долг неминовно бара лепезата на долговни инструменти во Република Македонија да се збогати со државни хартии од вредност, кои би се емитирале и продавале прво на домашниот, а подоцна и на меѓународниот пазар на капитал. Развојот на длабок и ликвиден пазар на должнички инструменти ќе и обезбеди на Република Македонија можност за финансирање на финансиските потреби на начин кој ќе ја ублажи потребата од кредитно задолжување во странство или во земјата.

Истовремено, за да се зајакне побарувачката на државни хартии од вредност, треба да се заокружат реформите на пензискиот систем и да се отстранат административните бариери, создавајќи можност за активна партиципација на странските инвеститори. На страна на понудата, потребно е врз основа на јасно дефинирање на целите и ликвидносните потреби на државата, да се воспостават едноставни пазарни механизми на дистрибуција на вредносните хартии, чии карактеристики (рочност, ликвидност, стандардна форма) треба да соодветствуваат на потребите на инвеститорите.

За почеток, би можело портфолиото на државни хартии од вредност во Република Македонија да се збогати со благајнички записи на државата, како облик за финансирање на тековниот буџетски дефицит. По стекнувањето на неопходната техничка експертиза, би требало да се започне со издавање на државни обврзници со рочност од 2 и 5 години (во 2003 година). Износот на обврзници во рамките на секоја рочна група ќе зависи од тековните економски состојби и потреби за финансирање, но со истовремена цел да се обезбеди релативно рамномерна дисперзија на обврските за сервисирање на долгот во иднина.

Во зависност од економските услови во и вон земјата и од состојбите на пазарот на капитал, Република Македонија во следните две до три години треба да излезе на меѓународниот пазар на капитал со емисија на сопствени обврзници. На почетокот, целите за интеграција со меѓународните пазари на капитал и промоцијата на земјата би имале приоритет во однос на потребата за финансиски средства.

Операции со одделни компоненти на долгот

Операциите со одделни компоненти од постојниот долг се насочени кон редуцирање на трошоците за отплата на долгот, во рамките на ограничувањата кои ги носи ризикот кој е инкорпориран во тие трансакции.

Во Република Македонија, тие операции би можеле да вклучат:

- предвремена отплата на обврските со неповолни карактеристики. Тука пред сè, предвид доаѓа дисконтирана отплата на обврските кон комерцијалните кредитори (Лондонски клуб).
- конверзија на дел од обврските кон Парискиот клуб на доверители во инвестиции во еколошки и слични проекти;
- конверзија на постојните хартии од вредност во нови инструменти кои ќе обезбедат порамномерна дисперзија на обврските кои доспеваат за плаќање во следните неколку години.

Правни и организациони инструменти

Економската и социјалната трансформација на Република Македонија подразбира одредена веројатност од појава на ризични настани кои можат да имаат негативно влијание врз управувањето со долгот и состојбата на јавните финансии.

Праксата покажува дека е најдобро навремено да се креираат правни инструменти кои ќе го намалат или ублажат тој ризик, со цел: а/ да се заштити фискалниот и финансискиот систем од неконтролирано акумулирање на долг и обврски; и б/ да се креира и спроведе систем на рано предупредување, кој ќе овозможи да се следи и предвиди настанувањето на ризични ситуации. Во рамките на тој систем, треба да се утврдат индикатори кои ќе обезбедат систематско следење на состојбата на долгот во одделните државни институции и претпријатија кои го формираат јавниот сектор, како и соодветни процедури за регистрирање доколку се надминат прудентните лимити.

III. Јавниот долг на Република Македонија³

Профилот на долгот на Република Македонија има две димензии:

- 1/ големина на внатрешниот и надворешниот долг и
- 2/ структура на долгот.

3.1. Големина на јавниот долг

Политиката на задолжување на Република Македонија во изминатата деценија беше детерминирана од состојбите во буџетот и платниот биланс, аранжманите со меѓународните финансиски институции, ограничувањата на домашниот и меѓународниот пазар на капитал, режимот на девизен курс, девизната политика, квалитетот на макроекономските политики, ризикот на земјата, квалитетот на структурните реформи и сл.

Јавниот долг во периодот 1990-2000 имаше тенденција на постојан пораст, како во апсолутен износ, така и во релативни големини. Нивото и порастот на долгот на Република Македонија е последица на следните фактори:

- 1/ преземање на дел од надворешниот долг на поранешна СФРЈ во процесот на сукцесија на обврските,

без тоа да биде проследено со истовремена сукцесија на средствата;

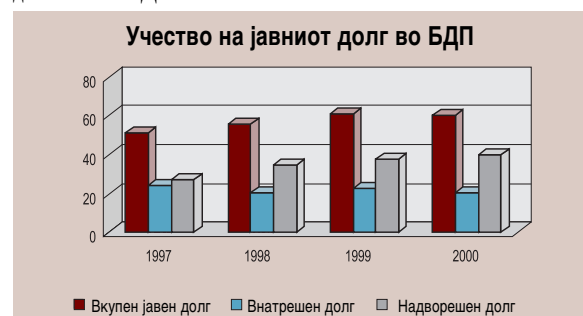
- 2/ издавањето на државни обврзници за санација на банкарскиот систем;

- 3/ издавањето на државни обврзници за решавање на проблемот на „старото девизно штедење“, наследен од СФРЈ;

- 4/ финансирање на буџетските и платнобилансните дефицити; и

- 5/ промени на нивото на долгот заради курсни разлики и интервалутарни односи.⁴

Во релативни големини, порастот на учеството на јавниот долг во БДП покрај на наведените фактори, се должи и на длабоката рецесија во која се наоѓаше македонската економија во периодот 1991-1995 година, кога кумулативно БДП се намали за преку 25%. Во периодот 1996-2000 година беа регистрирани позитивни стапки на пораст на економската активност. Но, просечниот пораст на БДП во овој период беше понизок од нивото на реалните каматни стапки, што во услови на константен буџетски дефицит, влијаеше во правец на дополнителен пораст на учеството на долгот во БДП.⁵

Најголем дел од долгот на Република Македонија е последица на преземениот долг од поранешна СФРЈ. Со преземање на обврските кон билатералните кредитори (тнр. Париски клуб), кое се одвиваше во континуитет од 1993 година, и преземањето на дел од долгот кон комерцијалните кредитори (тнр. Лондонски клуб) во 1997 година, процесот на регулирање на надворешните обврски е практично завршен и Република Македонија нема нерегулирани обврски кон странските кредитори.⁶

Вториот фактор кој влијаеше врз нивото на јавниот долг, се макроекономските состојби во текот на изминатата деценија. Тие се карактеризираат со успешно постигнување и одржување на ценовна стабилност, но и одржување на буџетски дефицит кој беше посебно висок во првите години од економското осамостојување. Буџетскиот дефицит, како и политиката на задолжување во странство за зголемување на нивото на девизни резерви во услови на неповолни движења во тековната сметка на платниот биланс, условија акумулирање на значителен износ на јавен долг.⁷

³ Податоците во овој документ кои се однесуваат на внатрешниот долг, го опфаќаат долгот на централната државна власт. Заради непостоењето на квалитетни податоци, не се опфатени внатрешниот долг на јавните претпријатија и локалната власт. Истото се однесува и за издадените гаранции, заради што тие не се опфатени во овој материјал.

⁴ Тоа ја опфаќа загубата на вредноста на денарот во однос на светските валути во изминативе десет години, вклучувајќи ја еднократната девалвација од 16% во 1997 година

⁵ Исклучок од ова е 2000 година, кога беше остварена висока стапка на пораст на БДП од 4,3% при буџетски суфицит и умерен пораст на задолженоста.

⁶ Во завршна фаза се преговорите за одредени технички детали со неколку земји од Парискиот клуб на кредитори за регулирање на обврските кои беа репрограмирани во текот на 1999 година.

⁷ Дополнителна неповолност беше што двојните дефицити се остваруваа во услови на пад на домашното штедење, со исклучок на 2000 година.

Исклучок од ова претставуваат последните две години, кога се остварени дијаметрално спротивни резултати во оваа сфера: во 2000 година, забрзувањето на даночните реформи и мерките за штедење на државата резултираа во остварување на позитивно буџетско салдо од 2,5% од БДП. Меѓутоа, воениот конфликт во 2001 драстично ја промени фискалната позиција, како заради намалените приходи во услови на опаѓање на економската активност, така и заради високите трошоци за финансирање на одбраната и безбедноста на земјата.

Вкупниот јавен долг на Република Македонија на крајот од 2000 година изнесуваше 130.777 милиони денари, или 60,3% од БДП. Надворешниот долг изнесува 85.992 милиони денари и учествува со 65,8% во вкупниот јавен долг. Внатрешниот долг е двојно помал и изнесуваа 44.785 милиони денари, или 34,2% од вкупниот јавен долг. Трендот на движење во периодот 1997-2000 година покажува дека јавниот долг на Република Македонија имаше тенденција на пораст заклучно со 1999 година, кога го достигна највисокото ниво од 60,8% од БДП.

има предвид трендот на движење на надворешниот долг. Анализата на одржливоста на долгот покажува дека во проекцијата на должничката позиција на Република Македонија на среден рок има неколку ризични точки, кои при неповолна констелација на односи можат да предизвикаат макроекономски проблеми и да ја доведат во прашање екстерната ликвидност на земјата.

Внатрешниот долг на Република Македонија на 31.12.2000 година изнесуваше 39.556 милиони денари, што претставува 20,7% од остварениот БДП. Позитивно е што внатрешниот долг во периодот 1997-2000 година имаше тенденција на опаѓање, при што од појдовното ниво од 24,1% се сведе на 20,7% од БДП. Исклучок од овој тренд претставува 1999 година, кога заради преземањето на обврски при приватизацијата на Стопанска банка, долгот на државата еднократно се зголеми.

Од друга страна, поволните макроекономски и буџетски движења во 2000 година, овозможија да се изврши не само исплатата на редовните обврски за таа година, туку и предвремено да се исплати голем дел од

Вкупен јавен долг на Република Македонија (во милиони денари)

	1997	1998	1999	2000	2001
	остварено	остварено	остварено	остварено	остварено
Внатрешен долг	44.551	39.733	44.735	44.785	42.642
Надворешен долг	49.954	66.550	73928.13	85.992	88.631
Вкупен јавен долг	94.505	106.283	118.663	130.777	131.273
Како % од БДП	51.1	55.7	60.8	60.3	59.5

Врз основа на големината на јавниот долг и неговиот тренд на движење, може да се констатира следното: според меѓународни стандарди, јавниот долг на Република Македонија е на границата меѓу зоната на умерено и високо ниво на задолженост.

Надворешниот долг на Република Македонија претставува консолидиран долг кон странство на централната државна власт, фондовите, јавните претпријатија, централната банка и приватниот сектор. На крајот од 2000 година, тој изнесуваше 96.726 милиони денари (1.479 милиони долари), или 44,6% од остварениот БДП.

Најголем дел од екстерниот долг (88,9%) е надворешен долг на јавниот сектор, кој ги вклучува централната државна власт, фондовите, јавните претпријатија и НБРМ. На крајот од 2000 година, надворешниот долг на јавниот сектор достигна 85.992 милиони денари (1.315 милиони долари), или 39,7% од БДП. Според меѓународните критериуми, тоа е ниво на надворешен долг кое е на горната граница која се смета за прудентен лимит за умерена задолженост.⁸

Сепак, тоа не значи дека може да се констатира дека не постои потреба од конзервативен пристап кон идните задолжувања кон странство, посебно ако се

обврските по јавниот долг за 2001 година. Заедно со високиот пораст на БДП, тоа придонесе во 2000 година нивото на јавниот долг да се намали за 2,2% од БДП. Опаѓачките движења на внатрешниот долг во изминатиов период (во релативни големини во однос на БДП) овозможија да се ублажи трендот на пораст на вкупниот јавен долг, предизвикан од зголемувањето на надворешниот долг.

3.2. Структура на јавниот долг

Второто клучно прашање во однос на долгот е структурата на вкупниот долг, која овозможува да се оцени квалитетот на задолжувањето и врз тие основи да се дадат опсервации во однос на долгорочната одржливост на задолженоста на земјата.

⁸ Во однос на екстерната задолженост, традиционални правила од практиката се дека надворешниот долг не треба да надминува 40% од БДП или 150% од извозот на стоки и услуги во една година, а дека коефициентот на сервисирање на долгот (односно меѓу доспеаните годишни обврски за плаќање на надворешниот долг и извозот) не треба да надминува 25%. Притоа, постојат методолошки дилеми дали треба да се калкулира со бруто или со нето надворешен долг, дали треба бруто долгот да се намали за одреден процент од износот на концесионалниот долг (односно да се прават пресметки врз основа на тир. нето сегашна вредност на долгот) или за делот од девизните резерви кој ја надминува стандардната граница од тримесечен увоз на стоки и услуги, дали во долгот треба да влезат должничките облици на екстерни побарувања како што се странските директни инвестиции и портфолио инвестиции итн.

3.2.1. Структура на внатрешниот долг⁹

Во рамките на внатрешниот долг на Република Македонија, можат да се издиференцираат шест основни категории:

1/ издадени државни обврзници по следните основи:
а/ исплати на банките по старо девизно штедење; б/ санација на Стопанска банка во 1995 година; и в/ елиминирање на селективните кредити во 1994 година;

2/ издадени обврзници за преземени лоши пласмани при приватизацијата на Стопанска банка во декември 1999 година;

3/ издадени обврзници за решавање на проблемот на старото девизно штедење во 2000 година;

4/ обврски по нето кредити и камати кон банкарскиот систем;

5/ потенцијални обврски¹⁰ (тнр. contingent liabilities) за реализација на структурните реформи во секторот претпријатија (преземање на дел од обврските на најголемите загубари со цел да се овозможи нивна продажба); и

Преку управувањето со долгот, Владите настојуваат да обезбедат долгорочна одржливост на нивото и стапките на зголемување на јавниот долг

6/ заостанати неплатени обврски на јавниот сектор

Во структурата на внатрешниот долг со состојба на 31.12.2000 година, доминираат обврските на државата врз основа на старото девизно штедење, кои сочинуваат 64,3% од бруто јавниот долг. Извршените исплати на старото девизно штедење за законски утврдените цели во периодот заклучно со 1999 година, а посебно регулирањето на исплатата на обврските по старото девизно штедење преку издавање на државни обврзници и исплатата на „малите“ штедни влогови и другите исплати извршени во 2000 година, овозможиле да дојде до значајна редукција на јавниот долг. Имено, во периодот 1997-2000 година јавниот долг врз основа на основата е намален за преку 8,5 милијарди денари, а учеството на овие обврски во јавниот долг е намалено за 24 процентни поени.

3.2.2. Структура на надворешниот долг

Вкупниот надворешен долг на Република Македонија го сочинуваат долгот кон странство на јавниот

сектор и на приватниот сектор. Јавниот сектор учествува со 88,9% во структурата на надворешниот долг, додека субјектите од приватниот сектор учествуваат со 11,1%. Во рамките на долгот на јавниот сектор кон странство, 80,9% е долг на државата, на јавните претпријатија отпаѓа 12,8% од долгот, додека 6,2% се обврски кон странство на Народна банка.

Според кредитори, најголем дел од долгот на Република Македонија кон странство се обврски кон мултилатералните кредитори (47,9%) и билатералните кредитори (21,4%), додека обврските кон приватните (комерцијалните) кредитори сочинуваат 30,7% од вкупниот среднорочен и долгорочен долг кон странство.

Во рамките на мултилатералните кредитори, доминираат обврските кон Меѓународната асоцијација за Развој-ИДА, Меѓународната банка за обнова и развој-ИБРД, ММФ, ЕБРД и ЕИБ.

Ориентацијата во позајмувањето кон мултилатералните кредитори и репрограмирањето на обврските кон Парискиот и Лондонскиот клуб на кредитори придонесоа за релативно поволна рочна структура на

македонскиот надворешен долг. Имено, најголемо учество од 73,7% во долгот имаат кредити со рок на доспеаност над 10 години, 19,4% се кредити со рок на отплата од 6 до 10 години и 6,9% се кредитни обврски со рок на достасување меѓу 1 и 5 години.

Според состојбите на 31.12.2000 година, 36,1% од вкупниот среднорочен и долгорочен долг на Република Македонија кон странство се однесува на репрограмирани стари кредити. На задолжувањето за поддршка на платниот биланс и структурните реформи отпаѓаат 29,1% од надворешниот долг, а 32,4% од кредитите од странство беа наменети за развојни проекти во инфраструктурата, секторот на претпријатија, урален развој и сл.

IV. ОДРЖЛИВОСТ НА ДОЛГОТ ВО ПЕРИОДОТ 2001 - 2005 ГОДИНА

Основна констатација од практичните искуства и должничките кризи во голем број земји во светот е дека не постои унифициран начин за определување на одржливоста на јавниот долг, ниту пак прецизен одговор на прашањето кое ниво на јавен долг е одрж-

⁹ Заради методолошки причини, анализата во овој документ се однесува на внатрешниот долг на бруто основа (без нето кредитите и каматите).

¹⁰ Кон овие обврски треба да се додадат и потенцијалните трошоци за државата кои ќе произлезат од спроведувањето на процесот на денационализација. Меѓутоа, квантификацијата на трошоците за спроведување на денационализацијата не може да се направи со задоволителен степен на прецизност, заради што тие се изоставени од калкулациите за висината на внатрешниот долг на Република Македонија.

ливо за одделни групации на земји. Во секој случај, нивото на јавниот долг и проценките за негова одржливост секогаш треба да се анализираат во корелација со проекциите за стапките на економски раст, инфлацијата, каматните стапки, буџетските приходи и расходи, склоноста на населението кон штедење, капацитетот на пазарите за абсорпција на финансиските потреби на државата и голем број други фактори кои не можат да се квантифицираат со голема прецизност. Во тој контекст, без намера да се дадат дефинитивни и прецизни одговори, потребно е да се даде оценка за одржливоста на јавниот долг на Република Македонија и да се определат и прифатат одредени „прудентни правила и критериуми“ кои ќе служат како репери при дизајнирањето на макроекономската политика и политиката на управување со јавниот долг.

Согласно со долгорочната определба на Република Македонија за интеграција во Европската Унија, еден од најадекватните општи критериум за оценка на одржливоста на должничката позиција се Мاستрихтските критериуми, според кои лимитот за јавниот долг изнесува 60% од БДП. За да се создаде повисок степен на одговорност, финансиска дисциплина и транспарентност во политиката на управување со јавниот долг, најдобро би било за Република Македонија границата за висината на јавниот долг од 60% од БДП да стои во закон.

Истовремено, со оглед на тоа што макроекономските карактеристики на Република Македонија се разликуваат од земјите од ЕУ, потребно е општиот критериум за квалитетот на политиката на управување со јавниот долг и оценката за одржливоста на долгот да се прилагодат (дополнат) во следниве насоки:

1/ одржливоста на должничката позиција на земјата да се утврдува не само според висината на долгот, туку и според трендот на учество на долгот во БДП и салдото на буџетот. Притоа, одржувањето на стабилно (непроменето) или опаѓачко учество на долгот во БДП при избалансирано или позитивно буџетско салдо, би биле индикатори за одржливост на должничката позиција;

2/ преземање на корективни акции пред да се достигне лимитот на учество на долгот во БДП од 60%. Заради негативните импликации што долгот може да ги има врз останатите макроекономски категории, потребно е да постојат уште два предупредувачки сигнали - прудентни прагови на сензитивност - кога долгот ќе достигне учество од 50% и 55% од БДП. За секој од овие два прудентни прагови, би се разработиле механизми на „затегнување“ во политиката на задолжување, односно би се предвиделе степени на за-

јакнување на контролата и селективноста во процесот на склучување на нови должнички аранжмани;

3/ да се усвојат прудентни лимити за годишните трошоци за сервисирање на долгот и за износот на внатрешниот долг. Иако е факт дека не постојат унифицирани стандарди и лимити кои би важеле за секоја земја, согласно меѓународните искуства би можело да се прифати дека за Република Македонија прудентниот лимит за износот на внатрешниот долг би требало да изнесува 120% од буџетските приходи. Годишниот трошок за сервисирање на јавниот долг не би требало да надминува 10% од вкупните буџетски приходи.

На среден рок, во периодот 2001-2005 можни се две макроекономски сценарија кои детерминираат и две сценарија за одржливоста на јавниот долг на Република Македонија: оптимистичко и песимистичко.

Клучна цел на Стратегијата за управување со јавниот долг во Република Македонија е да се обезбедат неопходните финансиски ресурси за развој на земјата, без притоа да се предизвика зголемување на долгот до ниво кое може да ја загрози макроекономската стабилност на економијата и динамиката на економски раст

4.1. Сценарио на брзи реформи и висок економски раст

Оптимистичкото сценарио подразбира брзо и решително спроведување на структурните реформи и заокружување на процесот на трансформација на економијата, подобрување на извозните перформанси на приватниот сектор, рационализација на буџетските трошоци и натамошно подобрување на наплатата на буџетските приходи, пораст на домашното штедење, одржување на ценовна стабилност, одржување на девизните резерви на ниво од трииполмесечен увоз на стоки и услуги и стабилност на девизниот курс.

Врз основа на реализација на реформите во јавната администрација и преземените мерки за консолидација на приходите и расходите на државата, се предвидува да се одржи здрава буџетска позиција со просечен дефицит од 0,8% во периодот 2003-2005 година. Буџетскиот дефицит во 2002 година се предвидува да биде повисок од просекот и да изнесува 3,5%, што е во голем дел рецидив од состојбите во 2001 година.¹¹ Здравата фискална политика и подобрувањето на извозните перформанси ќе резултираат во значајно подобрување на состојбите во платниот биланс по 2002

¹¹ Дефицитот во 2002 година е повисок од оптималниот заради влијанието на војната врз трошоците за одбрана на земјата

година. Така, за периодот 2003-2005 се предвидува просечниот дефицит на тековната сметка на платниот биланс да се сведе на ниво од 6% од БДП, што би било соодветно ниво од аспект на одржливоста на должничката позиција на Република Македонија. Реализацијата на ова сценарио ќе резултира со остварување на просечна годишна стапка на раст на БДП на Република Македонија од 5%.

Вкупните финансиски потреби на Република Македонија кои коинцидираат со оптимистичкото сценарио на економски раст од 5%, за периодот 2001-2005 година изнесуваат 2,3 милијарди долари, или во просек околу 465 милиони долари годишно.

Финансискиот јаз кој останува по калкулирање во анализата на приливите од странски инвестиции, трансфери и грантови и трговски кредити, изнесува 564 милиони долари и тој износ ќе биде потребно да се обезбеди преку ново задолжување. Согласно предвидувањата за подобрување на инвестиционата клима и на перформансите на приватниот сектор, се предвидува дека тој ќе има подобар пристап до ме-

Буџетскиот дефицит, како и политиката на задолжување во странство за зголемување на нивото на девизни резерви во услови на неповолни движења во тековната сметка на платниот биланс, условија акумулирање на значителен износ на јавен долг. Исклучок од ова претставуваат последните две години, кога се остварени дијаметрално спротивни резултати: во 2000 година, забрзувањето на даночните реформи и мерките за штедење на државата резултираа во остварување на позитивно буџетско салдо од 2,5% од БДП

ѓународните пазари на капитал и дека ќе позајмува во просек околу 43 милиони долари годишно, или 215 милиони долари кумулативно.

Резидуалниот финансиски јаз за затварање на потребите на Република Македонија за финансирање на развојот според оптимистичкото сценарио изнесува кумулативно 400 милиони долари, или околу 80 милиони долари годишно. Тој износ ќе се обезбеди преку ново задолжување на јавниот сектор. Дел од овие средства ќе се добијат од мултилатералните финансиски институции, а дел врз билатерална основа и со позајмување од меѓународните пазари на капитал. Во секој случај, многу мал дел од средствата ќе бидат добиени под концесионални услови (главно ИДА средствата предвидени во Стратегијата на Светска Банка за периодот заклучно со јуни 2002 во износ од 35 милиони долари), или во вид на донации.

Доколку се реализира сценариото на брзи реформи и висок економски раст, должничката позиција на Република Македонија во периодот 2001-2005

година ќе биде одржлива. Во првите години од анализираниот период, јавниот долг ќе стагнира на постојното ниво од околу 59% од БДП. Во 2004 и 2005 година ќе дојде до негово позначајно намалување (за околу 4% од БДП годишно), што ќе резултира со степен на задолженост од околу 50% на крајот од анализираниот период. Тоа би значело сведување на јавниот долг во границата на средни-умерени вредности и би обезбедило стабилна позиција од аспект на солвентноста и ликвидноста на земјата.

Буџетската позиција на Република Македонија во следните неколку години ќе биде исто така сензитивна, заради две основни причини: а/ неповолната стартна позиција - енормно зголемување на расходите за одбрана на земјата - кое заради карактерот на дел од трошоците, ќе има последици брз буџетот и во следните неколку години, а посебно во 2002; и б/ профилот на сервисирање на внатрешниот долг.

Финансирањето на одбраната на земјата и имплементацијата на Рамковниот Договор подразбираат зголемени буџетски расходи во следните неколку години, чија висина тешко може да се квантифицира во оваа фаза. Тоа ќе услови висок буџетски дефицит од околу 3,5% во 2002 година, а заради карактерот на трошоците постои потенцијална опасност од високи дефицити и во следните години.

Остварувањето на долгорочно одржлива фискална и должничка позиција е можно само преку подобрување на наплатата на приходите и рационализација на тековните расходи, вклучувајќи ги и расходите за плати. Тоа бара брза реализација на втората фаза од програмата за рационализација на јавната администрација, преку приватизација на несуштинските активности. Без спроведување на оваа комплексна реформа, Република Македонија тешко ќе може на среден рок да обезбеди одржлива фискална позиција, односно буџетот ќе оствари поголеми дефицити од предвидените. Финансирањето на тие дефицити ќе значи натамошно зголемување на внатрешниот или надворешниот долг на државата, со негативни последици врз штедењето, инвестициите и развојот.

4.2. Сценарио на бавни реформи и низок економски раст

Второто, песимистичко сценарио претпоставува бавно спроведување на реформите, независно дали тоа ќе се должи на политичка и економска нестабилност на земјата или на отсуство на политичка волја за решителна реализација на реформите. По-

бавната реализација на структурните реформи ќе предизвика задржување на лошите перформанси на приватниот сектор, изразени во ниска продуктивност и слаби извозни резултати. Тоа ќе детерминира послаби приходи за буџетот, што заедно со бавното спроведување на реформата на јавната администрација ќе услови повисок буџетски дефицит во однос на првата варијанта. Според оваа варијанта, во 2002 година буџетскиот дефицит ќе достигне 4,5%, а во следните три години ќе изнесува во просек 2,3% од БДП.

Фискалната позиција и слабите приходи од извоз ќе детерминираат дефицитот во тековната сметка на платниот биланс да се задржи на високо ниво од 8%-9% од БДП. Воедно, заради неповолната инвестициона клима и незавршениот процес на структурно прилагодување, приливот на странски капитал во форма на инвестиции ќе биде речиси двојно понизок во однос на оптимистичката варијанта (во просек по 80 милиони долари годишно, или 2% од БДП). Сите овие фактори ќе влијаат негативно врз развојот на земјата, при што во периодот 2002-2005 ќе се оствари ниска просечна стапка на економски раст од 2% годишно.

Вкупните финансиски потреби на земјата во периодот 2001-2005 според ова сценарио изнесуваат 2,54 милијарди долари. Преку недолжничко финансирање базирано врз прилив на капитал во форма на странски инвестиции би се покриле околу 27% од тие потреби (695 милиони долари кумулативно, или 63 милиони долари во просек во периодот 2003-2005), односно за 1/3 помалку во однос на оптимистичката варијанта. По вклучување во анализата на потенцијалниот прилив на финансиски средства врз основа на трансфери, донации и трговски кредити, останува финансиски јаз од близу 1,2 милијарди долари. Овој износ на средства треба да се обезбеди преку ново задолжување на јавниот и приватниот сектор.

Врз основа на претпоставените лоши перформанси на приватниот сектор, се проценува дека неговиот пристап до капитал на меѓународните берзи ќе биде ограничен. Во симулацијата е претпоставено дека задолжувањето на приватниот сектор ќе обезбеди околу 170 милиони долари во анализираниот петгодишен период. Резидуалниот финансиски јаз од речиси 1,0 милијарди долари, или 200 милиони долари годишно, ќе треба да се обезбеди преку ново задолжување на државата.

Според тоа, во зависност од успешноста во реализацијата на процесот на структурни реформи и остварените макроекономски резултати, а посебно во зависност од фискалната дисциплина, вкупниот јавен долг на Република Македонија на крајот од анализираниот среднорочен период би можел да варира за над 15% од БДП, или за околу 700 милиони долари!

Какви се перспективите за одржливоста на јавниот долг во ова сценарио?

Несомнено, проекцијата направена во рамките на овој документ ја покажува сериозноста и сензитивноста на прашањето на јавниот долг и перспективите на Република Македонија за негово одржување во зоната која не предизвикува негативни макроекономски и други последици. Во случај на реализација на песимистичкото сценарио, јавниот долг на Република Македонија во периодот заклучно со 2005 година ќе има тренд на постојан пораст. Од појдовното ниво од 59,5% од БДП, на крајот на анализираниот среднорочен период тој ќе достигне 70% од БДП!

Првиот и основен чекор во изградбата на ефикасна стратегија на управување со јавниот долг во Република Македонија е реформа на институционалната рамка. Тоа ги подразбира следните основни активности: дооформување на законската регулатива, концентрација на надлежностите околу управувањето со јавниот долг кај една институција и координацијата меѓу политиката на управување со јавниот долг и фискалната и монетарната политика

Оценката на одржливоста на јавниот долг од аспект на фискалната позиција бара да се направи симулацијата на алтернативни сценарија за фискалниот дефицит кои се компатибилни со оптимистичкото сценарио за остварување на проектираното ниво на надворешен долг за 2005 година (35% од БДП), кое се смета за долгорочно одржливо. Симулацијата е направена при различни просечни стапки на економски раст (од 2% до 6%) и различни каматни стапки на новиот надворешен долг (актуелната ЛИБОР стапка на долари 6,25%; стапка од 8% и стапка од 10%).

Резултатот од симулацијата за одржливоста на должничката позиција на Република Македонија од аспект на одржливоста на буџетското салдо, упатува на следните заклучоци:

1/ при оптимистичкото сценарио за раст од 5% и задржување на актуелните каматни стапки на меѓународниот пазар на капитал во следните четири години, примарниот буџетски дефицит во просек тре-

ба да изнесува најмногу до 2,1% за учеството на надворешниот долг во БДП да се стабилизира на 35% од БДП.

Според проценките за 2001 и предвидувањата за 2002 година, се очекува да се оствари примарен буџетски дефицит од 3,7% од БДП (во просек за двете години), што е значајно повисоко од долгорочно одржливото ниво. Според тоа, доколку во периодот 2003-2005 не дојде до драстично намалување на буџетскиот дефицит кое ќе го компензира повисокиот дефицит во првите две години од анализираниот период, неможе да се очекува дека ќе се оствари оптимална, долгорочно одржлива должничка позиција;

2/ доколку се релизираат пониски стапки на економски раст од 5% годишно во просек, за да се постигне оптимално учество на долгот во БДП потребно е да се води уште подисциплинирана (порестриктивна) фискална политика;

3/ во најпесимистичката варијанта на остварување на просечен пораст на БДП од 2%, за да се оствари одржливо ниво на јавниот долг кое подразбира учество на надворешниот долг во БДП од околу 35%, потребно е примарното буџетско салдо да се одржува во суфицит кој во просек треба да изнесува 0,9% од БДП;

Поволните макроекономски и буџетски движења во 2000 година, овозможува да се изврши не само исплатата на редовните обврски за таа година, туку и предвремено да се исплати голем дел од обврските по јавниот долг за 2001 година. Заедно со високиот пораст на БДП, тоа придонесе во 2000 година нивото на јавниот долг да се намали за 2,2% од БДП. Опаѓачките движења на внатрешниот долг во изминатиов период овозможува да се ублажи трендот на пораст на вкупниот јавен долг, предизвикан од зголемувањето на надворешниот долг

4/ ризиците и неопходноста од зајакната фискална дисциплина се уште поголеми доколку дојде до евентуален екстерен шок, како што е на пример пораст на светските каматни стапки. Така на пример, доколку каматните стапки на новиот долг се зголемат од 6,25% на 8%, потребно е примарниот буџетски дефицит да се одржува во просек на ниво од 0,4% од БДП, за да се реализира одржливо учество на надворешниот долг во БДП од 35%.

* * *

Ризикот кој го носи песимистичкото сценарио (со или без дополнителните екстерни шокови) за економските и политичките перспективи на Република Македонија е голем, што ја потенцира потребата од дизајнирање на ефикасна стратегија и спроведување на ефикасна политика на управување со јавниот долг.

Тоа подразбира управувањето со јавниот долг да ги инкорпорира следните мерки и активности:

- профилот на вкупниот долг и политиката на негово управување треба да се генерираат врз основа на сегашната состојба, на која ќе се надоврзат клучните индикатори за ризик на проектираното портфолио на задолжување на среден рок;
- повеќеслојна контрола и лимитирање на новото задолжување во форма на кредити и државни гаранции, посебно за кредити под неконцесионални услови;
- подобрување на контролата при внатрешното задолжување на државата;
- да се оствари здрава фискална позиција преку подобрена наплата на приходите и рационализација на трошоците во категории кои немаат социјални последици;
- да се обезбеди подобра координација на политиката на управување со јавниот долг со фискалната и монетарната политика;
- транспарентност и запознавање на јавноста со состојбата, структурата и проекцијата на долгот;
- развивање на компјутеризиран систем за извештување, евиденција и следење на долгот, кој ќе обезбеди квалитетна информационе база на податоци. Сметководствената евиденција на долгот на централната државна власт треба да се агрегира со евиденцијата на долгот на фондовите, јавните претпријатија и локалната власт, за да се добие претстава за вкупниот долг на државата;
- посебно внимание да се посвети на долгот деноминиран во странска валута, на курсниот ризик, на опасноста од флукуации на краткорочниот долг и на тнр. потенцијални обврски кои можат да се „материјализираат“ во иднина. Ризиците треба континуирано да се ублажуваат преку

внимателно менување на структурата на долгот, имајќи ги предвид притоа и трошоците кои ги имплицираат ваквите промени;

- треба да се обрне посебно внимание на трошоците и ризиците што можат да произлезат од евентуална позначајна промена на девизниот курс на денарот. Имено, валутната структура на македонскиот долг е неповолна, при што не само што надворешниот долг е деноминиран во странска валута, туку и над 60% од вкупниот

внатрешен долг е индексирен со девизниот курс на денарот;

Согласно со долгорочната определба на Република Македонија за интеграција во Европската унија, еден од најадекватните општи критериум за оценка на одржливоста на должничката позиција се Мастрихтските критериуми, според кои лимитот за јавниот долг изнесува 60% од БДП

- треба внимателно да се следи краткорочниот долг и ризиците поврзани со него. Релативното учество на краткорочниот долг треба да се одржува на сегашното ниво, кое обезбедува неризична позиција од аспект на евентуални нагли промени на пазарниот амбиент и преференциите на инвеститорите;
- потребно е да се развие примарниот и секундарниот пазар на државен долг, односно пазарот на државни хартии од вредност.

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
ВЛАДА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

ДРЖАВНАТА РЕВИЗИЈА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Државната ревизија придонесува да се зголеми економичноста, ефикасноста и ефективноста и да се спречи корумпирањето на структурите во органите и институциите од јавниот сектор обезбедувајќи соодветна вредност на вложените средства од граѓаните

М-р Методија
ТОШЕВСКИ

Методија Тошевски е роден во 1941 година во с. Ранци, Егејска Македонија, Република Грција. Дипломирал на Економскиот факултет во Скопје во 1965 година и магистрирал на истиот во 1979 година, од областа на кредитно монетарната политика. Работната кариера ја започнува во Републичкиот завод за општествено планирање, па потоа ОХИС – Интерна банка Скопје, Комерцијална банка, Републички секретаријат за финансии, Министерство за финансии и Алмако банка. Во моментот е директор на Државниот завод за ревизија. Автор е на преку шеесетина научни и стручни трудови од областа на фискалната и монетарната политика, банкарството и слично. Коавтор е во три научни студии на Економскиот институт и Економскиот факултет во Скопје.

Вовед

Законот за ревизија донесен кон крајот на 1998 година обнови стара функција во ново руво, функција од специфичен карактер - државна ревизија.

Почетоците на оваа дејност како функција во Република Македонија датираат од одамна, од половината на минатиот век, кога таа главно е вршена од органи надвор од државните структури како придружен дел на други специфични служби. Со донесениот Закон таа се формира како самостојна и независна функција институционализирана во Државен завод за ревизија.

Трансформациите и реформите во кои влезе нашето општество по 90-тите години од минатиот век нужно ја наметнаа потребата за комплетирање и компонирање на државните функции во својот целокупен обем и структура. Во подоцнежната фаза од тоа рекомпонирање, се донесе Законот за државна ревизија, кој што во Република Македонија оствари простор за докомплетирање на нејзината функционална државно-правна структура. На тој начин, се создаде уште една битна функција за формирање на параметрите што на државата ќе и ги збогатат квалификативите за вклучување во европските норми.

Имплементацијата на Законот за државна ревизија е процес кој е отворен и трае. Независно што од периодот кога е донесен Законот до денес можеа да се направат и поголеми чекори, од оние што се направени до сега, сепак, постапното операционализирање на целите и задачите што произлегуваат од Законот и дава на оваа функција посебна тежина. Тоа го детерминира интензитетот на нејзиното експонирање во согласност со останатите услови во кои се развива државно-правната структура на Република Македонија. По истекот на повеќе од три години од донесување на Законот за државна ревизија, Државниот завод за ре-

визија упорно, бавно но прогресивно се движи кон заокружување на конституирањето, со оглед на тоа што сè уште не се разрешени основните услови за организирање на успешна и ефикасна функција. Работите одат кон остварување на таа цел. Државниот завод за ревизија во рамките на вкупните активности за реформа на функциите во државата, се наоѓа пред нови искушенија врз незавршено оформување да размислува за стратешките прашања на својот развој. Тоа значи врз нецелосна подлога да ги предвидува настаните во иднина, кои ќе имаат битно влијание врз развојот на Заводот како врховна ревизорска институција на Република Македонија и за развојот на независна ревизија на трошењето на јавните средства.

Развојот на државата има потреба од сигурно, ефикасно, ефективно и економично управување со јавните финансии. Државниот завод за ревизија продолжува да ја осмислува и организира својата работа како функција на институција за надворешна ревизија на постапките низ кои се извршуваат буџетите на органите утврдени од Собранието на Република Македонија, како и средствата обезбедени на Република Македонија од земјите на Европската унија. На тој начин, тој ќе обезбеди услови за поправилно и поефикасно искористување на средствата на даночните обврзници, на донаторите и на кредиторите и транспарентноста на степенот на извршување на целите.

Во тој поглед, Државниот завод за ревизија му дава приоритет на развојот и усовршувањето на ревизорските практики врз основа на меѓународните принципи и стандарди за ревизија кои перманентно ќе ги инкорпорира во домашните принципи и стандарди.

1. Дефиниција на функцијата

Државната ревизија според Законот за државна ревизија подразбира испитување на документите, исправите и извештаите на извршената интерна контрола и интерна ревизија, сметководствените и фи-

*Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

нансиските постапки и други евиденции од аспект на тоа дали финансиските извештаи вистинито и објективно ја искажуваат финансиската положба и резултатот на финансиските активности во согласност со прифатените сметководствени начела, сметководствени стандарди и стандарди на ревизија.

Државната ревизија претставува и постапка на испитување на финансиските трансакции дефинирани како државни расходи во смисла на законското и наменското користење на средствата, како и оцена за користењето на средствата од аспект на квалитетот на остварување на програмите во јавниот сектор.

Целта на државната ревизија е осигурување на одговорноста на Владата за прибирањето и употребата на средствата обезбедени како давачки на граѓаните. Тоа придонесува да се зголеми економичноста, ефикасноста и ефективноста и го спречува корумпирањето на структурите во органите и институциите од јавниот сектор обезбедувајќи соодветна вредност на вложените средства од граѓаните.

Уставот на Република Македонија и Законот за државна ревизија му обезбедуваат на Државниот завод за ревизија правна рамка за негово функционирање, а во практична примена на своите овластувања независност и самостојност во извршување на дадените овластувања. Во тие рамки Државниот завод за ревизија врши ревизија на следните работи:

- Законското и наменско извршување на државниот буџет, буџетите на органите на локалната самоуправа (општините) и буџетите на фондовите утврдени од Собранието на Република Македонија;
- Извршувањето на буџетите на јавните претпријатија и на претпријатијата во кои државата учествува со повеќе од 51%;
- Остварувањето на односите на Народната банка на Република Македонија со државниот буџет и отчетност за извршување на буџетот на расходите на Народната банка на Република Македонија;
- Управувањето со имотот обезбеден од буџетите на организациите од државата;
- Остварување на законската употреба на средствата на фондовите за здравство, инвалидско и пензиско осигурување и институциите што прилегоа од реформата на Заводот за платен промет;
- Законското остварување и користење на средствата од приватизацијата во Агенцијата на Република Македонија за приватизација, формирањето на фондовите по Законот и нивната распределба и употреба;

- Употребата на средства од вонбуџетските сметки;
- Употребата на средствата кои Република Македонија ги добива од земјите на Европската унија, меѓународните финансиски институции и други меѓународни донатори.

Делокругот на државната ревизија се состои од ревизија на правилноста и ревизија на успешноста.

Ревизијата на правилност опфаќа:

- Потврдување на финансиската одговорност на единките кои подлежат на ревизија, вклучувајќи и испитување и проценување на финансиските евиденции и искажување на мислење во врска со финансиските извештаи;
- Потврдување на финансиската одговорност на владината администрација во целост;
- Ревизија на финансиските системи и трансакции, вклучувајќи ја проценката на усогласеноста на практиката со усвоените акти и регулатива;
- Ревизија на интерната контрола и интерните ревизорски функции;
- Ревизија на чесноста и исправноста на административните одлуки донесени од страна на единката, предмет на ревизија; и
- Известување на кои било други прашања кои се појавуваат или се однесуваат на ревизијата, за кои Државниот завод за ревизија смета дека би требало да се објават.

Ревизијата на успешност - се однесува на ревизија на економичност, ефикасност и ефективност и опфаќа:

- Ревизија на економичноста на административните активности во согласност со здрави административни принципи, практика и управувачки политики;
- Ревизија на ефикасноста во искористувањето на човечките, финансиските и другите ресурси вклучувајќи го испитувањето на информациите системи, мерилата за успешност и надзорните аранжмани, како и постапки кои треба да ги спроведуваат единките предмет на ревизија заради отстранување на утврдените недостатоци; и
- Ревизија на ефективноста во работењето во однос на постигнатите цели од страна на единката која е предмет на ревизија, како и ревизија на стварното влијание на активностите во споредба со планираното.

2. Правна рамка

Општата рамка на ревизорските стандарди произлегува од декларациите во Лима и Токио, изјавите и извештаите кои ги усвоил INTOSAI на разни конгреси како и извештајот од Седницата на Експертската група на Обединетите нации за Јавното сметководство и ревизија во земјите во развој.

Државната ревизија се спроведува во согласност со меѓународните ревизорски стандарди на Меѓународната организација на врховните ревизорски институции - INTOSAI.

Ревизорските стандарди му овозможуваат на ревизорот минимални насоки што му помагаат при определувањето на обемот на ревизорските чекори и постапки кои треба да ги примени во текот на ревизијата. Ревизорските стандарди претставуваат критериуми или мерила според кои се проценува квалитетот на резултатите од ревизијата.

Правната рамка за остварување на функцијата на државната ревизија гледана пошироко, освен директните основни акти кои ја регулираат материјата на државната ревизија, ги опфаќа и придружните акти за ревизијата и интерните акти на Државниот завод

Република Македонија гради компатибилен систем на државна ревизија со системите на државна ревизија на развиените земји. Применувајќи ги меѓународните практики во јавниот сектор, надворешната ревизија ја изведува врховната ревизорска институција, односно независниот орган за ревизија - Државниот завод за ревизија

за ревизија, како и мноштво други законски и подзаконски акти кои претставуваат основен инструмент за регулирање на одделните прашања што се предмет на државната ревизија.

Оваа дополнително правна рамка опфаќа околу 200 единици на одделни акти со следната структура: Устав и закони-83, Уредби-10, Правилници-42, Одлуки-19, Упатства-8, Решенија-3, други акти-11, како и околу 30-тина директни акти од областа на банкарството кои што имаат каузална врска со предметот на државната ревизија сврзани со работата на Народната банка на Република Македонија. Во овој број не се вклучени мноштвото интерни акти на субјектите кај кои се врши ревизијата, како и Меѓународните сметководствени стандарди, Меѓународните ревизорски стандарди, Кодексот на етика и дополнителните методолошки и инструктивни акти на INTOSAI кои паралелно се применуваат.

Државната ревизија се врши на начин и постапка утврдени со Законот за државна ревизија, како и врз основа на прописите од областа на јавните финансии

сврзани со дејностите на субјектите предмет на ревизија.

При вршењето на државната ревизија се применуваат Меѓународните ревизорски стандарди за јавниот сектор кои се прифатени во Република Македонија и се објавени во Правилник за ревизорските стандарди на државната ревизија.

Во примена се општи ревизорски стандарди, стандарди за подрачјето на работа и стандарди за известување на државната ревизија.

Општите стандарди на ревизијата се состојат од стандарди кои се однесуваат и на ревизорите и на Врховната ревизорска институција, како и стандарди кои се однесуваат само на Врховната ревизорска институција (ВРИ), и тие прецизираат дека:

- Ревизорот и ВРИ мора да бидат независни,
- Ревизорот и ВРИ мора да поседуваат соодветна компетентност,
- Ревизорот и ВРИ мора со должно внимание и грижа да се придржуваат кон INTOSAI ревизорските стандарди.

Општите ревизорски стандарди кои се однесуваат само на ВРИ се:

- Вработување персонал со соодветни квалификации;
- Развој и обука на персоналот на ВРИ заради ефикасно извршување на задачите и заради дефинирање на основата за понатамошно унапредување на ревизорите и останатиот персонал;
- Подготовка на прирачници и други пишани упатства и инструкции кои се однесуваат на вршење на ревизијата;
- Поддршка на постојните способности и искуства во рамките на ВРИ и идентификација на способностите кои недостигаат, остварување на добра и дистрибуција на способности по ревизорски задачи, како и определување на доволен број лица за секоја ревизија и правилно планирање и надзор;
- Преглед на ефикасноста и ефективноста на интерните стандарди и постапки на ВРИ.

Стандардите за работа на државната ревизија создаваат рамка за вршење и управување со ревизијата. Тие се поврзани со општите стандарди за ревизија, кои ги поставуваат основните барања за преземање на задачите кои се покриени со стандардите за работа. Тие се поврзани и со стандардите за известување, кои го покриваат комуникацискиот аспект на ревизијата.

По усвоените Меѓународните сметководствени стандарди во 1997 година и донесениот Закон за државна ревизија, во 1998 година, се донесе и Правилник за ревизорските стандарди со што Република Ма-

кедонија се вклучи во редот на земјите кои пристапија кон хармонизација на сметководството и ревизијата во светски рамки. Република Македонија гради компатибилен систем на државна ревизија со системите на државна ревизија на развиените земји. Применувајќи ги меѓународните практики во јавниот сектор, надворешната ревизија ја изведува врховната ревизорска институција, односно независниот орган за ревизија - Државниот завод за ревизија.

Потребата за постојано ажурирање на меѓународните сметководствени и ревизорски стандарди во национални рамки произлегува од потребата да се овозможи непречено комуницирање со странските партнери имајќи ги предвид експанзијата на светското производство, поголемата либерализација на меѓународната трговија и финансирање следени со соодветно зголемен проток на стоки, услуги и капитал, како и барањето на светските берзи за начинот и содржината на презентирање на финансиските извештаи на стопанските субјекти, на државните субјекти и на самата Држава.

3. Субјекти на државната ревизија

Субјекти, кои според Законот за државна ревизија се предмет на ревизија на Државниот завод за ревизија се:

- Буџетот на Република Македонија,
- буџетите на единиците на локалната самоуправа,
- буџетите на фондовите,
- државните органи,
- органите на единиците на локалната самоуправа,
- корисниците на средства од буџетите и фондовите,
- правните лица во кои државата е доминантен акционер,
- јавните претпријатија,
- Народната банка на Република Македонија,
- Субјекти кои настанаа по реформите на Заводот за платен промет, и
- Агенциите, фондовите и другите институции основани со закон.

Законодавната власт е главен корисник на услугите на Државниот завод за ревизија, од кој се очекува тесно да соработува со неа, вклучувајќи ги и комисиите кои се овластени од Собранието на Република Македонија да ги разгледуваат извештаите на Државниот завод за ревизија.

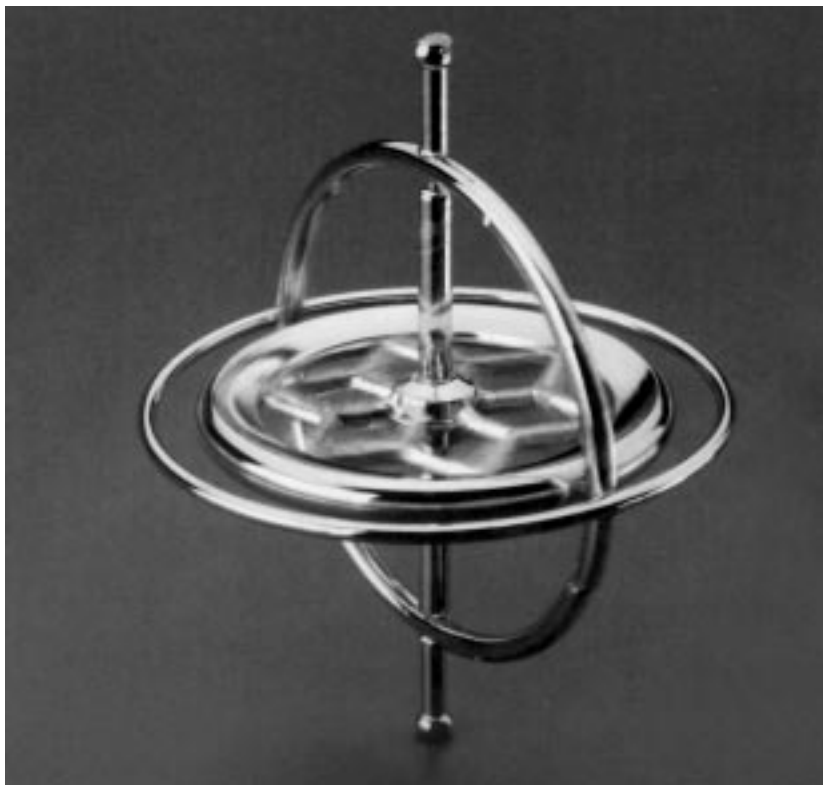
Поврзаноста меѓу законодавната власт и Државниот завод за ревизија се остварува преку комуникацијата што ја воспоставуваат годишните извештаите на Државниот завод за ревизија и Годишната сметка на буџетот на Република Македонија, како и преку тех-

ничка помош во работата на парламентарните комитети задолжени за испитување на нацрт буџетите и посебните проекти финансирани од буџетот.

Извршната власт и Државниот завод за ревизија имаат заеднички интереси во промовирањето на јавната одговорност. Во таа смисла, извештаите на Државниот завод за ревизија ѝ помагаат на извршната власт преку укажување на недостатоците во управувањето со јавните финансии и преку препораките за подобрување на состојбите.

4. Принципи на државната ревизија

Основните принципи на државната ревизија се содржани во ревизорските стандарди кои претставуваат основни претпоставки, доследни премиси и логични барања кои помагаат во развивањето на ревизорските стандарди и кои им служат на ревизорите во обликувањето на нивното мислење и ревизорски извештај, а особено во случаите каде не се применуваат посебни стандарди.

Основните начела на државната ревизија ги чинат следните постулати:

- Врховната ревизорска институција (ВРИ) треба да применува усогласени INTOSAI ревизорските стандарди по сите прашања кои се сметаат значајни и треба да го определи степенот на применливост на стандардите при работа, како би се обезбедило квалитетно извршување на ревизијата;

- Врховната ревизорска институција треба да применува сопствено просудување во различни ситуации кои се појавуваат во практиката во текот на ревизијата и да практикува одговорен и ефикасен пристап во работата;
- Раководството е одговорно за точноста и потполноста на обликот и содржината на финансиските извештаи и другите информации;
- Развојот на соодветните информациски, контролни, проценувачки и извештајни системи во рамките на државата ќе ја олесни постапката на одговорност.
- Примена на прифатливи сметководствени стандарди за финансиско известување и објавување на извештаи кои се во согласност со потребите на државата утврдени со закон, а единките кај кои се врши ревизија треба да развијат специфични и мерливи цели и норми за успешност;
- Реално прикажување на финансиската состојба и резултатот од работењето врз доследната при-

Државниот завод за ревизија преку своето делување треба да обезбеди надзор и контрола, како и да ја поддржува и унапредува јавната одговорност на правните лица и единките кои управуваат со јавните средства

мена на прифатливите сметководствени стандарди;

- Постојењето на соодветен систем на интерна контрола;
- Слободен пристап до сите релевантни податоци, неопходни за целовита оценка на активностите кои подлежат на ревизија;
- Ревизорските активности се вршат во рамки на ревизорските овластувања на Врховната ревизорска институција;
- Врховната ревизорска институција треба да работи на унапредување на техниките за ревизија на правилноста на критериумите за успешност;
- Избегнување судир на интереси меѓу ревизорот и единките каде што се врши ревизијата;
- Во примена на начелата ревизорот е должен да се придржува на „Кодексот на етика“.

Етичките принципи подразбираат: независност, интегритет, професионална компетенција и грижа, доверливост, професионално однесување и примена на закони и верифицирани технички стандарди.

Ревизорот раководи со ревизијата во согласност со меѓународните ревизорски стандарди. Ревизорот ја планира и извршува ревизијата со професионален скептицизам дека може да постојат околности кои

предизвикуваат неточно прикажување во материјален поглед. Ревизорот самостојно ги определува постапките за водење на ревизијата имајќи ги предвид барањата на меѓународните ревизорски стандарди, битните професионални тела, законите и другите прописите и барањата за известување.

5. Државен завод за ревизија

За практикување на државната ревизија моделирана е посебна институција - Државен завод за ревизија.

Државниот завод за ревизија на Република Македонија како Врховна ревизорска институција е основан кон крајот на 1998 година. Институцијата е една од придобивките во градењето на демократските структури на државата и на јавноста во државните расходи.

Државниот завод за ревизија има основа во Законот за државна ревизија кој базира на некои одредби на Уставот на Република Македонија иако во него не се стипулирани и изрични одредби за тоа. Законот за државна ревизија беше изработен во тесна соработка со меѓународни консултантски фирми од Данска, Шведска и Франција ангажирани од Владата. Со закон основаниот Државен завод за ревизија на почетокот го прифати организациониот дел и кадрите од Заводот за платен промет кои работеа на Економско-финансиската ревизија на буџетските корисници провобитно основана (како орган во состав) во текот на 1972 година како основно кадровско јадро за ревизија.

Како уставна институција за ревизија, Државниот завод за ревизија според Законот е независен од извршната власт и одговара за својата дејност пред Собранието на Република Македонија, односно пред неговата Комисија за финансирање и буџет. Главниот државен ревизор е избран од Собранието на Република Македонија со мандат од 10 години. Уставот и Законот за државна ревизија му обезбедуваат на Државниот завод за ревизија во практичната примена на своите овластувања независност и самостојност во извршување на дадените овластувања.

Државниот завод за ревизија преку своето делување треба да обезбеди надзор и контрола, како и да ја поддржува и унапредува јавната одговорност на правните лица и единките кои управуваат со јавните средства.

Државниот завод за ревизија е самостојна и независна институција која работи врз основа на однапред утврдена годишна програма и примена на методологија, која е во согласност со меѓународните ревизорски стандарди.

Независноста и самостојноста на Државниот завод за ревизија утврдени со Законот за државна ревизија

подразбира исклучување на секакви влијанија на извршната власт во програмирањето, планирањето и водењето на ревизиите, со цел да го зачува неутралниот пристап кон ревизорските одговорности.

Државниот завод за ревизија дава отчетност пред Собранието на Република Македонија преку поднесување годишен извештај за своето работење и за извршените ревизии.

За да може Државниот завод за ревизија да ги извршува своите функции независно од извршната власт, важно е неговите овластувања и неговиот независен статус да биде разбран и прифатен од општеството.

При остварување на овластувањата Државниот завод за ревизија на Република Македонија:

- врши ревизија на законитоста и одговорноста во употребата на буџетите донесени од Собранието на Република Македонија;
- врши ревизија на квалитетот на употребата на буџетските средства од аспект на економичноста, ефикасноста и ефективноста (ревизија на успешност);
- врз основа на резултатите од ревизијата предлага соодветни мерки и законски решенија со цел да се подобри управувањето и употребата на јавните финансии;

Меѓутоа, Државниот завод за ревизија нема примарни овластувања при констатирани состојби, повреди и неправилности да презема соодветни казни мерки, ниту пак има овластувања за издавање наредби за запирање на дејствија кои создаваат опасност за загрозување на државниот имот или за незаконско располагање на буџетски средства, туку за нив ги известува надлежните органи предвидени во Законот за државна ревизија.

Државниот завод за ревизија е нова институција, тој се наоѓа во фаза на консолидирање и сè уште не е доволно афирмиран во јавноста. Меѓутоа, за кратки-

от период на своето работење тој оствари добро искуство како независна ревизорска институција. Државниот завод за ревизија е во состојба да утврдува компетентни наоди и оценки и да дава препораки за подобрување на употребата на јавните финансии.

Државниот завод за ревизија со свои извештаи во Собранието на Република Македонија излезе во почетокот на четвртото тромесечие 2000 и 2002 година. Во нив ги презентираше резултатите од ревизорската дејност што ја оствари во текот на 1999 и 2000 година. Очекуваме дека таа активност веќе обезбедува афирмација на Заводот за државна ревизија како независна и самостојна ревизорска институција која дејствува врз основа на принципите на транспарентност при користењето на буџетските средства.

Организацијата на Државниот завод за ревизија опфаќа 6 организациони целини конституирани како сектори. Носечки дел е Секторот за ревизија кој е организиран во четири под-сектори разграничени според содржината на функциите на буџетските организации. Државниот завод за ревизија не е територијално организиран, работи како интегрирана целина со седиште во Скопје. Прашањето на децентрализацијата која може да ја олесни работата и да ја направи достапна во сите буџетски организации и институции корисници на средствата од државниот буџет е прашање што допрва треба да се осмислува, а кое ќе биде актуелизирано кога за тоа ќе се создадат кадровски и материјални претпоставки.

Државниот завод за ревизија ги применува хармонизираниите постапки на ревизијата од европската ревизорска практика и ги користи стандардите за ревизија INTOSAI и врши нивно приспособување на практиката во Република Македонија.

(Продолжува)

ВРЕМЕ Е ЗА НОВА ПАРАДИГМА

По интензивните реформи во последните две години во финансискиот сектор, амбиентот во кој делува монетарната политика е целосно променет. Но, монетарната политика остана непроменета, при што веќе се чувствува дека е премногу ригидна, не дава простор за намалување на каматните стапки на комерцијалните банки и претставува кочница на економскиот раст на земјата. Оттука, се наметнува потребата од дизајнирање на алтернативна монетарна политика која ќе ја задржи ценовната стабилност, но истовремено ќе го подржи економскиот раст

Димитар Богов е роден во 1967 година во Скопје. Дипломирал на економскиот факултет во Скопје во 1992 година. Од март 1993 година до ноември 2001 година, работи во Заводот за статистика каде ги поминува работните места стручен соработник, координатор на проектот за имплементација на системот на национални сметки, советник на директорот за макроекономија и помошник раководител на сектор. Краток период во 1998 и 1999 година работи како консултант во Македонскиот деловен центар. Од ноември 2001 година е раководител на Секторот за макроекономија во министерството за финансии. Учествовал на голем број состаноци, конференции и курсеви од областа на националните сметки и макроекономијата во организација на ММФ, Светската банка, Еуростат, ОЕЦД и ОН/ЕЦЕ. Од ноември 2000 до април 2001 година работел во Директоратот за Економска статистика и монетарна конвергенција на Еуростат во Луксембург. Учествовал во голем број проекти и автор е на бројни истражувачки трудови од областа на националните сметки, макроекономската политика, сивата економија, финансиската анализа на претпријатијата и ДДВ. Член е на Проектниот тим кој го подготвува Извештајот за рано предупредување на УНДП, во кој е задолжен за економскиот дел.

Во четвртиот квартал од 2001 година, македонската економија започна да се стабилизира по силниот негативен шок предизвикан од безбедносната криза. Оттогаш, домашната побарувачка континуирано се зголемува, што не би можело да се каже и за домашната понуда. По добрите резултати на индустриското производство во октомври и ноември, следеше отворањето на стечајни постапки во неколку големи загубари, што доведе до повторен пад на производството во декември и јануари. Во тие два месеци беа забележани и најниските месечни вредности на извозот во последните три години, што јасно кажува дека македонската индустрија тешко се враќа на странските пазари изгубени за време на воената криза во земјата, но и ги чувствува негативните ефекти од глобалната светска рецесија. Иако се очекуваше релативно лесно враќање на пазарот на СР Југославија, токму таму се присутни најголемите проблеми. По отворањето на СРЈ кон светот, дојде до значителен пораст на конкуренцијата на тој пазар што многу негативно се одрази на македонските производители на разменливи стоки. Десетгодишното потпирање на македонските компании врз извозот на изолираниот југословенски пазар на кој немаше соочување со странска конкуренција, ја зголеми нивната комозија и доведе до заостанување во однос на конкурентските компании од другите земји во транзиција. Како последица на тоа, денес, македонските менаџери ја губат битката на „нивниот“ познат пазар.

Анкетата на деловните тенденции во индустријата најјавува продолжу-

вање на трендот на пораст на новите порачки од домашниот пазар, додека и тука се забележува побавно обновување на странските порачки. Затоа, не треба да се очекува позначајно подобрување на извозот во првата половина на годината. Ова дотолку повеќе што некои од затворените загубари беа значителни извозници.

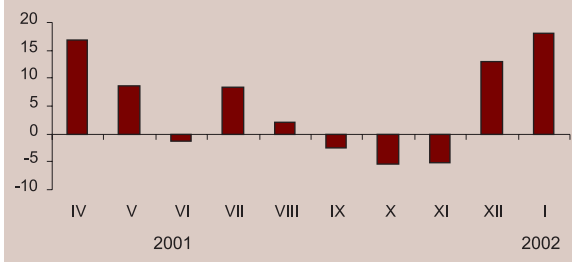

Извор: Државен завод за статистика

И покрај сè, оптимизмот не ги напушта македонските менаџери на индустриски компании, кои очекуваат пораст на нивното производство во наредниот период. Ваквиот оптимизам во развиените пазарни економии со голема веројатност би значел и излегување од рецесијата, бидејќи тој би довел до пораст на приватните инвестиции. Во нашиот случај, тој е само добра основа. Дали оптимизмот на менаџерите ќе биде претворен во економски раст, зависи пред сè од подобрувањето на безбедносната состојба и побрзото релаксирање на монетарната политика.

*Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии
¹ Рудниците Тораница, Злетово и Саса, Топилницата Југохром.
² Југохром е несомнено најзначајниот извозник помеѓу затворените загубари.

Очекувања за обемот на производство на претпријатијата во наредните 3-4 месеци

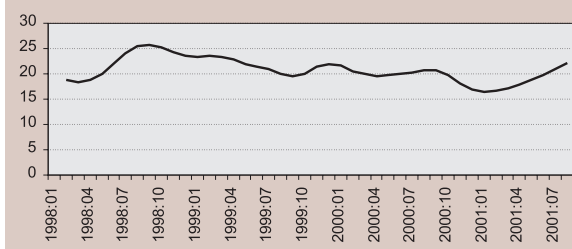

Извор: Државен завод за статистика

Првото, со секој изминат ден станува сè поверојатно. Донаторската конференција на која меѓународната заедница покажа силна доверба во иднината на земјата ќе има стабилизирачко дејство врз безбедноста и ќе го даде иницијалниот импулс врз економскиот раст. Се очекува, силно влијание врз натамошното закрепнување на личната потрошувачка, интензивна градежна активност за обнова на разрушените објекти од војната и делумно враќање на нерезидентната потрошувачка загубена во текот на минатата година. Сето тоа, дополнето со веројатната нормална година во земјоделството ќе биде доволно за остварување на проектираниот раст на БДП од 4%.

Сепак, тоа се само привремени ефекти. Вистински, долгорочен економски раст во Република Македонија може да се постигне единствено со силен раст на инвестициите. И токму тоа е најболната точка на македонската економија. Инвестициите во основни средства не надминале 18% од БДП во последните 7 години, што е едно од најниските учества меѓу европските економии. Тоа воопшто не треба да чуди ако се знае дека реалните активни банкарски каматни стапки во истиот период не се спуштиле под 15% што е европски, а веројатно и светски рекорд. Како последица на високите каматни стапки, денес амортизираноста на опремата во македонската индустрија изнесува околу 90%. Со такво технолошко заостанување, посакуваниот долгорочен одржлив извозно воден раст е невозможен. Оттука, клучното прашање во македонската

Пондерирани реални активни каматни стапки (тримесечни подвижни процеси)

Забелешка: реалните каматни стапки се добиени со дефлација на номиналната пондерирана активна каматна стапка со просечните цени на производители на индустриски производи во наредните три месеци, односно во периодот во кој се претпоставува дека се отплатува кредитот.

економија е зошто каматните стапки во Македонија се толку високи и како тие можат да се намалат.

Како што е познато, од 1995 година монетарната политика на централната банка е заснована на курсот на денарот како номинално сидро. До воведувањето на еврото, курсот на денарот беше де факто врзан за германската марка, а од први јануари 2002 година вредноста на денарот е фиксирана за еврото. Во изминатиот седумгодишен период, само еднаш, во јули 1997 година беше извршена девалвација на денарот поради високата загуба на конкурентноста на македонската економија предизвикана од реалната апresiasiја на ефективниот курс во периодот 1994-1996 година³. По девалвацијата, реалниот курс на денарот со мали флукутации нагоре и надолу гравитира околу нивото од јануари 1994 година што е резултат на ниската инфлација во последните пет години.

Во така конципираната монетарна политика како апсорбер на екстерните шокови кои во Македонија течат како на филмска лента, се јавуваат каматните стапки на пазарот на пари. Бидејќи, „монетарната политика не може да се користи за апсорбирање на шоките кои не ја погодуваат земјата-номинално сидро, во такви услови, шоките се исцрпуваат преку високи флукутации на каматните стапки на пазарот на пари“⁴. Во Македонија, тие флукутации на каматните стапки редовно се нагоре, односно и при прилив и при одлив на девизи Централната банка врши стерилизација на домашната понуда на пари со што не овозможува спуштање на каматните стапки на ниво на земјата-номинално сидро. Монетарната политика заснована на курсот на денарот како номинално сидро, одлично ја изврши задачата за одржување на ценовна стабилност во услови на висока финансиска недисциплина која постоеше како последица на непреструктурирани претпријатија и непреструктуриран банкарски систем подложен на нерационални кредитни одлуки. Во тој амбиент рестриктивната монетарно-кредитна политика и високите каматни стапки беа нужна последица на болниот банкарски систем.

Меѓутоа, по интензивните реформи во последните две години во финансискиот сектор, амбиентот во кој делува монетарната политика е целосно променет. Но, монетарната политика остана непроменета, при што веќе се чувствува дека е премногу ригидна, не дава простор за намалување на каматните стапки на комерцијалните банки и претставува кочница на еко-

³ Во периодот од јануари 1994 до февруари 1996 година денарот реално апresiasiраше за 30%, а од јануари 1994 година до периодот непосредно пред девалвацијата во јули 1997 година тој беше реално апresiasiран за 17%.

Извор: Пресмејка на ефективни курсови на македонскиот денар и корелациона анализа помеѓу реалниот ефективен курс и надоворешно-трговската размена на Република Македонија, Димитар Боџов, Билтен број 11 од 2001 година, Министерство за финансии

⁴ Извор: Монетарна стратегија на Народната банка на Република Македонија, Анеша Наумовска, Билтен број 5 од 2001 година, Министерство за финансии

номскиот раст на земјата. Оттука, се наметнува потребата од дизајнирање на алтернативна монетарна политика која ќе ја задржи ценовната стабилност, но истовремено ќе го подржи економскиот раст. Имајќи разбирање за аргументите на Централната банка дека сеуште е рано за политика на таргетирање на паричната маса или таргетирање на инфлацијата, смета дека за почеток треба да се дозволи флукутирање на курсот на денарот во интервал од +/- 10%. На тој начин, драстично ќе се намали потребата од интервенции на Централната банка врз каматните стапки на пазарот на пари, но и ќе се задржи сегашната ценовна стабилност. Сличен предлог беше даден од македонскиот преговарачки тим за време на иницијалните преговори за ПРГФ аранжманот, но тогаш тоа беше одбиено од ММФ со образложение дека е прерано за таква промена. Ако тогаш беше прерано, сега е вистинскиот момент за промена на монетарната политика. Кои се аргументите за тоа?

Монетарната политика заснована на курсот на денарот како номинално сидро, одлично ја изврши задачата за одржување на ценовна стабилност во услови на висока финансиска недисциплина која постоеше како последица на непреструктурирани претпријатија и непреструктуриран банкарски систем подложен на нерационални кредитни одлуки. Во тој амбиент рестриктивната монетарно-кредитна политика и високите каматни стапки беа нужна последица на болниот банкарски систем

1. *Променетиот систем на платниот промет* - Стариот систем на платен промет во кој ЗПП ја имаше централната улога беше погоден за неликвидните компании и за шпекулантите кои не ги плаќаа своите обврски и ја пренесуваа неликвидноста врз целата економија. За 10 години, акумулираните достасани, неплатени обврски евидентирани во ЗПП достигнаа 600 милиони евра или 15% од БДП. Со преземањето на платниот промет од комерцијалните банки и воведувањето на новите инструменти на платниот промет, како и елиминирањето на големите загубари, ризикот од ширење на неликвидноста низ системот е минимизиран. Истовремено, 25 илјади компании со блокирани жиро сметки во поранешниот ЗПП се пренесени во Агенцијата за блокирани сметки, со што се изолирани од останатите „нормални“ компании. Во новиот систем на платен промет се очекува поголема контрола на комерцијалните банки врз финансиската состојба на своите коминтенти, а тоа ќе доведе до поголема финансиска дисциплина во економијата.

2. *Преструктурирање на банкарскиот сектор* - Со преземањето на Стопанска банка, Тутунска банка и Кредитна банка од странски инвеститори во 1999 и 2000 година, и зајакнувањето на банкарската суперви-

зија на НБРМ, започна интензивно реструктурирање на банкарскиот сектор. Оттогаш, забележливо е подобрување на кредитното однесување на банките. Наспроти 1999 година, кога околу 80% од кредитите беа насочени кон најголемите 16 високо ризични должници, во 2000 и 2001 година, околу 95% од кредитите се дадени на компании рангирани со А и Б според системот на класификација на НБРМ. Иако, учеството на ненаплатените кредити во портфолиото на банките сеуште е високо како последица на неразумната кредитна политика до 1999 година, паралелно со достасувањето на рокот за бришење на лошите кредити од билансите на банките ќе доаѓа до значително подобрување на банкарските портфолија. Со тоа ќе исчезне најголемата причина за високите каматни стапки од страната на комерцијалните банки.

3. *Либерализација на капиталните трансакции* - Со стапувањето во сила на новиот Закон за девизно работење на 1 август 2002 година, ќе дојде до либерализација на капиталните и финансиски трансакции од Платниот биланс. Во такви услови, високите каматни стапки на краткорочните хартии од вредност на НБРМ можат да привлечат голем шпекулативен капитал кој ќе го сруши фиксниот курс на денарот. Иако и флукутирањето на курсот во интервал од +/- 10% е доволна мамка за привлекување на шпекулативен капитал, сепак ранливоста е помала отколку при постоење на фиксен курс. Во секој случај, централната банка нема да мора да интервенира со каматните стапки освен во случаи кога курсот ќе биде примарна цел на шпекулативни напади. Но, за обезбедување на таквите обиди Централната банка има на располагање и други директни мерки за контрола на капиталот.

4. *Донајторската помош за обнова на земјата* - На донаторската конференција одржана минатиот месец беа ветени 307 милиони евра како неповратни средства и кредити, и уште 270 милиони евра како дополнителни средства за различни проекти. Без разлика дали ветувањата ќе бидат целосно одржани, се очекува значителен прилив на девизни средства кој може да изврши притисок за апресијација на денарот. Доколку се задржи политиката на фиксниот курс, Централната банка ќе мора да го стерилизира вишокот на денари поради што нема да дојде до намалување на домашните каматни стапки. Наспроти тоа, прифаќањето на интервал во кој ќе биде дозволено флукутирање на курсот на денарот ќе овозможи порелаксирана монетарна политика која неминовно ќе ги симне каматните стапки на пазарот на пари.

5. *Ниско ниво на посредување на банкарскиот систем* - Средствата на банките во Македонија изне-

суваат 31% од БДП (крај на септември 2001 година) наспроти минималното ниво од 65% (2000 година) во централно-европските економии. Од така ниското ниво на банкарски средства, околу 40% претставуваат девизни средства кои се чуваат во странски банки. Ова говори за исклучително ниска банкарска активност во земјата, а голем дел од и онака ниското домашно штедење, се изнесува од домашните финансиски канали. По порастот на девизните депозити предизвикан од воведувањето на еврото и извесното задржување на поголемиот дел од нив во банкарскиот систем на трајна основа, делот што е одлеан во странски банки е уште поголем. На тој начин, домашното штедење се одлева во странски банки за многу ниски камати, а истовремено преку разни форми на задолжување во земјата се внесува странско штедење за кое се плаќа повисока камата. Рестриктивната монетарна политика создава еден магичен круг: високите каматни стапки условуваат ниско ниво на посредување (бидејќи мал број компании се способни да се задолжат со екстремно висока цена на парите), ниското ниво на посредување и високиот ризик наметнуваат високи каматни стапки бидејќи банките треба да ги покријат трошоците на работење од релативно мал број на извршени услуги. Пофлексибилната монетарна политика на Централната банка би довела до пад на каматните стапки на пазарот на пари, а тоа би го зголемило бројот на кредитоспособни компании што ќе значи и поголем обем на банкарски услуги, односно поголема профитабилност на банките што повторно создава простор за натамошно намалување на активните каматни стапки.

6. *Најуиштанењето на фиксниот курс на денарот не значи ојасност од инфлација* - Со одржувањето на ценовната стабилност во изминатите седум години Централната банка го зголеми својот кредибилитет во јавноста. Истовремено, долгогодишната ниска инфлација, стабилниот курс на денарот, зголемената конкуренција на пазарот и политиката на контрола на доходот ја намалија еластичноста на домашните цени кон промените на курсот. Впрочем, девалвација-

та на денарот од 16% во јули 1997 година, го покажа тоа. Инфлацијата мерена преку трошоците на живот достигна само 2.6% во 1997 година и -0.1% во 1998 година.

Најлесно е да се каже дека монетарната политика добро функционираше во досегашниот период и не треба да се менува, а стимулирањето на економскиот раст не е задача на Централната банка. Но, монетарната политика треба постојано да се прилагодува не само на краткорочните економски флукуации, туку и на структурните промени во економијата. Во развиените пазарни економии, Централните банки со внимателно регулирање на есконтната стапка се грижат за стабилноста на цените но и за економскиот раст. Во Република Македонија единствена грижа на Централната банка е одржувањето на ценовната стабилност. Но, изминатите години покажаа дека ценовната стабилност сама по себе не носи и економски раст. По стабилизирањето на цените во 1995 година,

Имајќи разбирање за аргументите на Централната банка дека е сеуште рано за политика на таргетирање на паричната маса или таргетирање на инфлацијата, сметаме дека за почеток треба да се дозволи флукутирање на курсот на денарот во интервал од +/- 10%. На тој начин, драстично ќе се намали потребата од интервенции на Централната банка врз каматните стапки на пазарот на пари, но и ќе се задржи сегашната ценовна стабилност

економскиот раст е минимален и далеку под потребите и можностите на една земја во транзиција. Повремените високи стапки на раст на БДП се резултат на краткорочни позитивни ефекти од екстерната побарувачка или импулси од тековната економска политика, и произлегуваат од подобро искористување на постојните капацитети. Но, само инвестициите можат да генерираат силен раст. За жал, екстремно високите реални каматни стапки во Македонија не се поволен амбиент за зголемување на реалните инвестиции. Тоа е доволен аргумент дека нешто треба да се менува. И тоа на време.

КАРАКТЕРИСТИКИ НА НОВИОТ ПЛАТЕН ПРОМЕТ

Билјана
МИТЕВСКА

Митевска Билјана е Директор на Дирекцијата за платен промет во земјата во Комерцијална Банка АД Скопје.

Родена е 1962 година во Скопје. Своето образование го заокружува со дипломирањето на Економскиот факултет во Скопје, прометно-комерцијален насока. Со банкарското работење се занимава во последните 15 години, стекнувајќи искуство од областа на: банкарско работење со население, финансиско сметководство, управување со средствата и ликвидноста и координација на работењето со филијалите. На 01.04.2001 година станува Директор на новоформираната Дирекција за платен промет во земјата во Комерцијална Банка АД Скопје.

Како член на Управниот комитет за реформа на платниот промет во земјата, активно учествува во формирањето и реализацијата на стратегијата за трансформација на македонскиот платен систем; претседател е на работната група задолжена за динамиката на миграција на сметките од ЗПП, член е на групата задолжена за надзор на тестирањето и паралелното работење на платните системи во периодот на трансформација. Исто така член е во Комисијата за делбен биланс на ЗПП.

Има присуствувало на повеќе семинари за платниот промет во Холандија, Грција, Словенија, Хрватска и Босна и Херцеговина. Автор е на повеќе научни статии објавени во повеќе стручни списанија.

Новиот платен систем во Република Македонија се одликува со ефикасност и функционалност, транспарентност, компатибилност со европските системи, надоградливост и праведност

Вовед

Важноста на платниот систем за економијата на една земја налага внимателен пристап при неговите промени. Мора да се разберат многу добро деловните функции кои се менуваат, неговото влијание врз деловните субјекти и влијанието врз деловните навики кои тој претходно ги генерирал.

Платниот систем е премногу значајна работа поради што во текот на реформата му се даде огромно внимание, длабока студиозност и голема претпазливост. Сето тоа на крајот на 2001 година резултираше со успешно заокружување на целокупниот процес.

Почнувајќи од 1. 01. 2002 година во Република Македонија постои нов реформиран платен систем, кој ги има сите карактеристики на платните системи на државите со развиена пазарна економија.

Според Законот за платен промет („Службен весник на РМ“, бр. 32/2001) носители на платниот промет се:

- Народна Банка на Република Македонија
- банките.

Во центарот на платниот систем е Народна Банка на РМ која ги води сметките на финансиските институции (банките) и сметката на државата, односно трезорската сметка.

На следното ниво се банките кои ги водат депозитните сметки на штедилниците и останатите правни и физички лица.

Сметките се водат децентрализирано. За порамнување на плаќањата со големи вредности се користи системот на Народна Банка (МИПС), а за пренос на плаќањата со мали вредности се користи специјализираната институција-Клириншка куќа. Резултатите од извршеното пребивање во клириншката куќа на крајот од работниот ден се порамнуваат во системот на Народна Банка на РМ.

Со оваа организација на платниот систем се постигна:

- Префрлање на платните операции од една недепозитна централизирана монополска и профитна институција - ЗПП, во повеќе депозитни и конкурентски институции - банки (што претставува одлика на пазарните економии).
- Порамнување на сметките во Централната банка што претставува надзор врз ликвидноста и нејзино активно учество во платниот систем.

Новиот платен систем ги има следните карактеристики:

- **Ефикасност и функционалност** - налогодавачот може да издаде налог за плаќање во кое било време, кој се реализира во најкраток можен рок, а примачот веднаш располага со средствата;
- **Транспарентност** - може да одговори на сите видови трансакции, без разлика дали се работи за трансакции помеѓу правни лица, правни лица и банки, помеѓу банки, или помеѓу банки и НБ,
- **Компатибилност** со европските системи за плаќање и подготвеност за интегрирање, па дури и конкуренција со нив,
- **Надоградливост** - поставениот систем може лесно да прифаќа новини;
- **Праведност** - примена на јасно прецизирани правила на игра со што може да се развива конкуренцијата и вистинскиот однос- клиент-банка.

Карактеристики на новиот платен промет

Плаќањата помеѓу субјектите во новиот платен систем се делат на два типа:

- плаќања помеѓу субјекти депоненти во иста деловна банка и
- плаќања помеѓу субјекти депоненти во различни деловни банки.

Плаќањата помеѓу субјектите во новиот платен систем се делат на два типа:

- плаќања помеѓу субјекти депоненти во иста деловна банка и
- плаќања помеѓу субјекти депоненти во различни деловни банки.

*Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

Плаќањата помеѓу субјекти депоненти во иста деловна банка се извршуваат веднаш во системот на банката, додека за плаќањата помеѓу субјекти депоненти во различни деловни банки се користи еден од системите за пренос и порамнување КИБС или МИПС.

Нова конструкција на сметка

Во платниот промет се воведени нови стандарди за конструкција на сметка според кои сметката се состои од 15 нумерички податоци, од кои првите три податоци кај сите носители на платниот промет го означуваат водечкиот број на банката, кој е одреден од Народна банка, следните десет нумерички знаци ја означуваат организационата единица на банката каде што се води сметката на правниот субјект и неговата индивидуална партија, а последните два нумерички знаци претставуваат контролен број на целата сметка.

Така на пример, водечки броеви на носителите на платниот промет се следните:

1. Народна банка на Република Македонија	100
2. Стопанска банка АД Скопје	200
3. Тутунска банка АД Скопје	210
4. Македонска банка АД Скопје	220
5. Експорт импрт банка АД Скопје	230
6. Балканска банка АД Скопје	240
7. Инвест банка АД Скопје	250
8. АД Радобанк Скопје	260
9. Извозна и кредитна банка АД Скопје	270
10. Мешовита банка-Кредитна банка АД Скопје	280
11. Тетекс -Кредитна банка АД	290
12. Комерцијална банка АД Скопје	300
13. Силек банка АД Скопје	320
14. СБС Агро банка интернешенел Македонија АД	330
15. Т. Ц. Зираат Банкази филијала Скопје	340
16. Македонска банка за поддршка на развојот АД Скопје	350
17. Поштенска банка АД Скопје	360
18. Стопанска банка АД Битола	500
19. Комерцијална инвестициона банка АД Куманово	510
20. Охридска банка АД Скопје	530
21. Тетовска банка АД Тетово	540
22. Кредитна банка АД Битола	550
23.Еуровис банка АД Скопје	370
24. Клириншка кука АД Скопје	900

Можност правното лице да има повеќе сметки

Според новиот Закон за платен промет учесникот во платниот промет може да има повеќе од една сметка за вршење на платниот промет.

Во услови на постоење на повеќе сметки за еден правен субјект, а за заштита на доверителите во нови-

от систем се воведо механизам за извршување на решенијата за присилна наплата и акцептните налози кои беа евидентирани како издадени до 31.08.2001 година. Решението за присилна наплата (и евидентирани акцептни налози) се доставува до банката каде што се води сметката на учесникот, наведена во решението. Банката го извршува решението до висината на расположливите средства, а доколку износот наведен во решението е повисок од расположливото салдо, банката го известува Единствениот регистар на иматели на сметки, да се изврши блокирање на сметките во оние банки каде што учесникот има отворено сметка, до потполно извршување на решението, со исклучок на плаќањата издадени по основ на извршување на решението, со кои учесникот пренесува средства на сметката отворена во Банката.

Со трансформацијата на платниот систем се изврши префрлање на платните операции од една недепозитна централизирана монополска и профитна институција - ЗПП, во повеќе депозитни и конкурентски институции - банки

Нови платни инструменти

За вршење на новиот платен промет, министерот за финансии донесе ново Упатство за формата и содржината на платните инструменти за вршење на платниот промет во земјата (Сл. Весник на Република Македонија“ бр. 43/2001 година), според кое за вршењето на платниот промет се користат следните платни инструменти:

- Уплатница (Образец ПП 10)
- Налог за исплата на готовина (Образец ПП 40)
- Уплатница за исплата на готовина (Образец ПП 41)
- Налог за пренос (Образец ПП 30)
- Збирен налог за пренос (на товар на еден налогодавач во полза на еден примач по повеќе основи) (Образец ПП 31)
- Збирен налог за пренос (на товар на еден налогодавач во полза на повеќе примачи) (Образец ПП 32)
- Налог за плаќање на јавни приходи (Образец ПП 50)
- чек (Образец ПП 20)
- Бариран чек (Образец ПП 21)
- чек по тековна сметка на граѓани (Образец ПП 22)

Платните инструменти се издаваат во еден примерок од два дела (инструмент и талон), или во два примерока од еден дел (на самокопирачка хартија) и во еден примерок во еден дел (чековите).

Карактеристично за новите платни инструменти е што тие добиваат карактер на налози за плаќање по пополнувањето на пропишаните елементи во одредениот простор за истите, согласно со Упатството и потпишани од овластените лица за располагање со сметката на правниот субјект, кои се депонирани кај банката кај која се води сметката (само потпишани, но не и заверени со печат како во стариот платен промет). На платните инструменти на левата страна се запишуваат податоци за налогодавачот, а на десната страна од налогот се запишуваат податоци за примачот на средства и износот.

Развојот на техниката и технологијата и донесената законска регулатива овозможи развој на електронското банкарство, кое најпрво ќе им биде понудено на комитентите во извршувањето на домашниот платен промет.

По успешното заокружување на преносот на сметките во банките, основен императив на целиот банкарски сектор е во новиот платен систем на своите комитенти да им се понудат нови видови банкарски производи со што ќе се почувствува стварната трансформација на меѓусебната соработка. Односот депонент- банка прераснува во однос комитент- банка.

ПРЕДЛОГ НА ЗАКОН ЗА ИЗМЕНИ И ДОПОЛНУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА СТЕЧАЈ

Измените и дополнувањата на Законот за стечај, Законот за платен промет, Законот за трансформација на Заводот за платен промет, Законот за утврдување и наплата на јавните приходи се направени за да се забрза стечајната постапка, да се поедностави нејзиното отворање и да се подигне свеста на доверителите да се грижат за своите побарувања

Маја
МАЛАХОВА

1. Основни причини за донесување на Законот

Основниот Закон за стечај е донесен 22.10.1997 год. („Службен Весник на РМ“ бр.55/97), додека Законот за измени и дополнување на Законот за стечај е донесен на 29.06.2000 год. („Службен Весник на РМ“ бр.53/00). Иако станува збор за добар закон, кој е соодветна адаптација на германскиот закон за стечај, сепак потребата од поголема итност во стечајната постапка, ја наметна причината за донесување на овој Закон.

Но, покрај оваа основна причина постои и друга, а тоа е потребата со овие измени и дополнувања да се решат голем број на фирми чии сметки се блокирани, кои имаат негативно влијание врз угледот на Република Македонија пред меѓународните финансиски институции. За да се постигнат саканите цели, покрај измените и дополнувањата во Законот за стечај, потребно е и менување на други закони и тоа:

- измени и дополнувања на Законот за платен промет;
- измени и дополнувања на Законот за трансформација на Заводот за платен промет; и
- измени и дополнувања на Законот за утврдување и наплата на јавните приходи.

1.1. Измени и дополнувања на Законот за стечај

Во член 1 од Предлог измените и дополнувањата на Законот за стечај се овозможува непосредно отворање на стечајната постапка, без да се спроведе претходна постапка и без да се испитува постоењето на причините за отворање на стечајната постапка и кога предлагачот е друг орган или правно лице определено со Закон.

Досега ваков вид на непосредно отворање на стечајна постапка беше можно ако предлагач на стечајната постапка е самиот должник или ликвидаторот. Бидејќи во член 46 став 1 од Законот за стечај и член 20 од Измените и дополнувањата на Законот за стечај се дозволува предлагач да биде и друг субјект определен со Закон сега се дава таа можност и кога орган определен со Закон е предлагач (во конкретниот случај тоа е Агенцијата за блокирани сметки), да имаме непосредно отворање на стечајна постапка. Со ова се скратува времето за отворање на стечајната постапка, се намалуваат трошоците на постапката, а воедно не е на штета на учесниците во постапката.

Измените во член 2 од Предлог измените и дополнувањата на Законот за стечај логички произлегуваат од измените направени во член 1 од овој предлог, а поврзани се и со престанокот на постоењето на Заводот за платен промет.

Така, сега „решението за отворање на стечајна постапка ќе се доставува до предлагачот, должникот, доверителите, банките, носителите на платниот промет кај кој должникот ги држи сметките и до Јавното обвинителство.“

Маја Малахова е судија при Основниот суд Скопје II од областа на стечајот. Родена е во Скопје во 1965 година. Дипломирала на Правниот факултет во Скопје во 1987 година, а неколку години подоцна ги запишува постдипломските студии на тема „Кривично материјални и процесно-правни аспекти на стечајот“. Член е на повеќе професионални здруженија во земјата и во странство од областа на правната проблематика, а исто така е член на тимот основан од Министерството за правда, задолжен за изготвување на подзаконските акти: Правилник и програма за полагање испит за стекнување звање – стечаен управник; и Правилник за наградување на стечајни управници. Посетувала голем број на семинари организирани во Република Македонија и странство и има објавено повеќе статии и коментари во стручни списанија.

*Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

Измената во член 3 од Предлог измените и дополнувањата на Законот за стечај е во насока на забрзувањето на стечајната постапка, како и мотивација на доверителите да ги следат објавените огласи за отворени стечајни постапки, со цел навреме да ги пријават своите побарувања и да можат да учествуваат во постапката. Досега не постоела строги рокови во кои доверителите ги пријавуваа своите побарувања, а тоа ја отежнуваше и развлекуваше целата постапка и тоа на штета на самите доверители.

Оттаму, се предлага „подоцнежните пријави на побарувањата да бидат испитувани и утврдувани само ако пристигнале кај стечајниот управник до одржување на извештајното рочиште.“

Членовите 4 и 5 од Предлог измените и дополнувањата на Законот за стечај се однесуваат на забрзување на постапката со определување на дополнителни рокови, како што е рокот од 15 дена во кој Апелационите судови треба да се произнесат по вложените жалби за решението за утврдени - оспорени побарувања, како и наметнување и потенцирање на итноста во решавањето на предметите во основните судови каде се постапува по тужбите за оспорените побарувања на доверителите.

Членовите 4 и 5 од Предлог измените и дополнувањата на Законот за стечај се однесуваат на забрзување на постапката со определување на дополнителни рокови, како што е рокот од 15 дена во кој Апелационите судови треба да се произнесат по вложените жалби за решението за утврдени - оспорени побарувања

Членот 6 од Предлог измените и дополнувањата на Законот за стечај е нов член кој има за цел да ја зголеми одговорноста на основачите и одговорните лица во органите и телата на правните лица како и на трговецот поединец.

Имено, со овој член се скратува можноста на „одговорните лица кои го довеле должникот во стечај со несовесно работење или предизвикале лажен стечај, за што се осудени со правосилна пресуда, да се јават како основачи или членови на орган на управување или надзор во новоосновани друштва и како трговец поединец за период од 3 години од бришењето на друштвото од Трговскиот регистар., Оваа забрана има и превентивен карактер, а се предвидува со единствена цел, заштита на доверителите што е и основна на самиот Закон за стечај.

1.2. Измени и дополнувања на Законот за трансформација на Заводот за платен промет

Со измената што е предвидена во член 1 од Предлогот за измени и дополнувања на Законот за трансформација на Заводот за платен промет и „се дава надлежност на Агенцијата за блокирани сметки да поднесува предлози за отвоање на стечајни постапки на субјекти, на чии сметки нема средства за наплата на пристигнати побарувања непрекинато 45 дена.,

Тука пред сè, се мисли на сите оние фирми кои до 31.12.2001 година не ги мигрирале своите сметки во банките и се блокирани, за што и се основа самата Агенција. Со давањето на оваа надлежност на Агенцијата како предлагач (определен со Закон) ќе се овозможи брзо чистење на фирмите кои како блокирани постојат подолго време, и како такви прикажуваат негативна слика не само во стопанството, туку и во економијата гледано во пошироки рамки. Воедно оваа измена може да делува и превентивно, односно да ги поттикне фирмите да се деблокираат и како такви да опстојуваат.

1.3. Измени и дополнувања на Законот за платен промет

Во член 1 од Измените и дополнувањата на Законот за платен промет се предвидува, односно „се задолжува клириншката кука која ги води единствениот регистар на иматели на сметки да ги достави податоците за имателите на сметките и сметките кои ги водат носителите на платниот промет во Централниот регистар“.

Со ова ќе се овозможи на сите субјекти да можат на едноставен начин да ги дознаат сметките на учесниците во платниот промет. Ова е во интерес и на доверителите и на должниците заради исполнување на должничко-доверителните односи. Така, на брз и едноставен начин ќе може да се наплатат побарувањата што се констатирани во извршни или веродостојни исправи.

Оваа услуга што ќе ја прави клириншката кука до Централниот регистар ќе биде без надоместок.

1. 4. Измени и дополнување на Законот за утврдување и наплата на јавните приходи

Во член 1 од Измените и дополнувањата на Законот за утврдување на наплата на јавните приходи, само се предвидува бришење на став 4 во членот 14 од Законот за наплата на јавните приходи („Службен весник на РМ“ бр.13/01). Имено, со членот 14 став 4

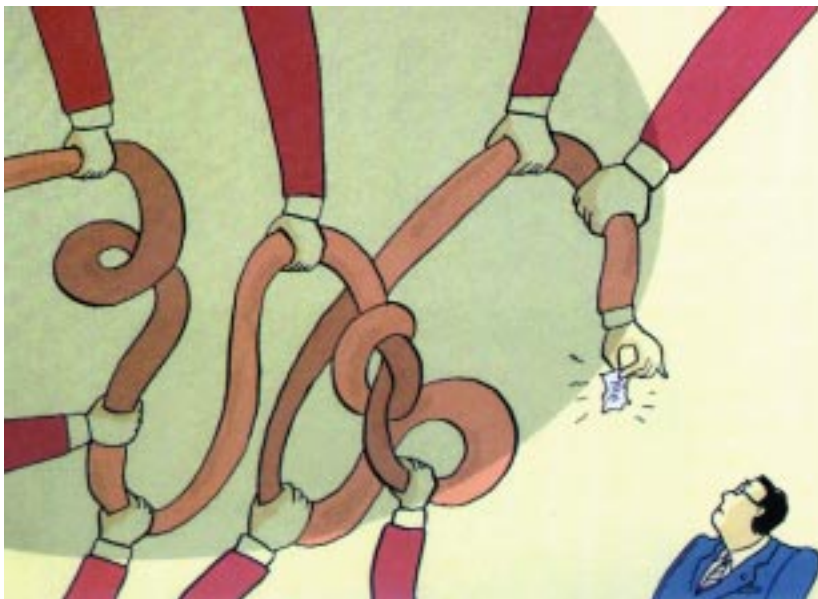
од Законот за утврдување на наплата на јавните приходи е предвидено кога Управата за јавни приходи е предлагач за отворање на стечајна постапка, тогаш таа не е должна да ги авансира трошоците на постапката. Со оваа одредба се нарушува одредбата од член 14 во Законот за стечај во која стои дека секој доверител ги поднесува своите трошоци во стечајната постапка. Со цел да се усогласи Законот за наплата на јавните приходи со Законот за стечај се предвидува бришење на одредбата, односно изедначување на сите доверители пред Законот за стечај, па и кога се во прашање и Управата за јавни приходи како доверител и предлагач.

Воедно, со оваа измена ќе се овозможи и побрзо постапување во стечајната постапка. Се разбира кога ќе имаме средства (авансно покривање на трошоци) побрзо ќе може да се спроведе претходна постапка, да се направат вештачења кога тоа ќе биде потребно, назначување на привремен стечаен управник, а се во интерес на побрзо отворање на стечајна постапка што е и основен интерес на доверителите.

Цели што ќе се постигнат со Измените и дополнувањата на Законот за стечај, Законот за платен промет, Законот за трансформација на Заводот за платен промет, Законот за утврдување и наплата на јавните приходи

Измените и дополнувањата на сите горе наведени Закони имаат основни и единствени цели, а тоа се следниве:

- да се забрза стечајната постапка;
- да се поедностави нејзиното отворање;
- подигнување на свеста на доверителите да се

Агенцијата за блокирани сметки има надлежност да поднесува предлози за отворање на стечајни постапки на субјекти, на чии сметки нема средства за наплата на пристигнати побарувања непрекинато 45 дена. На тој начин, ќе се овозможи брзо чистење на фирмите кои како блокирани постојат подолго време, и како такви прикажуваат негативна слика за економијата

грижат за своите побарувања;

- еднаквост на сите субјекти пред Законот;
- со ограничувањата и забраните превентивно да се делува во остварувањето на должничко-доверителските односи;
- решавање на крупен проблем во Република Македонија, односно гасење на фирмите кои се блокирани и кои негативно влијаат врз економијата.

ПРИВАТНИТЕ ПЕНЗИСКИ ФОНДОВИ КАКО ИНВЕСТИЦИОНЕН ПОТТИКНУВАЧ

Сашо
ДУЉАНОВ

Од почетокот на осумдесеттите години значително расте учеството на институционалните инвеститори на светските берзи во однос на другите инвеститори во хартии од вредност. Развојот на овие финансиски институции е пред сè резултат на експанзијата на финансиските системи и пазарите на капитал

Сашо Дуљанов е роден на 12.3.1973 година во Скопје. Дипломирал на Економскиот факултет во Скопје во мај 1996 година, насока Деловна економија. Истата година се вработува во Интернационалната промотивна агенција Публисис, каде работи до денес. Учествовал на повеќе проекти и семинари од областа на промоцијата. Инвестициите како тема со која е преокупиран ги обработува и во својот Магистерски труд кој го подготвува на Постдипломските студии по Монетарна економија.

Вовед

Економските субјекти во текот на своето работење се наоѓаат во ситуација да имаат вишок или недостаток на средства. Од тие причини се јавуваат како учесници на финансиските пазари. Стопанските субјекти своите инвестициони потреби може да ги задоволуваат од сопствени извори (сопствена акумулација, амортизација), да побараат кредит од банка (при што би го зголемиле степенот на својата задолженост), но исто така во едно динамичко, пазарно опкружување често пати до инвестициони средства доаѓаат како емитувачи на хартии од вредност. Независно од видот на хартиите од вредност кои се емитуваат нивното поседување носи повеќе бенефиции за сопствениците (право на дивиденда од добивката, право на глас во управувањето со компанијата). Овој начин на доаѓање до инвестициони средства особено е честа појава во развиените пазарни економии кои ги карактеризира богата финансиска инфраструктура со развиени финансиски пазари. Во такви ситуации како најчести и најбрзи купувачи може да реагираат само моќни финансиски институции кои имаат знаење и голем фонд на средства. Тоа доведе до создавање на специјализирани финансиски посреднички институции кои професионално управуваат со вишокот на финансиски средства.

Класичните банкарски депозити сè помалку стануваат интересни за индивидуалните инвеститори, кои сè повеќе своето внимание го свртија кон вложување во акции. Таквата инвестициона клима предизвика банките да развијат нови функции и доведе до создавање на нови финансиски посредници т.н. приватни фон-

дови. Нивна основна карактеристика е сигурност и ликвидност на вложувањата.

Приватните пензиски фондови се во групата на институционални инвеститори заедно со **инвестиционите фондови и осигурителните друштва**. Степенот на развиеност на финансиската инфраструктура на одреден финансиски пазар го детерминира бројот и формите на институционалните инвеститори.

Институционалните инвеститори најчесто инвестираат на официјалните пазари на берзите во котираните хартии од вредност, а повремено и во некотираните хартии од вредност преку т.н. пазар преку шалтери.

За разлика од штедачите кои слободните финансиски средства ги оставаат на страна било за т.н. црни денови како домашен депозит или ги вложуваат во банка за ниска камата, цел на инвеститорот е да постигне приход, односно пораст на приходот. Додека кај штедачите примарна цел е сигурноста на капиталот, кај инвеститорите примарна цел е оплодувањето.

Инвеститорите кои ги вложуваат своите средства во

*Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

Индивидуални инвеститори

Директно инвестирање

Недвижен имот	Депозити	Акции Обврзници	Производи
---------------	----------	-----------------	-----------

Индиректно инвестирање

Инвестициони фондови	Осигурителни друштва	Пензиски фондови
----------------------	----------------------	------------------

институционализирани облици на инвестирање на индиректен начин ги вложуваат своите средства на пазарот, но директно не одлучуваат што ќе биде предмет на купопродажба.

Основна предност на ваквите институции за индивидуалниот инвеститор е сигурноста и едноставноста на вложувањето, при што со минимален влог може да се располага со квалитетни хартии од вредност (т.н. blue chip хартии од вредност).

Од друга страна, за емитентите на хартии од вредност активностите на институционалните инвеститори и нивното активно учество на берзите, создава алтернативни, моќни учесници на пазарот на капитал, кои со активното купување и продавање на хартии од вредност создаваат ликвидност за новоемитуваните хартии од вредност.

Од почетокот на осумдесеттите години значително расте учеството на институционалните инвеститори на светските берзи во однос на другите инвеститори во хартии од вредност. Развојот на овие финансиски институции е пред сè резултат на експанзијата на финансиските системи и пазарите на капитал, предизвикани од разновидни потреби и интереси на економските субјекти. Исто така, со порастот и на стандардот на населението и изнаоѓањето на оптимален однос помеѓу ризикот од вложувањата и повратот на вложените средства, се основаат и различни инвестициони компании и заеднички фондови со различни намени и организациони облици.

Од табелата може да се види огромната финансиска моќ, при што капиталот на одредени институционални инвеститори го надминува дури и БДП на домицилната економија.

Приватните пензиски фондови како институционални инвеститори претставуваат форма на штедење на вработените кои вложуваат дел од своите лични примања во фондот, а по завршувањето на работниот век овие средства им се исплаќаат во форма на пензија. Прибраните средства се инвестираат на пазарите на капитал, каде се оплодува почетниот капитал и се остварува профит од кој се намируваат пензиските примања на вложувачите.

Пензиските фондови се најзначајни институционални инвеститори на долг рок на пазарите на капи-

тал во западните земји. Најприсутни се во САД, Велика Британија, Јапонија и Холандија и добиваат сè поголема економска важност од аспект на обезбеденост на индивидуалните инвеститори со пензии во иднина. Најголем дел од средствата се пласираат во хартии од вредност, при што нивни најважни цели се - сигурност и ликвидност на инвестицијата. Исто така, помал дел од средствата се пласираат директно во одредени компании во вид на кредити со задолжителна хипотека врз недвижностите.

Воведувањето на капитализиран пензиски фонд значително го зголемува расположливиот материјал за тргување на пазарите на капитал. Големината на акумулираниот капитал зависи од повеќе фактори, но најзначајни се :

- односот меѓу бројот на пензионирани и бројот на вработени,
- стапката на придонес по која се уплаќаат средства во фондот
- стапката на принос на вложените средства на пазарите на капитал.

Искуствата во земјите во развој кои извршиле реформи во пензиските системи и вовеле капитализира-

Имот во сопственост на институционални инвеститори

% од БДП	Инвестициони фондови	Пензиски фондови	Осигурителни компании	Вкупно
Бугарија	5	0	1	6
Хрватска	2	0	3	5
Чешка	8	2	9	19
Естонија	5	0	3	8
Унгарија	12	4	3	19
Латвија	5	0	1	6
Литванија	6	0	0	6
Полска	8	2	5	15
Романија	8	0	1	9
Русија	2	1	2	5
Словачка	6	0	4	10
Словенија	5	0	5	10
Германија	28	13	32	73
Велика Британија	60	101	89	250
САД	129	90	43	262

Извор: Светска банка, ЕБРД (статистика 2000)

ни пензиски фондови, покажуваат дека добро управуван фонд може за кратко време да акумулира значајни средства. Експанзијата на пензиските фондови е поизразена во развиените западни земји кои порано извршиле темелни реформи во пензискиот систем. Според податоците на Светската банка, учеството на пензиските фондови во БДП на САД е зголемено од 43% во 1970 година на 75% во 1990 година.

Статус на пензиските реформи во југоисточна Европа

Земја	Воведен	Ќе се воведо	Трестолбен пензиски систем	Големина
Унгарија	1998		да	2 милиони членови во 2 столб
Полска	1999		да	10 милиони членови во 2 столб
Чешка	1995		доброволно	2 милиони доброволни членови
Словачка		2003	доброволно	110 000 доброволни членови
Хрватска		2002	да	
Словенија	2000		да	
Романија		2002	да	
Бугарија	2000		да	нема официјална бројка
Русија		2002/3	Втор столб	
Естонија		2002	да	
Латвија		2002	да	
Литванија	2000	2002 (2 столб)	да	

Извор: ЕБРД

Приватни пензиски фондови во Република Македонија

Системот на пензиско и инвалидско осигурување во изминатата декада беше подложен на негативни тенденции во стопанството. Острата рецесија, војната, падот на вработеноста и порастот на невработеноста се рефлектираа врз системот на пензиска и инвалидска заштита и беа причина за реформата на постојниот пензиски систем.

Демографските промени условени од продолжениот животен век на населението уште повеќе го влоши соодносот пензионери/осигуреници. Така на пример, во 1990 година односот меѓу бројот на осигуреници и бројот на пензионери изнесуваше 3,62, во 1995 година овој однос се намали на 1,95, а во 1997 година на еден пензионер доаѓаа само 1,67 осигуреници.

Подеталната анализа на приходите и расходите на Фондот покажува дека рамнотежата е во извесна смисла илузорна. Имено покрај придонесот, Фондот остварува приходи и од други извори, како што се буџетските трансфери, дел од акцизните приходи од продажбата на нафтени деривати, продажба на акции и дивиденда. Покрај за исплата на пензии, Фондот остварува и други расходи (здравствена заштита на пензионерите, административни трошоци и др.). Докол-

ку се земат предвид единствено придонесите (на страната на приходите) и пензиските исплати (расходи), произлегува дека Фондот остварува дефицит во работењето кој во 1998 година изнесува 1,3% од БДП.

Во Република Македонија реформата е мотивирана од реални потреби. Актуарските проекции на Министерството за труд и социјална политика за наредните 100 години покажаа дека постојниот пензиски систем на тековно финансирање (pay-as-you-go) е финансиски неодржлив на долг рок. Во отсуство на реформа тоа би довело до нарушување на макроекономската стабилност.

Трестолбен пензиски систем

Новиот пензиски систем е составен од три вида (столба) на осигурување:

- задолжително пензиско и инвалидско осигурување врз основа на генерациска солидарност (прв столб);
- задолжително капитално финансирано пензиско осигурување (втор столб) ќе го претставуваат **приватните пензиски фондови**;
- доброволно капитално финансирано пензиско осигурување (трет столб).

Карактеристично за вториот столб е тесната поврзаност и зависност помеѓу обемот на вложените средства - придонесите и идните надоместоци што ќе ги остварува секое лице базирани на пазарните законitosti. И во новиот систем, вкупната стапка на придонеси ќе остане иста како и досега, односно 20% и ќе се пресметува на бруто платата. Од вкупните 20% придонеси, 13% од средствата ќе одат во првиот столб, а 7 % во вториот столб. Секој член на вториот столб, независно од тоа за кој од двата приватни пензиски фонда ќе се одлучи, ќе има своја индивидуална сметка на која ќе се регистрираат неговите уплатени придонеси и приносот од инвестициите, што во голема мера наликува на штедење. За ова осигурување е карактеристично што пензиите се актуарски поврзани со придонесите. Идната пензија зависи од акумулираните средства на индивидуална сметка (на која ќе имаат право на постојан увид) и чиј износ зависи од стапката на придонес, движењето на платите, стапката на принос од инвестициите и годините на придонесување во системот, како и од очекуваното траење на животот при пензионирање, односно очекуваниот период на користење на пензијата.

Вклучување во капиталните фондови

Сите нововработени по 1 јануари 2003 година автоматски ќе се вклучуваат во новиот пензиски систем

при што ќе треба во период од три месеци да се определат во кој од двата приватни пензиски фонда ќе се вклучат. Другите вработени ќе имаат можност во рок од една година доброволно да се решат дали ќе останат во стариот систем, односно ќе уплаќаат само во државниот фонд за пензиско и инвалидско осигурување, или ќе се вклучат во новиот тростолбен систем (самите ќе треба да оценат што е подобро за нив). Едно лице ќе може да членува само во еден фонд, а доколку сака да го смени тоа ќе биде можно со соодветно плаќање провизија и откако ќе изминат две години членство во еден фонд. Пензиите од капитално-финансираното пензиско осигурување ќе се исплаќаат во вид на месечен анuitет во определен износ сè додека осигуреникот е жив, но по желба е можна и програмирана исплата, односно осигуреникот ќе може да ги подигне средствата кога ќе ги исполни условите за оди во пензија.

Институциите на новиот пензиски систем

- Пензиски фондови
- Друштва за управување со пензиските фондови
- Пензиска агенција
- Чувар на имот (Депозитна банка)

Пензиските фондови претставуваат збир на придонесите на осигурениците кои задолжително се собираат и потоа се предаваат на управување на **друштвата за управување со средствата** (приватните фонд менаџери). Според законските определби, друштвата може да управуваат со средствата на фондот под определени услови: основачкиот капитал треба да изнесува најмалку 1,5 милиони евра (акционерски капитал од 20 милиони евра); да има позитивен рејтинг, препорачан од меѓународни кредитни рејтинг агенции и да одржуваат износ на уплатен капитал не помалку од 50% (51% од основачите-акционерите мора да се банки, осигурителни друштва или други финансиски институции). Периодот на управување со средствата е десет години. Се предвидува за првите десет години од реформиранот пензиски систем да бидат основани само две друштва. Дозволата за нивно основање, како и одобрението за управување со пензиските фондови ќе биде во надлежност на Пензиската агенција која ќе биде супервизор на капитално-финансираното пензиско осигурување.

Пензиската агенција се основа со единствена цел, а тоа е заштита на интересите на членовите на приватните фондови и развој на капитално-финансирано пензиско осигурување, кое ќе биде интегрален дел на социјалното осигурување во Република Македонија. Ќе има увид врз сите документи на друштвата за уп-

равување со пензискиот фонд и чуварите на имот. Сигурноста и заштитата на средствата на членовите, пред сè, ќе се постигне со одвојување на тие средства од средствата на друштвата кои управуваат со Пензискиот фонд, чувајќи ги на посебна сметка кај чуварот на имот. Чуварот на имот ќе има задача да следи дали трансакциите од друштвата се во согласност со законот.

Чувар на имот може да биде банка (или специјализирана депозитарна институција) која има минимум капитал од 20 милиони Евра и да не биде акционер во друштво чиј фонд го чува. Еден чувар на имот може да чува средства на повеќе фондови под услов да води одвоена евиденција и да ги чува одвоено средствата едни од други, и од сопствените средства.

Искуствата во земјите во развој кои извршиле реформи во пензиските системи и вовеле капитализирани пензиски фондови, покажуваат дека добро управуван фонд може за кратко време да акумулира значајни средства

Можност стопанските субјекти да финансираат дел од своите финансиски потреби преку емисија на хартии од вредност

Во Република Македонија приватизацијата на општествениот и државниот капитал како резултат на пазарните реструктурирања и желбата за зголемена ефикасност во работењето на стопанските субјекти не ги даде посакуваните резултати. Приватизацијата требаше да го мобилизира слободниот паричен потенцијал, да се мобилизира атомизираната парична акумулација на населението, да привлече прилив на нов капитал од странство и генерално да влијае на развивање на финансиската структура и Македонската берза. Но, нетранспарентната приватизација применета пред сè преку моделот на менаџерски откуп не само што не донесе прилив на капитал туку и ја заобиколи берзата. Со самото постоење на приватните пензиски фондови како моќни финансиски институции повторно се отвара можност за разигрување на финансискиот пазар во Република Македонија.

Финансискиот систем во Република Македонија денес е прилично неразвиен, односно плиток. Од финансиските институции доминираат банките, пазарите на пари и капитал се сиромашни со финансиски инструменти, и се со мал степен на ликвидност. Исто така, обемот на тргување е многу мал.

Колку и да се идеалистички претпоставките, сепак со воведувањето на капиталните пензиски фондови треба да дојде до диверзификација на финансиската

структура во Република Македонија, концентрација на финансиските средства и нивна ефикасна алокација. Нивното учество на финансиските пазари директно ќе влијае на зголемување на побарувачката за финансиски инструменти кои моментно не постојат или не се доволно развиени. **Силната побарувачка би требало да создаде иницијатива македонските компании да се одлучат за емисија на долгорочни хартии од вредност и котирање на Македонската берза и на тој начин да финансираат дел од своите потреби за долгорочни финансиски средства.** Приватните пензиски фондови за стопанските субјекти ќе претставуваат можен извор за финансирање на своите инвестицио-

Сите нововработени по 1 јануари 2003 година автоматски ќе се вклучуваат во новиот пензиски систем при што ќе треба во период од три месеци да се определат во кој од двата приватни пензиски фонда ќе се вклучат. Другите вработени ќе имаат можност во рок од една година доброволно да се решат дали ќе останат во стариот систем

ни потреби. Оваа можност може да претставува вистинско инвестиционо заживување во Република Македонија, кое не настанува по пат банкарско задолжување на стопанските субјекти и меѓународно задолжување на државата.

Приватните пензиски фондови при инвестирањето во хартии од вредност се водени од потребата за диверзификација на ризикот. При тоа, со Законот за капитално финансирано пензиско осигурување се предвидува 80% од средствата на приватните пензиски фондови да се инвестираат во домашната економија (во обврзници или други хартии од вредност издадени од Народна Банка на Република Македонија, Владата, Комисијата за хартии од вредност, банкарски депозити, сертификати за депозити, акции, комерцијал-

ни записи и друго) и 20% во странски инвестиции (обврзници и други хартии од вредност издадени од странски влади и централни банки на САД, Јапонија, ЕУ и други). Вложувањата на приватните пензиски фондови во македонски компании ќе бидат сигнал и за странските компании сè повеќе да обрнуваат внимание на Македонската берза и на хартиите од вредност кои се котирани на неа.

Ова директно ќе влијае на економскиот развој и макроекономската стабилност на економијата.

При самото инвестирање ќе постојат законски ограничувања во поглед на максимално вложување во одредени хартии од вредност, како и забрана за инвестирање во акции, обврзници и други хартии од вредност кои не котираат на регуларниот пазар, недвижен имот и слично.

При инвестирањето особено ќе се почитуваат принципот на сигурност на средствата на фондот, диверзификација на ризикот од инвестициите и одржување адекватна ликвидност сè со цел поголема заштита на инвеститорите.

Вложувањето во банкарски депозити значително ќе го подобри банкарскиот депозитен потенцијал и ќе им овозможи на банките зголемени банкарски пласмани и ќе се создадат можности за понатамошно намалување на активните банкарски камати.

Вложувањето во хартии од вредност од стопанските субјекти ќе значи стабилен извор за финансирање и ќе доведе до динамизирање на инвестиционата активност и развој на приватниот сектор. Инвестирањето во државни обврзници ќе претставува можност за пазарно финансирање на одредени инфраструктурни проекти, што во целина, ќе предизвика економски раст, мултипликативни инвестициони ефекти и на долг рок подобрување на квалитетот на животот на граѓаните на Република Македонија.

50 ГОДИНИ ЈУБИЛЕЈ НА СВЕТСКАТА ЦАРИНСКА ОРГАНИЗАЦИЈА (1952-2002)

Златко
ВЕТЕРОВСКИ

Светската царинска организација е независно меѓувладино тело, чија мисија е да ја подобри ефективността и ефикасноста на царинските управи. Таа е најкомпетентна глобална интервладина организација во областа на царините

Царината е критична институција за добро владеење, просперитет и заштита на општеството. Владите зависат од ефикасна царинска служба за имплементација на широката лепеза на политики од фискална, економска и социјална сфера. Царинските активности се насочени кон целите кои се поврзани со приоритетите на Владата во следниве области: **прибирање на царински давачки и такси, заштита на општеството, заштита на човековата околина, прибирање на статистички информации, почитување на трговските закони, олеснување на трговијата, заштита на културното наследство.**

Бидејќи Царинската управа извршува услуги од различни владини политики, таа има многу допирни точки со други владини агенции, министерства или агенции. Заради тоа, дејствувањето на Царината на национално ниво е во центарот на успешно исполнување на политичките амбиции.

Светската царинска организација (СЦО) го потпомага националното економско богатство и општествената заштита на нејзините земји членки преку промовирање на чесна, транспарентна и однапред предвидлива царинска околина. Со ова се потпомага и развојот на меѓународната трговија, транспортот и туризмот, но, исто така, се создава и морална основа за ефикасно дејствување

ње против недозволената трговија која се случува преку царинските граници.

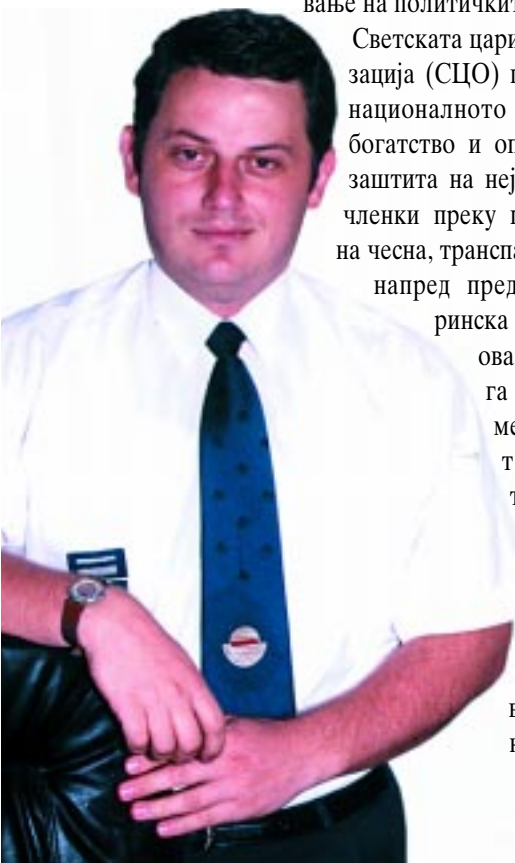
МИСИЈАТА НА СВЕТСКАТА ЦАРИНСКА ОРГАНИЗАЦИЈА

Светската царинска организација е независно меѓувладино тело, чија мисија е да ја подобри ефективността и ефикасноста на царинските управи. Таа е најкомпетентна глобална интервладина организација во областа на царините.

За да ја исполни оваа мисија, Светската царинска организација:

- Изготвува, одржува, поддржува и промовира меѓународни инструменти за хармонизација и униформна примена на упростени и ефикасни царински системи и постапки кои се однесуваат на движењето на стоките, луѓето и минувањето преку царинските граници;
- Ги охрабрува земјите членки во нивните напори да обезбедат примена на законите, со максимизирање на соработката помеѓу земјите членки и меѓународните организации во борбата против царинските и други прекугранични прекршоци;
- Им помага на земјите членки во нивните напори за справување со предизвиците на современите деловни активности и приспособување кон променливите околности, со промовирање на комуникација и соработка помеѓу земјите членки и со други меѓународни организации, како и преку зајакнување на интегритетот, развојот на човечките потенцијали, транспарентност, подобрување на раководењето и работните методи на царинските управи и користење на најдобри практични искуства.

Златко Ветеровски има завршено Економски факултет во Скопје, насока надворешна трговија и маркетинг. Во Царинската управа на Република Македонија е советник во Кабинетот на генералниот директор. Повеќе пати престојувал во странство на стручни усовршувања. Последното е како експерт на Светската царинска организација во Брисел во периодот септември–октомври 2001 година.

*Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

КРАТКА ИСТОРИЈА

Историјата на Светската царинска организација почнува од 1947 година, кога тринаесет влади претставени во Комитетот за Европска економска соработка се согласија да формираат Работна група за испитување на можноста за воспоставување една или повеќе интер-европски царински униии, базирани врз принципите на Општата спогодба за царини и трговија (ГАТТ).

Во 1948 година, Работната група формира два комитети - Економски комитет и Царински комитет. Економскиот комитет е претходник на Организацијата за економска соработка и развој (ОЕЦД), а Царинскиот комитет стана она што сега е Советот за царинска соработка (СЦС).

Во 1952 година, стапува во сила Конвенцијата со која се формира Советот за царинска соработка. После повеќе години на пораст, во 1994 година Советот го усвојува работното име Светска царинска органи-

За да ја исполни својата мисија, Светската царинска организација изготвува, одржува, поддржува и промовира меѓународни инструменти за хармонизација и униформна примена на упростени и ефикасни царински системи и постапки кои се однесуваат на движењето на стоките, луѓето и минувањето преку царинските граници

зација, како резултат на неговата транзиција кон една вистинска глобална интервладина организација. Таа е сега глас на повеќе од 150 царински управи кои ги спроведуваат политиките на нивните влади на сите континенти и ги претставува сите степени на економски развој.

Денес, членките на Светската царинска организација се одговорни за извршување на над 95% од меѓународната трговија.

СТРУКТУРА

Светската царинска организација е форум каде делегатите од сите земји членки разговараат за различни царински проблеми на еднакво ниво. Секоја земја има само еден претставник и еден глас. Таа на земјите членки им нуди многу конвенции и други меѓународни инструменти. Земјите членки на Светската царинска организација може исто така да ја искористат погодноста за техничка помош и обуки коишто се вршат од страна на Секретаријатот или преку негова координација. Светската царинска организација е раководена од Советот и Комисијата за политика (24 члена) со финансиски совети од Комитетот за финансии (17 члена). Светската царинска организација ра-

боти преку комитети и Секретаријат за извршување на клучните активности од Стратешкиот план на Светската царинска организација, кој е одобрен од Советот.

Светската царинска организација е раководена од генерален секретар. Околу 60 царински експерти, кои се назначени од Светската царинска организација или се технички аташеа, обезбедуваат високо ниво на техничка експертиза за различните програми и проекти на Светската царинска организација. Два официјални јазика на Светската царинска организација се англискиот и францускиот. Шпанскиот јазик се употребува за некои технички состаноци.

ЗАЕДНИЧКИ ЈАЗИК НА МЕЃУНАРОДНАТА ТРГОВИЈА

Хармонизиран систем

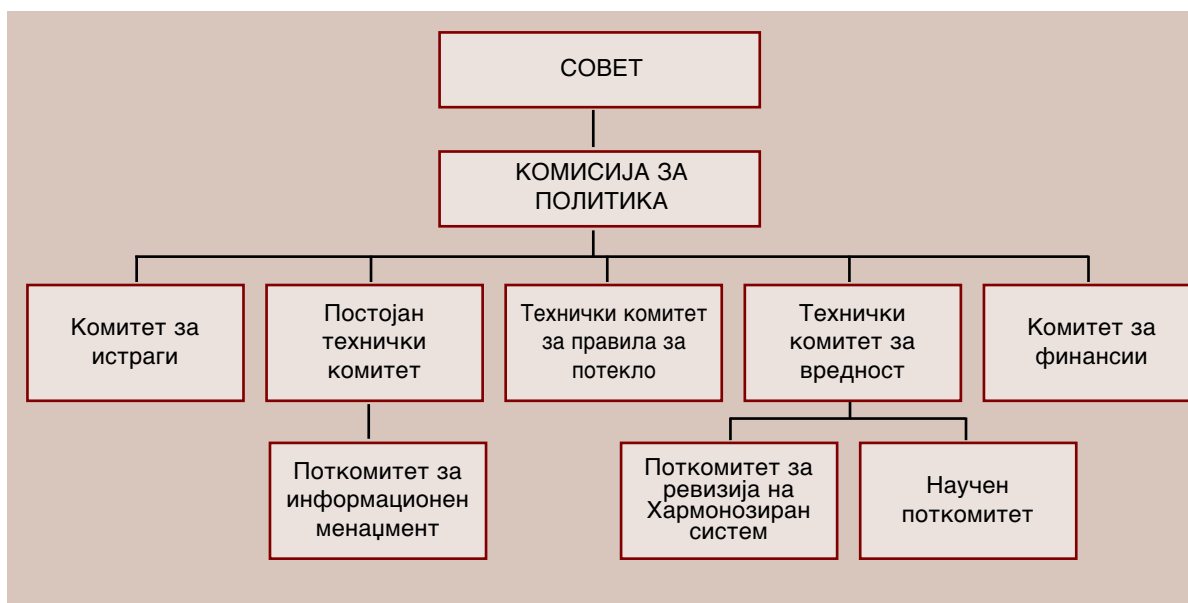
Основно средство за водење на меѓународната трговија е постоење на меѓународно усвоен и прифатен систем за класификација на стоките. Едно од најзначајните достигнувања на Светската царинска организација е донесувањето на Хармонизираниот систем за распоредување на стоките. Системот што влезе во сила на 1 јануари 1988 година содржи преку 5.000 групи на производи претставени преку шестцифрени ознаки и во себе содржи неопходни дефиниции и правила со цел да обезбеди униформна примена.

Новиот систем претставуваше огромен успех. За период од 4 години, преку сто земји кои покриваат 90% од светската трговија го прифатија Хармонизираниот систем, правејќи од него најеминентна меѓународна номенклатура на стоки што се применува во светот.

Хармонизираниот систем се користи не само како основа за царинските тарифи и за собирање на податоци за меѓународната трговска статистика, туку и како основа при издавањето на сертификати за потекло на стоките, во меѓународните трговски преговори, во превозните тарифи. Тој е навистина еден од основите во меѓународното трговско право.

Со цел да се олесни примената на Хармонизираниот систем, беа издадени голем број на дополнителни публикации. Ова ги вклучува и Коментарските објаснувања, како и Збирката на мислења за класификација на стоките, која ги објаснува сите одлуки донесени од страна на Комитетот за Хармонизиран систем за класификација на стоките. Како дополнителна електронска публикација, е подготвен и компакт диск за Хармонизираниот систем, кој содржи листа на голем број на стоки-предмет на меѓународна трговија со нивниот шестцифрен нумерички број. Дискот, и покрај тоа што не е официјален инструмент им помага на

Главни Комитети на Светската царинска организација се:

корисниците на Хармонизираниот систем да одлучат за класификација на стоките во соодветниот тарифен број, при тоа намалувајќи ги потребното време и трошоците, обезбедувајќи правилна наплата на давачките, минимизирајќи ги несогласувањата помеѓу Царината и трговците и, воопшто, олеснување на меѓународната трговија.

Многу други чекори се направени со цел да се олесни униформната примена на Хармонизираниот систем. На пример, техничка помош се дава на земјите во развој со цел да изградат царински лаборатории, кои се основен услов за правилно распоредување на стоките според Хармонизираниот систем.

ЦАРИНСКО ВРЕДНУВАЊЕ ЧЛЕН VII ОД ГАТТ ДОГОВОРОТ

Царинското вреднување е основна карактеристика на современите царински системи. Тоа е важно за правилна наплата на давачките, било за зголемување на Буџетот или пак како средство за заштита на домашната индустрија. Царинското вреднување е, исто така, значаен инструмент во различни инструменти во меѓународната трговија, како што е статистиката, договорите за квоти и лиценци, даноци и прелевмани, како и примената на преференцијалните системи.

При идеални прилики, увезените стоки ќе бидат третирали на ист начин од сите царински управи со примена на универзален систем за вреднување заснован на соодветни претпоставки.

Тежнејќи кон овој идеал, одреден борј на земји се сретнаа во Женева на 30 октомври 1947 година за да го потпишат Општиот Договор за царини и трговија (ГАТТ). Членот 7 од овој Договор се однесува на

Основно средство за водење на меѓународната трговија е постоење на меѓународно усвоен и прифатен систем за класификација на стоките. Едно од најзначајните достигнувања на Светската царинска организација е донесувањето на Хармонизираниот систем за распоредување на стоките. Системот што влезе во сила на 1 јануари 1988 година содржи преку 5000 групи на производи претставени преку шестцифрени ознаки и во себе содржи неопходни дефиниции и правила со цел да обезбеди униформна примена

вреднување на стоките за царинска примена и ги дава основите за развојот на два меѓународни система за вреднување.

Конвенцијата за вреднување на стоките за царински цели, општо прифатена како Бриселска дефиниција на вредноста, стапи во сила на 28 јули 1953 година. Бидејќи оваа Конвенција не успеа да стекне универзална примена, се прејде на примена на членот VII од Општата спогодба за царини и трговија, познат како ГАТТ-ов код за вреднување. Овој код произлезе од Токиската рунда на мултилатерални трговски преговори, завршени во 1979 година под покровителство на ГАТТ.

ГАТТ Договорот за царинско вреднување стапи во сила на 1 јануари 1981 година. Бројот на земјите кои го применуваат Договорот покриваат повеќе од 70% од светската трговија.

На 15 април 1994 година, во Маракеш, е потпишан завршниот акт кој ги вклучува резултатите на Уругвајската рунда на преговори, кога е донесен и Договор за царинско вреднување кој се заснова на Договорот за примена на член VII од ГАТТ.

Светската трговска организација е одговорна за надгледување во примената на Договорот и давање информации на договорните страни за работи кои

произлегуваат од Договорот. Светската царинска организација, од друга страна, обезбедува униформност во интерпретацијата и примената на техничко ниво. СЦО и СТО се во постојана соработка како постојани посматрачи на седниците на двете страни. Значајно достигнување на СЦО на полето на вреднувањето е подготовката и издавањето на Зборникот на мислења кој содржи серија на инструменти, усвоени од договорните страни за примена на ГАТТ-овиот код за вреднување. Друга значајна студија се однесува на економските и фискалните влијанија од примената на ГАТТ Договорот за вреднување, Студија за измами при царинските вреднувања, како и публикација за контрола на царинското вреднување.

Сега, повеќе од кога и да било, една од клучните улоги на царината е олеснувањето на трговијата со истовремено зголемена контрола и заштита на општеството. Земајќи ги предвид искуствата од минатото и сегашната реалност, Светската царинска организација помага да се формира иднината на виталното средство за владите. Тоа средство е Царината

ПОТЕКЛО НА СТОКИТЕ

Определувањето на потеклото на стоките е клуч на секоја трговска политика, трговска статистика и општа макроекономска анализа. За жал, се до скоро не постоеше општ модел за определување на потеклото. Во Анексот Д1 на Кјото Конвенцијата, која влезе во сила на 6 декември 1977 година, се обезбедени модели на дефиниции за целосно добиени производи и аналитички коментари за критериумите за битна трансформација на стоките. Меѓутоа, овој Анекс беше прифатен само од 20 земји. Сегашна активност на Светската царинска организација и Светската трговска организација во рамките на Договорот за правила за потекло отвора ново поглавје при определување на потеклото на стоките.

ОБУКА И ТЕХНИЧКА СОРАБОТКА

Една од многу важните функции на Светската царинска организација е да им помага на членовите во

обуката на царинските службеници, со цел да можат успешно да се соочат со растечкиот број на предизвици што ги наметнува современото царинско работење. Секретаријатот на Светската царинска организација располага со мал тим на специјалисти за обука. Резултат на неговата работа се различни обуки и активности за техничка соработка, меѓу кои се најважни следниве:

- изготвување на програми за обука за различни царински активности за употреба од страна на националните царински управи;
- организирање на курсеви за инструктори од националните царински управи;
- одржување на курсеви и семинари поврзани со примената на конвенциите на Светската царинска организација;
- организирање стипендии за престој во Светската царинска организација, каде што учесниците имаат можност поблиску да се запознаат со работата на Светската царинска организација и да ги стимулира на понатамошни студии во врска со царинската активност.

ЗАКЛУЧОК

Царинските управи секогаш се соочени со предизвикот за брзо, непрекинато и сигурно царинење на стоките.

Сега, повеќе од кога и да било, една од клучните улоги на царината е олеснувањето на трговијата со истовремено зголемена контрола и заштита на општеството. Земајќи ги предвид искуствата од минатото и сегашната реалност, Светската царинска организација помага да се формира иднината на виталното средство за владите. Тоа средство е Царината.

Светската царинска организација е форум за дијалог и размена на искуства на царинските службеници низ целиот свет. Тие создаваат инструменти и визија која треба да се исполни низ секојдневната работа, а таа визија има влијание на секоја од земјите членки, на секоја царинска управа и на професионалниот живот на секој царински службеник.

ПОДЕМОТ НА СТРАНСКИТЕ ИНВЕСТИЦИИ ВО ТРАНЗИЦИОНИТЕ ЕКОНОМИИ ЌЕ ГО ИЗДРЖИ ГЛОБАЛНОТО ЗАБАВУВАЊЕ

Нов извештај на Economist Intelligence Unit

Според новиот извештај на Economist Intelligence Unit, инвестиционите можности на Источна Европа за странските директни инвестиции (СДИ) во 27 транзициони економии, приливот на СДИ во транзиционите економии ќе биде интензивен и на среден рок, поттикнат од подобрените деловни окружувања низ целиот регион. Проекциите посочуваат дека вкупните приливи на СДИ во сите 27 земји во 2001-2005 ќе достигнат 162 милијарди американски долари, 36 проценти повеќе од периодот од 1996-2000, кога се остварија 119 милијарди американски долари

Проекциите се базирани на моделот на рангирање на деловното окружување на Economist Intelligence Unit, кој ги опфаќа актуелните и идните трендови во деловните окружувања и ги рефлектира главните двигатели на СДИ. Моделот покажува дека разликите во пазарната големина, квалитетот на целокупното деловно окружување, трошоците за плати, богатството со природни ресурси, методите на приватизација и пазарниот пристап ја објаснуваат речиси целата меѓудржавна варијација во приходите од СДИ во регионот од 1996 до 2000 година.

Понискиот раст на земјите од Организацијата за економска соработка и развој (ОЕЦД) и зголемените перцепции на ризик, во скоро време ќе го намалат приливот на СДИ во транзиционите економии. Меѓутоа, тоа ќе биде врамнотежено со зголемената релативна атрактивност на регионот во споредба со повеќето други пазари во подем, што претставува политички предизвикано позитивно влијание на неодамнешните настани врз можностите за СДИ за Русија и Централна Азија, големата продажба на државниот имот и зголемените притисоци врз западните компании за намалување на трошоците, што ќе ја зголеми атрактивноста на релоцирање на операциите кон Источна Европа. Според тоа, иако не се очекува глобалната економска активност да се забрза до втората

половина на 2002 година, приливот на СДИ во регионот се предвидува да достигне речиси 32 милијарди американски долари во 2002 година, што ќе претставува нов вкупен рекорд.

Речиси половина од сите приливи во регионот од 2001 до 2005 година ќе бидат во земјите од Источна и Централна Европа (табела 1). Приливите во Русија се проектирани во просек да изнесуваат 6,6 милијарди американски долари годишно во периодот од 2001 до 2005 година, што е над двојно повеќе од скромниот годишен просек од 3,2 милијарди американски долари регистриран од 1996 до 2000 година. СДИ ќе претставуваат значителен дел од БДП во голем број земји во регионот, како на пример до 7 проценти во Чешка, Словачка и некои земји од Заедницата на независни држави. Како што се завршуваат можностите за приватизација, новите почетни инвестиции и последователните инвестиции од докажаните инвеститори ќе имаат сè позначајна улога.

Во 2000 година, реалниот БДП на регионот се зголеми за 6 проценти, што претставува негов најдобар резултат досега од почетокот на транзицијата. Просечниот раст се предвидува да се забави на сè уште подносливи 4,5 проценти во 2001 и 3,8 проценти во 2002 година. Меѓутоа, стабилниот раст на инвестициите, брзата структурна промена и драстичните подобрувања на конкурентноста (поттикнати главно

Прилив на странски директни инвестиции, избрани транзициони економии, 1996-2005

(во милиони \$, годишен просек)

	1996 - 2000			2001 - 2005		
	Вкупно	% од БДП	\$ per capita	Вкупно	% од БДП	\$ per capita
Земја						
ЦИЕ	12.955	4.4	195	16.120	4.0	243
Чешка	3.463	6.4	337	4.960	6.9	486
Унгарија	2.029	4.4	201	2.030	3.0	205
Полска	6.528	4.3	169	6.900	3.2	178
Словачка	699	3.5	129	1.640	6.9	303
Словенија	236	1.3	119	590	2.4	296
Балкан	3.023	3.2	55	4.530	3.8	81
Албанија	73	2.4	19	180	3.7	44
Б и Х	67	1.5	18	340	5.7	82
Бугарија	594	5.1	74	950	5.6	121
Хрватска	882	4.4	196	940	3.6	194
Македонија	70	2.1	35	180	4.8	90
Романија	1.115	3.0	50	1.350	2.9	60
Југославија	222	1.3	21	580	3.7	54
Балтик	1.173	5.5	154	1.270	4.1	169
Естонија	310	6.3	214	350	4.7	243
Латвија	403	6.7	164	470	5.5	198
Литванија	460	4.4	124	450	3.1	121
ЗНД	6.699	1.7	24	10.540	2.1	37
Арменија	112	6.1	30	130	6.0	34
Азербејџан	681	17.5	86	450	7.4	55
Белорусија	239	1.8	24	210	1.6	21
Грузија	152	3.0	28	160	2.7	29
Казакстан	1.289	6.7	86	1.300	5.2	88
Киргистан	59	3.7	13	90	5.0	18
Молдавија	72	4.9	17	120	6.8	28
Русија	3.246	1.1	22	6.600	1.7	46
Таџикистан	25	2.3	4	30	2.2	5
Туркменистан	94	3.1	20	130	2.2	26
Украина	596	1.5	12	1.060	2.1	21
Узбекистан	135	0.9	6	250	2.2	10
Вкупно	23.851	3.0	57	32.460	3.1	78

Извор: Economist Intelligence Unit

Стабилниот раст на инвестициите, брзата структурна промена и драстичните подобрувања на конкурентноста (поттикнати главно од СДИ) во последните години, ги ставија повеќето економии од Централна и Источна Европа во цврста позиција од која ќе можат да го издржат краткорочното намалување на побарувачката во Европската унија

од СДИ) во последните години, ги ставија повеќето економии од Централна и Источна Европа во цврста позиција од која ќе можат да го издржат краткорочното намалување на побарувачката во Европската унија. Растот од 4 до 5 проценти годишно треба да биде одржлив на среден рок, поттикнат од

приносите од претходната реформа, ефектот на зголемениот увоз на капитални добра и технологија врз продуктивноста и подобрувањето на инфраструктурата.

Подобрено деловно окружување ќе биде главен поттик за приливот на СДИ особено со завршувањето на приватизационите можности во понапредните економии во регионот. Растот на продуктивноста ќе има тенденција да го неутрализира негативниот ефект од зголемените трошоци за плати врз СДИ. Се очекува Естонија и понатаму да има најдобро деловно окружување во регионот од 2001 до 2005 год-

Резултати и ранг на деловното окружување¹

(во милиони \$, годишен просек)

Земја	2001 - 2005		1996 - 2000		2001-2005 / 1996 - 2000	
	Вкупен резултат	Ранг	Вкупен резултат	Ранг	Промена во резултатот	Промена во рангот
Естонија	7.40	1	6.86	1	0.54	0
Унгарија	7.26	2	6.42	2	0.83	0
Полска	7.07	3	6.22	3	0.85	0
Чешка	7.01	4	6.18	4	0.83	0
Словенија	6.96	5	6.08	5	0.87	0
Литванија	6.95	6	5.74	7	1.21	1
Латвија	6.88	7	5.87	6	1.01	-1
Словачка	6.57	8	5.46	8	1.11	0
Хрватска	6.33	9	5.23	9	1.10	0
Бугарија	5.94	10	4.03	17	1.91	7
Казакстан	5.59	11	4.30	13	1.29	2
Русија	5.49	12	4.12	14	1.36	2
Ерменија	5.34	13	4.50	10	0.84	-3
Азербејџан	5.28	14	4.35	12	0.92	-2
Романија	5.24	15	4.10	15	1.14	0
Југославија	5.23	16	2.79	27	2.44	11
Македонија	5.21	17	4.47	11	0.73	-6
Албанија	5.09	18	4.01	19	1.07	1
Украина	4.95	19	3.27	23	1.69	4

ина. Се очекува Сојузна Република Југославија да забележи најдобри апсолутни и релативни подобрувања, преминувајќи од најниското на 16 место (табела 2), додека Македонија во истиот период, се очекува да забележи пад за шест места во рангирањето.

Иако спроведувањето на реформите и понатаму ќе претставува сериозен проблем, сепак се очекува Русија значително да го подобри нејзиното деловно окру-

жување на среден рок. Реорганизирањето на политичките односи на Русија со Запад по терористичките напади на 11 септември, може да има големо влијание врз СДИ преку олеснување на интеграцијата на Русија во глобалната економија (вклучувајќи преку членство во Светската трговска организација), менување на впечатоците на Запад за Русија и со искоренување на непријателството кон странскиот капитал во Русија.

Забелешка: Од крајот на деведесеттите години, Economist Intelligence Unit во неговите меѓународни рангирања на деловното окружување, обезбедува квантитативно претставување на глобалните трендови. Во рамката се опфатени 60-тина од водечките економии во светот кои редовно се анализираат во публикациите на Country Forecasts. Со моделот се настојува да се утврди квалитетот или атрактивноста на деловното окружување, како и неговите клучни компоненти, преку користење на квантитативни податоци, деловни прегледи и експертски проценки. Квантитативното проценување на деловното окружување (можностите за деловна активност), и овозможува на една земја да се рангира врз основа на нејзината целокупна позиција во секоја од десетте категории, на глобална и на регионална основа. Моделот на рангирање е проширен и се применува на 27 транзициони економии.

ЕКОНОМИЈА ВО УСЛОВИ НА ТЕРОРИЗАМ И ВОЈНА

Без разлика дали се работи за голема или мала економија, добра или лоша влада, разумна или неразумна економска политика, економските движења се неизбежно негативни. Единствено што ѝ преостанува на владата во таква ситуација е да ја контролира штетата. Од нејзината умешност зависи дали безбедносната и политичка нестабилност ќе биде придружена со целосен распад на економскиот систем или ќе се води активна економска политика за контрола на штетата и зачувување на основите на економската стабилност

Економскиот раст и војната не одат заедно. Економскиот раст се заснова на инвестиции, раст на потрошувачката, раст на извозот. А тие, бараат сигурност. Кога во земјата се пука, расте несигурноста, а со тоа и ризикот. Кога нееекономскиот ризик се зголемува, економскиот раст се намалува. Тогаш, инвеститорите се воздржуваат од вложување, населението ја сведува потрошувачката на најнеопходните нешта, странскиот капитал бега од земјата, а странските трговски партнери бараат добавувачи од земји во кои не се пука. Нормална реакција на нормални луѓе, сите бегаат од преголемиот ризик кој го носат тероризмот и војната.

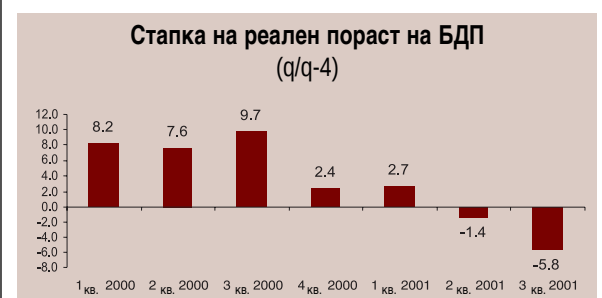
Во такви услови доаѓа до пад на бруто домашниот производ, пад на инвестициите и приватната потрошувачка, пад на даночните приходи, раст на буџетските расходи за безбедноста, зголемување на буџетскиот дефицит, намалување на извозот, зголемување на дефицитот на тековната сметка на платниот биланс, пад на девизните резерви, девалвација на курсот на националната валута и појава на инфлација. Без разлика дали се работи за голема или мала економија, добра или лоша влада, разумна или неразумна економска политика, економските движења се неизбежно негативни. Единствено што ѝ преостанува на владата во таква ситуација е да ја контролира штетата. Од нејзината умешност зависи дали безбедносната и политичка нестабилност ќе биде придружена со целосен распад на економскиот систем или ќе се води активна економска политика за контрола на штетата и зачувување на основите на економската стабилност.

Не навраќајќи се многу во минатото, ќе се задржиме на економските резултати на пет економии кои во одредени периоди од последните пет години се нашле погодени од силни политичко безбедносни шокови. Тоа се Израел, Македонија и САД кои во 2001 година беа погодени од суров тероризам кој прерасна во ограничени воени дејства, а потоа Хрватска и СР Ју-

гославија кои поминаа низ војни и на крајот Албанија која во 1997 година доживеа тешка внатрешна политичка криза која доведе до колапс на нејзината економија, а само благодарение на меѓународната интервенција не прерасна во крвава граѓанска војна.

Економски движења во Израел во 2001 година

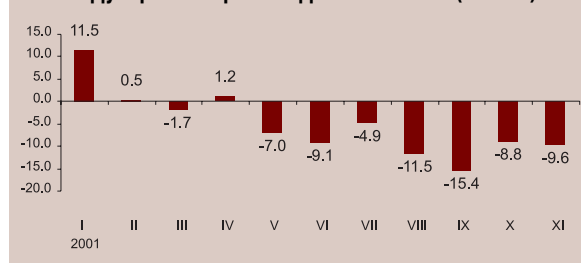
По подолг период на мир придружен со висок економски раст, во четвртиот квартал на 2000 година Израел навлезе во нова спирала на насилства. Оттогаш, израелската економија е во постојан пад кој се заострува паралелно со влошувањето на безбедносната ситуација. Бруто домашниот производ во 2001 година реално се намали за 0.5%, предизвикувајќи пад на БДП по жител за 2.8%. Извозот кој беше локомотива на растот во претходните години падна за 13% (доларски вредности), а дефицитот во тековната сметка на платниот биланс се зголеми за 1.2% во однос на БДП. Зголемената несигурност во земјата предизвика висок пад на инвестициите во основни средства од 13%. Просечната инфлација изнесуваше 1.1% како последица на рестриктивната монетарна политика и намалената производна активност. Индикаторите за рецесијата се евидентни во сите пазарни дејности, а единствено во јавниот сектор дојде до значаен пораст на јавната потрошувачка и се зголеми бројот на вработените.

Извор: Централно биро за статистика на Израел

Како што домашната безбедносна ситуација се влошуваше така се интензивираше и рецесијата во израелската економија. Негативните ефекти од безбедносната криза беа најизразени во туризмот и извозот на Палестинска територија, но не помалку беа погодени земјоделството и градежништвото. Економската рецесија беше заострена со рестриктивната монетарна политика која беше неопходна за одбрана на ниската инфлација. Но, како последица на тоа, краткорочните каматни стапки се задржаа на релативно високо ниво од 6% во последниот квартал од 2000 година и на нешто над 4% во 2001 година. Тие стапки беа некомпатибилни со ниското ниво на економска активност, глобалниот тренд на каматните стапки на светските пазари и отсуството на инфлациони притисоци во земјата.

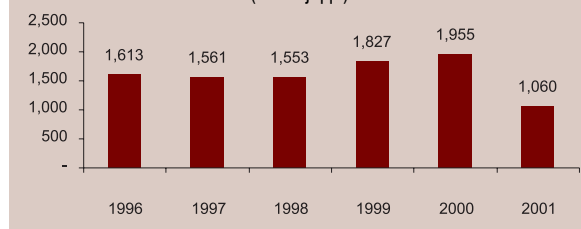
Индустриско производство во 2001 (м/м-12)

Извор: Централно биро за статистика на Израел

Рецесијата ги редуцира буџетските приходи при истовремен пораст на јавните расходи како последица на зголемените безбедносни трошоци. Поради тоа, буџетскиот дефицит во 2001 година достигна 4.1% (дефицитот би бил поголем доколку Израел не добива значителни буџетски донации од САД) од БДП, наспроти балансираниот буџет во претходната година. Истовремено, се очекува буџетскиот дефицит во 2002 година да изнесува околу 4.3%.

Пристигнати туристи по воздушен пат (во илјади)

Извор: Централно биро за статистика на Израел

Извоз и увоз на стоки и услуги

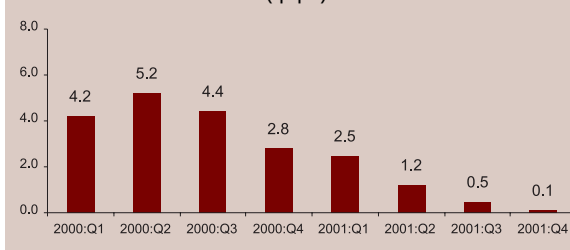
	Во национална валута		Стапки на пораст	
	Увоз	Извоз	Увоз	Извоз
1999	188.983	151.485		
2000	212.537	184.492	12.5	21.8
2001	200.291	158.291	-5.8	-14.2

Извор: Централно биро за статистика на Израел

Економијата на САД по 11-ти септември

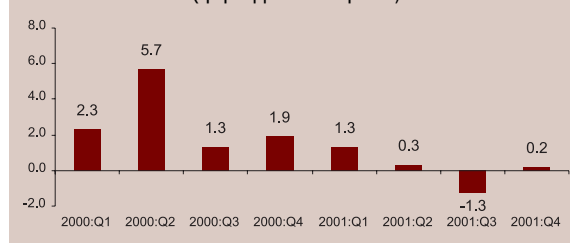
Развојот на настаните во глобалната економија во 2001 година беше под влијание на терористичките напади во Њујорк и Вашингтон како и почетокот на воените дејствија во Авганистан. Во септември, проценетата стапка на раст на глобалната економија беше намалена од 3.2% на 2.6%, а по нападите на само 1.5-2%, пораст близу до оној во годините на глобалната рецесија (1991, со стапка на раст од 1.4% и 1982, со пораст од 1.1%). Како резултат на влошената економска состојба, волуменот на меѓународната трговија се намали, со предвидување дека ќе забележи раст од 2% наспроти растот од 12.5% во претходната година.

Реални стапки на раст на БДП во САД (q/q-4)

Извор: Биро за економска анализа на САД

Реални стапки на раст на БДП во САД (q/q-1 десејонизирани)

Извор: Биро за економска анализа на САД

Директна последица од настаните во САД беше намалување на производните капацитети и редуцирање на ефективната побарувачка. Негативниот ефект посебно ги зафати воздушниот сообраќај, туризмот, хотелиерството и осигурителните компании, со негативно мултиплицирачко влијание врз целокупната

економија. Причинетата штета на американската економија е проценета на 200 милијарди САД долари или 2% од БДП на САД. Дотолку повеќе, нападите го еродираа чувството на населението за економска и политичка сигурност, така што психолошкиот ефект се очекува да трае подолг период.

Овие секундарни ефекти ја зафатија и глобалната економија, пред сè, авионската индустрија, а резултатот беа бројни отпуштања на работници. Зголемената неизвесност влијаеше врз пораст на заштедите за „полоши времиња“ односно пад на инвестиционата активност и воздржаност во секторот на домаќинства и бизнис секторот.

Уште една негативност од нападите во САД беше и порастот на трансакционите трошоци во светската економија како резултат на построгите сигурносни мерки и осигурителни премии на прекуграничната трговија и транспортните услуги. Ова негативно ќе влијае врз бизнисот и волуменот на меѓународната

Економскиот раст и војната не одат заедно. Економскиот раст се заснова на инвестиции, раст на потрошувачката, раст на извозот. А тие, бараат сигурност. Кога во земјата се пука, расте несигурноста, а со тоа и ризикот. Кога неекономскиот ризик се зголемува, економскиот раст се намалува. Тогаш, инвеститорите се воздржуваат од вложување, населението ја сведува потрошувачката на најнеопходните нешта, странскиот капитал бега од земјата

трговија, меѓутоа, сè уште е тешко да се процени магнитудата на негативниот ефект.

Во последниот квартал на 2001 година, состојбите во американската економија се подобрија, така што на крајот од годината беше остварена стапка на пораст на БДП од 0.2%. Овој пораст главно се должи на зголемената владина потрошувачка и кредитната линија за финансирање на автомобилската индустрија со 0% каматна стапка. Во последниот квартал потрошувачката се зголеми за 5.4%, главно како резултат на експанзијата на автомобилската индустрија, а издатоците за трајни добра се зголемија за 38.4%, најголем пораст по 1986 год. Сепак индустриското производство забележа пад од 5.8% во однос на 2000 год. Цените на мало се зголемија за 2.9%, а општото ниво на плати за 4.1%, што е слично на 2000 година.

Фискалните власти во САД најавија итен пакет за помош како фискален стимуланс во износ од 1.25% од БДП во 2001 година, 1.7% од БДП во 2002 и 2003 година и 1.2% од БДП во 2004 година. Дополнително, фискални промени беа имплементирани и во вид на зголемен даночен поврат во втората половина на 2001 година, а беше најавено и намалување на стапките на данокот на доход. Надежите за брзо заздравува-

ње на американската економија, се базирани токму на експанзивната монетарна и фискална политика преку кои се поттикнува домашната побарувачка. Но, сепак, сегашните проекции се дека БДП во 2002 година реално ќе порасне за само 0.7%.

Војната во Хрватска

Во текот на 1989 година Хрватска (тогаш дел од СФРЈ) го започна макотрпниот процес на транзиција. Само две години подоцна Хрватска беше во војна. Со оглед на фактот дека трошоците за обнова на земјата по војната беа воглавно финансирани од домашни извори, крајниот ефект од војната беше екстремно тежок процес на транзиција.

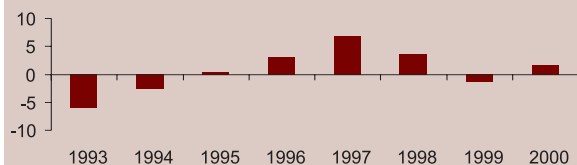
Според официјалните податоци, директните економски штети од војната изнесуваа 8,5 милијарди САД\$, а индиректните штети беа проценети на 4,7 милијарди САД\$. Во текот на 1993 година, БДП забележа пад од 8,0%.

Извор: IMF Country Report, Croatia: Selected economic indicators

Во текот на војната, 30% од основните средства беа уништени или разорени. Консеквентно, индустриското производство во 1993 година се намали за 6% во однос на претходната година и дојде на ниво од само 45% од максималното производство постигнато во 1987 година. Така, и покрај надолниот тренд во вработеноста, продуктивноста опадна за 0,8%. Трошоците на производство на крајот на годината се зголемија за 1.076% во однос на претходната година што значеше крајно вложување на конкурентската способност на хрватската индустрија. Дополнително, поради драстичниот пад на домашната побарувачка и побарувачката од земјите на Источна Европа, хрватските производители беа присилени да го зголемат извозот без разлика на неповолните цени (цените на хрватските производи на странските пазари се секогаш пониски од домашните цени односно товарот на ниските извозни трошоци ги поднесуваат домашните потрошувачи). Девизниот курс куна/САД\$ беше вештачки одржуван на високо ниво што негативно се одрази врз конкурентноста на хрватскиот извоз. Цената на принудниот извоз повторно ја поднесе домашниот пазар.

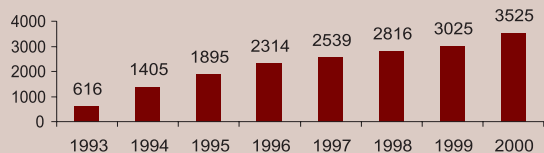
Стапка на пораст на индустриско производство (г/г-1)

Извор: IMF Country Report, Croatia: Selected economic indicators

Инфлацијата доби „галопирачки“ размери и достигна ниво од 1.149,2% (декември 1993/декември 1992). Официјалните девизни резерви во 1993 година изнесуваа 616 милијарди САД долари ниво еквивалентно на вредноста на увозот за само 1,2 месеци. Колку за споредба, веќе следната година девизните резерви се зголемија на ниво од 2,4 месечен увоз.

Официјални девизни резерви (крај на година, милијарди САД\$)

Извор: IMF Country Report, Croatia: Selected Economic Indicators

Војната на НАТО против СР Југославија

Бомбардирањата на НАТО врз СРЈ кои траеја неполни три месеци од март до јуни 1999 година и нанесоа огромна економска штета на југословенската економија. Покрај запрената економска активност во периодот на војната, физичките оштетувања на производните капацитети и инфраструктурата имаа продолжен негативен ефект и во наредниот период.

После релативно успешната 1998 година кога сите најважни економски индикатори беа позитивни, војната во 1999 година предизвика негативни движења во сите области. Индустриското производство се намали за 23.1%, предизвикувајќи пад на БДП од 17.7%. Намалената економска активност во земјата резултираше со намалена надворешно-трговска размена. Притоа, увозот се намали за 31.8%, а извозот за дури 47.6%. Како последица на намаленото производство и уништените производни капацитети бројот на вработени лица се намали за 10.3% во 1999 година.

	реални стапки на промена	
	1998	1999
БДП	2.5	-17.7
Индустриско производство	3.6	-23.1
Извоз	6.8	-47.6
Увоз	0.1	-31.8
Број на вработени	-	-10.3

Извор: Економски извештај за Европа, ЕЦЕ/ООН

Кризата во Албанија

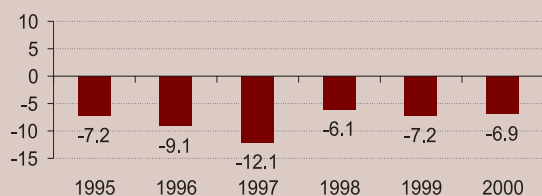
Во почетокот на 1997 година, т.н пирамидални штедилници во Албанија пропаднаа, внесувајќи ја земјата во длабока економска и социјална криза. Набрзо, конфузијата предизвикана од пропаستот на штедилниците се интензивираше и прерасна во (скоро) цивилна војна, така што владата загуби контрола над поголем дел од земјата. Државните институции престанаа да функционираат и економската активност виртуелно стагнираше. Европската Унија брзо реагираше и испрати сили за одржување на внатрешната безбедност со што спречи незаконското прерасне во граѓанска војна.

Директна последица од настаните во САД беше намалување на производните капацитети и редуцирање на ефективната побарувачка. Негативниот ефект посебно ги зафати воздушниот сообраќај, туризмот, хотелиерството и осигурителните компании, со негативно мултиплицирачко влијание врз целокупната економија. Причинетата штета на американската економија е проценета на 200 милијарди САД долари или 2% од БДП на САД

Кризата ги зафати сите сегменти на економијата. Редовното снабдување со сировини беше оневозможено, посебно во индустријата и градежништвото. Консеквентно, индустриското производство оствари пад од 5.5% во споредба со претходната година кога беше забележан пораст од 13.6%, а градежништвото забележа стапка на раст од -6.3%. Овие негативни тенденции го зафатија и земјоделството, каде производството веќе неколку години наназад опаѓаше. Драстичен пад од 20% и 25% беше регистриран во услужниот сектор и транспортот, соодветно. Паралелно со дисторзијата на понудата, проблеми се јавија и на страната на побарувачката која беше депресирана поради изгубените заштеди на граѓаните во пропаднатите штедилници проценети на една милијарда американски долари.

Дознаките на албанците кои работат во странство значително се намалија, а донаторската помош за стабилизација на девизниот курс беше стопирана. Двете најзначајни ставки во Платниот биланс на Албанија (дознаките од странство и официјалните капитални трансфери) значајно се намалија што крајно неповолно се одрази врз состојбата на билансот. Меѓународната трговија достигна мошне ниско ниво изразено преку намалување на двете страни (и извозот и увозот), поради што дефицитот на тековната сметка на билансот на плаќања достигна 12.1% од БДП. Сето ова придонесе албанската парична единица, Лек, да загуби околу 40% од својата вредност за само неколку месеци.

Салдо на тековна сметка (процент од БДП)

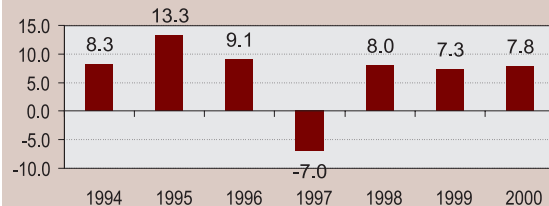

Извор: Извештај за транзицијата 2001, Европска Банка за Обнова и Развој

По подолг период на мир придружен со висок економски раст, во четвртиот квартал на 2000 година Израел навлезе во нова спирала на насилства. Оттогаш, израелската економија е во постојан пад кој се заострува паралелно со влошувањето на безбедносната ситуација. Бруто домашниот производ во 2001 година реално се намали за 0.5%, предизвикувајќи пад на БДП по жител за 2.8%. Извозот кој беше локомотива на растот во претходните години падна за 13% (доларски вредности), а дефицитот во тековната сметка на платниот биланс се зголеми за 1.2% во однос на БДП

На крајот на 1997 година, инфлацијата на годишно ниво (во однос на 1996 година) изнесуваше 42%, рефлестирајќи ја големата депрецијација, масивниот „шок“ во понудата и рапидниот пораст на фискалниот дефицит предизвикан од намалената даночна наплата. Бруто домашниот производ, по релтивно високите стапки на раст во претходните години, оствари пад од 7%, а БДП по глава на жител изнесуваше само 681 американски долари (17% помалку од претходната година).

Стапка на пораст на БДП (г/г-1)

Извор: Извештај за транзицијата 2001, Европска Банка за Обнова и Развој

Будетскиот дефицит на општата државна власт изнесуваше 12,9% од БДП, а надворешниот долг достигна ниво од 33,1% од БДП. Високиот дефицит беше главно финансиран со задолжување во земјата, така што домашниот долг достигна неочекувано високо ниво од 11% од БДП, а расходите на државниот Буџет значително се зголемија. Дотолку повеќе, оваа експлозија на Будетот беше пренесена во следните години предизвикувајќи и каматна преоптеретеност на јавните финансии. Така, фискалната политика по кризата од 1997 година се обидувааше да најде рамнотежа помеѓу нужноста за намалување на фискалниот дефицит и потребата да се финансираат големите јавни расходи.

ОТЧЕТ ЗА ИЗВРШУВАЊЕТО НА ПРОГРАМАТА НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ФИНАНСИИ ЗА 2001 ГОДИНА

Почитувани граѓани,

Со Програмата за 2001 година пред Министерството за финансии поставивме две групи на реформски активности и задачи. Едната група активности претставуваа продолжение или финализација на проектите што ги започнавме во 2000 година, а кои заради сложеноста и времетраењето не можеа да бидат комплетирали само во една календарска година. Втората група на реформски активности и задачи се однесуваа на нови проекти на Министерството за финансии со кои се доградуваше макроекономскиот амбиент заради создавање оптимални услови за развој на приватниот сектор и се подобруваше квалитетот на услугите кои Министерството за финансии ги дава на граѓаните. Програмата за 2001 година се потпираше врз извонредните резултати постигнати во 2000 година, кога беше создадена цврста основа и сигурна перспектива за довршување на започнатите реформи и за забрзување на економскиот раст, за зголемување на вработеноста, а со тоа и за намалување на сиромаштијата.

Тргнувајќи од веќе воспоставената практика и обврска за транспарентност и отвореност пред јавноста за сите планирани и тековни активности на Министерството за финансии, сега, по истекот на годината, повторно имаме чест да Ви дадеме отчет за реализацијата на ветувањата содржани во нашата Програма за 2001 година.

Несомнено е дека Програмата за 2001 година моравме да ја реализираме во досега најтешката година за Република Македонија во периодот по нејзиното осамостојување, иако очекувавме дека во 2001 година ќе видиме позабележителни позитивни резултати, од нашите напори од претходната година кога спроведовме интензивни реформи.

А годината ја започнавме во духот на успехите од 2000 година. Со цел да создадеме услови за зголемување на профитабилноста и инвестициите, за забрзување на развојот, а со тоа и за креирање нови работни места, во почетокот на 2001 година продолживме со

изготвување и донесување закони и спроведување повеќе мерки и активности за подобрување на економскиот амбиент и намалување на трошоците на економските субјекти:

1) Го намаливме даночното оптоварување со тоа што: а) **ги намаливме царинските стапки на преку 4000 видови стоки**; б) кај повеќе производи во областа на земјоделството и здравството **стапките на ДДВ ги сведовме од 19% на повластените 5%**; и 3) **стапките на персоналниот данок на доход ги намаливме од 23%, 27% и 35% на 15%, односно 18%**;

2) Со усовршување на даночниот систем и со подобрување на администрирањето на наплатата на приходите, како и со зголемување на контролата и рационализацијата на јавната потрошувачка, во Буџетот за 2001 година **обезбедивме простор од околу 2% од БДП за продолжување со политиката на намалување на даноците и за финансирање на мерки за намалување на сиромаштијата**, што требаше да ги спроведеме во втората половина на годината;

3) Мерките на нашата економската политика доведоа до пазарно **намалување на каматните стапки** на банките на едноцифрен број;

4) Со цел да ги намалиме јавната потрошувачка и оптоварувањето на економските субјекти и граѓаните со јавни давачки од една страна, како и со цел да создадеме мала но поефикасна јавна администрација од друга страна, во првите четири месеци од 2001 година **го намаливме бројот на вработените во јавната администрација за околу 4500 лица** со целосно решавање на нивниот социјален статус;

5) **Го приватизиравме Телекомот и обезбедивме средства за финансирање на нови инвестиции за уште побрз развој**;

6) Продолживме со засилено спроведување на реформите во сите области, а посебно со **решавање на претпријатијата загубари што води кон создавање поголем простор за кредитирање на здравите претпријатија, кон намалување на неликвидноста и кон спречување на акумулирање ненаплативи побарувања**, и др.

Како резултат на одличните резултати постигнати во изградбата на пазарна економија и успешната демократизација на земјата, во април 2001 година е **потпишана Спогодба за стабилизација и асоцијација на Република Македонија со Европската унија**. Од јуни истата година стапи во сила и **Времената спогодба**, која на економски план отвори извонредни можности за настап на единствениот европски пазар.

Сите и предвидуваа светла економска перспектива на земјата, меѓутоа, со започнувањето на политичко-безбедносната криза во февруари минатата година, периодот на економски раст и развој беше брутално прекинат, а позитивните резултати од успешното работење и реформски активности беа придушени и ставени во втор план. Вонредните услови предизвикаа остра контракција на домашната и екстерната побарувачка и драстично опаѓање на економската активност, намалување на буџетските приходи, непланирани буџетски трошоци за згрижување на раселените лица и одбрана на земјата, пораст на дефицитот во тековната сметка на платниот биланс и неизбежно забавување на реформите во секторот на претпријатијата. Наспроти проектираниот раст од 6%, БДП во 2001 година реално се намали за 4,6%. Падот на еко-

Тргувајќи од веќе воспоставената практика и обврска за транспарентност и отвореност пред јавноста за сите планирани и тековни активности на Министерството за финансии, сега, по истекот на годината, повторно имаме чест да Ви дадеме отчет за реализацијата на ветувањата содржани во нашата Програма за 2001 година

номската активност и безбедносната криза предизвикаа загуба на буџетски приходи од околу 2,3% од БДП и непланирани расходи од околу 5,1% од БДП, создавајќи дефицит од околу 6% од БДП. Покрај ова, терористичките напади и нарушената безбедносна состојба предизвикаа несигурност кај потрошувачите, недоверба од страна на домашните и странските инвеститори и остар пад на инвестициите, откажување на извозни договори, намалување на конкурентноста и профитабилноста на домашните претпријатија, прекин на приливот на странски кредити и странски директни инвестиции и забавување на темпото на спроведување на реформите во секторот претпријатија и во јавната администрација.

Со максимални напори и ангажирање, ние сепак успеавме да ја одржиме макроекономската стабилност во 2001 година. Со цел да ги компензираме непланираните фискални расходи предизвикани од кризата, **воведовме ригорозни мерки на штедење со што планираната буџетска потрошувачка ја намаливме за повеќе од 3% од БДП**, а бидејќи бевме принудени да ги зајакнеме приходите заради финансирање на нацио-

налната безбедност **моравме да го воведеме данокот на финансиски трансакции**. Од своја страна, Народната банка ги употреби сите пазарни инструменти што ѝ стојат на располагање во одбрана на курсот на денарот како главно сидро во нашата макроекономска програма. Координираните мерки во фискалната и монетарната сфера придонесоа курсот на денарот да остане стабилен, а инфлацијата и во услови на повеќемесечна војна, да се задржи на релативно ниско ниво од 5,5%. При тоа, пензиите, социјалната помош, детскиот додаток, надоместоток за невработеност и другите социјални бенефиции, здравствената заштита, старото девизно штедење, домашните и странските долгови на државата, социјалните аспекти на реформите на претпријатијата загубари и на јавната администрација, како и сите функции на државата, редовно и без застој ги финансирвме, а денационализацијата засилено ја спроведувавме. Паралелно со смирувањето на безбедносната состојба, во последните месеци од 2001 година веќе се забележуваа првите знаци дека македонската економија полека се нормализира. Во таков амбиент, успеавме да постигнеме нов договор со ММФ за шестмесечна Програма за набљудување за период од јануари до јуни 2002 година. Покрај ова, важно е да забележиме дека случувањата во 2001 година во ниеден момент не ја намалија нашата одлучност за спроведување на реформите. Напротив, почнувајќи од последниот квартал минатата година, ние целосно се вративме на патот на реформите, го надоместивме времето изгубено во периодот на конфликтот и забележавме значителен напредок во нивната реализација.

I ФИНАНСИСКИ СИСТЕМ

Со цел понатамошно унапредување на финансискиот систем и создавање поповолен економски амбиент кој ќе се потпира врз владеењето на правото и здравата конкуренција, како и со цел проширување на асортиманот и квалитетот на финансиските услуги, во 2001 година реализиравме повеќе активности.

Доградбата на банкарскиот систем, со цел за него во целосно вклучување во развојниот процес, и минатата година беше меѓу првите приоритети на Министерството за финансии. Во функција на зголемување на сигурноста и довербата во банкарскиот систем **изготвивме измени на Законот за банки** со кои ги инкорпориравме новите Базелски супервизорски стандарди за капиталот, кредитната поврзаност и девизниот и кредитниот ризик, со кои се минимизира вкупниот ризик во работењето на банките. Во насока на приспособување и приближување на банкарските услуги кон потребите на економските субјекти и гра-

ѓаните, со измените во овој закон работењето на банките го усогласивме и со одредбите во новиот Закон за девизно работење со кои се либерализира располагањето со девизи и значително се олеснуваат и се забрзуваат финансиските трансакции со странство.

Во текот на 2001 година **изготвивме и донесовме најголем дел од подзаконските акти со кои се операционализира новиот Закон за девизно работење**. Но, за жал, нивната имплементација, заедно со законот, моравме да ја одложиме за 2002 година од причина што целосната либерализација на девизните трансакции во услови на војна, политичко безбедносна и економска криза можеше лесно да доведе до значителен неконтролиран одлив на девизи и капитал од земјата во странство и да предизвика финансиска криза. Овој потег се покажа како оправдан бидејќи и во значително влошени услови, заедно со другите мерки на фискалната и монетарната политика, овозможи редовна исплата на девизните заштеди на граѓаните, целосно и навремено измирување на финансиските обврски спрема странство и стабилност на девизниот курс на денарот.

Сврзано со понатамошното подобрување на ликвидноста и зголемување на кредитниот потенцијал на банките, но и заради намалување на бројот на кражбите и на сумата на готови пари во оптек заедно со придружните материјални и манипулативни трошоци, заради сузбивање на сивата економија како и спречување на перење на пари, со Програмата за 2001 година ветивме дека ќе работиме на создавање услови за зголемување на безготовинските плаќања и канализирање на сите парични трансакции низ банкарскиот систем. Институционалната рамка за реализација на оваа цел, со која се создадоа услови за воведување нови, современи финансиски инструменти и операции кои се користат во развиените земји, како и за модернизација на платниот промет и на банкарското работење во целина, ја поставивме со донесување на **Закон за електронски облик и потпис и неопходните подзаконски акти** за негова имплементација, како и со соодветни дополнувања на поголем број закони, меѓу кои и Кривичниот законик, Законот за облигации, Законот за телекомуникации, Законот за заштита на потрошувачите, Законот за царина, Законот за трговски друштва, Законот за здравство, Законот за банки и Законот за заштита на лични податоци. Дополнувањата на овие закони ја елиминираа потребата од донесување на Закон за електронско тргување, како што беше предвидено со Програмата за 2001 година. Практичното заживување на овој проект го започнавме со формирање **АД Национална платежна картичка** во државна сопственост, која оваа година ќе се приватизира, докапитализира и ќе стане оперативна.

Во октомври 2001 година донесовме и **Закон за лизинг**, со кој ги регулиравме односите сврзани со финансискиот лизинг и другите современи финансиски операции.

Минатата година продолживме со напорите и активностите за сузбивање на сивата економија, за подобрување на финансиската дисциплина и за спречување на корупцијата. Тоа го потврдивме со **донесување на Законот за спречување на перење пари** и подзаконските акти за негова операционализација. За конкретна имплементација на законот, во смисла на воспоставување евиденција и следење на сомнителните трансакции заради лоцирање, документирање и известување за финансискиот криминал, **во рамките на Министерството за финансии формиравме Дирекција за спречување перење на пари и обезбедивме соодветна обука за вработените**.

Со Програмата за 2001 година планиравме да донесеме Закон за останати финансиски институции со кој, пред се, требаше да се регулира работењето на штедилниците, но и работењето на останатите небанкарски депозитни финансиски институции. Меѓутоа, анализите при подготовката на овој закон покажаа дека на изготвувањето на ваков закон треба да му претходи длабока и издржана студија. **Изготвувањето на Студијата за небанкарски депозитни финансиски институции е во тек**.

Во 2001 година **изготвивме и нов Закон за Народната банка**, со кој ја реализиравме нашата програмска определба за зголемување и продлабочување на независноста на Народната банка како институција надлежна за супервизија на банкарскиот систем и за одржување на стабилноста на цените. Истовремено, со законот попрецизно ги дефинираме целите, задачите и функциите на Народната банка, како и инструментите за имплементација на нејзината монетарна политика. Решенијата во овој закон беа хармонизирани и со одредбите од новиот Закон за банки и Законот за девизно работење, како и со европските стандарди за регулирање на работењето на централните банки.

Нашите повеќегодишни напори за создавање и одржување здрав и сигурен банкарски систем, резултираа и со елиминирање на институционалните слабости кои овозможуваа злоупотреба на довербата на граѓаните и доведуваа до штедачки афери што до пред неколку години ја потресуваа јавноста. Со тоа, дефинитивно, беше елиминирана и потребата Агенцијата на Република Македонија за санација на банка да егзистира како институција која би требало да интервенира во банкарскиот сектор или да врши санација на банки. Од овие причини, во септември 2001 година донесовме **Закон за Агенција на Република Македонија за управување со средства**, со која Агенцијата

та за санација на банка ја трансформиравме во институција која треба да се грижи за наплата на побарувањата на Република Македонија од претпријатијата за кои платила кредитни обврски спрема странство. Законот предвидува неотповиклива клаузула за згаснување на Агенцијата за управување со средства и целосно решавање на нејзините побарувања во рок од три години.

Со цел заокружување на институционалната рамка неопходна за натамошен развој на пазарот на капитал, со што се поттикнува ангажирањето на домашни и странски ресурси и нивно пазарно дистрибуирање во функција на развојот, во април 2001 година **извршивме изменување на Законот за хартии од вредност**. Со измените на законот се зголемени ингеренциите на Комисијата за хартии од вредност како супервизорски орган, се зајакнати правата на малите акционери, допрецизирани се правилата за внатрешно тргу-

Со Програмата за 2001 година пред Министерството за финансии поставивме две групи на реформски активности и задачи. Едната група активности претставуваа продолжение или финализација на проектите што ги започнавме во 2000 година, а кои заради сложеноста и времетраењето не можеа да бидат комплетирани само во една календарска година. Втората група на реформски активности и задачи се однесуваа на нови проекти на Министерството за финансии со кои се доградуваше макроекономскиот амбиент заради создавање оптимални услови за развој на приватниот сектор и се подобруваше квалитетот на услугите кои Министерството за финансии ги дава на граѓаните

вање и заострени се барањата за задолжително објавување на податоци за фирмите. Истовремено, со цел окрупнување и зголемување на понудата и побарувачката и создавање услови за поголемо присуство на странски инвеститори на домашниот пазар на капитал, интензивно работевме на поврзување на македонската и словенечката берза и на отворање кон други компатибилни пазари. Еден од предусловите за поврзување со словенечката и со други берзи претставуваше и хармонизацијата на нашата регулатива во оваа област со европските стандарди, заради што во 2001 година **изготвивме Закон за преземање на компании**. Во насока на понатамошен развој на пазарот на капитал и поефикасно работење на берзата, **основавме Централен депозитар на хартии од вредност**. Во Централниот депозитар ќе се води евиденција за акционерските книги на сите акционерски друштва во Република Македонија во електронски облик, со што ќе се овозможи поефикасно работење на берзата и поголема заштита на правата на малите акционери.

Со цел понатамошен развој на осигурителната индустрија, во 2001 година **изготвивме нов Закон за супервизија на осигурувањето**. Законот предвидува усогласување со директивите на ЕУ и принципите и стандардите на IAIS, воспоставување на услови за поконкурентски односи на пазарот на осигурување во земјата, поттикнување на странски инвестиции, заокружување на системот на адекватна заштита на интересите на осигурениците, зајакнување на надзорот и контролата врз друштвата за осигурување и сл. Заради сложеноста на овој закон, Собранието на Република Македонија одлучи неговото донесување да оди во две фази, од кои првата фаза ја помина собраниската процедура во минатата година.

Тргувајќи од значењето на квалитетни, навремени и веродостојни финансиски извештаи во процесот на донесување деловни одлуки, но и за пошироки макроекономски истражувања и анализи, во 2001 година **донесовме измени во Законот за сметководство и во Законот за трговски друштва** со кои овозможивме консолидирање и унифицирање на регулативата од областа на сметководството за субјектите кои се сметаат за трговски друштва. Покрај ова, со измените во Законот за сметководство се институционализира формирањето на Саморегулирачка организација на сметководители, се дефинираат условите за добивање статус на овластен сметководител, се регулира заштитата на професионалните сметководители, и начинот на обезбедување на соодветен квалитет на сметководствени услуги итн. За да им се остави доволен простор за подготовка на заинтересираните лица, донесовме **Измени и дополнувања на Законот за ревизија**.

Практичната примена на Законот за игри на среќа укажа на потребата од негово допрецизирање, заради што во 2001 година **донесовме измени и дополнувања на Законот за игри на среќа**. При тоа, бидејќи измената на овој закон не беше предвидена со нашата Програма за 2001 година, ја искористивме можноста за проширување на законот со додавање нова игра обложување на спортски натпревари преку интернет.

Конечно, и покрај сите објективни потешкотии предизвикани од политичко безбедносната криза за чие надминување моравме да одвоиме голем дел од времето и да ангажираме значителни човечки и материјални ресурси, во 2001 година **успевме да комплетираме една од најголемите реформски активности во Република Македонија реформата на платниот систем**. Со реформиранiot платен систем се постигнаа повеќе ефекти: 1) **Заводот за платен промет престана да постои и банките станаа носители и на внатрешниот платен промет**, а плаќањето доби форма на класична банкарска операција; 2) на учесниците во

платниот промет им се овозможи самостојно да вршат избор на една или повеќе банки преку кои ќе ги вршат своите плаќања; 3) поттикнува конкуренцијата меѓу носителите на платниот промет и отворен е патот кон поквалитетни и поевтини финансиски услуги; 4) создадени се услови за зголемување на ликвидноста на банките и подобро планирање на истата; и 5) платниот систем во нашата земја стана компатибилен со платните системи во развиените земји, со што се олеснува влезот на странските инвеститори во државава и нашиот влез во ЕУ. Во мошне сложен процес на реформа на платниот систем, во кој покрај Министерството за финансии активно учествуваа и експерти од Заводот за платен промет, Народната банка, деловните банки, Пазарот на пари, Државниот завод за статистика и други јавни и приватни институции, беше потребно да се координираат повеќе групи на активности: 1) подготовката и донесувањето на законска регулатива; 2) организационото реструктурирање, кадровското екипирање и техничкото опремување на носителите на платниот промет; 3) преземањето на сите функции, имотот и обврските на Заводот за платен промет и решавањето на статусот на вработените; 4) миграцијата на сметките на правните лица од Заводот за платен промет кај банките и запознавање на пошироката јавност со целите и текот на реформата; и 5) обезбедувањето квалитативен и квантитативен континуитет на сите позитивни решенија, услуги и функции што егзистираа во претходниот платен систем.

1) Правната основа за воведување на новиот платен систем во земјата ја обезбедивме со изготвување на два закона: а) **Законот за платен промет**, со кој се регулираа правата, обврските и односите на носителите и учесниците во новиот платен промет; и б) **Законот за трансформација на Заводот за платен промет**, со кој се регулираше неговата сукцесија. Собранието на Република Македонија ги донесе овие закони во април 2001 година. Новиот платен систем ја елиминираше потребата од единствено административно регулирање на финансиското работење на правните субјекти, надминато уште со започнувањето на процесот на трансформација на општествената сопственост и јакнењето на приватниот сектор, заради што **го укинавме Законот за финансиско работење**.

2) Во рамки на подготовките на носителите на платниот промет, во **Народната банка беше организирано функционирањето на МИПС-от** (Македонски интербанкарски платен систем) базиран врз принципот на бруто порамнување помеѓу банките во реално време (РТГС), систем кој го користат централните банки на сите развиените земји во светот. Истовремено, со преземање на дел од вработените од Заводот за

платен промет и набавка на соодветен хардвер и софтвер, **беше организирано функционирањето на Клириншката куќа**, како институција за пребивање на малите плаќања помеѓу носителите на платниот промет. Банките, како непосредни носители на платниот промет, покрај другите подготовки, ја проширија својата мрежа на експозитури со цел своите услуги да им ги приближат на учесниците во платниот промет.

3) Сукцесијата на Заводот за платен промет беше обезбедена со Законот за трансформација на Заводот за платен промет и врз негова основа подготвениот **Делбен биланс**. Голем дел од функциите, средствата и вработените на Заводот за платен промет беа преземени од страна на веќе постојните институции: а) на Државниот завод за статистика му се пренесени поголем број разни статистички евиденции; б) Управата за јавни приходи презеде дел од вработените заради зајакнување на контролата на наплатата на јавните приходи; в) Агенцијата за државни службеници презеде дел од вработените заради сопствено доекипирање; г) Народната банка презеде голем дел од вработените и трезорите заради континуитет во снабдување-

Несомнено е дека Програмата за 2001 година моравме да ја реализираме во досега најтешката година за Република Македонија во периодот по нејзиното осамостојување, иако очекувавме дека во 2001 година ќе видиме позабележителни позитивни резултати, од нашите напори од претходната година кога спроведовме интензивни реформи

то на носителите на платниот промет со готови пари; д) Министерството за финансии презеде голем дел од вработените и експозитурите заради обезбедување континуитет во функционирањето на трезорскиот систем; и е) деловните банки откупија дел од експозитурите и презедоа најголем дел од вработените заради обезбедување поефикасни услуги во платниот промет. Покрај ова, **со трансформацијата на Заводот за платен промет беа создадени и пет нови институции** кои презедоа дел од неговите функции, имот и вработени: 1) Клириншка куќа; 2) АД Национална платежна картичка; и 3) Централен депозитар на хартии од вредност, за кои веќе зборувавме; 4) Агенција за блокирани сметки, за која ќе се осврнеме во понатамошниот текст; и 5) Централен регистар. Институционалната рамка на Централниот регистар е поставена со **донесување на Закон за централен регистар** во јули 2001. Централниот регистар иницијално има воспоставено четири видови регистри: 1) регистар на залог на подвижни предмети и права; 2) регистар на годишни сметки; 3) регистар на права врз недвижности; и 4) регистар на правни лица. Законот овозможува развој на нови и надоградување на воспоставените видови

на евиденција. Заради обезбедување континуитет во исплатата на старото девизно штедење во 2001 година **донесовме измени на Законот за начинот и постапката за исплата на депонираното девизно штедење**, според кој обврската на Заводот за платен промет за сервисирање на исплатата на старото девизно штедење се пренесува на Централниот депозитар на хартии од вредност.

4) Мигрирањето на сметките на правните лица од Заводот за платен промет во банките претставуваше една од најсложените активности во процесот на реформата на платниот систем. Преносот на сметките беше динамички вршен во периодот од 1.7 до 31.12.2001 година, при што сметките кои не мигрираа заклучно со 31.12.2001 година беа пренесени во Агенцијата за блокирани сметки. Со цел да се оневозможи злоупотреба и да се олесни миграцијата на сметките, **во Клириншката куќа е воспоставен Единствен регистар на иматели на сметки, а донесовме и Упатство за отворање и затворање на сметки на учесниците во платниот промет и Упатство за динамиката за пренесување на сметките на учесниците во платниот промет во деловните банки**. Во рамките на вкупните активности поврзани со реформата на платниот систем, Министерството за финансии континуирано информираше и организираше семинари со цел запознавање на носителите и учесниците во платниот промет со текот на реформите.

Како резултат на одличните резултати постигнати во изградбата на пазарна економија и успешната демократизација на земјата, во април 2001 година е потпишана Спогодба за стабилизација и асоцијација на Република Македонија со Европската унија. Од јуни истата година стапи во сила и Времената спогодба, која на економски план отвори извонредни можности за настап на единствениот европски пазар

5) Со цел да обезбедиме континуитет и унапредување на позитивните решенија во претходниот платен систем, презедовме повеќе активности: 1) донесовме Одлука за преземање на вработените од Заводот за платен промет, Упатство за начинот и постапката за извршување на акцептните налози, Упатството за секторизација на комитентите на банките, Упатство за формата и содржината на платните инструменти за вршење на платниот промет во земјата и Упатство за начинот и постапката за извршување на решенијата за присилна наплата; 2) **формиравме Агенција за блокирани сметки на учесниците во платниот промет; 3) изготвивме и донесовме измени и дополнувања во законите од областа на даноците и придонесите со цел елиминирање на можноста за избегнување на нивно**

плаќање заради новините во платниот систем; 4) извршивме надградба на постојниот трезорски софтер и ги изготвивме сите потребни акти кои се однесуваат на трезорското работење; 5) изготвивме нов Закон за меница според кој меницата доби сила на извршно решение, нов Закон за чек со кој ја пополнивме празнината од елиминирањето на акцептниот налог, Закон за издавање и пуштање во оптек менични бланкети и Закон за емисија на административни и судски таксени марки, со кои ингеренциите околу овие закони е пренесени од Заводот за платен промет на Министерството за финансии.

II УПРАВУВАЊЕ СО ЈАВНИТЕ ФИНАНСИИ

Во 2001 година продолживме со унапредување на процесот на планирање и управување со јавните приходи и јавните расходи, зајакнување на контролата и зголемување на транспарентноста, а започнавме и со воспоставување систем за поефикасно контролирање и управување со долгот на Република Македонија. За постигнување на овие цели, активностите на Министерството за финансии во 2001 година беа насочени кон неколку битни сегменти.

Правилното планирање на расходите за функционирање на државата (одбрана, безбедност, образование, култура и сл.), за отплата на долговите, за исплата на пензиите и на другите социјални бенефиции, овозможува оптимално димензионирање на потребните финансиски средства и водење на даночна политика со која нема непотребно да се оптоварат даночните обврзници. Во врска со ова, **во 2001 година започнавме со реформа на буџетскиот процес** во смисла на: 1) утврдување на приоритетните потреби за финансирање на Владата на Република Македонија во наредната година; 2) изготвување и донесување фискална стратегија за наредната година; 3) лимитирање на можните поединечни буџети на буџетските корисници за наредната година уште со буџетскиот циркулар; 4) утврдување и усвојување на буџетскиот циркулар од страна на Владата; и 5) унапредување на програмското буџетирање. Покрај ова, во 2001 година **донесовме нови правилници за класификација на приходите и расходите**, со која извршивме усогласување на прописите за книговодствена евиденција со суштината и карактерот на трансакциите и ги усогласивме со меѓународните стандарди за државна финансиска статистика. Во начинот на презентација на буџетот задржана е сеопфатноста на сите видови приходи и расходи (буџетски, самофинансирачки, помошти и кредити), со што се продолжи со праксата за целосна отвореност и транспарентност во информирањето за јавните финансии.

По примерот на развиените европски земји, во 2001 година **продолживме со развојот на трезорскиот систем во Министерството за финансии** со цел да обезбедиме: 1) повисок степен на контрола на извршувањето на Буџетот; 2) оптимално управување со финансиските средства и ликвидноста; 3) ажурна и точна книговодствена евиденција на приходите и расходите; и 4) активно управување со долговите на државата. **Тука би сакале да напоменеме дека добро поставениот трезорски систем, чиј степен на развој веќе достигна ниво на западноевропските земји, беше еден од клучните фактори кои овозможиле навремено и непречено финансирање на сите обврски на државата во роковите на нивното достасување и во услови на висок буџетски дефицит со којшто се соочивме минатата година.** Со реформите во трезорскиот систем, во текот на 2001 година беа опфатени повеќе сегменти:

1) Со цел поефикасно управување со готовинските текови **воведовме пракса на извршувањето на расходите врз основа на претходно одобрени месечни финансиски планови** за потребите на буџетските корисници, со истовремено елиминирање на салатата на нивните сметки за редовно работење;

2) Во врска со трансформацијата на платниот промет и затворањето на Завод за платен промет, во текот на 2001 година **Министерството за финансии перманентно се подготвуваше за целосно преземање на платниот промет за околу 1300 институции-буџетски корисници.** Подготовката опфаќаше измена на постојните прописи и изготвување на подзаконски акти, натамошна надградба на софтверскиот систем, инфраструктурна подготовка за отворање регионални трезорски канцеларии и доекипирање на кадарот на Министерството за финансии. Во доменот на правната регулатива која го уредува трезорското работење се донесени: 1) **Закон за изменување и дополнување на Законот за буџетите;** 2) **Упатство за начинот на постапување на корисниците и единките корисници на средства од Буџетот при трезорското работење;** 3) **Упатство за начинот на отворање и затворање на сметки на корисниците и единките корисници на средства од Буџетот во Главната книга на трезорот;** 4) **Упатство за наплата и евидентирање на јавните приходи;** 5) **Упатство за начинот на водење на регистарот на корисниците и единките корисници на средства од Буџетот на Република Македонија;** 6) **Правилник за класификација на приходите и Правилник за класификација на расходите;** и 7) **Инструкции за контрола на барањата за плаќање поднесени од страна на буџетските корисници и единки корисници и Инструкции за формата и содржината на барањата за плаќање кои ги пополнуваат буџетските корисници.** Со овие измени Министерството за финансии, всуш-

ност, стана носител на платниот промет за потребите на сите буџетски институции. Овој концепт резултираше со укинување на сметките на сите буџетски корисници и централизирање на сите приходи и расходи на трезорската сметка, отворена во Народната банка. Покрај ова, преку трезорската сметка се врши наплата и дистрибуцијата и на изворните приходи на единиците на локалната самоуправа, со што е обезбедена ажурна евиденција за овие приходи.

3) За непречено извршување на плаќањата отворивме 16 трезорски канцеларии, каде буџетските корисници доставуваат барања за исплата и добиваат изводи за прометот и состојбата на нивните сметки отворени во рамките на трезорската сметка.

Со цел да се подигне нивото на транспарентност, одговорност и економичност во користењето на средствата од страна на државните институции, во 2001 година продолживме со доекипирање и обука на Централната единица за внатрешна ревизија. Покрај ова, **извршивме подготовки за усвојување на Меѓународните стандарди за внатрешна ревизија,** кои ќе претставуваат основа за воспоставување системи на внатрешна контрола во сите државни институции.

Согласно со нашата програмска определба, кон крајот на 2001 година **Министерството за финансии подготви Стратегија за управување со јавниот долг на Република Македонија.** Стратегијата претставува основа за донесување соодветна регулатива со која ќе се обезбеди следење и управување со долгот на државата и процесот на нејзино задолжување во земјата и во странство.

Како и секоја година, во 2001 година **подготвивме Завршна сметка на Буџетот за 2000 година и Предлог Буџет на Република Македонија за 2002 година, заедно со придружниот Закон за ограничување на изворните приходи за финансирање на јавните потреби и Законот за извршување на Буџетот на Република Македонија за 2002 година.** Во врска со планираното донесување нов Закон за буџети, при подготовките констатиравме дека се работи за многу комплексна материја која наместо со Закон за буџет треба да се регулира со Закон за јавни финансии на кој треба да му претходат сеопфатни исцрпни анализи. Изготвувањето на Закон за јавни финансии го одложивме за 2002 година.

Планирањето и анализата на макроекономската политика претставуваат клучни функции на Министерството за финансии. Од овие причини, кон крајот на 2001 година во Министерството за финансии формиравме посебен сектор за макроекономија, кој започна со систематски подготовки и активности за ефикасно извршување на овие задачи. Истовремено, во соработка со сите други министерства, како и со

Народната банка и Државниот завод за статистика, подготвивме неколку стандардни документи за реализацијата на економската политика во 2001 година и проекции на макроекономската рамка за 2002 година во форма на Макроекономска политика на Република Македонија за 2002 година, Програма за јавни инвестиции за 2002 - 2004, Проекција на платниот биланс за 2002 година и информација на тема „Економски развој на Република Македонија“.

III ДАНОЧЕН И ЦАРИНСКИ СИСТЕМ

Имајќи го предвид влијанието на јавните давачки врз вкупниот развој на земјата, врз економските односи со странство и интересот на странските инвеститори, Министерството за финансии во 2001 година во областа на даночниот и царинскиот систем посебно се ангажираше во три групи на активности: 1) анализа и преиспитување на постојната регулатива од оваа област и предлагање нови решенија со кои се усовршува системот и се стимулира приватното претприемаштво; 2) хармонизација на нашите законски решенија со европската регулатива и регулирање на односите со другите држави заради избегнување двојно оданочување; и 3) унапредување на администрацијата на наплатата на јавните приходи, со цел натамошно намалување на даночната евазија, зголемување на буџетските приходи и постигнување рамноправен третман на сите даночни обврзници.

Доградбата на банкарскиот систем, со цел за негово целосно вклучување во развојниот процес, и минатата година беше меѓу првите приоритети на Министерството за финансии. Во функција на зголемување на сигурноста и довербата во банкарскиот систем изготвивме измени на Законот за банки со кои ги инкорпориравме новите Базелски супервизорски стандарди за капиталот, кредитната поврзаност и девизниот и кредитниот ризик, со кои се минимизира вкупниот ризик во работењето на банките

Во врска со регулативата во сферата на јавните давачки, во текот на 2001 година изготвивме и донесовме повеќе законски решенија:

1) Како што беше претходно кажано, на почетокот од годината **парламентот усвои измени и дополнувања на Законот за ДДВ** со кои кај одредени стоки неопходни во земјоделското производство, медицинскиот потрошен материјал и првиот промет со станбени згради и станови за живеење, стапките на оданочување од 19% ги сведовме на повластените 5%. **Намалувањето на даночните стапки беше со цел да се намалат трошоците на земјоделските производители, да се подобри и поевтини здравствената заштита и да се поттикне станбената изградба и градежната операти-**

ва. Истовремено, со измените во законот прагот на регистрација за ДДВ обврзници е зголемен од 1 милион на 1,3 милиони денари, со цел да се намалат трошоците за администрирање на овој вид данок;

2) Во почетокот на 2001 година **парламентот усвои измени и дополнувања на Законот за данокот на добивка со кои се разграничуваат даночните обврзници на овој данок од обврзниците кои плаќаат персонален данок на доход, со цел да се избегне двојното оданочување.** Со овие измени се воведени и повеќе видови на даночни ослободувања и олеснувања во функција за обезбедување на влез на странски директни инвестиции во Република Македонија, за заживување на берзата на хартии од вредност и намалување на обврските на новите даночни обврзници.

3) **Парламентот во февруари 2001 година усвои измени на Законот за персоналниот данок на доход** со кои се премина на систем на комплетно опфаќање и оданочување на сите приходи, односно на вкупната даночна база, со примена на прогресивни **стапки од 15% и 18%, кои се меѓу најниските во Европа. Тоа претставува сериозно намалување на даночните стапки, кои претходно изнесуваа 23%, 27% и 35%.** Со реформата на овој данок се постигнати повеќекратни ефекти: а) домашните и странските физички лица се изедначени во даночниот третман; б) изедначен е фискалниот третман на сите видови приходи кои физичките лица ги остваруваат од различни извори со што е постигната хоризонтална праведност во оданочувањето; и в) утврдување на даночната обврска сразмерно на вкупната даночна способност на секој обврзник, што е во согласност со принципот на вертикална праведност во оданочувањето (односно, обврзниците со различен доход да плаќаат различен износ на данок), како темелен принцип на секој даночен систем.

4) Во соработка со надлежните министерства изготвивме измени на законите со кои се регулира плаќањето на придонесите на платите (Законот за пензиско и инвалидско осигурување, Законот за здравствено осигурување, Законот за вработување, Законот за работни односи и Законот за плати) и на соодветните одлуки на фондовите, заради зајакнување на казнените одредби и измена на стапките за соодветните придонеси на платите. Истовремено, извршивме измена на Законот за персоналниот данок на доход со кој се утврди прогресивноста на стапките на данокот, кои претходно се пресметуваа како пропорционални.

5) **Со цел хармонизирање на системот на акцизите со Директивите за акцизи на Европската унија во 2000 година изготвивме нов Закон за акцизи.** По имплементирањето на новиот Закон за акцизи, во 2001 година изготвени се измени и дополнувања кои про-

излегоа од практичната примена на новиот систем на акцизите во специфичните домашни стопански текови.

6) Во почетокот на 2001 година **парламентот усвои измени на Законот за административни такси** со кои се намали таксата што се плаќа во постапките за стекнување и престанок на државјанство на Република Македонија и воведени се нови тарифни броеви во Тарифата за административните такси за плаќање на такса за дејствија и акти што се преземаат кај анти-монополските органи;

7) Во 2001 година е донесен и Закон за изменување и дополнување на Законот за царинската тарифа, со кој се изврши усогласување со измените во европската регулатива.

8) За жал, заради потребата за финансирање на непланираните трошоци во Буџетот сврзани со одбраната на земјата во услови на значително намалување на другите приходи како резултат на намалената економска активност, **во 2001 година моравме да воведеме нов данок данок на финансиски трансакции.**

Во насока на операционализација на законите од областа на јавните давачки, во текот на 2001 година донесовме нови и изменивме многу постојни одлуки, упатства, правилници и други акти, меѓу кои се поважни: Одлука за изменување и дополнување на Одлуката за утврдување на добрата и услугите кои подлежат на повластената стапка на ДДВ; Правилник за начинот на пресметување и уплатување на данокот на добивка и спречување на двојното ослободување или двојното оданочување; Правилник за спроведување на Законот за акцизите со кои одредени строго поставени одредби, се изменија и дополнија во смисла на олеснување на вршителите на дејност со акцизни добра во вклопувањето на новиот систем на акцизи; Упатство за примена на Законот за акцизите при увоз и извоз, со кој се надминаа проблемите на царинските органи за примена на одредени одредби од Законот за акцизите; Правилник за евиденција и контрола на патнички автомобили набавени и регистрирани во странство; Упатство за начинот и постапката за спроведување на Законот за данок на финансиски трансакции, Уредба за изменување и дополнување на уредбата за остварување на правото за ослободување од плаќање царина; Правилник за наинот и постапката за ослободување од плаќање царина на стоките добиени како странски донации и сл.

Во делокругот на меѓународната соработка **Министерството за финансии продолжи со преговори за одбегнување двојно оданочување по однос на данокот од доход и данокот на капитал помеѓу Република Македонија и други држави, се со цел да се овозможи по-**

лесен пристап на нашите извозници на странските пазари. Во текот на 2001 година водевме прва рунда преговори за усогласување на Договорот за одбегнување двојно оданочување со Сојузна Република Германија, а во постапка на донесување се законите за ратификација на вакви договори со Република Финска и Чешката Република.

За постигнување на целта за поефикасна наплата на приходите, во февруари минатата година **парламентот усвои Закон за утврдување на наплатата на јавните приходи**, со кој истовремено беше укинат Законот за Управата за јавни приходи. Законот овозможи да се воведат нова организациона поставеност на УЈП која се состои од Генерална дирекција, регионални дирекции и даночни одделенија, со што е овозможена слоевитост во раководењето и извршувањето на работите. Истовремено, во 2001 година УЈП беше зајакната со дополнителен број даночни инспектори, пред се преземени од ЗПП, со што значително беше зголемен капацитетот на оваа институција за пофреквентна и подлабока контрола за наплата на даночните приходи, но и на сите видови социјални придонеси.

Конечно, и покрај сите објективни потешкотии предизвикани од политичко безбедносната криза за чие надминување моравме да одвоиме голем дел од времето и да ангажираме значителни човечки и материјални ресурси, во 2001 година успеавме да комплетираме една од најголемите реформски активности во Република Македонија - реформата на платниот систем

За разлика од порано, кога присилната наплата се сведуваше исклучиво на опоменување на даночните обврзници и донесување на решенија за наплата од жиро сметките, **минатата година посебен акцент се стави на позасиленото спроведување на постапката на присилна наплата, за што во УЈП беше формирано и Одделение за присилна наплата.** Истовремено, Министерството за финансии иницираше и унапредување на меѓусебната соработка на инспекциските тимови на УЈП и социјалните фондови, со што се постигна масовна теренска контрола и поголема ефикасност во наплатата на даноците и придонесите. Во минатата година продолживме со понатамошна едукација на вработените во УЈП, но и со информирање на даночните обврзници и интензивен развој на база на податоци за даночниот долг на даночните обврзници по примерот на ДДВ. Кон крајот на минатата година **привршивме со подготовките за воведување на фискални машини**, што треба да овозможи поажурна и порегуларна регистрација на прометот во трговијата на мало и изедначување на условите меѓу даночните обврзници.

Во врска со унапредувањето и зголемувањето на ефикасноста на наплатата на царинските приходи, во 2001 година мобилните екипи и Секторот за контрола и истраги при Царинската управа ги засилија своите активностите за ненајавена царинска контрола во внатрешноста на државата, односно после влезот на стоките во земјата и веќе спроведена гранична контрола, како и на контрола на работењето на цариниците. Интензивно се работеше и на поврзување на сите царински терминали во земјата заради елиминирање на секаква можност за губење од евиденција на стоката влезена во државата како транзитна или како привремен увоз. Покрај ова, во 2001 година се обнови и работата на Комитетот за реформа на царинскиот систем во кој, покрај претставници од Царинската управа и Министерството за финансии, учествуваат и претставници на УЈП, МВР, Пазарна инспекција, универзитетски професори и други надворешни експерти од оваа област.

Министерството за финансии заедно со другите државни институции продолжи засилено да работи на реализација на процесот на денационализација, така што можеме да кажеме дека вистинските резултати од постапките за враќање на неправедно одземените имоти од нивните сопственици дојдоа во 2001 година. Интензивниот процес на денационализација и континуираното допрецизирање на регулативата сврзана со оваа материја не беа спречени или забавени ниту во најкритичните моменти на минатогодишната криза

IV МЕЃУНАРОДНИ ОДНОСИ

Воениот конфликт кој започна на почетокот на минатата година, ги промени условите и претпоставките на проектираните макроекономски агрегати врз чија основа беа креирани монетарната, фискалната и економската политика на Република Македонија за 2001 година. Поради објективната спреченост да ги исполни обврските по ПРГФ/ЕФФ аранжманот, склучен во ноември 2000 година, Владата на Република Македонија а подоцна побара замена на овој аранжман со пофлексibilна шестмесечна **Програма за набљудување со ММФ, која треба да биде премостување кон нов Стенд бај аранжман во 2002 год. Програмата која беше склучена кон крајот на 2001 година, и која овозможи креирање на здрава постконфликтна економска политика на Владата за 2002 година, е мост за постигнување на нов Стенд бај аранжман со ММФ во 2002 год.**

Соработката со Светската банка во 2001 година се одвиваше на неколку полиња: 1) реализација на ФЕ-

САЛ 2 аранжманот, како поддршка на реформите во јавната администрација; 3) реализација на договорените и склучување нови кредити за финансирање на развојни проекти; и 4) соработка во подготовката за користење на средствата добиени од приватизацијата на Телекомот, подготовката и организацијата на Донаторската конференција, изготвување на Стратегијата за намалување на сиромаштијата и др.

И покрај објективните тешкотии, во 2001 година успеавме да ги исполниме обврските и реформските активности преземени со ФЕСАЛ 2 аранжманот. Кон крајот на минатата година успеавме да ги исполниме и сите предуслови за ПСМАК аранжманот кој треба да биде склучен на почетокот на 2002 година. Повлекувањето на кредитните транши по овие два аранжмана, кои ќе имаат форма на платнобилансна поддршка, ќе биде извршено во текот на 2002 година.

Во текот на минатата година навремено ги извршувавме сите активности за ефикасна имплементација на тековните развојни проекти финансирани од Светската банка. Истовремено, во соработка со другите министерства и државни институции, Министерството за финансии водеше преговори за обезбедување на финансирање и на нови развојни проекти како што се: а) Проектот за водоснабдување на град Скопје во износ од 29,3 милиони долари, со кој треба да се рехабилитира дистрибутивната водоводна и канализациона мрежа во повеќе делови од град Скопје, да се подобри оперативниот менаџмент и да се набават камиони и останата опрема за собирање цврст отпад; б) Проектот за развој на деца и младинци во износ од 2,5 милиони долари, кој има за цел социјална интеграција на децата и младинците од различни културни подрачја; в) Проектот за развој на општините и културата во износ од 5 милиони долари кој треба да финансира проекти за експлоатацијата на културното наследство како основа на намалување на сиромаштијата; и др.

Светската банка, заедно со Европската комисија, беше еден од организаторите на Донаторската конференција за обезбедување средства за надминување на последиците од политичко безбедносната криза во Република Македонија и за финансирање на трошоците за имплементација на Рамковната спогодба. Во текот на 2001 година екипа на Светската банка активно им помагаше на Министерството за финансии и на Владата на Република Македонија во подготовките за настапот на оваа конференција. Во рамките на вкупните напори за надминување на последиците од кризата, кон крајот на 2001 година **Светската банка на Република Македонија и одобри платнобилансна**

поддршка во форма на Кредитот за итна економска обнова во износ од 15 милиони долари. Истовремено, Министерството за финансии водеше и преговори за добивање постконфликтен грант во износ од 1 милион долари и за подготовка на нов Проект за развој на општините преку намалување на невработеноста, преку решавање на проблемите во инфраструктурата на локално ниво и преку зацврстување на меѓуетничките односи.

Со продажбата на македонскиот Телеком, во почетокот на минатата година беа обезбедени значителни финансиски средства кои отворија нови перспективи во развојот на Република Македонија. Во соработка со Светската банка беше дефинирана употребата на овие средства за три основни намени: **1) отплата на странскиот долг; 2) поддршка на воведувањето втор столб на пензиско осигурување; и 3) финансирање на инвестициони проекти во патната мрежа, водоснабдувањето и друга комунална инфраструктура, образованието, здравството, земјоделството, заштитата на животната средина и др.** Со цел оптимално искористување на средства од приватизацијата на Телекомот, Министерството за финансии формираше посебна работна група во својот состав, а во соработка со странски консултанти организираше обука на проект менаџери во другите министерства и изготви процедури за начинот на имплементација на проектите.

Програмска определба на Министерството за финансии за 2001 година беше и **довршување на Стратегијата за намалување на сиромаштијата**, проект кој исто така се изготвува во соработка со Светската банка и со ММФ, но и со многу други државни институции, невладини организации и други релевантни субјекти. За жал, како последица на безбедносната криза, довршувањето на овој комплексен документ кој треба да ги скицира политиките и приоритетните активности за намалување на сиромаштијата во Република Македонија, беше забавено и мораше да биде одложено за 2002 година. Воените дејствија и принудната измена на приоритетите на граѓаните, посебно во кризните подрачја, го оневозможија и го одложија теренското испитување на проблемот на сиромаштијата од страна на стручните екипи. **Меѓутоа, тука мора да истакнеме дека Министерството за финансии не се откажува од овој проект и дека ќе продолжи интензивно да работи се до неговата конечна реализација.**

Во рамките на соработката со Европската унија, Министерството за финансии во минатата година настојуваше да ги исполни обврските за повлекување на втората транша од макрофинансиската помош во рамките на потпишаниот Меморандум за разбирање. Меѓутоа, како последица на политичко безбедносна-

та криза во земјата, исполнувањето на обврските, кои всушност се однесуваат на исполнување на обврските од аранжманот со ММФ, беше објективно неосстварливо, заради што и повлекувањето на втората транша беше одложено за 2002 година. **Министерството за финансии во 2001 година активно работеше на исполнување на својот дел од обврските за хармонизација на националното законодавство со законодавството на Европска унија, како и во процесот за приближување кон Европската унија.**

Во 2001 година со најголем дел на земји од Парискиот клуб на кредитори успеавме да ги регулираме репрограмираните долгови за периодот од 1.4.1999 до 31.03.2000 година. Покрај ова, кон крајот на октомври минатата година, **Парискиот клуб на кредитори донесе одлука со која е овозможено на билатерална основа конвертирање на овие долгови на Република Македонија во инвестициони проекти од областа на еколошката заштита.** Министерството за финансии, во соработка со Министерството за животна средина, веќе пристапи кон билатерални преговори со земјите од Парискиот клуб на кредитори за договорање конкретни еколошки проекти за кои би можел да се намали долгот на Република Македонија кон тие земји.

Во рамките на Акционата програма за унапредување на општините, која предвидува и обезбедување вода за пиење и за наводнување во пет општини, минатата година започна имплементација на кредитна поддршка од ЕБРД, потпишани се договори со Владата на Швајцарија и KfW, а потпишан е и договор за мек кредит со Владата на Португалија.

Во текот на 2001 година Министерството за финансии успешно ја администрираше имплементацијата на пакетот официјална помош од страна на Владата на Јапонија во износ од околу 20 милиони долари. **Во 2001 година се завршени анализите за проектот Злетовица, кој треба да обезбеди вода за пиење и наводнување во пет општини во источниот дел на Македонија.** Активностите сврзани со одобрувањето на кредит од страна на јапонската Влада за финансирање на овој проект се во тек.

И покрај буџетските тешкотии предизвикани од политичко безбедносната криза, **изградбата на Хидросистемот Лисиче, кој е од суштинско значење за градот Велес за снабдување со здрава вода за пиење, во минатата година се одвиваше со најзабрзана динамика од кога и да е.** Финансирањето на инвестицијата беше обезбедено со буџетски средства во кои доминираа странските донации. Во 2001 година завршија и преговорите со Владата на Кралството Шпанија за обезбедување кредит за финансирање на овој проект кој треба да биде потпишан во почетокот на 2002 година. Исто така, завршени се преговорите за вториот проект

кој треба да биде финансиран од страна на владина институција на Кралството Шпанија изградба на хидро-централи во состав на Хидросистемот Стрежево.

Во рамките на соработката со Европска инвестициона банка (ЕИБ) во 2001 година се потпиша Договор за заем за финансирање на мали и средни претпријатија и проекти од локалната самоуправа во износ од 20 милиони евра, чија реализација треба да започне во 2002 година. Во 2001 година беа интензивирани активностите околу започнување со реализацијата на Проектот за патишта II кој го опфаќа проектот Заобиколница околу Скопје и реконструкција на патниот правец Демир Капија Гевгелија. Во овој проект ЕИБ инвестира 60 милиони евра.

Склучен е и договор за гаранција на Нова Љубљанска банка за кредит наменет за финансирање на Проектот за мали хидро електрани во Дебар и Кавадарци. Во јуни 2001 година, Министерството за финансии потпиша Меморандум за разбирање со Министерството за финансии на Луксембург со којшто Република Македонија и беше доделена теничка помош за обука на банкари и претставници на други финансиски институции.

Министерството за финансии, во изминатата исклучително тешка година, наспроти сите притисоци и во услови на војна, успеа да ги реализира најголемиот дел од активностите кои беа предвидени во Програмата за работа за 2001 година. Програмата за 2001 година претставуваше продолжение на нашите резултати постигнати во 2000 година и почеток на амбициозните планови за работа на Министерството за финансии за 2002 година

Соработката со Банката за развој при Совет на Европа (ЦЕБ) продолжи и во 2001 година со повлекување на втората транша од Заемот за зголемување на вработеноста преку финансирање на мали и средни претпријатија. Во минатата година продолживме и со реализација на Проектот за изградба на социјални станови за лица со ниски приходи, кој се финансира и со заем од ЦЕБ во износ од 15 милиони евра. Со започнувањето на кризата во Република Македонија, Министерството за финансии упати барање до ЦЕБ за одобрување на грант средства за покривање на дел од трошоците од кризата. ЦЕБ беше една од првите организации на меѓународната заедница која на самиот почеток од кризата и излезе во пресрет на Република Македонија со доделување неповратна помош од 1 милион евра која е скоро целосно реализирана.

Во рамките на соработката со KfW, во 2001 година беше потпишана спогодба помеѓу Владата на Сојузна Република Германија и Владата на Република Македонија за соработка околу реализацијата на Проектот

за наводнување на јужниот регион на Вардар, кој има за цел подобрување на стандардот на живеење на луѓето во оваа област преку одржливо користење на природните ресурси и инфраструктурата за наводнување. Во текот на 2001 година започна со реализација и кредитната линија за развој на мали и средни претпријатија во износ од 15 милиони евра. Истовремено, во текот на годината продолжија активностите во правец на создавање на неопходни услови за имплементација на Проектот Водоснабдување Студенчица, кој треба да се реализира со неповратни грант средства од KfW во износ од околу 8 милиони евра. Во 2001 година започна имплементацијата на Проектот Социјална инфраструктура 1, финансиран со донација од KfW во вкупен износ од околу 8 милиони евра, фокусиран на создавање времени вработувања преку организирање трудоинтензивни јавни работи.

V ОСТАНАТИ АКТИВНОСТИ

Покрај претходно наведените, Министерството за финансии во текот на 2001 година беше ангажирано и во многу други активности, меѓу кои како позначајни ги издвојуваме следните:

Во соработка со експерти од Светската банка и врз основа на искуствата и решенијата на земјите од Европската унија, во 2001 година изготвивме измени на Законот за јавни набавки, со кои беше реализирана програмската определба на Министерството за финансии за обезбедување максимална транспарентност и одговорност на државните институции во располагањето со средствата и спречување на злоупотреби при набавките на стоки и услуги од други субјекти.

Во функција на подобрување на квалитетот на работењето и обезбедувањето на стандарди за однесување во рамките на Министерството за финансии, но и при контактите со јавноста и граѓаните кои користат наши услуги, со Програмата за 2001 година предвидувавме донесување на Кодекс за вработените во Министерството за финансии, со кој би се прецизираа нормите за однесување на вработените и стандардите за обезбедување на услуги за граѓаните заради намалување на бирократијата и за поголема ефикасност и одговорност во работењето. Меѓутоа, во меѓувреме Агенцијата за државни службеници донесе Кодекс за државни службеници заедно со други придружните акти, кои практично ја опфатија материјата што требаше да биде содржана во Кодексот за вработените во Министерството за финансии.

Министерството за финансии заедно со другите државни институции продолжи засилено да работи на реализација на процесот на денационализација, така што можеме да кажеме дека вистинските резултати

од постапките за враќање на неправедно одземените имоти од нивните сопственици дојдоа во 2001 година. Интензивниот процес на денационализација и континуираното допрецизирање на регулативата сврзана со оваа материја не беа спречени или забавени ниту во најкритичните моменти на минатогодишната криза.

Со Програмата за 2001 година предвидувавме изработка на Кредитен рејтинг за Република Македонија, имајќи предвид дека рејтингот добиен од страна на најпознатите рејтинг куќи во светот е сигнал за сите инвеститори и за меѓународната заедница за кредитоспособноста на Република Македонија и за стабилната макроекономска и политичка состојба во државата. Тргувајќи од оваа програмска определба, Министерството за финансии во почетокот на минатата година започна со активности за ангажирање на позната меѓународна рејтинг куќа и со подготовки за изготвување на кредитен рејтинг. Меѓутоа, со започнувањето на воените активности и политичко безбедносната и економска криза, беа изместени и сите предуслови за изготвување на кредитен рејтинг кој требаше да ги рефлектира достигнувањата на Република Македонија во сите реформски процеси, заради што одлучивме времено да ги прекинеме започнатите активности. Покрај ова, како последица на политичко безбедносната криза моравме да се откажеме и од идејата за организирање Меѓународен инвестиционен форум, како инструмент за медиумска презентација на потенцијалите на македонската економија и за привлекување на странските инвеститори да вложуваат во македонски фирми и во македонскиот финансискиот сектор.

Министерството за финансии во 2001 година продолжи со усовршување на веќе отворената ВЕБ страница и со презентирање на сите законски и подзаконски акти, информации и други текстови, како и формулари и документи, од областите кои ги покрива Министерството за финансии. Со тоа на јавноста ќе и обезбедиме навремено информирање за тековните и планирани активности на Министерството за финансии и побрз, полесен и бесплатен пристап на граѓаните до потребните формулари и документи од доменот на работење на Министерството за финансии.

Почитувани граѓани,

Министерството за финансии, во изминатата исклучително тешка година, наспроти сите притисоци и во услови на војна, успеа да ги реализира најголемиот дел од активностите кои беа предвидени во Програмата за работа за 2001 година. Програмата за 2001 година претставуваше продолжение на нашите резултати постигнати во 2000 година и почеток на амбициозните планови за работа на Министерството за финансии за 2002 година.

Војната во земјата во минатата година во многу работи во економијата не врати години наназад. Многу од нашите реформски зафати заради војната не можеа да ги дадат веднаш позитивните ефекти што се очекуваа. За жал, влијанието од минатогодишната војна ќе се чувствува подолг период, но наша задача е да дадеме се од себе нештата да се подобруваат.

Ние во Министерството за финансии веќе целосно се посветивме на спроведување на новите идеи, програми и проекти, предвидени во Програмата за работа за оваа година, која како и претходните е исклучително амбициозна. Ветуваме дека ќе работиме уште повредно и понапорно за да ја реализираме и оваа програма.

Ние во Министерството за финансии веќе целосно се посветивме на спроведување на новите идеи, програми и проекти, предвидени во Програмата за работа за оваа година, која како и претходните е исклучително амбициозна. Ветуваме дека ќе работиме уште повредно и понапорно за да ја реализираме и оваа програма

Министерството за финансии Ви се заблагодарува Вам и на сите домашни и странски поединци, организации, институции и пријателски држави, што ни помогнаа во нашите напори за реализација на програмските и други активности на патот кон општиот развој и подобриот живот во Република Македонија.

Би ценеле доколку, со Ваши предлози и сугестии дадете придонес за уште поуспешно реализирање на нашите цели.

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
ВЛАДА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

ПРОГРАМА НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ФИНАНСИИ ЗА 2002 ГОДИНА

Почитувани граѓани,

Со објавувањето на Програмата за 2000 и 2001 година, како и отчетот за нивното остварување, започнавме традиција на транспарентност во работењето на Министерството за финансии, која почнуваат да ја следат и други министерства и институции.

Со Програмата за 2002 година ја продолжуваме воспоставената практика со која работењето на Министерството за финансии го правиме предвидливо, со што на приватниот сектор и на граѓаните им овозможуваме навремено и со поголема сигурност, да си ги планираат своите активности. Програмата е „жива материја“, што значи дека во текот на годината може да се прифати и да се реализира и друга добра идеја, која сме ја немале или не сме биле во можност да ја предвидиме во времето на изготвувањето на Програмата.

Во изминатите две години направивме големи квалитативни и квантитативни реформи во финансиската сфера. Според коментарите на еден наш надворешен консултант и соработник, толку многу промени, толку многу реформи, програми, закони, проекти и слично, содржани само во едногодишна програма на Министерството за финансии, во држави во кои пазарната економија е етаблирана поодамна, би биле опфатени во една добра, нагласено амбициозна четиригодишна програма. Сепак, со многу вложен труд и голем елан, со повеќе од двосменско работење, тимот во Министерството за финансии успеа во најголем дел да го оствари зацртаното за 2000 и за 2001 година.

Карактеристично за реформите е дека на почетокот и за време на нивното спроведување се проследени со отпор, критики, откажувања и загуби. Дури подоцна доаѓаат позитивните резултати, придобивките и благодетите. Во услови на вооружен напад врз државата и терористички убиства, палење цели села, присилно раселување на граѓаните и нарушена безбедносна состојба и несигурност, спроведувањето на реформите станува значително покомплицирано, а резултатите неизвесни.

Започнувањето на терористичките напади и безбедносната криза кон крајот на февруари 2001 предизвикаа маргинализирање на позитивните резултати од успешното работење во 2000 година. Сите реформски активности кои започнаа да ги даваат првичните позитивни резултати, беа пригушени и

ставени во втор план. Едноставно, најголемиот дел од нив не можеа да бидат почувствувани од граѓаните. **А направивме многу: со здрави мерки на економската политика успеавме да создадеме поволна клима за стопанисување и да ги намалиме каматните стапки на банките, значително ги намаливме даноците и царините, создадовме суфицит во буџетот во 2000 година, успешно ја започнавме и ја реализираме денационализација, ги враќаме осумте проценти на пензионерите, го решивме старото девизно штедење, го воведовме данокот на додадена вредност, го намаливме надворешниот и внатрешниот долг на земјата, ги зголемивме девизните резерви, го закрепнавме пазарот на капитал, ја либерализиравме економијата, склучивме многу договори за слободна трговија отворајќи им при тоа широки врати на нашите извозници, го унапредивме системот на управување со јавните финансии, ја забравме приватизацијата и решивме десет најголеми загубари во земјата, привлековме најмногу странски капитал споредено со која било година пред тоа, ја стабилизиравме и консолидиравме најголемата банка, а и неколку други банки, со продажба на моќни странски стратешки инвеститори, обезбедивме средства за уште побрз развој со приватизација на Телекомот, остваривме значителен пораст на БДП, ја намаливме државната администрација, склучивме реформски аранжмани со меѓународните финансиски институции итн.** Сепак, иако тоа што го очекувавме беше спречено да дојде, сите овие и многу други активности и успеси, значително помогнаа тешката 2001 година да ја поминеме полесно. Ние во Министерството за финансии и покрај сè продолжуваме по истиот пат, по патот на реформите. Тоа можевте да го видете и минатата година и да го прочитате во нашиот „отчет“ објавен во медиумите. Немаме причина да отстапиме од тој пат, а резултатите ќе го потврдат нашето работење.

Во какви услови ќе ја реализираме Програмата за 2002 година! Под претпоставка дека до средина на годината политичко безбедносната состојба целосно ќе се нормализира, треба да се има предвид дека 2002 година ќе биде период под силно негативно влијание на претходната година, во кој, пред сè, ќе се санираат последиците од кризата, ќе се нормализира економијата, ќе зајакнува приватната побарувачка и ќе се враќа интересот на домашните и на странските инвеститори.

Главно заради зголемениот ризик во земјата, а делумно и заради забавувањето на светската економија, како и заради тешкотиите околу обновување на договорите за извоз, особено во текстилната, но и во челичната индустрија, извозот во 2002 година сè уште ќе биде недоволно силен. Увозот незначително ќе се зголеми, а оптоварувањето од надворешниот долг, при целосно сервисирање на достасаните обврски, ќе остане умерено (39% од БДП). Ова ќе резултира со непокриен дефицит во платниот биланс од околу 131 милион долари, чие финансирање ќе треба да се обезбеди на донаторска конференција.

Вкупниот буџетски дефицит за 2002 година е проектиран на ниво од 3,3% од БДП, а дефицитот во централниот буџет на ниво од 2,7% од БДП, во кој само директни трошоци за кризата учествуваат со околу 2,0% од БДП. Пензиите, социјалната помош, детскиот додаток, надоместотокот за невработеност и другите социјални бенефиции, здравствената заштита, старото девизно штедење и другите домашни и странски долгови на државата, социјалните аспекти на реформите на загубарите и јавната администрација, како и редовните функции на државата, редовно ќе се финансираат. Трошоците за реконструкција на уништените имоти и за имплементација на Охридскиот Рамковен Договор ќе се финансираат со средства од странски донации.

Проектираниот пораст на БДП во 2002 година изнесува 4%, при стапка на инфлација од околу 2,5% и пораст на банкарските кредити за околу 7%, во услови на очекувана стабилна цена на нафтата и враќање на каматните стапки на предкризното ниво. Макроекономската политика за 2002 година е поддржана и од страна на ММФ, а првите шест месеци се покриени и со договорена програма на чие остварување максимално ќе се ангажираме.

Во 2002 година голем дел од времето и енергијата на Министерството за финансии и на Владата на Република Македонија ќе бидат насочени кон подготовка на радикални реформи на системот на државното уредување кои произлегуваат од Охридскиот Рамковен Договор и уставните измени од 2001 година. Во врска со ова, подготовките на процесот на децентрализација на власта и преносот на дел од функциите на Владата на Република Македонија врз општините ќе бидат проследени со подготовка и донесување на 80тина нови или измени и дополнувања на постојните закони. **Особено значаен ќе биде законот за финансирање на локалната самоуправа, кој е во директна надлежност на Министерството за финансии.**

Она што на реформски план ќе биде особено важно за 2002 година е решавањето на статусот на претпријатијата-загубари. Овој процес, којшто во 2000 година

забележа значителен прогрес, во 2001 година беше скоро целосно забавен, а интересот на домашните и странските купувачи изгубен, како последица на политичкобезбедносната криза и претежно фокусирање на активностите на Владата на Република Македонија во насока на нејзино надминување. **Проблемот на претпријатијата загубари е еден од најголемите со кој се соочува македонска економија, кој генерира создавање нови загубари и го загрозува опстанокот на другите приватни мали и средни претпријатија со свежи идеи, издржани развојни концепти и способни човечки ресурси. Со решавањето на овој проблем ќе се создаде поголем простор кај банките за кредитирање на здравите претпријатија, значително ќе се намали неликвидноста и акумулирањето ненаплативи побарувања, а државата ќе се растовари од непродуктивно трошење на и онака ограничените ресурси.** Ова, во крајна линија, треба да создаде здрави услови за стопанисување, зголемување на инвестициите и БДП, создавање нови работни места и намалување на

Со Програмата за 2002 година ја продолжуваме воспоставената практика со која работењето на Министерството за финансии го правиме предвидливо, со што на приватниот сектор и на граѓаните им овозможуваме навремено и со поголема сигурност, да си ги планираат своите активности. Програмата е "жива материја", што значи дека во текот на годината може да се прифати и да се реализира и друга добра идеја, која сме ја немале или не сме биле во можност да ја предвидиме во времето на изготвувањето на Програмата

невработеноста. Статусот на претпријатијата загубари пред сè ќе се решава со интензивно изнаоѓање можности за нивна продажба на стратешки купувачи. Таму каде што нема да биде можно да се најде стратешки купувач, ќе мора да биде покрената постапка за стечај и ликвидација, бидејќи по ликвидацијата и ослободувањето од обврските значително се зголемува веројатноста некој инвеститор да ги купи средствата и со поголем дел од работниците и со нови вложувања да направи успешна компанија. Ваквата мерка на краток рок е болна и тешка, но на среден рок (или после една до две години) работите значително ќе се подобрат и ќе се отвори голем простор за успешно работење. Затоа, Министерството за финансии максимално ќе се ангажира во подготвувањето и донесувањето на законска регулатива со која ќе се скрати времетраењето на овие процеси и во финансиската поддршка на нивната социјална димензија. Патем, ќе се реши и еден административен проблем, со затворањето на илјадници фирми со блокирани жиросметки кои одамна не работат и се заборавени и од нивните сопственици и од доверителите и од судовите.

Во продолжение се наведени најбитните активности на Министерството за финансии во 2002 година по области¹.

I ФИНАНСИСКИ СИСТЕМ

1. Закон за издавање на обврзници за денационализација (реализирано)

Рок: април

Еден од најуспешните проекти на Министерството за финансии во изминатите две години е обесштетувањето на македонските граѓани чии имоти биле насилно одземени после Втората светска војна и доаѓањето на комунистите на власт. Кога враќањето на одземениот имот е неостварливо, една од можните опции е обесштетувањето да биде извршено со исплата преку обврзници за денационализација. Согласно на Законот за денационализација, првата серија од овие обврзници треба да биде издадена во 2002 година. Тоа ќе биде втора издадена обврзница од страна на држа-

Проектираниот пораст на БДП во 2002 година изнесува 4%, при стапка на инфлација од околу 2,5% и пораст на банкарските кредити за околу 7%, во услови на очекувана стабилна цена на нафтата и враќање на каматните стапки на предкризното ниво. Макроекономската политика за 2002 година е поддржана и од страна на ММФ, а првите шест месеци се покриени и со договорена програма на чие остварување максимално ќе се ангажираме

вата, после обврзницата издадена во 2000 година со која, после десет години неостварени ветувања, беше решена исплатата на т.н. старо девизно штедење на огромен број граѓани. Обврзницата ќе има и позитивно влијание не само врз враќањето на довербата кон државата, туку и врз пазарот на капитал.

2. Измени и дополнувања на Законот за банки (реализирано)

Рок: февруари

Измените во овој закон ќе бидат во насока на сузбивање на тероризмот и спречување на легализирање и оплодување на пари стекнати со терористички и криминални дејства, преку овластување на гувернерот на Централната банка да го проверува потеклото на парите со кои се купуваат акции од банка. Ова, заедно со Законот за спречување на перење пари, треба да даде значаен придонес во откривање на нелегални трансакции од секаков вид, сузбивање на сивата економија и нелојалната конкуренција. Патем, ова ќе го

зголеми рејтингот на македонските банки и на државата во меѓународната заедница.

3. Закон за основање на банка за микро кредитирање (реализирано)

Рок: април

Банката за микро кредитирање ќе биде основана со доминантно учество на странски и домашни акционери кои ќе мора да располагаат со минимум капитал од 25 милиони евра. Преку неа, малите бизниси ќе добијат полесен пристап кон неопходните финансиски средства за поттикнување на инвестициите и претприемаштвото или за надминување на ликвидносни проблеми.

4. Измена на Законот за Фондот за осигурување на депозити (реализирано)

Рок: јануари

Со измените и дополнувањата на овој закон ќе извршime зголемување на износот на депозитите кај банките чија сигурност ја гарантира Фондот, а со цел трајно зголемување на довербата и сигурноста во банките и врз враќањето на штедачите во нив. Ова, заедно со позитивните ефекти врз штедењето од воведувањето на еврото, треба да ја зацврсти улогата на банките во прибирањето и концентрацијата на финансиските средства и нивно канализирање во функција на развојот и економскиот пораст.

5. Поврзување на Македонската со Словенечката и Грчката берза на хартии од вредност

Рок: август септември

Овој проект е во последната фаза на реализација, после започнувањето со работа на Централниот депозитар за хартии од вредност и донесувањето на Законот за преземање на акционерски друштва. Поврзувањето на двете берзи ќе им овозможи на македонските граѓани, преку својот локален брокер, непречен пристап и купување акции од акционерски друштва кои котираат на Словенечката берза, и обратно, акциите на компаниите кои котираат на Македонската берза ќе можат директно да бидат купувани од страна на словенечките инвеститори. Втора фаза на овој проект ќе биде привлекувањето на другите берзи во регионот и нивно поврзување во регионална берза, што ќе овозможи полесно движење на капиталот, продлабочување на финансиските пазари и зголемување на нивната ликвидност. И тука нема да застане. Имајќи ги предвид трендовите на глобализацијата, сè уште дури и така споена, вкупната капитализација на регионалната берза би била недоволно голема споредено со поголемите берзи во светот.

¹Роквите значат поминување на проектот во владина процедура

6. Измени и дополнувања на Законот за хартии од вредност (реализирано)

Рок: јуни

Со оглед на тоа дека во изминатите две години беа донесен нов Закон за хартии од вредност, со што беа извршени коренити промени во оваа област, измените и дополнувањата на овој закон главно ќе се однесуваат на вградување на најновите директиви на Европската унија кои се ревидираат и дополнуваат секој една до две години.

7. Студија за небанкарски депозитни финансиски институции

Рок: април

Студијата што ќе се изготвува во соработка со УСАИД, треба да обезбеди информации за улогата, статусот и местото на небанкарските финансиски институции, а посебно штедилниците, во финансискиот систем на Република Македонија. Ова е посебно важно ако се има предвид дека штедилниците во Република Македонија не ја исполнија основната цел за која беа институционализирани: прво, не успеаја да се доближат до граѓаните со собирање штедни влогови (после финансиските афери во 1997 година незначителен број на граѓани штедат во штедилници), и второ, не успеаја да понудат поевтини кредити од банките, туку напротив, најчесто нивните сопственици ги позајмуваат сопствените средства по високи камати. По согледувањето на резултатите од оваа студија ќе се пристапи кон подготовка на Закон за небанкарски депозитни финансиски институции.

8. Закон за управување со јавниот долг на Република Македонија

Рок: мај јуни

Законот ќе биде подготвен врз основа на студија за Стратегијата за управување со јавниот долг, изработена минатата година. Со него ќе се регулира начинот и постапката и ќе се нормира нивото и структурата на јавното задолжување со цел да се обезбеди оптимален, одржлив и контролиран сооднос на долг рок помеѓу должничкото финансирање на јавните расходи, степенот на монетизација на јавниот долг, динамиката и нивото на економскиот раст и макроекономската стабилност на земјата. Покрај ова, со Законот ќе се утврдат и начинот, мерките и инструментите за релативно намалување и подобрување на рочната и каматната структура на постојниот јавен долг, за трансформирање на надворешниот во внатрешен јавен долг, за искористување на портфолиото на јавниот долг за развој на финансиските пазари, за промоција на домашното штедење, за намалување на трошоците за сервисирање на долгот, за рамномерно вре-

менско дисперзирање на долгот, за постигнување пофлексибилна структура на надворешниот долг и др.

9. Завршување на проектот за реформа на платниот систем

Рок: април

Главниот дел од реформата на платниот систем, вклучувајќи го и укинувањето на Заводот за платен промет, воспоставувањето на РТГС-от и формирањето на Централниот депозитар за хартии од вредност, Централниот регистар, Агенцијата за блокирани сметки и Клириншката куќа, беше завршен минатата година. Сепак, најмалку во првата половина од 2002 година не очекува работа, малку видлива за граѓаните но сепак многу обемна, сврзана со расчистување на многу детали и тековни проблеми сè додека новиот платен систем не ги преброди „детските болести“ и не застане на здрави нозе.

10. Дирекција за спречување перење на пари (реализирано)

Рок: март

Цврстата решеност на Владата на Република Македонија за ефикасна борба против финансискиот криминал и спроведувањето на Законот за спречување на перење пари институционално ќе се реализираат преку Дирекцијата за спречување перење на пари формирана во рамките на Министерството за финансии. Дирекцијата своите активности ќе ги насочи кон воспоставување активни односи со домашни и странски финансиски и други институции и субјекти, со цел поефикасно истражување, лоцирање, документирање и известување за финансискиот криминал и негово спречување и санкционирање. Законот за спречување на перење пари и работата на Дирекцијата значително ќе придонесат во имплементација на Законот за спречување корупција.

11. Национална платежна картичка

Рок: јули септември

Овој проект е голем и комплексен исто како и формирањето на Клириншката куќа. Воведувањето на националната платежна картичка ќе создаде услови за преминување на голем дел од плаќањата од готовински во безготовински. Тоа ќе овозможи зголемување на платниот промет преку банкарските канали, намалување на сивата економија, подобра ликвидност на банките и помалку кражби на пари. Покрај постојните можности, како што се на пример плаќањето на рати или дозволеното пречекорување, зголемената конкуренција помеѓу банките ќе им понуди на граѓаните нови и подобри банкарски услуги. Првите клиенти на овој свичинг и процесинг центар ќе биде

државната администрација, а веднаш потоа се очекува да се привлече и приватниот сектор. До крајот на годината се очекува соработка и добивање лиценца од Еуро Мастер и Виза, со што оваа кука ќе понуди неколку различни производи. Веќе е формирано АД Национална платежна картичка во државна сопственост, кое веднаш по издавањето на првата картичка ќе биде приватизирано на банките, затоа што цениме дека тие најбрзо и најдобро ќе го развијат.

12. Имплементација на електронски потпис, трговија, банкарство и Влада

Рок: декември

Овој проект, следејќи ги најсовремените светски процеси од ваков тип, во наредните неколку години ќе претставува револуција во трговијата и во банкарството. По донесувањето на Законот за електронски потпис со подзаконските акти, како и измените во поголема група допирни закони, со цел започнување со електронска трговија и електронско банкарство,

Проблемот на претпријатијата загубари е еден од најголемите со кој се соочува македонска економија, кој генерира создавање нови загубари и го загрозува опстанокот на другите приватни мали и средни претпријатија со свежи идеи, издржани развојни концепти и способни човечки ресурси. Со решавањето на овој проблем ќе се создаде поголем простор кај банките за кредитирање на здравите претпријатија, значително ќе се намали неликвидноста и акумулирањето ненаплативи побарувања, а државата ќе се растовари од непродуктивно трошење на и онака ограничените ресурси

оваа година ќе биде развиен посебен центар со комплетен хардвер и софтвер. За реализација на овој проект ќе биде потребна медиумска кампања за едукација на граѓаните и компаниите за можностите и придобивките од овој проект.

13. Регионална борба против финансискиот криминал

Рок: 2002 година

Овој проект, кој ќе трае неколку години и ќе се развива во соработка со СЕКИ центарот од Букурешт и нејзините земји членки, опфаќа анализа на сегашната состојба, утврдување на приоритетите од аспект на уредувањето на начинот, постапката и методите за откривање и спречување финансиски криминал, стимулирање на кривични дела и подготовка на законска регулатива компатибилна со регулативата на ЕУ.

14. Проект за воведување осигурување на станбени кредити

Рок: септември

Основна цел на проектот е да им се помогне на гра-

ѓаните полесно да добијат станбени кредити, посебно имајќи предвид дека банките задолжително бараат хипотека или гаранција на кредитот, што граѓаните многу често не можат да го обезбедат. Овој проект треба да ги испита можностите за основање агенција, фонд или слична институција која би им ја гарантирала на банките отплатата на станбените кредити земени од страна на граѓаните.

15. Други проекти сврзани со финансискиот систем **Рок: 2002 година**

Покрај новите проекти, во оваа година ќе треба да се работи и на заживување и афирмирање на некои проекти завршени минатата година, како што се Законот за лизинг (потребно е стимулирање за негова почеста употреба), Централниот регистар (афирмација за негова почеста употреба) и сл.

II ДАНОЧЕН СИСТЕМ

1. Воведување на фискални машини и читачи на платежна картичка

Рок: април јули

Овој проект се очекува да ја подобри контролата и наплатата на даноците во малопродажбата. Процесот на фискализација од ваков тип започна многу одамна во западните држави, а веќе е воведен и во поголемиот дел од земјите на централна и источна Европа. Ова значи дека секој дуќан, ресторан, бутик, супермаркет, бензинска пумпа, такси, пазари на отворено и се што претставува малопродажба, ќе мора да купи и користи машина со фискална меморија и читач на платежна картичка. Државата значително ќе помогне во имплементација на овој проект, посебно со донесување мерки кои ќе ги стимулираат граѓаните и даночните обврзници да ги набават и користат фискалните машини и читачите на платежни картички.

2. Закон за данок на добивка и Закон за персонален данок на доход (реализирано)

Рок: јануари

Со измените во овие закони на даночните обврзници кои се должни да набават и да користат фискална машина за регистрирање на готовинските наплати им се намалува обврската за плаќање данок за 50%, но најмногу до 30.000,00 денари на годишно ниво.

3. Закон за враќање на пари или игри на среќа од сметки издадени од фискална апаратура

Рок: февруари - март

За да бидат граѓаните стимулирани да си ја бараат сметката од фискалната машина и од читачот на платежната картичка, потребно е да имаат и материјален

интерес, односно собирањето на сметките да им донесе пари преку извршеното враќање на дел од износот од платената сметка. Така, продавачот во малопродажбата ќе мора да го внесе износот на продадената стока или услуга во фискалната меморија за да излезе сметка која ќе му ја враќа на купувачот. Со самото внесување на износот во фискалната меморија се оневозможува одбегнувањето плаќање данок, а со тоа се намалува сивата економија, се зголемува еднаквоста меѓу субјектите на пазарот и се развива пазарната филозофија на работење.

4. Проект за фискално стимулирање на заштитата на еколошката средина

Рок: декември

Министерството за финансии оваа година посебно внимание ќе посвети на институционализирање на посебни мерки и инструменти со кои сите форми на загадување, а посебно нивните носители, ќе се стимулираат за заштита на животната средина.

5. Поврзување со база на податоци во УЈП

Рок: 2002 година

Овој проект ќе овозможи навремено добивање на потребните податоци што ќе резултира со подигање на квалитетот на анализите и проекциите на приходите од даноците.

6. Други измени во областа на даноците

Рок: 2002 година

Во 2002 година можни се и други измени и дополнувања на Законот за данок на добивка и Законот за персонален данок на доход, пред сè заради нивно усогласување со директивите на Европската унија и други помали измени со цел подобрување на постојните законски решенија. Од истите причини е можно во текот на годината да бидат потребни и дополнувања во Законот за акцизи, Законот за данок на имот и Законот за ДДВ. Неодамнешната мисија на ММФ за испитување на даночниот систем, констатира дека ДДВ успешно се имплементира, нагласувајќи ја позитивната улога на неговите спроведувачи, а укажа и на можните ризици и потреби за идни промени во законот заради негов развој, за што, веќе се подготвени две студии. На крајот на 2002 година ќе престане да важи Законот за данок на финансиски трансакции, кој беше воведен ургентно и принудно заради финансирање на вонредните трошоци по терористичките напади на земјата во 2001 година. Оваа година се планира укинување на катастарскиот данок на приход.

III ОСИГУРУВАЊЕ

1. Закон за супервизија на осигурувањето (реализирано)

Рок: јануари

Целта на законот е понатамошен развој на осигурителната индустрија преку усогласување со директивите на ЕУ и принципите и стандардите на ИАИС, воспоставување на услови за конкуренција на пазарот на осигурување во земјата, поттикнување на странски инвестиции, заокружување на системот на адекватна заштита на интересите на осигурениците, зајакнување на надзорот и контролата врз друштвата за осигурување и сл.

2. Обука, испитување и лиценцирање на осигурителните брокери

Рок: септември

На овој начин ќе се заокружи системот работење и супервизија на осигурителните посредници во земјата.

3. Воспоставување на актуарската професија

Рок: ноември

Со ова ќе се обезбеди актуарски стручно планирање и проценка на техничката и математичката резерва на друштвата за осигурување, како постулат за финансиската способност на друштвата целосно да ги покриваат ризиците преземени со склучени договори за осигурување.

4. Нов контен план и билансни шеми за друштвата за осигурување

Рок: септември

Донесувањето на овие инструменти треба да обезбеди точно и ажурно евидентирање на финансиските трансакции на осигурителните друштвата и реално прикажување на состојбата на средствата и обврските и резултатот од работењето во сметководствените искази.

5. Унапредување и развој на супервизијата на осигурување

Рок: 2002 година

Супервизијата на пазарот на осигурување, со цел превентивно и корективно делување заради обезбедување на финансиски стабилно работење на друштвата за осигурување и заштита на интересите на осигурениците, ќе се реализира преку обука и едукација на супервизорите во Министерството за финансии за извршување на нормативната функција, за спроведување на теренска и вонтеренска супервизија, како и за развивање на пазарот на осигурување во земјата и соодветна заштита на интересите на осигурениците.

IV ЦАРИНСКИ СИСТЕМ

1. Закон за измени и дополнувања на Царинскиот закон

Рок: март

Со овие измени ќе се изврши усогласување со стандардите на Светската трговска организација и регулативата на Европската унија за утврдување на потеклото и вредноста на стоките и задолжителното издавање информации на заинтересирани лица. Тоа ќе овозможи полесен пристап на македонските производители во државите членки на овие организации.

2. Други измени и дополнувања на регулативата

Рок: 2002 година

Со измените на Царинскиот закон ќе следи и измена во подзаконската регулатива за негова имплементација, а кон крајот на годината ќе бидат извршени измени и во Царинската тарифа заради усогласување со евентуални измени во регулативата на Европската унија.

Во изминатите две години направивме големи квалитативни и квантитативни реформи во финансиската сфера. Според коментарите на еден наш надворешен консултант и соработник, толку многу промени, толку многу реформи, програми, закони, проекти и слично, содржани само во едногодишна програма на Министерството за финансии, во држави во кои пазарната економија е етаблирана поодамна, би биле опфатени во една добра, нагласено амбициозна четиригодишна програма

3. Мерки за поефикасна наплата на царинските приходи

Рок: 2002 година

Со цел зголемување на ефикасноста и наплатата на царинските приходи ќе се изврши реорганизација на Царинската управа и дополнителна обука на царинските службеници. За успешно реализирање на оваа задача, а по пример на многу земји во светот, вклучувајќи и некои од соседството, ќе ја разгледаме можноста за ангажирање на странска консултантска кука. Покрај ова, ќе започнат и преговори за обезбедување статични и мобилни скенери за рентгентско снимање на цели камиони и други превозни средства и предмети со кои се пренесува стока преку граница. Анализите на овој проект се во тек, а извршена е и презентација од страна на светски позната компанија производител на ваква опрема. Оваа година ќе се удвои бројот на мобилни екипи на Секторот за контрола и истраги при Царинската управа, кои секаде на територијата на Република Македонија ќе можат ненајавено да пресретнат и да контролираат стока која поминала

царинска контрола и се наоѓа во движење (на пат), во магацин или на друго место. На овој начин ќе се контролира и стоката и фирмата што ја увезува, но и царинскиот службеник кој ја потпишал документацијата за царинетата стока. Паралелно на ова, ќе се врши и почеста ротација на царинските службеници на граничните премини, кои сè повеќе ќе се опремуваат со современи средства за контрола. Проектот со Светската банка за олеснување на транспортот и трговијата во регионот, особено во делот на проширување и модернизирање на граничните премини, ќе влезе во подлабока фаза. Царинската управа ќе се зачлени во сите меѓународни царински организации, а до крајот на април оваа година ќе изврши и поврзување на сите царински терминали, каде има техничка можност. Веќе формираниот Комитет за реформи на Царинската управа ќе ги следи сите овие проекти.

V УПРАВА ЗА ЈАВНИ ПРИХОДИ

1. Закон за организирање и извршување специјални истраги (финансиска полиција)

Рок: мај

Со овој закон, покрај другото, ќе се институционализира и специјална служба (финансиска полиција) за истрага на потешки видови нелегални дејства и појави кај правните и физичките лица во областа на финансиите и јавните давачки. Во подготовката на законот ќе бидат вклучени експерти од Министерството за финансии, УЈП и Министерството за внатрешни работи.

2. Мерки за поефикасна наплата на даночните приходи

Рок: 2002 година

Во насока на понатамошно подобрување на наплатата на даноците, во 2002 година, по примерот на ДДВ, се планира воведување и систем на целосна евиденција на побарувањата по сите други видови даноци, преку регистрација и евидентирање на даночните обврзници, обработка на даночните пријави, евиденција на наплатата, и сл. УЈП ќе продолжи со интензивни контроли, како на големите даночни обврзници, кои се во мал број но носат над 80% од буџетските приходи, така и на помалите фирми, а ќе го зајакне и покренувањето на прекршочни и кривични пријави онаму каде што постои основа за такво нешто. Новата метода за присилна наплата, која започна минатата година, во 2002 година ќе биде доразвиена и користена за наплата на неизмирени долгови од страна на даночните обврзници. УЈП оваа година во голем дел ќе го понесе и товарот за реализација на проектот за фискална автоматизација.

VI МАКРОЕКОНОМСКА И РАЗВОЈНА ПОЛИТИКА

1. Мерки за унапредување на макроекономската и развојната политика

Рок: 2002 година

Со цел да се обезбедат поквалитетни, пософистицирани, поточни и поконзистентни проценки и анализи на макроекономските агрегати, како предуслов за одржување на тековната и идната макроекономска стабилност на државата, во 2002 година ќе продолжи понатамошното стручно усовршување на вработените, ќе се обезбеди поддршка од домашни и странски експерти, ќе се воведат економетриски модели и методи за макроекономско и финансиско програмирање и ќе се воспостават неопходните бази на податоци.

2. Месечни информации за макроекономските движења (се реализира)

Рок: 45 дена по завршување на секој извештаен месец

3. Проекција на макроекономските агрегати за 2003 година

Рок: март април

4. Годишен извештај на Министерството за финансии за 2001 година

Рок: април

5. Стратегија за намалување на сиромаштијата во Република Македонија

Рок: мај јуни

Стратегијата за намалување на сиромаштијата ќе го дефинира сфаќањето на поимот сиромаштија во Република Македонија, ќе ги утврди причините и димензиите, ќе предложи мерки, активности, динамика и приоритети за нејзино организирано и поскоро намалување. Стратегијата ќе претставува транспарентен документ за обезбедување средства од домашни и странски извори за финансирање на мерките за намалување на сиромаштијата.

6. Извештај за економскиот развој на Република Македонија

Рок: февруари и септември

7. Анализа на остварување на макроекономската политика за 2002 година и глобални насоки за 2003 година

Рок: октомври

8. Одлука за девизната политика и проекција на

платниот биланс на Република Македонија за 2003 година

Рок: декември

9. Макроекономска политика на Република Македонија за 2003 година

Рок: декември

10. Програма на јавни инвестиции 2002-2004 година (реализирано)

Рок: март

VII БУЏЕТ

1. Закон за финансирање на локалната самоуправа

Рок: ноември

Со овој закон ќе се уреди начинот на финансирање на општините после донесените уставни амандмани во 2001 година, со кои дел од функциите на централната власт се префрлаат во надлежност на локалната власт.

2. Закон за стокови резерви

Рок: март - април

Со новиот Закон за стокови резерви ќе се реорганизира начинот на утврдување на висината и структурата на потребните стокови резерви, како и начинот на создавање и управување со истите, врз основа на општоприфатената светска пракса и регулатива.

3. Фискална стратегија за 2003 година

Рок: март

4. Предлог-Буџет за 2003 година

Рок: октомври

5. Буџетски циркулар за подготовка на Буџетот за 2003 година

Рок: април

6. Закон за извршување на Буџетот за 2003 година

Рок: октомври

7. Завршна сметка на Буџетот за 2001 година

Рок: април

8. Закон за ограничување на јавните приходи за финансирање на јавните потреби во 2003 година

Рок: октомври

9. Проект за самостоен судски буџет

Рок: јуни

Проектот има за цел обезбедување финансиска самостојност на судската власт, како еден од предусловите за нејзината независност.

10. Закон за јавни финансии

Рок: септември

Законот за јавни финансии, ќе го замени, прошири и модернизира сегашниот Закон за буџет, и ќе ја опфати целокупната проблематика на управување со јавните финансии.

11. Унапредување на буџетскиот процес

Рок: 2002 година

Со цел поквалитетно планирање на јавните финансии и нивно поадекватно ставање во функција на развојот, во текот на 2002 година Министерството за финансии активно ќе работи на унапредување на процесот на буџетско планирање. За координирање на активностите за постигнување на оваа цел веќе е формиран посебен комитет составен од внатрешни и надворешни експерти, а за техничка поддршка ќе биде развиен посебен софтвер.

Со здрави мерки на економската политика успеавме да создадеме поволна клима за стопанисување и да ги намалиме каматните стапки на банките, значително ги намаливме даноците и царините, создадовме суфицит во буџетот во 2000 година, успешно ја започнавме и ја реализираме денационализација, ги враќаме осумте проценти на пензионерите, го решивме старото девизно штедење, го воведовме данокот на додадена вредност, го намаливме надворешниот и внатрешниот долг на земјата, ги зголемивме девизните резерви, го закрепнавме пазарот на капитал, ја либерализиравме економијата, склучивме многу договори за слободна трговија отворајќи им при тоа широки врати на нашите извозници, го унапредивме системот на управување со јавните финансии

VIII ТРЕЗОР

По крупните измени во трезорскиот систем направени во 2001 година, со цел зголемување на контролата и транспарентноста на јавните финансии и навремена исплата на сите обврски на државата (плати, пензии, социјални примања, домашни и странски долгови, добавувачи и др.), во 2002 година ќе продолжат активностите за понатамошен развој на системот на раководење и контрола на јавните приходи и расходи, долговите, ликвидноста и за подобрување на квалитетот на книговодствената евиденција и на финансискиот извештаи.

1. Надградба на трезорскиот систем

Рок: 2002 година

Во 2002 година ќе работиме и на: а) заокружување на организационата поставеност на трезорот и целос-

но поврзување на трезорските канцеларии; б) допрецизирање на начинот и постапките за регистрирање на буџетските корисници и нивните сметки, наплата на приходите и исплатата на расходите и известувањето на корисниците; и в) понатамошна обука на вработените во Министерството за финансии и кај другите буџетски институции. Во 2002 година ќе работиме и на ново софтверско решение, кое покрај постојните перформанси, ќе овозможи единствена и сеопфатна евиденција на материјално финансиското работење, средствата и обврските и девизното работење на буџетските корисници и поврзување со процесот на буџетско планирање.

2. Управување со средства и обврските

Рок: 2002 година

Во 2002 година ќе биде заокружена организацијата за сеопфатно евидентирање на долговите и потенцијалните обврски (гаранции) на Република Македонија од една страна и на сите расположиви парични средства од друга страна, со цел поефикасно планирање на ликвидноста и навремена исплата на сите обврски на државата во роковите на нивното достасување.

3. Финансиски извештаи

Рок: 2002 година

Врз основа на ажурна, точна и целосна дневна книговодствена евиденција на наплатените приходи и извршените расходи во буџетот, во 2002 година ќе биде организирано и изготвување на финансиски извештаи според меѓународните стандарди за статистика на јавните финансии, со цел обезбедување навремени информации за спроведување на зацртаната фискална политика.

4. Наплата и дистрибуција на јавните приходи

Рок: 2002 година

По преземањето на платниот промет од страна на банките и трансформацијата на ЗПП, наплата на јавните приходи и информирањето на носителите на контролата на наплата, а посебно дистрибуцијата на приходите на општините, ги врши Министерството за финансии. Во 2002 година овие функции ќе бидат доразвиени, со цел да се овозможи поефикасна контрола на наплата на приходите и планирање на ликвидноста.

5. Внатрешна ревизија

Рок: 2002 година

Контролата на законското и наменското располагање со народните пари ќе продолжи да јакне преку доекипирање и натамошно стручно оспособување на Централната единица за внатрешна ревизија во Ми-

нистерството за финансии, усвојување на меѓународните стандарди за внатрешна ревизија и создавање услови за организирање внатрешна контрола во државните органи.

IX МЕЃУНАРОДНИ ФИНАНСИИ И МЕЃУНАРОДНИ ОДНОСИ

Во 2002 година ќе ја продолжимо соработката со меѓународните финансиски институции и владите на странски земји, заради континуитет на постојните и склучување нови аранжмани за обезбедување макроекономска и селективна финансиска поддршка на развојот, намалувањето на невработеноста и сиромаштијата и на решавањето на инфраструктурните проблеми. Техничката поддршка на процесот на планирање ќе ја обезбедиме со соодветно софтверско решение.

1. Меѓународен монетарен фонд

Во функција на одржување на макроекономската стабилност и поттикнување на развојот, во првите шест месеци од оваа година активно ќе работиме на реализација на програмата со ММФ договорена лани, како и на склучување нов аранжман. Соработката со ММФ и со Светската банка оваа година ќе се прошири и преку вклучување на Република Македонија во програмата за оценка на финансискиот сектор, идентификување на предностите и слабостите и утврдување на можностите за негов развој и унапредување.

2. Светска банка

Реформа на јавната администрација ПСМАК

Овој реформски проект, кој опфаќа голем број јавни институции и функции како што се: процесот на буџетирање и процесот на одлучување во Владата, создавањето мала и ефикасна јавна администрација, внатрешната и екстерната ревизија на јавниот сектор, управувањето со јавните приходи и расходи, примарната здравствена заштита и пензиското осигурување, се реализира во соработка со Светската банка. Во првиот квартал треба да бидат исполнети условите за склучување аранжман со Светската банка, кој предвидува и финансиска поддршка на реформата во форма на кредит (15 милиони УСД ќе се користат во 2002 година).

Кредит за итна економска обнова

Во рамките на Стратегијата на Светската банка за поддршка на транзицијата, во првите шест месеци од 2002 година ќе биде користен т.н. кредит за итна економска обнова во износ од 15 милиони долари како буџетска поддршка за економските штети настанати

по терористичките напади во 2001 година. Услови: 20 години рок на отплата и 10 години грејс период, без камата, и провизија од 0,75% на износот на повлечени средства.

Проект за развој на општините

Светската банка до јуни 2002 година да ни одобри неповратни средства во износ од 1 милион долари за подготовка на Проект за развој на општините. Со Проектот треба да се дефинираат развојните приоритети на општините, а посебно мерките за намалување на сиромаштијата преку намалување на невработеноста, за решавање на проблемите во инфраструктурата и за зацврстување на меѓуетничките односи.

Проект за модернизација на образованието

Во 2002 година треба да започнат подготвителни активности на Проектот за модернизација на образованието. Светската банка веќе обезбеди техничка помош за подготовка на аранжман со финансиска поддршка на проектот во форма на заем под IBRD услови, во износ од 20 милиони долари.

ФЕСАЛ 2

Во првата половина на 2002 година треба бидат исполнети условите за повлекување на втората транша по кредитот од Светската банка одобрен во рамките на ФЕСАЛ 2 аранжманот, како поддршка на реформите во финансискиот сектор и во секторот на претпријатија.

Проект за водоснабдување на град Скопје

Цел на овој проект е рехабилитација на дистрибутивната водоводна и канализациона мрежа во повеќе делови од градот Скопје, како и набавка на камиони и друга опрема за собирање цврст отпад. За финансирање на проектот Светската банка одобри кредит во износ од 29,3 милиони долари, од кои 13,1 милиони долари под IDA услови (35 години рок на отплата и 10 години грејс период, без камата), и 16,2 милиони долари под IBRD услови (17 години рок на отплата, 5 години грејс период, каматна стапка ЛИБОР+0.75%).

Проект за развој на деца и младинци

Проектот има за цел социјална интеграција на децата и младинците од различни културни подрачја, различна етничка припадност и различен социјален, интелектуален и емоционален развој, преку основање нови и опремување на постојните младински центри, како и низ различни социјалнообразовни активности. За финансирање на проектот Светската банка одобри кредит во износ од 2,5 милиони долари под IDA услови.

Проект за развој на општините и културата

Проектот се фокусира на користење на културното наследство во функција на намалување на сиромаштијата, преку помагање на општините богати со културноисториски знаменитости во обновувањето на стари занаети и ракотворби, во развојот на туризмот, конзервација на објекти кои би се посетувале од туристи, маркетинг и презентации за археолошки локалитети, и сл. Светската банка го поддржува проектот со кредит од 5 милиони долари.

Соработка со ФИАС

Во соработка со ФИАС (Советодавна служба за странски инвестиции на Светската банка и Меѓународната финансиска корпорација) во тек е изработка на втора студија за идентификување на административните бариери за привлекување на странски инвестиции во Република Македонија. Изработката на студијата и успешната имплементација на препораките на ФИАС ќе претставува силен сигнал за напорите на Владата да создаде поедноставен, транспарентен режим на административни процедури и поволен амбиент за привлекување на странски инвестиции. Студијата ќе биде готова во втората половина на 2002 година.

Еден од позначајните проекти оваа година е формирањето на ПКЦ центарот кој ќе овозможи електронска комуникација на Владата, банките и трговијата, како и имплементација на Законот за електронски облик и потпис и напорите за развој на електронска трговија и електронско банкарство (рок: октомври)

Проект за развој на менаџментот во приватниот сектор

Рок: септември декември

Со цел поттикнување и унапредување на развојот на менаџментот во приватниот сектор, Министерството за финансии во 2002 година ќе работи на обезбедување финансиска поддршка од страна на Светската банка. Проектот ќе биде насочен кон едукација, обука и тренинг на менаџерите на претпријатијата од Република Македонија во исти такви странски компании и институции, што треба да доведе до трансфер на технологии, подобрување на менаџментот, искористување на човековите ресурси, воспоставување на долгорочна соработка меѓу македонските претпријатија и претпријатија од странство, зголемување на извозот од Република Македонија.

Студија за трошоците за правење бизнис во Република Македонија

Со помош на експерти на Светската Банка, на редовна основа ќе се анализира и ќе се подготвуваат извештаи за амбиентот за приватен бизнис во Републи-

ка Македонија. Истовремено, ќе се предлагаат мерки за подобрување на економскиот амбиент и за редуцирање на административните бариери и на корупцијата, за подобрување на компаративните предности на државата за инвестирање, како и за подобрување на перформансите на домашните претпријатија.

Проект за реформи во судската власт

Со цел да се подобрат перформансите и условите во кои се спроведува судската власт во Република Македонија, во 2002 година ќе отпочнат преговори за склучување на кредитен аранжман за финансирање на реформите кои ќе треба да се преземат во секторот на третата извршна власт.

Проект за финансирање на реформите во пензиското осигурување

Во текот на 2002 година ќе почнат да се спроведуваат подготвителни активности околу воспоставување на вториот модел на пензиско осигурување.

3. Европска банка за обнова и развој (ЕБОР)**Проект за патишта II (Обиколка Скопје и Демир Капија-Гевгелија)**

ЕБОР ќе учествува во финансирањето на овој проект со 40 милиони ЕВРА (II фаза од Обиколката Скопје и I фаза од патот Смоквица-Гевгелија) со кредит под стандардни услови: 15 години рок на отплата, вклучувајќи 4 години грејс период и каматна стапка ЕУРИБОР + 1%. Заемопримач ќе биде Фондот за патишта, а Република Македонија ќе издаде државна гаранција.

Проект за надградба на постојниот систем на контрола на летање

Надградбата на постоечкиот систем на контрола на летање би се однесувала на негово услогласување со европските стандарди. Финансирањето од страна на ЕБОР би било со одобрување кредит под стандардни услови и државна гаранција.

Проект за енергетско поврзување меѓу Република Македонија и Република Бугарија

Проектот за изградба на далновод Дуброво-Радомир значи директно енергетско поврзување на енергетските системи на двете соседни земји што ќе овозможи либерализирање на пазарот на електрична енергија на Балканот како и дополнителни приходи од трансферот на електричната енергија меѓу земјите од Југоисточна Европа.

4. Соработка со Европска инвестициона банка

Проект за глобално финансирање на мали и средни

претпријатија и инфраструктурни проекти од локалната самоуправа.

Цел на проектот е преку прилив на нов капитал да се зголемат можностите за кредитирање на стопанските субјекти и за отворање на нови работни места. Износот на кредитот е 20 милиони евра, а каматна стапка е променлив шест месечен ЕУРИБОР. Условите се: а) за мали и средни претпријатијарок на враќање 12 години вклучувајќи 3 години грејс период; и б) за инфраструктурни проекти на локалната самоуправа рок на враќање 15 години, вклучувајќи 5 години грејс период.

Проектот за патишта II

Кредит во износ од 60 милиони евра, наменет за реализација на проектите Обиколка на Скопје и Реконструкција на Е75 (Демир Капија-Гевгелија). Министерството за финансии ќе настојува да се склучат потребните договори со ЕБОР и KfW за затворање на финансиската конструкција, што претставува важен предуслов за почеток на реализацијата на проектот.

5. Банка за развој при Советот на Европа (ЦЕБ) Кредитна линија за креирање на работни места, од 10 милиони ДЕМ

Оваа кредитна линија се реализира преку Стопанска банка АД Скопје и Комерцијална банка АД Скопје. Во 2002 година се планира користењето на средства од третата транша од кредитот во износ од 2,5 милиони ДЕМ.

Проект за социјални станови во износ од 15 милиони евра

Во 2002 година се планира да се започне со поинтензивна реализација на проектот. Покрај ова, Министерството за финансии ќе продолжи со преговорите за субвенционирање (намалување) на каматната стапка по којашто во моментот се користат средства од кредитот.

Ургентна помош од ЦЕБ наменета за кризниот регион

Во 2002 година се очекува да се реализира и втората компонента од донацијата во износ од 700.000 евра, наменета за поправка на уништена инфраструктура во кризниот регион, како резултат на воените дејствија. Исто така, се очекува да се продлабочи соработката преку реализација на други проекти во области кои се од интерес за банката и кои имаат социјална вокација.

6. Европска унија

Во 2002 година соработката со ЕУ ќе продолжи

преку реализирање на втората и третата транша од макрофинансиската поддршка договорена во 2000 година и преку процесот на хармонизирање со законодавството на ЕУ. Министерството за финансии има задача да изврши хармонизирање на сите закони од финансиската сфера со Директивите на ЕУ. При тоа, ќе настојуваме да обезбедиме онлине пристап во CELEX базата на податоци. Оваа база го содржи комплетното европско примарно и секундарно законодавство. Пристапот до оваа база на податоци значително ќе ги олесни активностите околу изготвување на новата легислатива на Република Македонија. Министерството ќе ги реализира и обврските од Матрицата за имплементација на Спогодбата за стабилизација и асоцијација согласно со утврдениот временски распоред.

7. Париски клуб на доверители

Во 2002 година ќе продолжи сервисирањето на долгот кон Парискиот клуб на кредитори по основ на репрограмот од 1995/1996 година и од 1999/2000 година. По усвојувањето на клаузулата од Усогласениот записник за репрограмот од 1995 година од страна на сите членки на Парискиот клуб на кредитори, ќе се пристапи кон дефинирање на постапките за конвертирање на дел од долгот во еколошки инвестиции во Република Македонија.

8. Билатерална соработка Јапонија

Министерството за финансии заедно со Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство и Министерството за транспорт и врски, пристапи кон преговори со јапонската влада за финансирање на **проектот Злетовица**, со кој ќе се обезбеди вода за пиење и наводнување за пет општини во источниот дел на Македонија. Очекуваме Владата на Јапонија во текот на 2002 година да одобри финансиски средства за изградба на овој проект во износ од 65 милиони долари, односно 74 милиони долари (во зависност од тоа дали ќе се финансира 75% или 85% од вредноста на работите).

Шпанија

Децениската изградба на многу значајниот проект **Хидросистем Лисиче**, кој е од суштинско значење за градот Велес за снабдување со здрава вода за пиење, во 2002 ќе биде конечно финансиски заокружена со средства од донации и со финансиска поддршка од 9,8 милиони евра во форма на кредит од страна на Владата на Шпанија во соработка со Банката Билбао Шпанската Влада одобри и кредит во износ од 7,3 милиони евра за изградба на **Хидросистемот Стрежево**.

Во текот на 2002 година ќе се заврши правната постапка за отпочнување на користењето на овие средства.

Германија

Долготрајната меѓусебна соработка со Владата на Германија ќе продолжи со реализација на повеќе инвестициони проекти. Во 2002 година ќе отпочне да се реализира **Кредитот за развој на микро, мали и средни претпријатија** кој беше доделен од KfW во рамките на помошта за 2001 година. Вкупната вредност на кредитот е 6,6 милиони евра плус 1,5 милиони евра техничка помош. Покрај ова, во 2002 година кај KfW ќе се иницира и одобрувањето на кредит за финансирање на **Проектот за наводнување на јужниот регион на Вардар**. Рокот на враќање на овој кредит ќе биде 40 години, со грејс период 10 години, провизија на повлечени средства од 0,75 % и 0,25% провизија на неповлечени средства. Во 2002 година ќе продолжат активностите за имплементација на **Проектот Водо-**

По крупните измени во трезорскиот систем направени во 2001 година, со цел зголемување на контролата и транспарентноста на јавните финансии и навремена исплата на сите обврски на државата (плати, пензии, социјални примања, домашни и странски долгови, добавувачи и др.), во 2002 година ќе продолжат активностите за понатамошен развој на системот на раководење и контрола на јавните приходи и расходи, долговите, ликвидноста и за подобрување на квалитетот на книговодствената евиденција и на финансиските извештаи

снабдување Студенчица, финансиран со неповратни средства во износ од 8,2 милиони евра од KfW. Предвидено е KfW да додели и неповратни средства во износ од 8,2 милиони евра за **Програмата за еколошка заштита на Преспанското Езеро**.

Х ДРУГИ АКТИВНОСТИ

1. Управата за имотно правни односи која е составен дел на Министерството за финансии ќе подготви **Закон за правата, обврските и одговорностите на органите на државната власт во поглед на средствата во државна сопственост (рок: ноември)**. Оваа година се очекува да завршат преговорите за склучување **Договор за уредување на имотно правните односи со Босна и Херцеговина**, а можно е такви преговори да започнат и со СРЈ. Во оваа година ќе започнат и активности за регулирање организирано **евидентирање на државниот имот**.

2. Во областа на сметководството, освен организирањето на испитите за ревизори, во 2002 година се

планира и изготвување **Закон за сметководство за буџетите (рок: јули)**, **Закон за сметководство за установи, општествени организации, здруженија на граѓани и други непрофитни организации (рок: јули 2002)**, и **Закон за измена и дополна на законот за ревизија (рок: мај 2002)**. Покрај ова, ќе се донесат и повеќе уредби од оваа област, како што се: а) **Уредба за сметковен план за банки, штедилници и други финансиски организации (краен рок: септември 2002)**; б) **Уредба за сметковен план за буџетите, установите, општествените организации, здруженија на граѓани и други непрофитни организации (рок: септември 2002)**.

3. **Креирањето на база на податоци од финансиското работење на друштвата за осигурување** ќе овозможи обработка и чување на податоците, истовремено овозможувајќи во секој момент увид во работата на друштвата за осигурување преку следењето на дефинирани финансиски индикатори.

4. Во 2002 година ќе бидат донесени неколку **подзаконски акти од областа на јавните набавки** кои, исто како и измените и дополнувањата на овој закон кон крајот на 2001 година, треба да водат кон понатамошно зголемување на транспарентноста, давање еднакви шанси на најповолните понудувачи и оневозможување на секаков вид малверзации при набавките.

5. Еден од позначајните проекти оваа година е формирањето на **ПКИ центарот** кој ќе овозможи електронска комуникација на Владата, банките и трговијата, како и имплементација на Законот за електронски облик и потпис и напорите за развој на електронска трговија и електронско банкарство

(рок: октомври)

6. Министерството за финансии ќе продолжи да ја усовршува својата **WEB страница**, како содржаен и квалитетен извор на информации.

7. Во 2002 година ќе реализираме и проект за **превод и печатење на 16 книги од економската област** кои се врв во современата економска мисла во светот. Несомнено е дека по направениот избор на книгите заедно со неколку универзитетски професори и странски консултанти, овие книги со генерации ќе бидат користени од сегашните и идните студенти, постдипломци и докторанти по економски науки и ќе бидат трајна придобивка за извршната власт, универзитетот, науката и стопанството (рок: септември 2002).

8. Министерството за финансии, во соработка со други државни органи и институции, ќе ги организира и координира активностите околу одржувањето на **Донаторската конференција за Република Македонија**, на која треба да бидат обезбедени средства за макрофинансиска поддршка, реконструкција на ште-

тите од војната и имплементација на Рамковниот Договор.

9. Во јуни 2002 година Министерството за финансии, заедно со Скопски саем, ќе биде координатор на **Саемот за финансиски услуги**.

10. Покрај наведеното, Министерството за финансии во 2002 година ќе развие и **софтверски решенија**

за евиденција на основните средства, архивското работење и менаџмент со документите, евиденцијата на работната редовност и кадровската евиденција.

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
ВЛАДА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

ПОДГОТВУВА И ИЗДАВА

МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ул. "Даме Груев" 14, 1000 Скопје, Тел: (389) 02 117 288, Факс: (389) 02 117 280

Интернет адреса: <http://www.finance.gov.mk>

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Никола Груевски

ПРВ ЗАМЕНИК ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Александар Стојков

ВТОР ЗАМЕНИК ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Дејан Рунтевски

РЕДАКЦИСКИ КОЛЕГИУМ

Димитар Богов

Ванчо Каргов

Александра Накева

Гордана Јанкулоска

Миле Јанакиески

Наташа Валкановска

ДИЗАЈН:

ДС Винсент

ПЕЧАТИ

Винсент Графика, Скопје

ТИРАЖ

500 примероци

ПРЕВОД

Јасминка Васкова

Жана Шокаровска

Емилија Сиркаровска

Маја Петровска

**ПРИ КОРИСТЕЊЕТО НА ПОДАТОЦИТЕ ОД ОВАА
ПУБЛИКАЦИЈА, ГИ МОЛИМЕ КОРИСНИЦИТЕ
ЗАДОЛЖИТЕЛНО ДА ГО НАВЕДАТ ИЗВОРОТ**

ISSN 1409 - 9209

Билт. Минист. Финанс.

03/2002